

751j

d

1871

\$B 290 169

NOUVELLES ÉDITIONS CLASSIQUES
PUBLIÉES AVEC DES NOTES EN FRANÇAIS

ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ

Ο ΠΕΡΙ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

ΛΟΓΟΣ

DISCOURS

DE DÉMOSTHÈNE

SUR LA COURONNE

ÉDITION CLASSIQUE

PUBLIÉE AVEC DES ARGUMENTS ET DES NOTES EN FRANÇAIS

PAR E. SOMMER

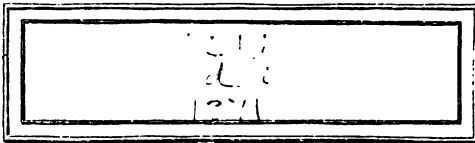
agrégé des classes supérieures, docteur en lettres

PARIS

LIBRAIRIE HACHETTE ET Cie

BOULEVARD SAINT-GERMAIN, 79

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

22500.21

7—

DISCOURS
DE DÉMOSTHÈNE
SUR LA COURONNE

A LA MÊME LIBRAIRIE

Démotène : *Discours pour Ctésiphon ou sur la Couronne*, expliqué d'après une méthode nouvelle par deux traductions françaises, l'une littérale et *juxtalinéaire*, présentant le mot à mot français en regard des mots grecs correspondants, l'autre correcte et précédée du texte grec, avec des sommaires et des notes en français ; par E. SOMMER, agrégé des classes supérieures, docteur ès lettres. 1 volume in-12, broché, 3 fr. 50

ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ
Ο ΠΕΡΙ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

ΛΟΓΟΣ
www.libtool.com.cn

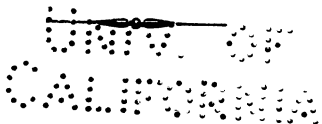
DISCOURS
DE DÉMOSTHÈNE
SUR LA COURONNE

ÉDITION CLASSIQUE

PUBLIÉE AVEC DES ARGUMENTS ET DES NOTES EN FRANÇAIS

PAR E. SOMMER

agrégé des classes supérieures, docteur ès lettres

PARIS
LIBRAIRIE HACHETTE ET C^o
BOULEVARD SAINT-GERMAIN, 79

1871

www.libtool.com.cn

TO VNU
LIBRARY

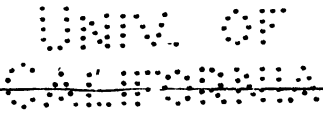
NOTICE SUR DÉMOSTHÈNE.

www.libtool.com.cn

Démosthène naquit dans le dême de Péanée, en Attique, trois cent quatre-vingt-quatre ans avant notre ère. Il perdit son père à l'âge de sept ans, et, livré à des tuteurs qui négligèrent son éducation et dissipèrent son bien, il s'instruisit presque sans maîtres. A dix-sept ans, il débuta dans l'art oratoire par un plaidoyer contre ses tuteurs, qu'il fit condamner. Un vice de prononciation le fit échouer lorsqu'il monta à la tribune aux harangues pour parler au peuple; il triompha de ce vice par un exercice opiniâtre. Pour donner de l'énergie à son style, il écrivit, dit-on, dix fois de sa main et apprit par cœur l'histoire de Thucydide. Enfin, lorsque l'étude et la méditation eurent développé son génie, il reparut sur la place publique, et se plaça du premier coup à la tête de tous les orateurs d'Athènes.

Le but constant de la politique de Démosthène fut d'arrêter les progrès de la Macédoine, et de rétablir la suprématie qu'Athènes avait longtemps exercée sur la Grèce. Philippe, qui avait essayé vainement de le faire corrompre, avouait que Démosthène était le plus grand obstacle à l'accomplissement de ses desseins. Les discours et les ambassades de Démosthène amenèrent une ligué de presque toute la Grèce contre Philippe : les Grecs succombèrent à la bataille de Chéronée, après avoir disputé vivement la victoire; pour Démosthène, présent à cette bataille, il s'enfuit en jetant son bouclier. Cependant il essaya, après la mort de Philippe, de former une nouvelle ligué contre la Macédoine : Alexandre détruisit Thèbes. Après le départ de ce prince pour la conquête de l'Asie, Démosthène, sollicité par le roi de Perse, qui voulait éloigner Alexandre en lui suscitant des embarras

dans la Grèce, reçut d'Harpale une coupe d'or d'un grand prix. Exilé pour ce fait, il se retira à Trézène, puis à Égine, et fut enfin rappelé par les Athéniens, lorsque Antipater, successeur d'Alexandre en Macédoine, déclara la guerre à la Grèce. Les Grecs furent vaincus à Cranon; Antipater et Cratère exigèrent alors qu'Athènes leur livrât ses orateurs. Démosthène se réfugia à Calaurie, dans le temple de Neptune, et, au moment où des soldats macédonniens allaient l'arracher de cet asile, il prit du poison et mourut (322 avant notre ère). De tous les orateurs anciens dont nous avons conservé des discours, Démosthène est sans contredit le plus grand, le plus parfait, et nul, pas même Cicéron, ne peut lui être comparé.

NOTICE

www.libtool.com.cn
SUR LE PROCÈS DE LA COURONNE.

Après la défaite des Athéniens et des Thébains à Chéronée, en 338 avant notre ère, les Athéniens, craignant que Philippe vainqueur ne vint les assiéger, chargèrent Démosthène du soin de réparer les murs de la ville et ceux du Pirée. La somme affectée à ces travaux ne se trouvant pas suffisante, Démosthène y suppléa généreusement de sa propre fortune, et fit creuser à ses frais deux fossés autour du Pirée. Un citoyen nommé Ctésiphon proposa de décerner une couronne d'or à Démosthène et de prononcer son éloge sur le théâtre, aux fêtes de Bacchus, en récompense des services qu'il avait rendus à la république, et dans cette circonstance, et dans tout le cours de sa vie. Le décret, déjà adopté par le sénat, allait être soumis à la sanction du peuple; Eschine, le rival et l'ennemi déclaré de Démosthène, l'attaqua comme contraire aux lois. Ctésiphon, disait-il, ne pouvait légalement demander de tels honneurs pour un magistrat qui n'avait pas encore rendu ses comptes, ni faire louer pour son dévouement à la patrie un homme qui était la cause de tous les malheurs d'Athènes. L'acte d'accusation d'Eschine fut déposé en 338, mais le procès ne fut plaidé que huit ans plus tard, en 330, sous l'archonte Aristophon, alors qu'Alexandre était déjà maître de l'Asie. Dans l'intervalle, les comptes de Démosthène avaient été approuvés par les magistrats chargés de les vérifier. Bien que Ctésiphon fût seul mis en accusation, le débat n'était pas moins direct entre Eschine et Démosthène. La lutte de ces deux grands orateurs attira dans Athènes les principaux per-

sonnages de la Grèce. Le plaidoyer d'Eschine fut admirable, et l'on ne saurait dire que Démosthène ait répondu victorieusement à toutes les accusations formulées par son adversaire; mais Démosthène soutenait la cause de la liberté grecque, et il déploya d'ailleurs une telle habileté dans la discussion, il accabla Eschine de tant de récriminations justes ou injustes, il l'écrasa de tant de mépris, il s'adressa avec une si mâle et si vraie éloquence aux plus généreux sentiments de ses juges, l'amour de l'indépendance et l'orgueil national, que sa victoire fut complète. Eschine n'obtint pas la cinquième partie des suffrages, et, forcé de s'éloigner d'Athènes, il vint fonder à Rhodes une école d'éloquence dont la gloire subsista longtemps encore après lui.

ARGUMENT ANALYTIQUE.

www.libtool.com.cn

I. Démosthène invoque les Dieux, et rappelle à ses juges la formule de leur serment.

II. Entre Eschine et lui, l'enjeu du procès est loin d'être égal.

III. Cette inégalité même fait aux juges un devoir plus sévère de l'impartialité commandée par la loi ; Démosthène espère trouver en eux autant de bienveillance qu'il a toujours eu de dévouement pour Athènes.

IV. Démosthène laissera de côté les calomnies sur sa vie privée ; il abordera immédiatement les accusations portées contre son administration.

V. C'est au moment même où Démosthène se rendait coupable qu'Eschine devait l'accuser ; c'est à Démosthène, et non à Ctésiphon, qu'il devait intenter le procès.

VI. Démosthène va reprendre dès l'origine les faits qui ont servi de base aux accusations d'Eschine.

VII. Guerre de Phocide. Motifs qui engagèrent les Athéniens à écouter les propositions de paix faites par Philippe.

VIII. Démosthène ne prit aucune part à cette paix désastreuse. Eschine l'a donc calomnié, en même temps qu'il faisait peser sur Athènes un soupçon de perfidie.

IX. La paix une fois convenue, Démosthène intervient ; il fait adopter un décret qui nomme des députés et qui leur enjoint d'aller recevoir aussitôt les serments de Philippe.

X. La lenteur calculée des députés permet à Philippe de s'emparer de plusieurs places en Thrace avant de jurer la paix.

XI. La paix jurée, Philippe corrompt les députés, et les décide à rester en Macédoine jusqu'à ce qu'il ait marché contre les Phocéens.

XII. Philippe envoie Eschine à Athènes pour tromper la république sur ses véritables intentions. Conquête de la Phocide. Effroi des Athéniens ; lettre insolente de Philippe.

XIII. C'est la vénalité d'Eschine qui a été cause de tout.

XIV. Aveuglement et lâcheté des peuples de la Grèce à cette époque ; chaque ville a ses traîtres.

XV. Destin misérable des traîtres quand ils sont devenus inutiles

sonnages de la Grèce. Le plaidoyer d'Eschine fut admirable, et l'on ne saurait dire que Démosthène ait répondu victorieusement à toutes les accusations formulées par son adversaire; mais Démosthène soutenait la cause de la liberté grecque, et il déploya d'ailleurs une telle habileté dans la discussion, il accabla Eschine de tant de récriminations justes ou injustes, il l'écrasa de tant de inépris, il s'adressa avec une si mâle et si vraie éloquence aux plus généreux sentiments de ses juges, l'amour de l'indépendance et l'orgueil national, que sa victoire fut complète. Eschine n'obtint pas la cinquième partie des suffrages, et, forcé de s'éloigner d'Athènes, il vint fonder à Rhodes une école d'éloquence dont la gloire subsista longtemps encore après lui.

ARGUMENT ANALYTIQUE.

www.libtool.com.cn

I. Démosthène invoque les Dieux, et rappelle à ses juges la formule de leur serment.

II. Entre Eschine et lui, l'enjeu du procès est loin d'être égal.

III. Cette inégalité même fait aux juges un devoir plus sévère de l'impartialité commandée par la loi ; Démosthène espère trouver en eux autant de bienveillance qu'il a toujours eu de dévouement pour Athènes.

IV. Démosthène laissera de côté les calomnies sur sa vie privée ; il abordera immédiatement les accusations portées contre son administration.

V. C'est au moment même où Démosthène se rendait coupable qu'Eschine devait l'accuser ; c'est à Démosthène, et non à Ctésiphon, qu'il devait intenter le procès.

VI. Démosthène va reprendre dès l'origine les faits qui ont servi de base aux accusations d'Eschine.

VII. Guerre de Phocide. Motifs qui engagèrent les Athéniens à écouter les propositions de paix faites par Philippe.

VIII. Démosthène ne prit aucune part à cette paix désastreuse. Eschine l'a donc calomnié, en même temps qu'il faisait peser sur Athènes un soupçon de perfidie.

IX. La paix une fois convenue, Démosthène intervient ; il fait adopter un décret qui nomme des députés et qui leur enjoint d'aller recevoir aussitôt les serments de Philippe.

X. La lenteur calculée des députés permet à Philippe de s'emparer de plusieurs places en Thrace avant de jurer la paix.

XI. La paix jurée, Philippe corrompt les députés, et les décide à rester en Macédoine jusqu'à ce qu'il ait marché contre les Phocéens.

XII. Philippe envoie Eschine à Athènes pour tromper la république sur ses véritables intentions. Conquête de la Phocide. Effroi des Athéniens ; lettre insolente de Philippe.

XIII. C'est la vénalité d'Eschine qui a été cause de tout.

XIV. Aveuglement et lâcheté des peuples de la Grèce à cette époque ; chaque ville a ses traîtres.

XV. Destin misérable des traîtres quand ils sont devenus inutiles

Eschine et les autres traitres athéniens ne doivent leur salut qu'à la résistance qu'opposent leurs adversaires à leurs projets.

XVI. Démosthène s'excuse d'avoir traité si longuement des faits étrangers au fond même de l'accusation. Il va enfin aborder la cause. Lecture de l'acte d'accusation rédigé par Eschine contre Ctésiphon.

XVII. Démosthène suivra le plan tracé par l'acte d'accusation même. Il prouvera : 1° que les services que lui reconnaît Ctésiphon sont éels ; 2° qu'il n'était pas sous le coup de la loi qui défend de couronner un comptable ; 3° que la proclamation de la couronne au théâtre est autorisée par la loi.

XVIII. Politique artificieuse de Philippe, aldée dans toutes les cités grecques par la trahison.

XIX. Quel parti devait prendre Athènes ? A ne considérer que le sort des peuples qui ont trahi les intérêts de la Grèce, elle doit se féliciter d'avoir embrassé la cause la plus glorieuse.

XX. Pouvait-elle ne pas suivre les nobles exemples de ses ancêtres, quand elle voyait Philippe même exposer sans cesse sa personne pour agrandir son empire ?

XXI. Eschine ne conviendra-t-il pas lui-même que Philippe avait violé la paix, et qu'il fallait mettre un terme à ses entreprises ?

XXII. Un général de Philippe s'empare de vaisseaux athéniens. Décrets ; ambassade. Lettre de Philippe.

XXIII. Philippe, dans sa lettre, ne parle pas de Démosthène, parce que c'eût été rappeler toutes les tentatives déjouées par Démosthène dans le Péloponèse, en Thrace, en Eubée.

XXIV. Eschine, cependant, donnait l'hospitalité aux envoyés des tyrans établis en Eubée par Philippe.

XXV. A cette époque, Démosthène recevait, sans opposition de la part d'Eschine, une couronne qui témoignait des services rendus par lui jusqu'alors. Décret d'Aristonique, conçu dans les mêmes termes que celui de Ctésiphon.

XXVI. Témoignages de reconnaissance adressés à Athènes, après qu'elle eut suivi la politique de Démosthène, par les Byzantins et par les habitants de la Chersonèse.

XXVII. Athènes a toujours eu en vue les grands intérêts de la Grèce, et a toujours su oublier ses injures quand il y allait de sa gloire. Elle a défendu Thèbes et Corinthe contre Sparte, et, plus tard, Sparte contre Thèbes.

XXVIII. Elle a oublié ses griefs contre les Eubéens pour délivrer l'Eubée du joug de Thèbes. — Démosthène, en face de ces grands exemples, pouvait-il conseiller une conduite déshonorante ?

XXIX. Administration intérieure. Loi présentée par Démosthène, et adoptée par le sénat et par le peuple, pour régler les triérarchies.

XXX. Bienfaits de cette loi. A l'intérieur comme au dehors, Démosthène n'a jamais eu en vue que l'intérêt et la gloire de l'État.

XXXI. Démosthène va maintenant aborder la question de la légalité du décret qui le couronne et des comptes que son adversaire lui demande.

XXXII. Démosthène ne peut avoir de compte à rendre des sommes qu'il a données volontairement à l'État; or, c'est pour ses dons que le sénat le loue dans son décret.

XXXIII. Plusieurs fois le peuple athénien a décerné des couronnes d'or à des citoyens pour récompenser des dons faits à la patrie.

XXXIV. Eschine fait bien voir, par les parties du décret de Ctésiphon qu'il attaque, qu'il reconnaît comme légales les libéralités de Démosthène, et qu'il cherche l'illégalité dans la reconnaissance témoignée à Démosthène par le peuple.

XXXV. La loi et l'usage autorisent formellement la proclamation de la couronne sur le théâtre.

XXXVI. Mauvaise foi d'Eschine dans son accusation. Il a intenté ce procès, non pour faire punir un délit qui n'existe pas, mais pour accabler à son aise Démosthène des plus grossières invectives.

XXXVII. D'ailleurs, la manière même dont il a intenté l'accusation pourrait autoriser à voir en lui plutôt un ennemi d'Athènes qu'un ennemi personnel de Démosthène.

XXXVIII. La religion des juges est assez éclairée; Démosthène peut faire voir maintenant ce qu'est Eschine, et quel droit il a d'insulter autrui.

XXXIX. Basse naissance d'Eschine.

XL. Il change le nom de ses parents, et d'esclave se fait citoyen, orateur et traître.

XLI. Il cherche à soustraire à un châtement légitime un misérable venu à Athènes pour incendier l'arsenal. L'Aréopage indigné lui retire la mission que lui avait confiée le peuple de soutenir devant les Amphictyons les droits d'Athènes sur le temple de Délos.

XLII. Démosthène confond Python, l'envoyé de Philippe, qui soutenait Eschine. Eschine se laisse surprendre dans des rendez-vous nocturnes avec un espion de Philippe.

XLIII. Démosthène ne parlera pas des entraves mises maintes fois par Eschine à ses projets les plus utiles; les Athéniens voient avec indifférence le mal qu'on fait à leurs vrais amis.

XLIV. Quand Athènes était en guerre avec Philippe, Eschine,

tout dévoué au roi de Macédoine, se gardait bien de proposer aucune mesure utile, et ne conseillait jamais que le mal.

XLV. Démosthène va démontrer la trahison d'Eschine dans la fatale guerre des Amphictyons contre les Locriens d'Amphisse.

XLVI. Démosthène essaya plusieurs fois alors de démasquer Eschine; mais sa voix était étouffée dans les assemblées par des gens apostés.

XLVII. Philippe, en guerre contre les Athéniens, ne pouvait, à cause de l'opposition des Thébains et des Thessaliens, marcher contre Athènes qu'en se faisant nommer chef des forces grecques dans une cause nationale.

XLVIII. Eschine, soudoyé par Philippe et envoyé comme pylagore au conseil amphictyonique, accuse les Locriens d'Amphisse de cultiver le territoire de Cirrha, consacré à Apollon, et décide les Amphictyons à se rendre sur les lieux.

XLIX. Les Amphictyons, attaqués par les Amphissiens, leur déclarent la guerre; mais bientôt, trop faibles pour les soumettre, ils ont recours à Philippe. Celui-ci entre en Phocide, et, laissant de côté Amphisse, s'empare d'Élatée. Dangers d'Athènes.

L. Pièces justificatives : décrets des Amphictyons; lettre de Philippe à ses alliés du Péloponèse.

LI. Il ne faut pas dire que Philippe soit le seul auteur des maux de la Grèce; Eschine et les autres traitres n'en sont pas moins responsables que lui.

LII. Témoin des efforts des traitres pour rompre la bonne harmonie de Thèbes et d'Athènes, Démosthène s'oppose de tout son pouvoir à leurs projets. Ils avaient déjà réussi en partie, comme le prouvent une lettre de Philippe en réponse à deux députations des Athéniens, et une seconde lettre de ce prince aux Thébains.

LIII. Philippe, croyant avoir rompu la concorde entre Thèbes et Athènes, s'empare d'Élatée. Consternation des Athéniens. Assemblée du peuple; personne ne monte à la tribune.

LIV. Démosthène harangue le peuple, et révèle les motifs de la conduite de Philippe; puis il conseille d'envoyer sur le champ une armée à Éleusis, et aux Thébains des députés qui les éclairent sur leurs dangers et sur leurs véritables intérêts.

LV. Combien la conduite de Démosthène a été, dans cette circonstance, plus noble que celle d'Eschine. Décret proposé par Démosthène, qui est lui-même choisi comme l'un des députés envoyés à Thèbes par les Athéniens.

LVI. Pouvait-on, dans la circonstance, prendre des mesures plus

sages ou même d'autres mesures? Qu'Eschine, qui s'est tu alors, les indique aujourd'hui, et Démosthène se reconnaitra coupable.

LVII. Démosthène n'est responsable que de ses conseils, et non de l'événement, qui ne dépendait pas de lui. D'ailleurs, quel eût été le sort d'Athènes, si elle avait combattu sans l'aide des Thébains, puisque, même soutenue par eux, elle a été vaincue?

LVIII. Ou Eschine prévoyait l'avenir, et en se taisant il se montrait mauvais citoyen, ou il ne le prévoyait pas, et alors Démosthène n'est pas plus coupable que lui. Démosthène, au contraire, s'est dévoué; Eschine a tiré profit des revers de la Grèce.

LIX. Quand même Athènes aurait prévu sa prochaine défaite, elle ne pouvait, sans se vouer au mépris universel, embrasser un autre parti que celui de la lutte et de l'indépendance. Les Athéniens ont toujours préféré la liberté et ses périls à un tranquille esclavage.

LX. En condamnant Ctésiphon pour avoir proposé de décerner à Démosthène une couronne imméritée, les juges proclameraient qu'Athènes a failli. Si Démosthène avait donné d'autres conseils, c'est alors qu'on pourrait l'accuser avec justice.

LXI. Démosthène revient au récit des faits. Arrivée des députés athéniens à Thèbes; ils y trouvent des envoyés de Philippe et des Thessaliens, et les partisans d'Athènes dans la consternation.

LXII. Assemblée générale des Thébains. Les députés de Philippe et ceux d'Athènes prennent la parole tour à tour. Les Thébains embrassent le parti d'Athènes.

LXIII. Arrivée de l'armée athénienne à Thèbes; confiance des Thébains. Bon ordre, discipline, bravoure de l'armée dans deux premiers combats. Joie des Athéniens; on décrète des sacrifices aux Dieux.

LXIV. Les mesures conseillées par Démosthène et exécutées par lui avec une infatigable activité consternent Philippe. Couronnes décernées à Démosthène.

LXV. Les auteurs des décrets qui décernaient ces couronnes furent accusés par d'autres que par Eschine, et ils furent absous. C'était en effet le moment où on pouvait juger la cause en elle-même. Ces précédents sont en faveur de Ctésiphon.

LXVI. Si Eschine n'a pas intenté alors d'accusation, c'est qu'il n'aurait pu calomnier à son aisé, comme aujourd'hui, et dénaturer des faits dont le souvenir était encore vivant.

LXVII. Réfutation de la prétention d'Eschine, qui demandait aux juges d'oublier pour le jugement de la cause l'opinion qu'ils pouvaient avoir conçue de chacune des deux parties, et d'examiner les

faits comme on vérifie un compte. Avantages qu'Athènes a trouvés, au milieu même de ses malheurs, dans la politique de Démosthène.

LXVIII. Au lieu de ridiculiser les expressions et les gestes de Démosthène, Eschine aurait mieux fait d'examiner quelles étaient les ressources d'Athènes quand Démosthène est entré aux affaires, et de voir si elles se sont amoindries sous son administration.

LXIX. Faibles ressources d'Athènes. Avantages de Philippe. Augmentation de forces procurées aux Athéniens par Démosthène.

LXX. Eschine se plaint que les charges de la guerre ne soient pas retombées également sur Athènes et sur les alliés. — Réfutation.

LXXI. Si Démosthène avait exigé une exacte répartition des charges, et que les alliés se fussent tournés vers Philippe, de quelles accusations plus graves les mêmes hommes ne le poursuivraient-ils pas aujourd'hui ? Caractère abject des sycophantes.

LXXII. On ne peut attribuer à Démosthène le désastre de Chéronée, puisqu'il ne commandait pas les troupes, et que tout ce qu'il pouvait faire par lui-même a réussi.

LXXIII. Il a rempli tous les devoirs de l'orateur, et, pour tout ce qui le concernait, Athènes a vaincu Philippe.

LXXIV. Athènes confie à Démosthène, après la défaite, toutes les mesures à prendre pour le salut de la ville. Démosthène triomphe dans tous les procès qui lui sont intentés.

LXXV. Ces témoignages favorables des Athéniens justifient le décret de Ctésiphon. Démosthène, souvent accusé et toujours absous, peut se glorifier autant que s'il n'avait jamais été mis en jugement.

LXXVI. Eschine reproche à Démosthène d'avoir été le mauvais génie d'Athènes. Différence qu'il y a, surtout dans les circonstances présentes, entre la fortune d'un homme et celle d'un État.

LXXVII. Si Eschine veut absolument examiner la fortune de Démosthène, qu'il la rapproche de la sienne propre.

LXXVIII. Éducation, fortune, vie publique honorable de Démosthène.

LXXIX. Basse naissance, éducation misérable d'Eschine; viles professions embrassées par lui; hontes de sa vie politique.

LXXX. Comparaison de la vie de Démosthène et de celle d'Eschine.

LXXXI. Démosthène se taira sur les services qu'il a rendus comme homme privé à bon nombre de ses concitoyens.

LXXXII. Les maux qu'Eschine attribue à la fortune de Démosthène se sont fait sentir non-seulement à Athènes, mais chez tous les peuples. Pour ceux qui sont particuliers à Athènes, Eschine lui-même

doit porter sa part de responsabilité, soit pour avoir approuvé, soit pour n'avoir pas combattu les mesures proposées par Démosthène.

LXXXIII. D'ailleurs, les lois écrites comme les lois naturelles interdisent de punir les fautes et les malheurs auxquels la volonté n'a point eu de part.

LXXXIV. En conseillant aux juges de se tenir en garde contre l'habileté et le charlatanisme de Démosthène, Eschine n'a point réfléchi qu'il était connu lui-même pour être le plus artificieux des hommes, et pour avoir toujours mis son talent au service des ennemis de la patrie et de vengeances particulières.

LXXXV. Le procès actuel fait bien éclater la haine, la mauvaise foi et la méchanceté d'Eschine.

LXXXVI. Ce n'est pas l'éloquence qui honore l'orateur, mais le dévouement absolu aux intérêts du peuple. Eschine peut-il dire qu'Athènes et lui aient eu les mêmes intérêts?

LXXXVII. Après avoir nié tant de fois avec serment ses rapports avec Philippe, Eschine s'empresse, aussitôt après la défaite de Chéronée, de proclamer sa prétendue amitié avec ce prince, dévoiant ainsi sa trahison.

LXXXVIII. Les Athéniens choisissent Démosthène pour faire l'éloge des guerriers morts à Chéronée; les parents de ces guerriers choisissent sa maison pour y faire le repas des funérailles.

LXXXIX. Inscription placée sur le tombeau des guerriers morts à Chéronée.

XC. Eschine a laissé voir dans tout son discours combien il est peu touché des malheurs d'Athènes. Il calomnie les Athéniens en attribuant à Démosthène seul l'initiative de leur lutte glorieuse contre Philippe.

XCI. Eschine accuse Démosthène d'avoir favorisé les projets de Philippe; Démosthène cite les noms des traitres qui ont vendu la liberté de la Grèce à Philippe d'abord, puis à Alexandre.

XCII. Démosthène mériterait la couronne que Ctésiphon propose de lui décerner, quand même il n'y aurait d'autre titre que d'avoir résisté à l'entraînement de la corruption générale.

XCIII. Eschine critique la reconstruction des remparts dirigée par Démosthène. Ce n'est pas de cela que Démosthène se glorifie; c'est avec des villes, des ports, des armées, des flottes, des alliances, qu'il a fortifié l'Attique.

XCIV. Énumération des mesures que réclamaient les circonstances.

XCV. Toutes ces mesures ont été prises, grâce à Démosthène, et, si la Grèce avait eu quelques hommes politiques animés des mêmes

sentiments que lui, elle ne serait pas dans l'état malheureux où elle se trouve aujourd'hui.

XCVI. Cette activité convient à un bon citoyen, plutôt qu'un repos perfide comme celui d'Eschine.

XCVII. Eschine ne se montre que pour nuire. Quel service a-t-il jamais rendu à la patrie ?

XCVIII. Il n'est pas juste qu'Eschine veuille comparer Démosthène aux grands hommes qui ne sont plus; c'est avec ses contemporains, c'est avec Eschine et ses pareils que Démosthène demande à entrer en parallèle.

XCIX. La politique de Démosthène était celle des grands hommes des temps passés; Eschine ressemble aux sycophantes de tous les temps. Démosthène a toujours été présent et agissant dans les circonstances difficiles; Eschine s'est montré lorsqu'il ne fallait plus que flatter un maître et recevoir le prix de la trahison.

C. Démosthène a toujours été fidèle à sa patrie, même quand il se voyait menacé et persécuté. Il n'est pas de ceux que les succès d'Athènes affligent, et qui font des vœux pour la prospérité de l'étranger.

CI. Puissent les Dieux ne pas exaucer ces vœux impies, mais exterminer ceux qui les forment, s'ils ne reviennent pas à de meilleurs sentiments; puissent-ils rendre à Athènes la tranquillité et la prospérité.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ

Ο ΠΕΡΙ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

www.libtool.com.cn

ΛΟΓΟΣ.

Démosthène invoque les dieux, et rappelle à ses juges la formule de leur serment.

Ι. Πρῶτον μὲν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῖς θεοῖς εὐχομαι πᾶσι καὶ πάσαις¹, ὅσην εὐνοίαν ἔχων ἐγὼ διατελῶ τῇ τε πόλει καὶ πᾶσιν ὑμῖν, τοσαύτην ὑπάρξει μοι παρ' ὑμῶν εἰς τουτονὶ τὸν ἀγῶνα². ἔπειθ', ὅπερ ἐστὶ μάλισθ' ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τῆς ὑμετέρας εὐσεβείας³ τε καὶ δόξης, τοῦτο παραστῆσαι τοὺς θεοὺς ὑμῖν⁴, μὴ τὸν ἀντίδικον σύμβουλον ποιήσασθαι⁵ περὶ τοῦ πῶς ἀκούειν ὑμᾶς ἐμοῦ δεῖ⁶ (σχέτλιον γὰρ ἂν εἶη τοῦτό γε), ἀλλὰ τοὺς νόμους⁷, καὶ τὸν ὄρκον, ἐν ᾧ, πρὸς ἅπασιν τοῖς ἄλλοις δικαίοις, καὶ τοῦτο γέγραπται, τὸ ὁμοίως ἀμφοῖν ἀκροᾶσθαι⁸.

1. Τοῖς θεοῖς πᾶσι καὶ πάσαις, tous les dieux et toutes (les déesses).

2. Ἀγῶνα, combat, lutte (judiciaire), procès.

3. Τῆς ὑμετέρας εὐσεβείας, votre intégrité, votre honneur.

4. Παραστῆσαι ὑμῖν, vous mettre dans l'esprit, vous inspirer.

5. Μὴ τὸν ἀντίδικον σύμβουλον ποιήσασθαι, de ne pas prendre mon adversaire comme conseiller, c'est-à-dire de ne pas prendre conseil de mon adversaire.

6. Πῶς... δεῖ, comment il faut que vous m'entendiez, c'est-à-dire quelle marche je dois suivre dans mon discours.

7. Τοὺς νόμους (sous-ent. συμβούλους ποιήσασθαι), prendre conseil des lois.

8. Ὅμοίως ἀμφοῖν ἀκροᾶσθαι, écouter également les deux, c'est-à-dire l'accusateur et l'accusé. La formule du serment était : Ἀκροᾶσσομαι τοῦ τε κατηγοροῦ καὶ τοῦ ἀπολογουμένου ὁμοίως ἀμφοῖν.

Τοῦτο δ' ἐστὶν οὐ μόνον τὸ μὴ προκατεγνωκέναι μηδὲν, οὐδὲ τὸ τὴν εὐνόϊαν ἴσην ἀμφοτέροις ἀποδοῦναι, ἀλλὰ καὶ τὸ τῇ τάξει καὶ τῇ ἀπολογίᾳ¹, ὡς βεβούληται καὶ προήρηται τῶν ἀγωνιζομένων ἕκαστος², οὕτως εἶσαι χρήσασθαι.

Entre Eschine et lui, l'enjeu du procès est loin d'être égal.

II. Πολλὰ μὲν οὖν ἔγωγ' ἐλαττοῦμαι, κατὰ τούτονι τὸν ἀγῶνα, Δισχίνου· δύο³ δ', ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ μεγάλα. Ἐν μὲν, ὅτι οὐ περὶ τῶν ἴσων ἀγωνίζομαι· οὐ γάρ ἐστιν ἴσον νῦν ἐμοὶ τῆς παρ' ὑμῶν εὐνοίας διαμαρτεῖν, καὶ τούτῳ μὴ ἐλεῖν τὴν γραφήν⁴. ἀλλ' ἐμοὶ μὲν⁵. . . . Οὐ βούλομαι δὲ δυσχερὲς εἰπεῖν οὐδὲν, ἀρχόμενος τοῦ λόγου· οὗτος δ' ἐκ περιουσίας μου κατηγορεῖ⁶. Ἔτερον⁷ δ', ὅτι φύσει πᾶσιν ἀνθρώποις ὑπάρχει τῶν μὲν λοιδοριῶν καὶ τῶν κατηγοριῶν ἀκούειν ἡδέως, τοῖς ἐπαινοῦσι δ' αὐτοὺς ἄχθεσθαι. Τούτων τοίνυν, ὃ μὲν ἐστὶ πρὸς ἡδονήν, τούτῳ δέδοται· ὃ δὲ πᾶσιν, ὡς ἔπος εἰπεῖν⁸, ἐνοχλεῖ, λοιπὸν ἐμοί. Κἂν μὲν, εὐλαβούμενος τοῦτο⁹, μὴ λέγω τὰ πεπραγμένα ἐμαντῶ, οὐκ ἔχειν

1. Τῇ τάξει καὶ τῇ ἀπολογίᾳ, du plan et de la défense, c'est-à-dire du plan de défense.

2. Τῶν ἀγωνιζομένων ἕκαστος, chacun des adversaires.

3. Δύο, deux choses (entre autres), deux surtout.

4. Ἐλεῖν τὴν γραφήν, avoir emporté, c'est-à-dire avoir fait triompher l'accusation.

5. Ἄλλ' ἐμοὶ μὲν. Il y a ici réticence. Démosthène, pour ne pas prononcer de paroles de mauvais augure, s'arrête au moment où à ces

mots : mais pour moi, il allait ajouter ceux-ci : il y va de la perte de ma fortune, de l'exil, etc.

6. Ἐκ περιουσίας μου κατηγορεῖ, m'accuse de son superflu, c'est-à-dire sans rien risquer d'essentiel, tandis que moi je risque les biens les plus précieux.

7. Ἔτερον, l'autre chose (en quoi j'ai le désavantage).

8. Πᾶσιν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, tous, pour ainsi dire, tous ou à peu près.

9. Εὐλαβούμενος τοῦτο, évitant cela, e.-à-d. craignant de déplaire.

ἀπολύσασθαι τὰ κατηγορημένα δόξω, οὐδ', ἐφ' οἷς ἀξιώ
τιμαῖσθαι, δεικνύναι· ἂν δ' ἐφ' ἃ καὶ πεποιήκα καὶ πε-
πολίτευμαι βαδίζω, πολλὰς λέγειν ἀναγκασθήσομαι
περὶ ἑμαυτοῦ. Πειράσομαι μὲν οὖν ὡς μετριώτατα τοῦτο
ποιεῖν¹. ὃ τι δ' ἂν τὸ πρῶγμα αὐτὸ ἀναγκάζῃ, τούτου
τὴν αἰτίαν οὗτός ἐστι δίκαιος ἔχειν², ὁ τοιοῦτον ἀγῶνα
ἐνοσησάμενος.

Cette inégalité même fait aux juges un devoir plus sévère de l'impartialité commandée par la loi; Démosthène espère trouver en eux autant de bienveillance qu'il a toujours eu de dévouement pour Athènes.

III. Οἶμαι δ' ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες δικασταί, πάντας ἂν
ὁμολογῆσαι κοινὸν εἶναι τούτον τὸν ἀγῶνα ἑμοί τε καὶ
Κτησιφῶντι, καὶ οὐδὲν ἐλάττονος ἄξιον σπουδῆς ἑμοί³.
Πάντων μὲν γὰρ ἀποστερεῖσθαι λυπηρὸν ἐστὶ καὶ χαλε-
πὸν, ἄλλως τε καὶ ὑπ' ἐχθροῦ τῷ⁴ τοῦτο συμβαίνει, μά-
λιστα δὲ τῆς παρ' ὑμῶν εὐνοίας τε καὶ φιλανθρωπίας,
ὅσῳ περ⁵ καὶ τὸ τυχεῖν τούτων μέγιστόν ἐστι. Περι-
τούτων δ' ὄντος τούτου τοῦ ἀγῶνος, ἀξιώ καὶ δέομαι
πάντων ὁμοίως ὑμῶν ἀκοῦσαί μου περὶ τῶν κατηγορη-
μένων ἀπολογουμένου δικαίως⁶, ὥσπερ οἱ νόμοι κελεύου-
σιν· οὗς ὁ τιθεὶς ἐξ ἀρχῆς⁷ Σόλων, εὖνος ὢν ὑμῖν καὶ
δημοτικὸς, οὐ μόνον τῷ γράψαι⁸ κυρίους ᾤετο δεῖν εἶναι,

1. Τοῦτο ποιεῖν, faire cela, c'est-à-dire rappeler mes services.

2. Τούτου... ἔχειν ἐκвиваnt à τούτου τὴν αἰτίαν δίκαιόν ἐστι τούτου ἔχειν.

3. Οὐδὲν ἐλάττονος ἄξιον σπουδῆς ἑμοί. Sous-ent. ἢ Κτησιφῶντι.

4. Ἄλλως τε καὶ, bien plus encore, surtout. — Τῷ pour τινι.

5. Μάλιστα δὲ... ὅσῳ περ ἐκвив. à τούτου δὲ μᾶλλον... ὅσῳ περ.

6. Joignez ἀκοῦσαι δικαίως, écouter selon la justice.

7. Ἐξ ἀρχῆς, dès le principe, dans l'origine, jadis.

8. Τῷ γράψαι, par le décréter, c'est-à-dire par le décret qui les avait sanctionnées.

ἀλλὰ καὶ τῷ τοὺς δικάζοντας ὑμᾶς ὁμωμοκέναι¹· οὐκ ἀπιστῶν ὑμῖν, ὡς γέ μοι φαίνεται, ἀλλ' ὁρῶν ὅτι τὰς αἰτίας καὶ τὰς διαβολὰς, αἷς ἐκ τοῦ πρότερος λέγειν ὁ διώκων ἰσχύει², οὐκ ἐνὶ τῷ φεύγοντι³ παρελθεῖν⁴, εἰ μὴ τῶν δικαζόντων ἕκαστος ὑμῶν, τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς εὐσέβειαν διαφυλάττων, καὶ τὰ τοῦ ὑστέρου λέγοντος δίκαια⁵ εὐνοικῶς προσδέξεται, καὶ παρασχὼν ἑαυτὸν ἴσον καὶ κοινόν⁶ ἀμφοτέροις ἀκροατῆν, οὕτω τὴν διαγνῶσιν ποιήσεται⁷ περὶ πάντων.

Μέλλων δὲ τοῦ τε ἰδίου βίου παντός, ὡς ἔοικε⁸, λόγον διδόναι τήμερον, καὶ τῶν κοινῆ πεπολιτευμένων, βούλομαι, καθάπερ ἐν ἀρχῇ, πάλιν τοὺς θεοὺς παρακαλέσαι, καὶ ἐναντίον ὑμῶν εὐχομαι, πρῶτον μὲν, ὄσπην εὐνοίαν ἔχων ἐγὼ διατελῶ τῇ τε πόλει καὶ πᾶσιν ὑμῖν, τοσαύτην ὑπάρξει μοι παρ' ὑμῶν εἰς τουτονὶ τὸν ἀγῶνα· ἔπειθ'⁹, ὃ τι μέλλει συνοίσειν καὶ πρὸς εὐδοξίαν κοινῆ καὶ πρὸς εὐσέβειαν ἐκάστῳ, τοῦτο παραστῆσαι τοὺς θεοὺς πᾶσιν ὑμῖν περὶ ταυτησὶ τῆς γραφῆς γνῶναι.

1. Τῷ τοὺς δικάζοντας ὑμᾶς ὁμωμοκέναι, par le serment que vous, juges, vous avez prêté.

2. Αἷς... ἰσχύει, par lesquelles l'accusateur est fort par suite de ce qu'il parle le premier, c.-à-d. qui donnent de la force à l'accusateur en ce qu'il parle le premier (et peut ainsi prévenir les esprits).

3. Ο διώκων, celui qui poursuit, l'accusateur. — Τῷ φεύγοντι, celui qui fuit, l'accusé.

4. Παρελθεῖν, devancer, c'est-à-dire vaincre, triompher de. — Παρελθεῖν a pour régime τὰς αἰτίας καὶ τὰς διαβολὰς.

5. Τὰ δίκαια signifie ordinaire-

ment les droits, mais ici les raisons, les moyens de défense.

6. Ἴσον καὶ κοινόν, équitable et impartial.

7. Τὴν διάγνῶσιν ποιήσεται, se formera une conviction.

8. Ὡς ἔοικε, à ce qu'il paraît. Eschine, en effet, ne s'était pas contenté d'accuser les actes politiques de Démosthène, mais il avait attaqué sa vie privée et sa vie publique avec la même violence.

9. Ἐπειθ', etc. Construisez : Ἐπειτα (εὐχομαι) τοὺς θεοὺς παραστῆσαι πᾶσιν ὑμῖν γνῶναι περὶ ταυτησὶ τῆς γραφῆς τοῦτο, ὃ τι μέλλει συνοίσειν, etc.

Démosthène laissera de côté les calomnies sur sa vie privée; il abordera immédiatement les accusations portées contre son administration.

IV. Εἰ μὲν οὖν περὶ ὧν ἐδίωκε μόνον κατηγορήσεν Δίσχίνης¹, καγὼ περὶ αὐτοῦ τοῦ προβουλευμάτος² εὐθύς ἂν ἀπελογοῦμην· ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἐλάττω λόγον τᾶλλα διεξιῶν³ ἀνάλωκε, καὶ τὰ πλεῖστα κατεψεύσατό μου, ἀναγκαῖον εἶναι νομίζω καὶ δίκαιον ἅμα βραχέα, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, περὶ τούτων πρῶτον εἰπεῖν, ἵνα μηδεὶς ὑμῶν, τοῖς ἔξωθεν λόγοις⁴ ἠγμένος, ἄλλοτριώτερον τῶν ὑπὲρ τῆς γραφῆς δικαίων ἀκούῃ μου⁵.

Περὶ μὲν δὴ τῶν ἰδίων⁶ ὅσα λοιδοροῦμενος βεβλασφήμηκε περὶ ἐμοῦ, θεάσασθε ὡς ἀπλᾶ καὶ δίκαια λέγω. Εἰ μὲν ἴστα με τοιοῦτον οἶον οὗτος ἠτιᾶτο (οὐ γὰρ ἄλλοθί που βεβίωκα ἢ παρ' ὑμῖν⁷), μηδὲ φωνὴν ἀνάσχησθε, μηδ' εἰ πάντα τὰ κοινὰ ὑπέρευ πεπολίτευμαι, ἀλλ' ἀναστάντες καταψηφίσασθε ἤδη. Εἰ δὲ πολλῶ βελτίω τούτου, καὶ ἐκ βελτιόνων, καὶ μηδενὸς τῶν μετρίων⁸, ἵνα μηδὲν ἐπαχθὲς⁹ λέγω, χεῖρονα καὶ ἐμὲ καὶ τοὺς

1. Εἰ μὲν οὖν... Δίσχίνης, si donc Eschine avait fait rouler son accusation, son discours, uniquement sur ce qu'il poursuit.

2. Προβουλευμάτος, décret préliminaire, c'est-à-dire déjà sanctionné par le sénat, mais non encore par le peuple. Il s'agit du décret qui accordait une couronne d'or à Démosthène.

3. Τᾶλλα διεξιῶν, parcourant les autres choses, c'est-à-dire les choses étrangères au procès.

4. Τοῖς ἔξωθεν λόγοις, les discours en dehors (de la cause).

5. Ἄλλοτριώτερον... ἀκούῃ μου, entente, c'est-à-dire accueillie de ma part avec un esprit moins favorable mon apologie au sujet de l'acte d'accusation même.

6. Τῶν ἰδίων, la vie privée.

7. Οὐ γὰρ... παρ' ὑμῖν, (et vous devez me connaître), car je n'ai jamais vécu ailleurs qu'au milieu de vous.

8. Τῶν μετρίων, les gens ordinaires, c.-à-d. ceux d'une honnêteté vulgaire, dont la vertu, quoique réelle, n'a jeté aucun éclat.

9. Ἐπαχθὲς, odieux, offensant (par excès de jactance).

ἐμούς ὑπειλήφατε καὶ γιγνώσκετε, τούτῳ μὲν μηδ' ὑπὲρ τῶν ἄλλων¹ πιστεύετε· δῆλον γὰρ ὡς ὁμοίως ἅπαντ' ἐπλάττετο· ἐμοὶ δ', ἦν παρὰ πάντα τὸν χρόνον εὖνοιαν ἐνδέδειχθε ἐπὶ πολλῶν ἀγῶνων τῶν πρότερον γεγενημένων, καὶ νυνὶ παράσχεσθε. Κακοήθης δ' ὢν, Δίσχίνη, τοῦτο παντελῶς εὐθες² ᾤθης, τοὺς περὶ τῶν πεπραγμένων καὶ πεπολιτευμένων λόγους ἀφέντα με, πρὸς τὰς λοιδορίας τὰς παρὰ σοῦ τρέψεσθαι. Οὐ δὴ ποιήσω τοῦτο, οὐχ οὕτω τετύφωμαι· ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τῶν πεπολιτευμένων ἂ κατεψεύδου καὶ διέβαλλες, αὐτίκα ἐξετάσω³· τῆς δὲ πομπείας⁴ ταύτης τῆς ἀνέδην οὕτως γεγενημένης, ὕστερον, ἂν βουλομένοις ἀκούειν ἤ τούτοις⁵, μνησθήσομαι.

C'est au moment même où Démosthène se rendait coupable qu'Eschine devait l'accuser; c'est à Démosthène, et non à Ctésiphon, qu'il devait intenter le procès.

V. Τὰ μὲν οὖν κατηγορημένα πολλὰ καὶ δεινὰ, καὶ περὶ ὧν ἐνίων μεγάλας καὶ⁶ τὰς ἐσχάτας οἱ νόμοι τάττουσι τιμωρίας· τοῦ δὲ παρόντος ἀγῶνος ἡ προαίρεσις⁷ αὐτῆ ἐχθροῦ μὲν ἐπήρειαν ἔχει, καὶ ὕβριν, καὶ λοιδορίαν, καὶ προπηλακισμόν ὁμοῦ, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα. Τῶν μέντοι κατηγοριῶν καὶ τῶν αἰτιῶν τῶν εἰρημένων, εἴπερ ἦσαν ἀληθεῖς, οὐκ ἐνὶ τῇ πόλει δίκην ἀξίαν λαβεῖν,

1. Ὑπὲρ τῶν ἄλλων, sur le reste, sur les autres points de l'accusation.

2. Εὐθες ἐquivaut ici à l'adverbe εὐθως, bonnement, simplement, naïvement, sottement.

3. Ἄλλ'....ἐξετάσω, mais j'examinerai d'abord tes mensonges et tes calomnies sur mes actes politiques.

4. Πομπείας, invectives.

5. Ἄν βουλομένοις... ἢ τούτοις, s'il est à ceux-ci voulant entendre, c'est-à-dire de vouloir entendre, s'ils veulent m'écouter.

6. Καί, et même.

7. Ἡ προαίρεσις, le choix, c'est-à-dire le dessein, l'intention.

οὐδ' ἐγγύς¹. Οὐ γὰρ ἀφαιρεῖσθαι² δεῖ τὸ προσελθεῖν τῷ δῆμῳ καὶ λόγου τυχεῖν· οὐ δ' ἐν ἐπιηρείας τάξει καὶ φθόνου τοῦτο ποιεῖν, οὔτε³, μὰ τοὺς θεοὺς, ὀρθῶς ἔχον, οὔτε πολιτικόν⁴, οὔτε δίκαιόν ἐστιν, ὧς ἄνδρες Ἀθηναῖοι· ἀλλ' ἐφ' οἷς ἀδικοῦντά με ἑώρα τὴν πόλιν, οὔσί γε τηλικούτοις ἡλίκα νῦν ἐτραγῳῶδει⁵ καὶ διεξήει, ταῖς ἐκ τῶν νόμων τιμωρίαις παρ' αὐτὰ τὰ δίκαιήματα⁶ χρῆσθαι, εἰ μὲν εἰσαγγελίας⁷ ἄξια πράττοντά με ἑώρα, εἰσαγγέλλοντα, καὶ τοῦτον τὸν τρόπον εἰς κρίσιν καθιστάντα παρ' ὑμῖν, εἰ δὲ γράφοντα παράνομα, παρανόμων γραφόμενον⁸. Οὐ γὰρ δήπου Κτησιφῶντα μὲν δύναται διώκειν δι' ἐμέ· ἐμέ δ' εἴπερ ἐξελέγχειν ἐνόμιζεν, αὐτὸν οὐκ ἂν ἐγράψατο. Καὶ μὴν εἴ τι τῶν ἄλλων, ὧν νυνὶ διεβάλλε καὶ διεξήει, ἢ καὶ ἄλλ' ὅτιοῦν ἀδικοῦντά με ὑμᾶς ἑώρα, εἰσὶ νόμοι περὶ πάντων, καὶ ἀγῶνες, καὶ κρίσεις, καὶ τιμωρίαι, πικρὰ καὶ μεγάλα ἔχουσαι τὰ

1. Οὐδ' ἐγγύς (s.-ent. τῆς ἀξίας δίκης), pas même approchant, pas même à peu près, tant s'en faut.

2. Οὐ γὰρ ἀφαιρεῖσθαι, etc. Voici quelle est la suite des idées jusqu'à la fin de la page : Il ne faut ôter à personne le droit de porter une accusation devant le peuple, mais c'est une indignité que d'abuser de ce droit pour satisfaire une inimitié personnelle. Eschine pouvait m'accuser quand il me voyait faire un acte coupable ; aujourd'hui, après tant d'années, il en accuse un autre, afin de m'insulter à son aise ; car c'est moi, s'il avait espéré réussir, qu'il aurait traduit directement devant vous. — Γάρ, à la vérité.

3. Οὐ... οὔτε. Ces deux négations se renforcent au lieu de se détruire.

— Ἐν ἐπιηρείας τάξει, dans un plan, dans des vues de malignité.

4. Πολιτικόν, digne d'un citoyen.

5. Ἐτραγῳῶδει. Démosthène veut sans doute faire allusion à la profession d'acteur qu'Eschine avait longtemps exercée. Ces allusions reviennent souvent dans ce discours.

6. Παρ' αὐτὰ τὰ δίκαιήματα, au moment même des délits, à l'instant où je commettais les délits.

7. Εἰσαγγελίας, dénonciation. Ce mot s'applique spécialement à l'acte de celui qui découvrait au peuple un crime ou un complot contre la sûreté de l'État.

8. Γράφειν παράνομα, présenter des décrets illégaux. — Γράφεσθαι παρανόμων, accuser de présenter des décrets illégaux.

ἐπιτίμια· καὶ τούτοις ἐξῆν αὐτῷ ἅπασι χρῆσθαι κατ' ἐμοῦ, καὶ ὀπηνίκα ἐφαίνετο ταῦτα πεποιηκῶς καὶ τοῦτον τὸν τρόπον κεχρημένος τοῖς πρὸς ἐμέ¹, ὡμολογεῖτο ἂν ἡ κατηγορία τοῖς ἔργοις αὐτοῦ². Νῦν δ', ἐκστάς τῆς ὀρθῆς καὶ δικαίας ὁδοῦ, καὶ φυγῶν τοὺς παρ' αὐτὰ τὰ πράγματα³ ἐλέγχους, τοσούτοις ὕστερον χρόνοις, αἰτίας καὶ σκώμματα καὶ λοιδορίας συμφορήσας, ὑποκρίνεται⁴. Εἶτα κατηγορεῖ μὲν ἐμοῦ, κρίνει δὲ τουτονί⁵· καὶ τοῦ μὲν ἀγῶνος ὅλου τὴν πρὸς ἐμέ πως ἔχθραν προῖσταται⁶, οὐδαμοῦ δ' ἐπὶ ταύτην ἄπνητηκῶς ἐμοί, τὴν ἑτέρον ζητῶν ἐπιτιμίαν⁷ ἀφελέσθαι φαίνεται. Καίτοι πρὸς ἅπασιν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοῖς ἄλλοις δικαίοις, οἷς ἂν εἰπεῖν τις ὑπὲρ Κτησιφῶντος ἔχοι, καὶ τοῦτ' ἐμοιγε δοκεῖ καὶ μάλ' εἰκότως ἂν λέγειν, ὅτι τῆς ἡμετέρας ἔχθρας ἡμᾶς ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν δίκαιον ἦν τὸν ἐξετασμὸν ποιεῖσθαι, οὐ τὸ μὲν πρὸς ἀλλήλους ἀγωνίζεσθαι παραλείπειν, ἑτέρῳ δ' ὅτῳ κακόν τι δώσομεν ζητεῖν⁸· ὑπερβολὴ γὰρ ἀδικίας τοῦτό γε.

Démosthène va reprendre dès l'origine les faits qui ont servi de base aux accusations d'Eschine.

VI. Πάντα μὲν τοίνυν τὰ κατηγορημένα ὁμοίως ἐκ

1. Τοῖς πρὸς ἐμέ, les moyens (qu'il avait) contre moi.

2. Joignez αὐτοῦ à κατηγορία.

3. Παρ' αὐτὰ τὰ πράγματα. Voy. la note 6 de la page 19.

4. Ὑποκρίνεται, il joue la comédie (en paraissant mettre Ctésiphon en cause, tandis que c'est en réalité Démosthène qu'il accuse). Voy. la note 5 de la page 19.

5. Τουτονί. Ctésiphon.

6. Τοῦ ἀγῶνος... προῖσταται, il fait présider à toute cette lutte sa haine contre moi, c'est-à-dire il n'est guidé dans tout ce procès que par sa haine contre moi.

7. Ἐπὶ ταύτην, pour discuter cette haine, vider cette querelle.

8. Ἐπιτιμίαν, les droits civils.

9. Ἐτέρῳ δ' ὅτῳ... ζητεῖν équivaut à ἑτέρον δ', ὅτῳ κακόν τι δώσομεν, ζητεῖν.

IX
μαρ

τούτων¹ ἂν τις ἴδοι οὔτε δικαίως οὔτ' ἐπ' ἀληθείας οὐδεμιᾶς εἰρημένα. Βούλομαι δὲ καὶ καθ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν ἐξετάσαι, καὶ μάλιστα² ὅσα ὑπὲρ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς πρεσβείας³ κατεψεύσατό μου, τὰ πεπραγμένα ἑαυτῶ μετὰ Φιλακράτους ἀνατιθεῖς ἐμοί. Ἔστι δ' ἀνάγκαῖον, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ προσῆκον ἴσως, ὡς κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους εἶχε τὰ πράγματα, ἀναμνησάμενος ὑμᾶς, ἵνα πρὸς τὸν ὑπάρχοντα καιρὸν ἕκαστα θεωρῆτε⁴.

Guerre de Phocide. Motifs qui engagèrent les Athéniens à écouter les propositions de paix faites par Philippe.

VII. Τοῦ γὰρ Φωκικοῦ συστάντος πολέμου⁵, οὐ δι' ἐμὲ (οὐ γὰρ δὴ ἔγωγε ἐπολιτευόμην πω τότε⁶), πρῶτον μὲν ὑμεῖς οὕτω διέκεισθε, ὥστε Φωκέας μὲν βούλεσθαι σωθῆναι, καίπερ οὐ δίκαια ποιῶντας ὀρῶντες, Θεβαίους δ' ὀτιοῦν ἂν ἐφησθῆναι παθοῦσιν, οὐκ ἀλόγως οὐδ' ἀδίκως αὐτοῖς ὀργιζόμενοι· οἷς γὰρ εὐτυχήκεσαν ἐν Λευκτροῖς οὐ μετρίως ἐκέχρητο⁷. Ἐπειθ' ἡ Πελοπόννησος ἅπασα διεισθήκει· καὶ οὔθ' οἱ μισοῦντες Λακεδαι-

1. Ἐκ τούτων, d'après ces choses, d'après les considérations que je viens de présenter.

2. Τῆς εἰρήνης, τῆς πρεσβείας, la paix (faite avec Philippe), la députation (envoyée à Philippe, la 2e année de la 5me olympiade).

3. Ἴνα... θεωρῆτε, afin que vous considériez chaque chose par rapport à la circonstance qui existait (alors), c'est-à-dire afin que vous puissiez juger tous les actes au point de vue des circonstances.

4. Τοῦ Φωκικοῦ πολέμου, la guerre de Phocide ou guerre sacrée. Elle commença la deuxième

année de la 5me olympiade, 340 avant notre ère. La cause de cette guerre fut que les Phocéens s'étaient emparés d'un territoire consacré à Apollon. Ils eurent d'abord les Athéniens pour alliés contre les Thébaïns.

5. Τότε. Démosthène n'avait que vingt-sept ans.

6. Οἷς εὐτυχήκεσαν ἐκέχρητο ἐκείνοις ἐκεχρητο. — Les Thébaïns, par la victoire de Leuctres, avaient dépossédé les Lacédémoniens de la suprématie; mais ils se montrèrent orgueilleux et injustes.

μονίους¹ οὕτως ἴσχυον ὥστε ἀνελεῖν αὐτούς, οὐθ' οἱ πρότερον δι' ἐκείνων ἄρχοντες² κύριοι τῶν πόλεων ἦσαν· ἀλλὰ τις ἦν ἄκριτος³ καὶ παρὰ τούτοις⁴ καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν Ἕλλησιν ἔρις καὶ ταραχή. Ταῦτα δ' ὄρων ὁ Φίλιππος (οὐ γὰρ ἦν ἀφανῆ), τοῖς παρ' ἐκάστοις προδόταις⁵ χρήματα ἀναλίσκων, πάντας συνέκρουε καὶ πρὸς ἑαυτοῦς⁶ ἐτάραττεν· εἴτ', ἐν οἷς⁷ ἡμάρτανον οἱ ἄλλοι καὶ κακῶς ἐφρόνουν, αὐτὸς παρεσκευάζετο καὶ κατὰ πάντων ἐφύετο⁸. Ὡς δὲ, ταλαιπωρούμενοι τῷ μήκει τοῦ πολέμου⁹, οἱ τότε μὲν βαρεῖς, νῦν δ' ἀτυχεῖς¹⁰ Θηβαῖοι, φανεροὶ πᾶσιν ἦσαν ἀναγκασθησόμενοι καταφεύγειν ἐφ' ἡμᾶς, ὁ Φίλιππος, ἵνα μὴ τοῦτο γένοιτο μηδὲ συνέλθοιεν αἱ πόλεις¹¹, ἡμῖν μὲν εἰρήνην, ἐκείνοις¹² δὲ βοήθειαν ἐπηγγείλατο. Τί οὖν συνηγωνίσασα αὐτῷ πρὸς τὸ λαβεῖν, ὀλίγου δεῖν, ἐκόντας ἡμᾶς ἐξαπατωμένους; ἢ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, εἴτε χρῆ κακίαν, εἴτ' ἄγνοιαν¹³, εἴτε καὶ ἀμφοτέρα ταῦτ' εἰπεῖν· οἱ, πόλεμον συνεχῆ καὶ μακρὸν¹⁴

1. Οἱ μισοῦντες Λακεδαιμονίους. C'étaient les Arcadiens, les Messéniens, les Argiens.

2. Οἱ πρότερον... ἄρχοντες. Après la guerre du Péloponèse et la prise d'Athènes, les Lacédémoniens avaient fait élire dans chaque ville de la Grèce, parmi leurs partisans, dix magistrats pour diriger les affaires; ces magistrats furent renversés après la bataille de Leuctres.

3. Ἄκριτος, non décidée, qui n'était pas terminée, c'est-à-dire interminable, perpétuelle.

4. Τούτοις. Les Péloponésiens.

5. Τοῖς... προδόταις, les traîtres qui se trouvaient chez chaque peuple dans chaque cité. Voyez plus bas, ch. xxi, la liste de ces traîtres.

6. Πάντας. Sous-ent. Ἕλληνας, et non προδότας. — Ἐαυτοῦς équivalut ici à ἀλλήλους.

7. Ἐν οἷς, dans les circonstances où, tandis que.

8. Κατὰ πάντων ἐφύετο, crois-sait, grandissait contre tous, pour les écraser tous.

9. Τῷ μήκει τοῦ πολέμου. La guerre sacrée dura dix ans.

10. Νῦν ἀτυχεῖς. Alexandre venait de détruire Thèbes.

11. Αἱ πόλεις. Thèbes et Athènes.

12. Ἐκείνοις. Les Thébains.

13. Κακίαν, lâcheté. — Ἄγνοιαν, aveuglement.

14. Πόλεμον... μακρὸν. La guerre contre Philippe pour la possession d'Amphipolis.

πλεμούντων ὑμῶν, καὶ τοῦτον ὑπὲρ τῶν κοινῇ πᾶσι
 συμφερόντων, ὡς ἔργῳ φανερόν γέγονεν, οὔτε χρήμασιν,
 οὔτε σώμασιν, οὔτ' ἄλλῳ οὐδενὶ τῶν πάντων¹ συνελάμ-
 βανον ὑμῖν. Οἷς καὶ δικαίως καὶ προσηκόντως ὀργιζό-
 μενοι, ἐτοίμως ὑπηκούσατε τῷ Φιλίππῳ.

Démosthène ne prit aucune part à cette paix désastreuse. Eschine l'a donc calomnié, en même temps qu'il faisait peser sur Athènes un soupçon de perfidie.

VIII. Ἡ μὲν οὖν τότε συγχωρηθεῖσα εἰρήνη διὰ
 ταῦτα, οὐ δι' ἐμέ², ὡς οὗτος διέβαλλεν, ἐπράχθη· τὰ δὲ
 τούτων³ ἀδικήματα καὶ δωροδοκήματα ἐν αὐτῇ τῶν
 νυνὶ παρόντων πραγμάτων, ἂν τις ἐξετάζη δικαίως,
 αἴτια εὐρήσει. Καὶ ταυτὶ πάνθ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας
 ἀκριβολογοῦμαι καὶ διεξέρχομαι. Εἰ γὰρ εἶναι τινα δο-
 κοίη τὰ μάλιστα ἐν τούτοις ἀδικήματα, οὐδέν ἐστι
 τούτων δήπου πρὸς ἐμέ· ἀλλ' ὁ μὲν πρῶτος εἰπὼν καὶ
 μνηστὴς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης Ἀριστόδημος ἦν, ὁ ὑποκρι-
 τῆς⁴. ὁ δ' ἐκδεξάμενος⁵, καὶ γράψας, καὶ ἑαυτὸν μετὰ
 τούτου μισθώσας ἐπὶ ταῦτα, Φιλοκράτης ὁ Ἀγνούσιος⁶,
 ὁ σὸς, Αἰσχίνη, κοινωνὸς, οὐκ ἐμὸς, οὐδ' ἂν σὺ διαβραγαῆς
 ψευδόμενος· οἱ δὲ συνειπόντες, ὅτου δήποτε ἔνεκα (ἐγὼ
 γὰρ τοῦτό γ' ἐν τῷ παρόντι), Εὐβουλος καὶ Κηφισοφῶν⁷.
 ἐγὼ δ' οὐδὲν οὐδαμοῦ.

1. Χρήμασιν, de leur argent, c'est-à-dire par des subsides. — Σώμασιν, de leurs personnes, c'est-à-dire par des envois de troupes. — Οὔτ' ἄλλῳ οὐδενὶ τῶν πάντων, ni par aucune autre espèce de secours.

2. Διὰ... ἐμέ, pour ces motifs, et non par mon entremise.

3. Τούτων. Eschine et ses pareils.

4. Ὑποκριτῆς. Aristodème était un grand tragédien.

5. Ἐκδεξάμενος, qui (lui) succéda, qui parut après lui.

6. Ἀγνούσιος, d'Agnuse, déme de la tribu Acamantide.

7. Eubule, d'Anaphlyste, déme

* Ἄλλ' ὁμως, τούτων τοιούτων ὄντων, καὶ ἐπ' αὐτῆς
 τῆς ἀληθείας¹ οὕτω δεικνυμένων, εἰς τοῦθ' ἤκεν ἀνα-
 δεικνύσας, ὥστ' ἐτόλμα λέγειν ὡς ἄρα ἐγὼ, πρὸς τῷ τῆς
 εἰρήνης αἴτιος γεγενῆσθαι, ἔτι καὶ κεκωλυκώς εἶην τὴν
 πόλιν μετὰ κοινοῦ συνεδρίου τῶν Ἑλλήνων² αὐτὴν ποιή-
 σασθαι. Εἴτ', ὦ... τί ἂν εἰπὼν σέ τις ὀρθῶς προσείποι;
 ἔστιν ὅπου σὺ παρὼν, τηλικαύτην πρᾶξιν καὶ συμμαχίαν³,
 ἡλίχην νῦν διετραγώδεις καὶ διεξήεις, ὁρῶν ἀφαιρούμενόν
 με τῆς πόλεως, ἠγανάκτησας, ἢ, παρελθὼν, ταῦτα, ἃ
 νῦν κατηγορεῖς, ἐδίδαξας καὶ διεξήλθεις; Καὶ μὴν, εἰ
 τὸ κωλύσαι τὴν τῶν Ἑλλήνων κοινωνίαν ἐπεπράκειν ἐγὼ
 Φιλίππῳ, σοὶ τὸ μὴ σιγῆσαι λοιπὸν ἦν, ἀλλὰ βοᾶν καὶ
 διαμαρτύρεσθαι, καὶ δηλοῦν τουτοισί⁴. Οὐ τοίνυν⁵
 ἐποίησας οὐδαμοῦ τοῦτο, οὐδ' ἤκουσέ σου ταύτην τὴν
 φωνὴν οὐδεὶς· εἰκότως· οὔτε γὰρ ἦν πρεσβεία⁶ πρὸς
 οὐδένας ἀπεσταλμένα τότε τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ πάλαι
 πάντες ἦσαν ἐξεληλεγμένοι⁷. οὐθ' οὗτος ὕγιες⁸ περὶ
 τούτων εἶρηκεν οὐδέν.

de la tribu Antiochide, ennemi po-
 litique de Démosthène. — Céphiso-
 rion, l'un des députés qui furent
 envoyés à Philippe. Voy. ch. ix.

1. Ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας,
 (comme reposant) sur la vérité
 même, dans toute leur vérité.

2. Μετὰ... τῶν Ἑλλήνων. Dans les
 circonstances graves, les villes al-
 liées aux Athéniens envoyaient des
 députés à Athènes pour délibérer sur
 les intérêts communs.

3. Πρᾶξιν. La conclusion de la
 paix faite en commun avec les alliés
 d'Athènes, et par conséquent d'au-
 tant plus sûre. — Συμμαχίαν. Les
 alliances des Athéniens, fort com-

promises du moment qu'Athènes
 traitait sans ses alliés.

4. Δηλοῦν τουτοισι, faire voir à
 ceux-ci, aux Athéniens (et ma tra-
 hison et le tort que je leur faisais).

5. Τοίνυν, mais, cependant, au
 contraire.

6. Πρεσβεία, une ambassade
 (pour exciter les Grecs à la guerre,
 tandis qu'on se disposait à la paix).

7. Ἀλλά... ἐξεληλεγμένοι, mais
 tous depuis longtemps étaient décou-
 verts, c.-à-d. mais depuis longtemps
 on savait quelles étaient leurs dis-
 positions (et une ambassade pour
 s'en assurer n'était pas nécessaire).

8. Ὑγιές, sain, c.-à-d. vrai.

Χωρίς δὲ τούτων, καὶ διαβάλλει τὴν πόλιν τὰ μέγιστα ἐν οἷς ψεύδεται. Εἰ γὰρ ὑμεῖς ἅμα τοὺς μὲν Ἑλληνας εἰς πόλεμον παρεκαλεῖτε, αὐτοὶ δὲ πρὸς Φίλιππον περὶ εἰρήνης πρέσβεις ἐπέμπετε, Εὐρυβάτου πρᾶγμα, οὐ πόλεως ἔργον οὐδὲ χρηστῶν ἀνθρώπων, διεπράττεσθε¹. Ἄλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστι. Τί γὰρ καὶ βουλόμενοι μετεπέμπεσθ' ἂν αὐτούς² ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ; Ἐπὶ τὴν εἰρήνην; ἀλλ' ὑπῆρχεν ἅπασιν. Ἄλλ' ἐπὶ τὸν πόλεμον; ἀλλ' αὐτοὶ περὶ εἰρήνης ἐβουλεύεσθε. Οὐκοῦν οὔτε τῆς ἐξ ἀρχῆς εἰρήνης³ ἡγεμῶν οὐδ' αἴτιος ὢν ἐγὼ φαίνομαι, οὔτε τῶν ἄλλων ὧν κατεψεύσατό μου οὐδὲν ἀληθὲς ὄν δείκνυται.

La paix une fois convenue, Démosthène Intervient; Il faut adopter un décret qui nomme des députés et qui leur enjoint d'aller recevoir aussitôt les serments de Philippe.

IX. Ἐπειδὴ τοίνυν ἐποιήσατο τὴν εἰρήνην ἡ πόλις, ἐνταῦθα πάλιν σκέψασθε τί ἡμῶν ἐκάτερος προείλετο πράττειν· καὶ γὰρ ἐκ τούτων εἴσεσθε τίς ἦν ὁ Φιλίππῳ πάντα συναγωνιζόμενος, καὶ τίς ὁ πράττων ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ τὸ τῇ πόλει συμφέρον ζητῶν. Ἐγὼ μὲν τοίνυν ἔγραψα, βουλευῶν⁴, ἀποπλεῖν τὴν ταχίστην τοὺς πρέσβεις ἐπὶ τοὺς τόπους ἐν οἷς ἂν ὄντα Φίλιππον πυθνά-

1. Εὐρυβάτου πρᾶγμα διεπράττεσθε, vous auriez commis une action d'Eurybate, c'est-à-dire une noire perfidie. Eurybate d'Éphèse livra par trahison à Cyrus une somme considérable qu'il avait reçue de Crésus pour équiper des troupes.

2. Μετεπέμπεσθ' ἂν αὐτούς, les auriez-vous convoqués, les auriez-

vous invités à envoyer des députés? Voy. la note 2 de la page 24.

3. Τῆς ἐξ ἀρχῆς εἰρήνης, la paix (qui se fit) dans l'origine, alors.

4. Βουλευῶν, étant sénateur, c'est-à-dire dans le sénat. A Athènes, la dignité de sénateur était annuelle, et le sénat se composait de quatre cents membres.

κωνται, καὶ τοὺς ὄρκους¹ ἀπολαμβάνειν· οὗτοι δὲ, οὐδὲ γράψαντες ἐμοῦ, ταῦτα ποιεῖν ἠθέλησαν². Τί δὲ τοῦτ' ἠδύνατο³, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐγὼ διδάξω. Φιλίππου μὲν ἦν συμφέρον ὡς πλεῖστον τὸν μεταξύ χρόνον γενέσθαι τῶν ὄρκων, ὑμῖν δ' ὡς ἐλάχιστον. Διὰ τί; ὅτι ὑμεῖς μὲν, οὐκ ἀφ' ἧς ὠμόσατε μόνον ἡμέρας, ἀλλ' ἀφ' ἧς ἠλπίζατε τὴν εἰρήνην ἔσεσθαι, πάσας ἐξελύσασθε τὰς παρασκευὰς τὰς τοῦ πολέμου· ὁ δὲ τοῦτο⁴ ἐκ παντὸς τοῦ χρόνου μάλιστα ἐπραγματεύετο, νομίζων, ὅπερ ἦν ἀληθές, ὅσα τῆς πόλεως προλάβοι⁵ πρὸ τοῦ τοὺς ὄρκους ἀποδοῦναι, πάντα ταῦτα βεβαίως ἐξεῖν· οὐδένα γὰρ τὴν εἰρήνην λύσειν τούτων ἔνεκεν. Ἄ ἐγὼ προορώμενος, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ λογιζόμενος, τοῦτο τὸ ψήφισμα γράφω, πλεῖν ἐπὶ τοὺς τόπους ἐν οἷς ἂν ἦ Φίλιππος, καὶ τοὺς ὄρκους τὴν ταχίστην ἀπολαμβάνειν, ἐν' ἐχόντων τῶν Θρακῶν, τῶν ὑμετέρων συμμάχων, τὰ χωρία αὐτῷ ἃ νῦν οὗτος διέσυρε⁶, τὸ Σέρριον, καὶ τὸ Μύρτιον, καὶ τὴν Ἐργίσκην⁷, οὕτω γίγνοιθ' οἱ ὄρκοι, καὶ μὴ προλαβῶν ἐκεῖνος τοὺς ἐπικαίρους τῶν τόπων⁸, κύριος

1. Τοὺς ὄρκους, les serments (pour la ratification de la paix).

2. Οὗτοι, ceux-ci, c.-à-d. Eschine et ses complices. — Οὐδὲ ταῦτα ποιεῖν ἠθέλησαν, ne voulurent même pas faire cela, c.-à-d. s'opposèrent même à cette proposition.

3. Τί τοῦτ' ἠδύνατο, ce que pouvait cela, c.-à-d. quelle était l'importance de cette proposition.

4. Τοῦτο, ceci, que vous suspendissiez vos préparatifs de guerre.

5. Ὅσα... προλάβοι, tout ce qu'il aurait pris à la république, à Athènes. La Thrace n'appartenait pas à

Athènes, mais était son alliée, et les Athéniens y avaient des garnisons dans quelques places fortes.

6. Οὗτος. Eschine. — Διέσυρε, dénigrait, rabaisait, représentait comme de nulle importance.

7. Serrium, forteresse située sur un promontoire de Thrace. — Myrtium et Ergisque, places fortes peu importantes.

8. Προλαβῶν τοὺς ἐπικαίρους τῶν τόπων, s'étant saisi des places les plus favorables (soit comme points de départ pour une invasion, soit comme points de défense).

τῆς Θράκης κατασταίη, μηδὲ, πολλῶν μὲν χρημάτων¹, πολλῶν δὲ στρατιωτῶν εὐπορήσας, ἐκ τούτων βᾶδίως τοῖς λοιποῖς ἐπιχειροῖη πράγμασιν. Εἶτα τοῦτο μὲν οὐχὶ λέγει τὸ ψήφισμα², οὐδ' ἀναγιγνώσκει· εἰ δὲ βουλευῶν ἐγὼ προσάγειν τοὺς πρέσβεις³ ὥμην δεῖν, τοῦτό μου διαβάλλει. Ἀλλὰ τί ἐχρῆν με ποιεῖν; μὴ προσάγειν γράψαι τοὺς ἐπὶ τοῦθ' ἤκοντας, ἵν' ὑμῖν διαλεχθῶσιν; ἢ θέαν μὴ κατανεῖμαι τὸν ἀρχιτέκτονα⁴ αὐτοῖς κελῦσαι; Ἀλλ' ἐν τοῖν δυοῖν ὀβολοῖν⁵ ἐθεώρουν ἂν, εἰ μὴ τοῦτ'⁶ ἐγράφη. Τὰ μικρὰ συμφέροντα τῆς πόλεως ἔδει με φυλάττειν, τὰ δ' ὅλα, ὥσπερ οὗτοι, πεπρακέναι Φιλίππῳ; οὐ δήπου. Λέγε⁷ τοίνυν μοι τὸ ψήφισμα τουτὶ λαβῶν, ὃ σαφῶς εἰδῶς οὗτος παρέβη. Λέγε.

ΨΗΦΙΣΜΑ.

« Ἐπὶ ἄρχοντος Μνησιφίλου⁸, Ἑκατομβαιῶνος ἔνη καὶ νέα⁹, φυλῆς πρυτανευούσης Πανδιονίδος¹⁰, Δημοσθένης Δημοσθένους

1. *Χρημάτων*. La Thrace renfermait des mines d'or dont Philippe devint maître.

2. *Τούτο...* τὸ ψήφισμα, il (Eschine) ne dit rien de ce décret.

3. *Προσάγειν*, introduire, recevoir, donner audience. — *Τοὺς πρέσβεις*, les députés (de Philippe).

4. *Θεῶν κατανεῖμαι*, accorder une place (gratuite et d'honneur) au spectacle. — *Τὸν ἀρχιτέκτονα*. C'était celui qui se chargeait de l'entretien du théâtre, moyennant un prix d'entrée (deux oboles) qu'il recevait de chaque spectateur.

5. *Ἐν τοῖν δυοῖν ὀβολοῖν*, avec les deux oboles (que paye tout spectateur), pour deux oboles.

6. *Τούτο*, cela, qu'une place gratuite leur serait réservée.

7. *Λέγε*. Démosthène s'adresse au greffier chargé de lire les pièces que les orateurs voulaient citer.

8. *Ἐπὶ ἄρχοντος Μνησιφίλου*. Dans les actes publics, on désignait l'année par le nom du premier archonte, qui s'appelait pour cette raison archonte *éponyme*. Les archontes étaient au nombre de neuf.

9. *Ἑκατομβαιῶνος*. Le mois Hécatombéon commençait le 13 juillet et finissait le 12 août. — *Ἐνη καὶ νέα*, la vieille et la nouvelle (lune), c'est-à-dire le dernier jour du mois, parce que, le mois lunaire ayant vingt-neuf jours et demi, le trentième jour marquait à la fois la fin d'une lune et le commencement d'une lune nouvelle.

10. *Φυλῆς... Πανδιονίδος*. Athènes

Παιανιδῆς¹ εἶπεν· Ἐπειδὴ Φίλιππος, ἀποστείλας πρέσβεις περὶ τῆς εἰρήνης, ὁμολογουμένας πεποιήται συνθήκας πρὸς τὸν Ἀθηναίων δῆμον, δεδόχθαι² τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ τῶ Ἀθηναίων, ἵπως ἂν ἡ εἰρήνη ἐπιτελεσθῇ ἢ ἐπιχειροτονηθεῖσα ἐν τῇ πρώτῃ ἐκκλησίᾳ³, πρέσβεις ἐλέσθαι ἐκ πάντων Ἀθηναίων ἤδη⁴ πάντες, τοὺς δὲ χειροτονηθέντας ἀποδημεῖν, μηδεμίαν ἀναβολὴν ποιουμένους, ὅπου ἂν ὄντα πυθάνωνται τὸν Φίλιππον, καὶ τοὺς ὄρκους λαβεῖν τε παρ' αὐτοῦ καὶ δοῦναι τὴν ταχίστην ἐπὶ⁵ ταῖς ὁμολογημέναις συνθήκαι; αὐτῷ πρὸς τὸν Ἀθηναίων δῆμον, συμπεριλαμβάνον-
 τας⁶ καὶ τοὺς ἑκατέρων συμμάχους. Πρέσβεις ἤρέθησαν Εὐβουλος Ἀναφλύστιος⁷, Αἰσχίνης Ἀτρομήτου Κοθωκίδης⁸, Κηφισοφῶν Ῥαμνούσιος⁹, Δημοκράτης Φλυεύς¹⁰, Κλέων Κοθωκίδης.¹¹

La lenteur calculée des députés permet à Philippe de s'emparer de plusieurs places en Thrace avant de jurer la paix.

X. Ταῦτα γράψαντος ἐμοῦ τότε, καὶ τὸ τῇ πόλει συμφέρον, οὐ τὸ Φιλίππῳ, ζητοῦντος, βραχὺ φροντίσαντες οἱ χρηστοὶ¹¹ πρέσβεις οὗτοι καθῆντο¹² ἐν Μακεδονίᾳ

avait dix tribus qui fournissaient chacune cinquante prytanes annuels. L'année était divisée en dix prytanies, de trente-cinq jours chacune, et successivement les prytanes de chaque tribu présidaient pendant cette durée les assemblées publiques. Les décrets devaient mentionner la tribu qui exerçait la prytanie le jour où ils avaient été rendus.

1. Παιανιδεύς. Sous-ent. υἱός. — Παιανιδεύς, de Pénée, dème de la tribu Pandionide.

2. Δεδόχθαι, pour δέδοκται. L'infinitif est mis pour l'indicatif, comme on le voit souvent dans les décrets, à moins qu'on ne fasse dépendre δεδόχθαι de εἶπεν.

3. Ἐν τῇ πρώτῃ ἐκκλησίᾳ, dans la première assemblée (tenue sous la présidence des prytanes de la tribu Pandionide).

4. Ἢδη, sur le champ, tout de suite, sans délai.

5. Ἐπί, au sujet de.

6. Συμπεριλαμβάνοντας, comprenant (dans les conventions, dans le traité).

7. Ἀναφλύστιος, d'Anaphlyste, dème de la tribu Antiochide.

8. Ἀτρομήτου. Sous-ent. υἱός. — Κοθωκίδης, de Cethoce; on ne sait à quelle tribu ce dème appartenait.

9. Ῥαμνούσιος, de Rhamnus, dème de la tribu Éantide.

10. Φλυεύς, de Phlya, dème de la tribu Cécropide.

11. Βραχὺ φροντίσαντες, s'embarrassant peu, se souciant peu (du décret). — Χρηστοὶ est pris dans un sens ironique.

12. Καθῆντο (attique pour ἐκάθηντο), demeurèrent assis, c'est-à-dire restèrent oisifs, inactifs.

τρεις ὄλους μῆνας, ἕως ἦλθε Φίλιππος ἐκ Θράκης, πάντα καταστρεψάμενος¹ τὰ κεῖ, ἐξόν² ἡμερῶν δέκα, μᾶλλον δὲ τριῶν ἢ τεττάρων, εἰς τὸν Ἑλλησποντον ἀφῖχθαι, καὶ τὰ χωρία σῶσαι, λαβόντας τοὺς ὄρκους πρὶν ἐκείνων ἐξελεῖν αὐτά. Οὐ γὰρ ἂν ἦσαν αὐτῶν, παρόντων ἡμῶν, ἢ οὐκ ἂν ὠρκίζομεν αὐτόν³ ὥστε τῆς εἰρήνης ἂν διημαρτήκει, καὶ οὐκ ἂν ἀμφοτέρα εἶχε, καὶ τὴν εἰρήνην καὶ τὰ χωρία. Τὸ μὲν τοίνυν ἐν τῇ πρεσβείᾳ πρῶτον κλέμμα μὲν Φιλίππου, δωροδόκημα δὲ τῶν ἀδίκων τούτων ἀνθρώπων καὶ θεοῖς ἐχθρῶν, τοιοῦτον ἐγένετο ὑπὲρ οὗ καὶ τότε, καὶ νῦν, καὶ αἰὶ ὁμολογῶ πολεμεῖν καὶ διαφέρεσθαι τουτοισί.

La paix jurée, Philippe corrompt les députés, et les décide à rester en Macédoine jusqu'à ce qu'il ait marché contre les Phocéens.

XI. Ἐτερον δ' εὐθύς ἐφεξῆς ἔτι τούτου μεῖζον κακούργημα θεάσασθε. Ἐπειδὴ γὰρ ὤμοσε τὴν εἰρήνην ὁ Φίλιππος, προλαβὼν⁴ τὴν Θράκην διὰ τούτους, τοὺς οὐχὶ πεισθέντας τῷ ἐμῷ ψηφίσματι, πάλιν ὠνεῖται παρ' αὐτῶν ὅπως μὴ ἀπίωσιν ἐκ Μακεδονίας, ἕως ἂν τὰ τῆς στρατείας τῆς ἐπὶ τοὺς Φωκέας εὐτρεπῆ ποιήσαιο, ἵνα μὴ, δεῦρο ἀπαγγειλάντων αὐτῶν ὅτι μέλλει καὶ παρασκευάζεται πορεύεσθαι⁵, ἐξέλθοιτε ὑμεῖς, καὶ περιπλεύσαντες ταῖς τριήρσιν εἰς Πύλας, ὥσπερ πρότερον,

1. Καταστρεψάμενος, ayant soumis, réduit en son pouvoir.

2. Ἐξόν, quand il (leur) était possible, tandis qu'ils pouvaient.

3. Οὐκ ἂν ὠρκίζομεν αὐτόν, nous ne lui aurions pas fait prêter serment, c'est-à-dire nous n'aurions pas

reçu son serment (et la paix n'eût pas été conclue).

4. Προλαβὼν, s'étant emparé d'avance, avant de jurer la paix.

5. Δεῦρο, ici, à Athènes. — Μέλλει πορεύεσθαι, est sur le point de marcher (contre les Phocéens).

κλείσαιτε τὸν πορθμὸν¹, ἀλλ'² ἅμ' ἀκούετε ταῦτα³ ἀπαγγελλόντων ὑμῖν τούτων, κάκεινος ἐντὸς εἴη Πυλῶν, καὶ μηδὲν ἔχοιθ' ὑμεῖς ποιῆσαι. Οὕτω δ' ἦν ὁ Φίλιππος ἐν φόβῳ καὶ πολλῇ ἀγωνίᾳ, μὴ καὶ ταῦτα⁴ προειληφότος αὐτοῦ, πρὸ τοῦ Φωκέας ἀπολέσθαι, ἀκούσαντες ψηφίσαισθε βοηθεῖν αὐτοῖς, καὶ ἐκφύγοι τὰ πράγματα⁵ αὐτὸν⁶, ὥστε πάλιν μισθοῦται τὸν κατάπτυστον τουτονί⁶, οὐκέτι κοινῇ μετὰ τῶν ἄλλων πρέσβεων, ἀλλ' ἰδίᾳ καθ' αὐτὸν, τοιαῦτα πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν καὶ ἀπαγγεῖλαι, δι' ὧν ἅπαντ' ἀπώλετο.

Philippe envoie Eschine à Athènes pour tromper la république sur ses véritables intentions. Conquête de la Phocide. Effroi des Athéniens; lettre insolente de Philippe.

XII. Ἀξιῶ δὲ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ δέομαι τοῦτο μεμνησθαι ὑμᾶς παρ' ὅλον τὸν ἀγῶνα, ὅτι, μὴ κατηγορήσαντος Δισχίνου μηδὲν ἔξω τῆς γραφῆς, οὐδ' ἂν ἐγὼ λόγον οὐδένα ἐποιούμην ἕτερον⁷. ἀπάσαις δ' αἰτίαις καὶ βλασφημίαις ἅμα τούτου κεχρημένου, ἀνάγκη κάμοι πρὸς ἕκαστα τῶν κατηγορημένων μικρὰ ἀποκρίνεσθαι.

Τίνες οὖν ἦσαν οἱ παρὰ τούτου λόγοι τότε ῥηθέντες, καὶ δι' οὓς ἅπαντ' ἀπώλετο; ὡς οὐ δεῖ θορυβεῖσθαι⁸ τῶ

1. Τὸν πορθμὸν, le défilé (des Thermopyles). — Ὡσπερ πρότερον. La première année de la cent^e olympiade (an 352 avant notre ère), Philippe ayant voulu faire invasion dans la Phocide, Athènes avait fait débarquer au delà des Thermopyles des troupes qui lui fermèrent le passage.

2. Ἄλλ'. Sous-entendu ἴνα.

3. Ταῦτα. L'expédition de Philippe contre la Phocide.

4. Ταῦτα, cela, c'est-à-dire le passage de l'armée macédonienne de l'autre côté des Thermopyles.

5. Καὶ ἐκφύγοι τὰ πράγματα αὐτόν, et que les affaires ne lui échappassent, c'est-à-dire et qu'il n'échouât dans son entreprise.

6. Τουτονί. Eschine.

7. Ἐτερον, autre, c.-à-d. étranger (au fond du procès).

8. Ὡς οὐ δεῖ θορυβεῖσθαι, qu'il ne faut pas se troubler, s'inquiéter.

παρεληλυθέναι Φίλιππον εἴσω Πυλῶν· ἔσται γὰρ ἄπανθ' ὅσα βούλεσθ' ὑμεῖς, ἐὰν ἄγηθ' ἡσυχίαν, καὶ ἀκούσεσθε, δυοῖν ἢ τριῶν ἡμερῶν¹, οἷς μὲν² ἐχθρὸς ἦκει, φίλον αὐτὸν γεγεννημένον, οἷς δὲ φίλος, τούναντίον ἐχθρόν. Οὐ γὰρ τὰ ῥήματα τὰς οικειότητος³ ἔφη βεβαίου, μάλα σεμνῶς ὀνομάζων, ἀλλὰ τὸ ταῦτά συμφέρειν⁴· συμφέρειν δὲ Φιλίππῳ καὶ Φωκεῦσι καὶ ὑμῖν ὁμοίως ἅπασι τῆς ἀναλγησίας καὶ τῆς βαρύτητος⁵ ἀπαλλαγῆναι τῆς τῶν Θηβαίων. Ταῦτα δ' ἀσμένως τινὲς ἤκουον αὐτοῦ, διὰ τὴν τόθ' ὑποῦσαν ἀπέχθειαν πρὸς τοὺς Θηβαίους. Τί οὖν συνέβη μετὰ ταῦτα εὐθύς, οὐκ εἰς μακράν; τοὺς μὲν τάλαιπῶρους Φωκέας ἀπολέσθαι, καὶ κατασκαφῆναι τὰς πόλεις αὐτῶν, ὑμᾶς δ' ἡσυχίαν ἄγοντας, καὶ τούτῳ πεισθέντας, μικρὸν ὕστερον σκευαγωγεῖν⁶ ἐκ τῶν ἀγρῶν, τοῦτον δὲ χρυσίον λαβεῖν· καὶ ἔτι πρὸς τούτοις, τὴν μὲν ἀπέχθειαν τὴν πρὸς Θηβαίους καὶ Θετταλοὺς τῇ πόλει γενέσθαι⁷, τὴν δὲ χάριν, τὴν ὑπὲρ τῶν πεπραγμένων, Φιλίππῳ.

Ὅτι δ' οὕτω ταῦτ' ἔχει⁸, λέγε μοι τό τε τοῦ Καλλισθένους ψήφισμα, καὶ τὴν ἐπιστολὴν τὴν τοῦ Φιλίπ-

1. Δυοῖν... ἡμερῶν, sous deux ou trois jours. Génitif de temps.

2. Οἷς μὲν, etc. Philippe se présentait comme ennemi des Phocéens, dont les Athéniens favorisaient la cause, et comme ami et allié des Thébains. Il se tourna en effet plus tard contre Thèbes, mais après avoir conquis la Phocide.

3. Τὰς οικειότητας, les amitiés, les alliances

4. Τὸ ταῦτά συμφέρειν, la communauté des intérêts.

5. Ἀναλγησίας, dureté, brutalité. — Βαρύτητος, tyrannie.

6. Σκευαγωγεῖν. Lorsqu'on craignait une invasion, on faisait rentrer dans les places fortifiées les habitants de la campagne, les meubles, les troupeaux, etc.

7. Τὴν μὲν ἀπέχθειαν... γενέσθαι (sous-ent. συνέβη), que la république recueillit la haine des Thébains et des Thessaliens.

8. Ὅτι... ἔχει, (pour prouver) que cela est ainsi, que je dis vrai.

που, ἐξ ὧν ἀμφοτέρων ὑμῖν ἅπαντα ταῦτ' ἔσται φανερά.
Δέγε.

ΨΗΦΙΣΜΑ.

« Ἐπὶ Μνησιφίλου ἀρχόντος, συγκλήτου¹ ἐκκλησίας ὑπὸ στρατηγῶν γενομένης, καὶ στρατάνεων καὶ βουλῆς γνώμη, Μαιμακτηριῶνος² δεκάτη ἀπίοντος³, Καλλισθένης Ἐττονίκου Φαληρεὺς⁴ εἶπε· Μηδένα Ἀθηναίων μηδεμιᾶ παρευρέσει⁵ ἐν τῇ χώρᾳ κοιταῖον γίνεσθαι, ἀλλ' ἐν ἄστει καὶ Πειραιεῖ, ὅσοι μὴ ἐν τοῖς φρουρίοις⁶ εἰσὶν ἀποτεταγμένοι. Τούτων δ' ἐκάστους ἦν παρέλαβον τάξιν διατηρεῖν, μήτε ἀφημερεύοντας, μήτε ἀποκοιτουῖντας. Ὁς δ' ἂν ἀπειθήσῃ τῶδε τῷ ψηφίσματι, ἐνοχος ἔστω τοῖς τῆς προδοσίας ἐπιτιμίοις⁷, ἐὰν μὴ τι ἀδύνατον ἐπιδεικνύῃ περὶ ἑαυτὸν ὄν. Περὶ δὲ τοῦ ἀδυνάτου ἐπικρινέτω ὁ ἐπὶ τῶν ὀπλῶν⁸ στρατηγός, καὶ ὁ ἐπὶ τῆς διοικήσεως, καὶ ὁ γραμματεὺς τῆς βουλῆς. Κατακομίζειν δὲ καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀγρῶν πάντα τὴν ταχίστην· τὰ μὲν ἐντὸς σταδίων ἑκατὸν εἴκοσιν⁹, εἰς ἄστυ καὶ Πειραιᾶ· τὰ δὲ ἐκτὸς σταδίων ἑκατὸν εἴκοσιν, εἰς Ἐλευσίνα, καὶ

1. Συγκλήτου, etc. Il y avait des assemblées du peuple régulières; mais, en cas d'événements imprévus, et notamment si la sûreté du territoire était compromise, les citoyens pouvaient être convoqués, soit par les magistrats civils (πρυτάνεων, βουλῆς), soit par les magistrats militaires ou stratèges (στρατηγῶν), qui devaient préalablement prendre l'avis des magistrats civils.

2. Μαιμακτηριῶνος. Le mois Métactérion commençait le 9 octobre et finissait le 7 novembre.

3. Δεκάτη ἀπίοντος. Les Athéniens divisaient leurs mois en trois décades: la première s'appelait *μηνὸς ἰσταμένου* ou *ἀρχομένου*; la seconde, *μηνὸς μεσοῦντος*; la troisième, *μηνὸς λήγοντος* ou *ἀπίοντος*. Les jours de la troisième décade se comptaient à rebours, en commen-

cant par le dernier; ainsi le dixième jour de cette décade était le vingt-et-unième du mois.

4. Φαληρεὺς, de Phalère, dème de la tribu Antiochide.

5. Μηδεμιᾶ παρευρέσει, sous aucun prétexte.

6. Τοῖς φρουρίοις, les garnisons, les places fortes.

7. Τοῖς τῆς προδοσίας ἐπιτιμίοις, les peines portées contre la trahison. D'après la législation de Solon, les biens du traître étaient confisqués et son corps ne pouvait être inhumé dans l'Attique.

8. Ὁ ἐπὶ τῶν ὀπλῶν, etc., le stratège commandant l'infanterie (les hoplites), et celui chargé de l'intendance. Les stratèges étaient au nombre de dix.

9. Σταδίων ἑκατὸν εἴκοσιν. Un peu plus de cinq lieues et demie.

Φυλῆν, καὶ Ἀφιδῶνα, καὶ Ῥαμοῦντα, καὶ Σούνιον¹. Εἶπε Καλλισθένης Φαληρεὺς. »

Ἄρ' ἐπὶ ταύταις ταῖς ἐλπίσιν ἐποιεῖσθε τὴν εἰρήνην; ἢ ταῦτ' ἐπηγγέλλεθ' ὑμῖν οὗτος ὁ μισθωτός; Λέγε δ' αὖ τὴν ἐπιστολὴν ἣν δεῦρ' ἔπεμψε Φίλιππος μετὰ ταῦτα.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΦΙΛΙΠΠΟΥ.

« Βασιλεὺς Μακεδόνων Φίλιππος Ἀθηναίων τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ χαίρειν².

« Ἴστε³ ἡμᾶς παρεληλυθότας εἰς τὴν Πυλῶν, καὶ τὰ κατὰ τὴν Φωκίδα ὑφ' ἑαυτοῦ⁴ πεποιημένους, καὶ ὅσα μὲν ἐκουσίως προσετίθετο τῶν πολισμάτων, φρουρὰς εἰσαγχοχότας εἰς αὐτά· τὰ δὲ μὴ ὑπακούοντα, κατὰ κράτος λαβόντες καὶ ἔξανδραποδισάμενοι, κατεσκάψαμεν. Ἀκούων δὲ ὑμᾶς παρασκευάζεσθαι βοηθεῖν αὐτοῖς, γέγραφα ὑμῖν, ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον⁵ ἐνοχλήσθε περὶ τούτων. Τοῖς μὲν γὰρ ὅλοις⁶, οὐδὲν μέτριόν μοι δοκεῖτε ποιεῖν, τὴν εἰρήνην συνθέμενοι, καὶ ὁμοίως⁷ ἀντιπαρεξάγοντες, καὶ ταῦτα, οὐδὲ συμπεριελημμένων τῶν Φωκίων ἐν ταῖς κοιναῖς ἡμῶν συνθήκαις. Ὡστε, ἐὰν μὴ ἐμμένητε τοῖς ὁμολογημένοις, οὐδὲν προτερήσετε ἔξω τοῦ ἐφθακέναι ἀδικοῦντες⁸ »

C'est la vénalité d'Eschine qui a été cause de tout

XIII. Ἀκούετε ὡς σαφῶς δηλοῖ καὶ διορίζεται ἐν τῇ πρὸς ὑμᾶς ἐπιστολῇ, πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ συμμάχους, ὅτι,

1. Ἐλευσίνα... Σούνιον. Eleusis et Phylé, ville et forteresse d'Attique. — Aphidne et Rhamnuse, démes fortifiés des tribus Léontide et Éantide. — Sunium, place forte sur un promontoire d'Attique.

2. Χαίρειν (s.-ent. λέγει), salut; formule usitée en tête des lettres.

3. Ἴστε. À l'impératif.

4. Ἐαυτοῦς ἐξήκωνται à ἡμᾶς.

5. Ἐπὶ πλεῖον, plus (qu'il ne faut, qu'il ne convient).

6. Τοῖς ὅλοις, totalement, absolument, en somme.

7. Ὁμοίως, comme ὁμῶς, cependant, néanmoins.

8. Οὐδὲν... ἀδικοῦντες, vous ne gagnerez rien que d'avoir été injustes, c'est-à-dire que d'avoir violé la paix les premiers.

« Ταῦτα ἐγὼ πεποίηκα ἀκόντων Ἀθηναίων καὶ λυπουμένων ὥστ', εἶπερ εὖ φρονεῖτε, ὦ Θεβαῖοι, καὶ Θεταλοὶ, τούτους μὲν ἐγθροὺς ὑπολήψεσθε, ἐμοὶ δὲ πιστεύετε. » οὐ τούτοις ταῖς ῥήμασι γράψας, ταῦτα δὲ βουλόμενος δεικνύναι. Τοιγαροῦν ἐκ τούτων ὄχητο ἐκείνους λαβὼν εἰς τὸ μηδοτιοῦν τῶν μετὰ ταῦτα προορᾶν¹ μηδ' αἰσθάνεσθαι, ἀλλ' εἶσαι πάντα τὰ πράγματα ἐκεῖνον ὑφ' ἑαυτῷ ποιήσασθαι. Ἐξ ὧν² ταῖς παρούσαις συμφοραῖς³ οἱ ταλαίπωροι Θεβαῖοι κέχρηται. Ὁ δὲ ταύτης τῆς πίστεως αὐτῷ συνεργὸς καὶ συναγωνιστῆς, καὶ ὁ δεῦρ' ἀπαργεῖλας τὰ ψευδῆ, καὶ φενακίσας ὑμᾶς, οὗτός ἐστιν ὁ τὰ Θεβαίων νῦν ὀδυρόμενος πάθη⁴, καὶ διεξιὼν ὡς οἰκτρὰ, καὶ τούτων, καὶ τῶν ἐν Φωκεῦσι κακῶν, καὶ ὅσ' ἄλλα πεπόνθασιν οἱ Ἕλληνας, ἀπάντων αὐτὸς ὧν αἴτιος. Δῆλον⁵ γὰρ ὅτι σὺ μὲν ἀλγεῖς ἐπὶ τοῖς συμβεβηκόσιν, Αἰσχίνη, καὶ τοὺς Θεβαίους ἐλεεῖς, κτήματα ἔχων ἐν τῇ Βοιωτίᾳ καὶ γεωργῶν τὰ ἐκείνων⁶. ἐγὼ δὲ χαίρω, ὅς εὐθὺς ἐξητούμην⁷ ὑπὸ τοῦ ταῦτα πράξαντος⁸.

1. Ὄχητο... προορᾶν, s'en alla les ayant pris jusqu'à ne prévoir rien de ce qui se passa ensuite, c'est-à-dire séduisit, aveugla les Thébains et les Thessaliens au point qu'ils n'eurent aucune prévoyance de l'avenir.

2. Ἐξ ὧν, par suite desquelles choses, c'est-à-dire par suite de cet aveuglement.

3. Ταῖς παρούσαις συμφοραῖς. Thèbes avait été détruite par Alexandre avant son départ pour la conquête de l'Asie. On dit que la maison de Pindare fut seule épargnée.

4. Τὰ Θεβαίων... πάθη. Eschine,

dans son discours, fait un tableau pathétique des malheurs de Thèbes.

5. Δῆλον, etc. Ironie.

6. Κτήματα ἔχων... τὰ ἐκείνων. Philippe et Alexandre donnèrent aux citoyens des différentes villes qui les avaient servis des propriétés sur le territoire des peuples vaincus.

7. Ἐξητούμην. Après la destruction de Thèbes, Alexandre demanda aux Athéniens de lui livrer dix orateurs, ses ennemis politiques, parmi lesquels se trouvait Démophilène. Voy. chap. c.

8. Τοῦ ταῦτα πράξαντος, celui

Ἄλλὰ γὰρ ἐμπέπτωκα εἰς λόγους οὓς αὐτίκα μάλα ἰσως ἀρμόσει λέγειν. Ἐπάνειμι δὴ πάλιν ἐπὶ τὰς ἀποδείξεις ὡς τὰ τούτων¹ δωροδοκήματα καὶ ἀδικήματα τῶν νυνὶ παρόντων πραγμάτων γέγονεν αἷτια.

Aveuglement et lâcheté des peuples de la Grèce à cette époque ;
chaque ville a ses traitres.

XIV. Ἐπειδὴ γὰρ ἐξηπάτησθε μὲν ὑμεῖς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου διὰ τούτων τῶν ἐν ταῖς πρεσβείαις μισθωσάντων ἑαυτοὺς καὶ οὐδὲν ἀληθὲς ὑμῖν ἀπαγγειλάντων, ἐξηπάτηντο δὲ οἱ ταλαίπωροι Φωκεῖς, καὶ ἀνήρηντο αἱ πόλεις αὐτῶν, τί ἐγένετο; Οἱ μὲν κατάπτυστοι Θεσσαλοὶ, καὶ ἀναίσθητοι² Θηβαῖοι, φίλον, εὐεργέτην, σωτῆρα τὸν Φίλιππον ἠγοῦντο· πάντ' ἐκεῖνος ἦν αὐτοῖς³· οὐδὲ φωνὴν ἤκουον, εἴ τις ἄλλο τι⁴ βούλοιτο λέγειν. Ὑμεῖς δὲ, ὑφωρώμενοι τὰ πεπραγμένα καὶ δυσχεραίνοντες⁵, ἤγετε τὴν εἰρήνην ὁμῶς· οὐ γὰρ ἦν ὃ τι ἂν ἐποιοῦτε μόνοι⁶. Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ Ἕλληνες, ὁμοίως ὑμῖν πεφρανακισμένοι, καὶ διημαρτηχότες ὧν ἤλπισαν, ἤγον τὴν εἰρήνην ἄσμενοι, καὶ αὐτοὶ τρόπον τινὰ ἐκ πολλοῦ πολεμοῦμενοι⁷. Ὅτε γὰρ περιῶν ὁ Φίλιππος

qui avait fait ces choses, c'est-à-dire celui qui était l'auteur des maux des Thébains, le destructeur de Thèbes, Alexandre.

1. Τούτων. Eschine et ses complices, et les autres traitres.

2. Κατάπτυστοι, ἀναίσθητοι. Les Thessaliens étaient renommés pour leur perfidie ; les Thébains, pour leur stupidité.

3. Πάντ'... αὐτοῖς, il était tout pour eux, c.-à-d. il jouissait auprès d'eux de la plus grande autorité.

4. Ἄλλο τι, autre chose (que les louanges de Philippe).

5. Ὑφωρώμενοι, vous défiant. — Δυσχεραίνοντες, vous indignant.

6. Οὐ γὰρ... μόνοι, car il n'y avait rien que vous pussiez faire seuls, c.-à-d. car vous ne pouviez rien faire seuls, sans alliés.

7. Πολεμοῦμενοι, étant attaqué (par Philippe). — Τρόπον τινά, d'une certaine manière, en quelque sorte. La phrase suivante explique ces deux mots.

Ἰλλυριοὺς καὶ Τριβαλλοὺς¹, τινὰς δὲ καὶ τῶν Ἑλλήνων κατεστρέφετο, καὶ δυνάμεις πολλὰς καὶ μεγάλας ἐποιεῖτο ὑφ' ἑαυτῶ, καὶ τινες τῶν ἐκ τῶν πόλεων ἐπὶ τῇ τῆς εἰρήνης ἐξουσία² βαδίζοντες ἐκεῖσε³ διεφθείροντο, ὧν εἷς οὗτος⁴ ἦν, τότε δὴ, τότε πάντες ἐφ' οὓς ταῦτα παρεσκευάζετο ἐκεῖνος ἐπολεμοῦντο. Εἰ δὲ μὴ ἠσθάνοντο, ἕτερος λόγος οὗτος, οὐ πρὸς ἐμέ⁵. ἐγὼ μὲν γὰρ προὔλεγον, καὶ διεμαρτυρόμην, καὶ παρ' ὑμῖν αἰεὶ, καὶ ὅποι πεμφθεῖην⁶. Αἱ δὲ πόλεις ἐνόσουν, τῶν μὲν ἐν τῷ πολιτεύεσθαι καὶ πράττειν⁷ δωροδοκούντων καὶ διαφθειρομένων ἐπὶ χρήμασι, τῶν δὲ ἰδιωτῶν καὶ πολλῶν τὰ μὲν οὐ προορωμένων, τὰ δὲ τῇ καθ' ἡμέραν ῥαστώνῃ καὶ σχολῇ δελεαζομένων, καὶ τοιουτοῖ τι⁸ πάθος πεπονθῶτων ἀπάντων, πλὴν οὐκ ἐφ' ἑαυτοὺς ἐκάστων οἰομένων τὸ δεινὸν ἤξειν, ἀλλὰ διὰ τῶν ἐτέρων κινδύνων τὰ ἑαυτῶν ἀσφαλῶς σχήσειν ὑπολαμβανόντων, ὅταν βούλωνται. Εἴτ', οἶμαι, συμβέβηκε τοῖς μὲν πλήθεσιν⁹ ἀντὶ τῆς πολλῆς καὶ ἀκαίρου ῥαθυμίας τὴν ἐλευθερίαν ἀπολωλεκέναι, τοῖς δὲ προεστηκόσι, καὶ τᾶλλα, πλὴν ἑαυ-

1. Ἰλλυριοὺς καὶ Τριβαλλοὺς. Les Illyriens et les Triballes occupaient, au nord de la Macédoine, les contrées qui sont aujourd'hui l'Albanie et la Bulgarie.

2. Ἐπὶ τῇ... ἐξουσία, grâce à la facilité que donnait la paix.

3. Ἐκεῖσε, là-bas, c'est-à-dire en Macédoine.

4. Οὗτος, celui-ci, Eschine.

5. Ἐτερος λόγος οὗτος, οὐ πρὸς ἐμέ, c'est une autre question, et elle n'a pas rapport à moi, c'est-à-dire c'est autre chose, et ce n'est pas à moi qu'il faut s'en prendre.

6. Ὅποι πεμφθεῖην, partout où j'étais envoyé (comme ambassadeur). Voy. ch. lxxii.

7. Πράττειν (sous-ent. τὰ κοινά) est synonyme de πολιτεύεσθαι.

8. Καὶ τοιουτοῖ τι, etc., et étant ainsi disposés chacun, croyant que le danger viendrait (contre d'autres) mais non pas contre eux-mêmes, c'est-à-dire et chacun étant porté à croire que le danger ne le menaçait pas.

9. Τοῖς πλήθεσιν, les multitudes, c'est-à-dire les peuples, comme τῶς πολλῶν, quelques lignes plus haut.

τούς, οιομένοις πωλεῖν, πρώτους ἑαυτοὺς πεπρακόσιν αἰσθέσθαι¹. ἀντὶ γὰρ φίλων καὶ ξένων, ἃ τότε ὠνομάζοντο² ἠνίκα ἐδωροδόκουν, νῦν κόλακες, καὶ θεοῦς ἐχθροί, καὶ ἄλλα ἃ προσήκει πάντα ἀκούουσιν³.

www.libtool.com.cn

Destin misérable des traitres quand ils sont devenus inutiles. Eschine et les autres traitres athéniens ne doivent leur salut qu'à la résistance qu'opposent leurs adversaires à leurs projets.

XV. Εἰκότως· οὐδεὶς γὰρ, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸ τοῦ προδιδόντος συμφέρον ζητῶν χρήματ' ἀναλίσκει, οὐδ', ἐπειδὰν ὧν⁴ ἂν πρίηται κύριος γένηται, τῷ προδότῃ συμβούλῳ περὶ τῶν λοιπῶν ἔτι χρῆται· οὐδὲν γὰρ ἂν ἦν εὐδαιμονέστερον προδότου. Ἄλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστι· πόθεν⁵; πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ἄλλ', ἐπειδὰν τῶν πραγμάτων ἐγκρατῆς ὁ ζητῶν ἄρχειν καταστῆ, καὶ τῶν ταῦτα ἀποδεδομένων δεσπότης ἐστί, τὴν δὲ πονηρίαν εἰδῶς, τότε δὴ, τότε καὶ μισεῖ, καὶ ἀπιστεῖ, καὶ προπηλακίζει. Σκοπεῖτε δέ· καὶ γὰρ, εἰ παρελήλυθεν ὁ τῶν πραγμάτων καιρὸς⁶, ὁ τοῦ γε εἰδέναί τὰ τοιαῦτα καιρὸς αἰεὶ πάρεστι τοῖς εὖ φρονοῦσι⁷. Μέχρι τούτου Λασθένης⁸ φίλος ὠνομάζετο Φιλίππου, ἕως προὔδωκεν Ὀλυμπον·

1. Ππρακόσιν αἰσθέσθαι, de s'apercevoir ayant vendu, c.-à-d. qu'ils avaient vendu.

2. Ἄ ὠνομάζοντο, (noms) dont ils étaient appelés (par Philippe).

3. Κόλακες ἀκούουσιν, ils entendent (les noms de) flatteurs, ils sont appelés flatteurs.— Ἄλλα... πάντα, tous les autres noms qui leur conviennent, dont ils sont dignes.

4. ὧν est pour τούτων ἃ.

5. Πόθεν, d'où, c.-à-d. comment (cela pourrait-il être)?

6. Ὁ τῶν πραγμάτων καιρὸς, le temps dans lequel se sont passés les événements, la conquête de la Phocide, etc.

7. Τοῖς εὖ φρονοῦσι, les gens sages (qui tirent du passé des leçons pour l'avenir).

8. Λασθένης. Lasthène et Euthycrate, premiers magistrats d'Olynthe, laissèrent Philippe s'emparer de cette ville, la première année de la cxxxiii^e olympiade. Un an après, Philippe les fit périr.

μέχρι τούτου Τιμόλαος¹, ἕως ἀπώλεσε Θήβας· μέχρι τούτου Εὐδίκος καὶ Σίμος², οἱ Λαρισσαῖοι, ἕως Θετταλίαν ὑπὸ Φιλίππῳ ἐποίησαν. Εἴτ' ἐλαυνομένων, καὶ ὑβριζομένων, καὶ τί κακὸν οὐχὶ πασχόντων³, πᾶσα ἡ οἰκουμένη⁴ μεστὴ γέγονε προδοτῶν. Τί δ' Ἀρίστρατος ἐν Σικυῶνι⁵; καὶ τί Περίλαος⁶ ἐν Μεγάροις; οὐκ ἀπερρήμμενοι; Ἐξ ὧν καὶ σαφέστατ' ἂν τις ἴδοι ὅτι ὁ μάλιστα φυλάττων τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα, καὶ πλεῖστα ἀντιλέγων τούτοις⁷, οὗτος ὑμῖν, Δίσχίνη, τοῖς προδιδούσι καὶ μισθαρνοῦσι, τὸ ἔχειν ἐφ' ὅτῳ δωροδοκήσετε περιποιεῖ⁸. Καὶ διὰ τοὺς πολλοὺς τούτους⁹, καὶ τοὺς ἀνθισταμένους τοῖς ὑμετέροις βουλήμασιν, ὑμεῖς ἐστὲ σῶοι καὶ ἔμμισθοι, ἐπεὶ, διὰ γε ὑμᾶς αὐτοὺς, πάλαι ἂν ἀπολώλειτε¹⁰.

Démosthène s'excuse d'avoir traité si longuement des faits étrangers au fond même de l'accusation. Il va enfin aborder la cause. Lecture de l'acte d'accusation rédigé par Eschine contre Ctésiphon.

XVI. Καὶ περὶ μὲν τῶν τότεπραχθέντων ἔχων ἔτι πολλὰ λέγειν, καὶ ταῦτα¹¹ ἡγοῦμαι πλείω τῶν ἰκανῶν

1. Τιμόλαος, Timolaüs. On n'a sur lui aucun détail.

2. Εὐδίκος καὶ Σίμος, Eudice et Simus, du sang des Alévades. Chassés par les tyrans de Phères, ils implorèrent le secours de Philippe, qui les rétablit.

3. Τί κακὸν οὐχὶ πασχόντων, quel mal ne souffrant pas, c'est-à-dire endurant tous les maux.

4. Ἡ οἰκουμένη. Sous-ent. γῆ.

5. Τί. Sous-ent. ἐπαθεν. — Aristrate avait été mis par Alexandre à la tête de Sicione, ville du Péloponèse.

6. Περίλαος, Périlaüs. Il fut mis en jugement pour s'être rendu au-

près de Philippe; mais, quoique sa trahison fût évidente, il eut assez de crédit pour se faire absoudre.

7. Τούτοις, ceux-ci, c'est-à-dire les traîtres.

8. Ὑμῖν τὸ ἔχειν... περιποιεῖ, vous procure un motif pour recevoir des présents, c.-à-d. vous met en état de continuer à vous vendre.

9. Τοὺς πολλοὺς τούτους, cette multitude, ce peuple (qui ne suit pas vos conseils).

10. Ἄν ἀπολώλειτε, vous auriez péri (comme les traîtres cités plus haut, une fois votre patrie livrée).

11. Ταῦτα, ceci, ce que je viens de dire.

εἰρησθαι. Αἴτιος δ' οὗτος, ὡσπερ ἐωλοκρασίαν¹ τινά μου τῆς πονηρίας τῆς ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἀδικημάτων κατασκευάσας, ἦν ἀναγκαῖον ἦν πρὸς τοὺς νεωτέρους τῶν πεπραγμένων² ἀπολύσασθαι. Παρηνώχλησθε δὲ καὶ ὑμεῖς ἴσως³, οἱ καὶ πρὶν ἐμὲ ὅτιοῦν εἰπεῖν εἰδότες τὴν τούτου τότε μισθαρνίαν. Καίτοι φιλίαν τε καὶ ξενίαν αὐτῆς ὀνομάζει, καὶ νῦν εἶπέ που λέγων· « Ὁ τὴν Ἀλεξάνδρου ξενίαν ὀνειδίζων ἐμοί⁴. » Ἐγὼ σοι⁵ ξενίαν Ἀλεξάνδρου; πόθεν λαβόντι⁶, ἢ πῶς ἀξιωθέντι; Οὔτε Φιλίππου ξένον, οὔτ' Ἀλεξάνδρου φίλον εἵποιμ' ἂν ἐγὼ σε⁷ οὐχ οὕτω μαίνομαι· εἰ μὴ καὶ τοὺς θεριστάς, καὶ τοὺς ἄλλο τι μισθοῦ⁸ πράττοντας, φίλους καὶ ξένους δεῖ καλεῖν τῶν μισθωσαμένων. Ἄλλ' οὐκ ἔστι ταῦτα, οὐκ ἔστι πόθεν⁹; πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Ἀλλὰ μισθωτὸν ἐγὼ σε πρότερον Φιλίππου, καὶ νῦν Ἀλεξάνδρου καλῶ, καὶ οὗτοι πάντες. Εἰ δ' ἀπιστεῖς, ἐρώτησον αὐτούς. Μᾶλλον δ' ἐγὼ τοῦθ' ὑπὲρ σοῦ ποιήσω. Πότερον ὑμῖν, ὡ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μισθωτὸς Δισχίης ἢ ξένος εἶναι Ἀλεξάνδρου δοκεῖ;... Ἀκούεις ἃ λέγουσι⁹;

1. Ἐωλοκρασίαν, mélange de la veille. Les orgies des anciens, à la suite des jeux publics, duraient souvent toute la nuit, et si un convive s'endormait, laissant sa coupe pleine, on lui versait sur la tête le lendemain matin le vin qu'elle contenait, et qui avait été la veille mélangé dans le cratère.

2. Νεωτέρους τῶν πεπραγμένων, plus jeunes que les faits, c'est-à-dire trop jeunes aujourd'hui pour avoir été contemporains des faits que je viens de rapporter.

3. Παρηνώχλησθε ἴσως, vous avez

été sans doute importunés (de mes longueurs).

4. Που, dans un endroit (de son discours). — Ὁ... ἐμοί. Eschine dit dans son discours : Ὁ τὴν ξενίαν ἐμοὶ προσέφρων τὴν Ἀλεξάνδρου.

5. Σοι. Sous-ent. ὀνειδίζω.

6. Πόθεν λαβόντι, d'où l'ayant reçue? c'est-à-dire à quel titre aurais-tu été son hôte?

7. Μισθοῦ, pour un salaire.

8. Πόθεν. Voyez la note 5 de la page 37.

9. Ἀκούεις ἃ λέγουσι; On raconte, ce qui est peu vraisemblable,

Βούλομαι τοίνυν ἤδη καὶ περὶ τῆς γραφῆς αὐτῆς ἀπολογήσασθαι, καὶ διεξελθεῖν τὰ πεπραγμένα ἐμαυτῶ, ἵνα, καίπερ εἰδὼς, Αἰσχίνης ὅμως ἀκούσῃ δι' ἃ φημι καὶ τούτων τῶν προβεβουλευμένων¹ καὶ πολλῶ μειζόνων ἔτι τούτων δωρεῶν δίκαιος εἶναι τυγχάνειν. Καί μοι λέγε τὴν γραφὴν αὐτὴν λαβῶν.

ΓΡΑΦΗ.

« Ἐπὶ Χαιρώνδου ἄρχοντος, Ἐλαφηβολιῶνος ἔκτη ἰσταμέ-
νου², Αἰσχίνης Ἀτρομήτου Κοθωκίδης³ ἀπήνεγκε πρὸς τὸν ἄρ-
χοντα παρανόμων γραφὴν κατὰ Κτησιφῶντος τοῦ Λεωσθένους
Ἀναφλυστίου⁴, ὅτι ἔγραψε παράνομον ψήφισμα, ὡς⁵ ἄρα δεῖ
στεφανῶσαι Δημοσθένην Δημοσθένους Παιανιέα⁶ χρυσῶ στε-
φάνῳ, καὶ ἀναγορεῦσαι ἐν τῷ θεάτρῳ, Διονυσίοις τοῖς μεγά-
λοις⁷, τραγωδοῖς καινοῖς⁸, ὅτι στεφανοῖ ὁ δῆμος Δημοσθένην
Δημοσθένους Παιανιέα χρυσῶ στεφάνῳ, ἀρετῆς⁹ ἕνεκα, καὶ εὐ-
νοίας ἧς¹⁰ ἔχων διατελεῖ εἰς τε τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας καὶ τὸν
δῆμον τὸν Ἀθηναίων, καὶ ἀνδραγαθίας¹¹, καὶ διότι διατελεῖ πράτ-

que, pour obtenir de ses auditeurs la réponse qu'il souhaitait, Démosthène déplaça l'accent de *μισθωτός* (en prononçant *μισθώτος*), et que les Athéniens, dont l'oreille était si délicate, relevèrent cette faute de langage en répétant le mot avec son accent vrai, et semblèrent ainsi répondre à l'orateur.

1. *Προβεβουλευμένων*, décrétées préliminairement, c.-à-d. par le sénat. Les décrets du sénat étaient soumis à la sanction du peuple.

2. *Ἐλαφηβολιῶνος*. Le mois Ἐλαφίβολιον commençait le 4 mars et finissait le 2 avril. — *Ἰσταμένου*. Voy. la note 3 de la page 32.

3. *Κοθωκίδης*. Voyez la note 8 de la page 28

4. *Ἀναφλυστίου*. Voy. la note 7 de la page 28.

5. *Ψήφισμα*, ὡς, un décret (portant) que.

6. *Παιανιέα*. Voyez la note 4 de la page 28.

7. *Διονυσίοις τοῖς μεγάλοις*. Les grandes Dionysiaques (fêtes de Bacchus) se célébraient dans le cours du mois Ἐλαφίβολιον.

8. *Τραγωδοῖς καινοῖς*, aux tragiques nouveaux, c'est-à-dire le jour de la représentation des nouvelles tragédies. Il y avait pendant les Dionysiaques un concours entre les auteurs tragiques.

9. *Ἀρετῆς*, vertu (civique).

10. *ἧς*. Attraction pour *ἦν*.

11. *Ἀνδραγαθίας*. S.-ent. *ἕνεκα*.

των καὶ λέγων τὰ βέλτιστα τῷ δήμῳ, καὶ πρόθυμός ἐστι ποιεῖν ὅ τι ἂν δύνηται ἀγαθόν· πάντα ταῦτα ψευδῆ γράφας καὶ παράνομα, τῶν νόμων οὐκ ἐόντων, πρῶτον μὲν ψευδεῖς γράφας εἰς τὰ δημόσια γράμματα⁴ καταβάλλεσθαι, εἶτα τὸν ὑπεύθυνον⁵ στεφανοῦν (ἔστι δὲ Δημοσθένης τειχοποιός⁶ καὶ ἐπὶ τῷ θεωρικῷ τεταγμένος⁴)· ἔτι δὲ μὴ ἀναγορεύειν⁶ τὸν στεφανὸν ἐν τῷ θεάτρῳ Διονυσίοις, τραγωδῶν τῇ καινῇ⁶. ἀλλ' ἐὰν μὲν ἡ βουλὴ στεφανοῖ, ἐν τῷ βουλευτηρίῳ ἀνειπεῖν· ἐὰν δὲ ἡ πόλις, ἐν Πνυκί⁷, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Τίμημα, τάλαντα πεντήκοντα⁸. Κλήτορες⁹, Κηφισοφῶν Κηφισοφῶντος Ῥαμνούσιος¹⁰, Κλέων Κλέωνος Κοθωκίδης. »

Démosthène suivra la plan tracé par l'acte d'accusation même. Il prouvera : 1° que les services que lui reconnaît Ctésiphon sont réels ; 2° qu'il n'était pas sous le coup de la loi qui défend de couronner un comptable ; 3° que la proclamation de la couronne au théâtre est autorisée par la loi.

XVII. Ἄ μὲν διώκει τοῦ ψηφίσματος, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ταῦτ' ἐστίν. Ἐγὼ δ' ἀπ' αὐτῶν τούτων πρῶ-

4. Ψευδεῖς γράφας, des pièces fausses, c'est-à-dire qui relatent des faussetés (comme la probité, les services de Démosthène). — Τὰ δημόσια γράμματα, les actes publics.

2. Τὸν ὑπεύθυνον, le comptable, c'est-à-dire celui qui n'a pas encore rendu compte d'une gestion dont il était chargé.

3. Τειχοποιός. Démosthène avait été chargé, après la bataille de Chéronée, au moment où l'on craignait une attaque de Philippe, de surveiller la réparation des murailles. Voy. plus bas, ch. ΙΧΧΙV.

4. Ἐπὶ τῷ θεωρικῷ τεταγμένος, préposé aux fonds du théâtre. On appelait ainsi des sommes réservées d'abord pour faire face à une guerre imprévue, mais qu'on distribua plus

tard aux citoyens pauvres afin qu'ils pussent payer leur place au spectacle.

5. Μὴ ἀναγορεύειν dépend de κελεύοντων, dont l'idée est comprise plus haut dans οὐκ ἐόντων.

6. Τραγωδῶν τῇ καινῇ (sous-ent. ἡμέρα) équivaut à τραγωδοῖς καινοῖς. Voy. la note 8 de la page 40.

7. Πνυκί, le Πνυξ, place sur laquelle s'assemblait le peuple.

8. Τίμημα, τάλαντα πεντήκοντα, l'amende (proposée par l'accusateur contre Ctésiphon est de) 50 talents, c.-à-d. 278,045 fr.; le talent valait 5,560 fr. 90 c.

9. Κλήτορες. On appelait ainsi les témoins qui attestaient la légalité du procès qu'on intentait.

10. Ῥαμνούσιος. Voy. la note 9 de la page 28.

τον οἶμαι δῆλον ὑμῖν ποιήσειν ὅτι πάντα δικαίως¹ ἀπολογησομαι· τὴν γὰρ αὐτὴν τούτῳ ποιησάμενος τῶν γεγραμμένων² τάξιν, περὶ πάντων ἐρῶ καθ' ἕκαστον ἐφεξῆς, καὶ οὐδὲν ἐκὼν παραλείψω. Τοῦ μὲν οὖν γράψαι³ πρᾶττοντά με καὶ λέγοντα τὰ βέλτιστα τῷ δήμῳ διατελεῖν, καὶ πρόθυμον εἶναι ποιεῖν ὅ τι ἂν δύνωμαι ἀγαθόν, καὶ ἐπαινεῖν ἐπὶ τούτοις, ἐν τοῖς πεπολιτευμένοις⁴ τὴν κρίσιν εἶναι μοι νομίζω· ἀπὸ γὰρ τούτων ἐξεταζομένων εὐρεθήσεται εἴτε ἀληθῆ περι ἐμοῦ γέγραφε Κτησιφῶν ταῦτα καὶ προσήκοντα, εἴτε καὶ ψευδῆ· τὸ δὲ μὴ προσγράψαντα « ἐπειδὴν τὰς εὐθυνὰς δῶ » στεφανοῦν, καὶ ἀνειπεῖν ἐν τῷ θεάτρῳ κελευσαι τὸν στέφανον, κοινωνεῖν⁵ μὲν ἡγοῦμαι καὶ τοῦτο τοῖς πεπολιτευμένοις, εἴτε ἄξιός εἰμι τοῦ στεφάνου καὶ τῆς ἀναρρήσεως τῆς ἐν τούτοις⁶, εἴτε καὶ μὴ. Ἔτι μέντοι καὶ τοὺς νόμους δεικτέον εἶναι μοι δοκεῖ, καθ' οὓς ταῦτα γράφειν ἐξῆν τούτῳ⁷.

Οὕτως μὲν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, δικαίως καὶ ἀπλῶς τὴν ἀπολογία ἐγνωνκα ποιεῖσθαι. Βαδιοῦμαι δ' ἐπ' αὐτὰ ἃ πέπρακται μοι. Καί με μηδεὶς ὑπολάβῃ ἀπαρτᾶν τὸν λόγον τῆς γραφῆς⁸, ἐὰν εἰς Ἑλληνικὰς πράξεις καὶ λόγους ἐμπέσω· ὁ γὰρ διώκων τοῦ ψηφίσματος τὸ λέγειν

1. Δικαίως, justement, légalement (puisque je ne m'écarterai pas de l'accusation).

2. Τῶν γεγραμμένων, les chefs d'accusation.

3. Γράψαι a pour sujet sous-entendu Κτησιφῶντα, et dépend de τὴν κρίσιν, trois lignes plus bas.

4. Τοῖς πεπολιτευμένοις. Sous-entendu ὑπ' ἐμοῦ.

5. Κοινωνεῖν, participer de, c'est-à-dire se rapporter à.

6. Ἐν τούτοις, en présence de ceux-ci, des Athéniens.

7. Τούτῳ. Ctésiphon.

8. Καί με μηδεὶς... τῆς γραφῆς, et que personne ne me soupçonne d'écarter mon discours de l'accusation, de vouloir m'éloigner des faits qui sont l'objet de l'accusation.

καὶ πράττειν τὰ ἀριστά με, καὶ γαγραμμένος ταῦτα ὡς οὐκ ἀληθῆ, οὗτός ἐστιν ὁ τοὺς περὶ ἀπάντων τῶν ἐμοὶ πεπολιτευμένων καὶ πεπραγμένων λόγους οἰκείους καὶ ἀναγκαίους τῇ γραφῇ πεποιηκώς. Εἶτα καὶ, πολλῶν προαιρέσεων οὐσῶν τῆς πολιτείας, τὴν περὶ τὰς Ἑλληνικὰς πράξεις εἰλόμην ἐγὼ, ὥστε καὶ τὰς ἀποδείξεις ἐκ τούτων δίκαιός εἰμι ποιεῖσθαι.

Politique artificieuse de Philippe, aidée dans toutes les cités grecques par la trahison.

XVIII. Ἄ μὲν οὖν πρὸ τοῦ πολιτεύεσθαι καὶ δημηγορεῖν ἐμὲ προὔλαβε καὶ κατέσχε Φίλιππος, ἐάσω· οὐδὲν γὰρ ἠγοῦμαι τούτων εἶναι πρὸς ἐμέ· ἃ δ', ἀφ' ἧς ἡμέρας ἐπὶ ταῦτα³ ἐπέστην ἐγὼ, διεκωλύθη, ταῦτα ἀναμνήσω, καὶ τούτων ὑφέξω λόγον, τοσοῦτον ὑπειπῶν⁴.

Πλεονέκτημα, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, μέγα ὑπήρξε Φιλίππῳ. Παρὰ γὰρ τοῖς Ἑλλήσιν, οὐ τισὶν, ἀλλὰ πᾶσιν ὁμοίως, φορὰν προδοτῶν καὶ δωροδόκων καὶ θεοῖς ἐχθρῶν ἀνθρώπων συνέβη γενέσθαι τοσαύτην, ὅσην οὐδεὶς πω πρότερον μέμνηται γεγонуῖαν. Οὓς συναγωνιστὰς καὶ συνεργοὺς λαβὼν ὁ Φίλιππος, καὶ⁵ πρότερον κακῶς τοὺς Ἑλληνας ἔχοντας πρὸς ἑαυτοὺς⁶ καὶ στασιαστικῶς ἔτ' χειρὸν διέθηκα, τοὺς μὲν ἐξαπατῶν, τοῖς δὲ⁷ διδοὺς,

1. Πολλῶν... πολιτείας, beaucoup de choix de l'administration étant, c.-à-d. comme il y a dans l'administration beaucoup de parties entre lesquelles chacun peut faire choix.

2. Εἶναι πρὸς ἐμέ, se rapporter à moi, pouvoir m'être imputé.

3. Ταῦτα. Les affaires publiques, l'administration.

4. Τοσοῦτον ὑπειπῶν, ayant ajouté autant (que je vais dire), c'est-à-dire après quelques réflexions préliminaires.

5. Καί, aussi, déjà.

6. Ἐαυτοὺς ἐχθρῶν ἀλλήλους.

7. Τοὺς μὲν, τοῖς δέ, se rapportent à une partie des cités grecques, et non pas aux traitres.

X
preparation
↓

τοὺς δὲ πάντα τρόπον διαφθείρων, καὶ διέστησεν¹ εἰς μέρη πολλὰ, ἐνὸς τοῦ συμφέροντος ἅπασιν ὄντος, κωλύειν ἐκεῖνον μέγαν γίγνεσθαι. Ἐν τοιαύτῃ δὲ καταστάσει καὶ ἔτι ἀγνοία τοῦ συνισταμένου καὶ φρομένου κακοῦ τῶν ἀπάντων Ἑλλήνων² ὄντων, δεῖ σκοπεῖν ὑμᾶς, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τί προσῆκον ἦν ἐλέσθαι πράττειν καὶ ποιεῖν³ τὴν πόλιν, καὶ τούτων λόγον παρ' ἐμοῦ λαβεῖν· ὁ γὰρ ἐνταῦθα ἑαυτὸν τάξας τῆς πολιτείας⁴ εἰμι ἐγώ.

Quel parti devait prendre Athènes? A ne considérer que le sort des peuples qui ont trahi les intérêts de la Grèce, elle doit se féliciter d'avoir embrassé la cause la plus glorieuse.

XIX. Πότερον αὐτὴν ἐχρῆν, Αἰσχίνη, τὸ φρόνημα ἀφεῖσαν καὶ τὴν ἀξίαν τὴν ἑαυτῆς, ἐν τῇ Θετταλῶν καὶ Δολόπων⁵ τάξει συγκατακτᾶσθαι Φιλίππῳ⁶ τὴν τῶν Ἑλλήνων ἀρχὴν, καὶ τὰ τῶν προγόνων καλὰ καὶ δίκαια ἀναιρεῖν⁷; ἢ τοῦτο μὲν μὴ ποιεῖν (δεινὸν γὰρ ὡς ἀληθῶς), ἃ δ' ἐώρα συμβησόμενα, εἰ μὴδεὶς κωλύσει, καὶ προησθάνετο, ὡς ἕοικεν, ἐκ πολλοῦ, ταῦτα περιιδεῖν γιγνόμενα; Ἀλλὰ νῦν ἔγωγε τὸν μάλιστα ἐπιτιμῶντα τοῖς πεπραγμένοις ἠδέως ἂν ἐροίμην τῆς ποίας μερίδος

1. Διέστησεν. Sous-entendu τοὺς Ἑλληνας.

2. Τῶν ἀπάντων Ἑλλήνων, tous les Grecs (moins les Athéniens).

3. Πράττειν καὶ ποιεῖν, embrasser et exécuter.

4. Ὁ γὰρ ἐνταῦθα ἑαυτὸν τάξας τῆς πολιτείας, car celui qui se rangea à cet endroit de l'administration, c'est-à-dire celui qui embrassa cette partie de l'administration, les affaires générales de la Grèce.

5. Θετταλῶν καὶ Δολόπων. Les

Thessaliens étaient renommés pour leur perfidie. Les Dolopes, peuples presque barbares, habitaient entre le Pinde et l'Épire. Ces deux peuples avaient embrassé autrefois le parti des Perses contre les Grecs.

6. Συγκατακτᾶσθαι Φιλίππῳ, aider Philippe à acquérir, et non pas acquérir avec Philippe.

7. Τὰ τῶν προγόνων... ἀναιρεῖν, détruire, c'est-à-dire démentir, ternir les actions glorieuses et justes de nos ancêtres.

γενέσθαι τὴν πόλιν ἐβούλετ' ἄν, πότερον τῆς συναιτίας τῶν συμβεβηκότων τοῖς Ἑλλησι κακῶν καὶ αἰσχρῶν, ἧς ἄν Θετταλοὺς καὶ τοὺς μετὰ τούτων εἴποι τις, ἢ τῆς περιωρακυίας ταῦτα γιννόμενα ἐπὶ τῇ τῆς ἰδίας πλευνεξίας ἐλπίδι, ἧς ἄν Ἀρκάδας, καὶ Μεσσηνίους, καὶ Ἀργεῖους¹ θείημεν. Ἄλλὰ καὶ τούτων πολλοὶ, μᾶλλον δὲ πάντες, χειρόν ἡμῶν ἀπηλλάχασι². Καὶ γὰρ, εἰ μὲν, ὡς ἐκράτησε, Φίλιππος ὄχετ' εὐθὺς ἀπιῶν, καὶ μετὰ ταῦτ' ἤγεν ἡσυχίαν, μῆτε τῶν αὐτοῦ συμμάχων μῆτε τῶν ἄλλων Ἑλλήνων μηδένα μηδὲν λυπήσας, ὅμως ἦν ἄν τις κατὰ τῶν οὐκ ἐναντιωθέντων οἷς ἔπραττεν ἐκεῖνος μέμψις καὶ κατηγορία. Εἰ δὲ ὁμοίως ἀπάντων τὸ ἀξίωμα, τὴν ἡγεμονίαν, τὴν ἐλευθερίαν περιεῖλετο³, μᾶλλον δὲ καὶ τὰς πολιτείας ὅσων ἠδύνατο, πῶς οὐχ ἀπάντων ἐνδοξότατα ὑμεῖς ἐβουλευσασθε, ἐμοὶ πεισθέντες; Ἄλλ' ἐκεῖσε ἐπανέρχομαι.

Pouvait-elle ne pas suivre les nobles exemples de ses ancêtres, quand elle voyait Philippe même exposer sans cesse sa personne pour agrandir son empire?

XX. Τί τὴν πόλιν, Αἰσχίνη, προσῆκε ποιεῖν, ἀρχὴν καὶ τυραννίδα τῶν Ἑλλήνων ὁρῶσαν ἑαυτῷ κατασκευαζόμενον Φίλιππον; ἢ τί τὸν σύμβουλον ἔδει λέγειν ἢ γράφειν⁴ τὸν Ἀθηνησιν ἐμέ (καὶ γὰρ τοῦτο πλεῖστον

1. Ἀρκάδας... Ἀργεῖους. Ces trois peuples s'étaient rangés dans le parti de Philippe par crainte de la domination dont les menaçait Sparte leur voisine.

2. Χειρόν ἡμῶν ἀπηλλάχασι, se sont tirés d'affaire plus mal que nous, c'est-à-dire ont eu plus à se

repentir (de leur obéissance à Philippe) que nous (de l'opposition que nous lui avons faite).

3. Περιεῖλετο, a amoindri, ou plutôt ici a détruit.

4. Λέγειν, dire (à la tribune). — Γράφειν, écrire, c.-à-d. proposer (à la sanction du peuple).

διαφέρει¹), ὅς συνήδειν μὲν ἐκ παντὸς τοῦ χρόνου μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ἀφ' ἧς αὐτὸς ἐπὶ τὸ βῆμα ἀνέβη, αἰεὶ περὶ πρωτείων καὶ τιμῆς καὶ δόξης ἀγωνιζομένην τὴν πατρίδα, καὶ πλείω σώματα καὶ χρήματα ἀναλωκυῖαν ὑπὲρ φιλοτιμίας, καὶ τῶν ἅπασιν τοῖς Ἑλλησι συμφερόντων, ἢ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὑπὲρ αὐτῶν ἀναλώκασιν ἕκαστοι, ἐώρων² δ' αὐτὸν τὸν Φίλιππον, πρὸς ὃν ὑμῖν ὁ ἀγὼν, ὑπὲρ ἀρχῆς καὶ δυναστείας τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον³, τὴν κλεῖν κατεαγότα, τὴν χειρα, τὸ σκέλος πεπηρωμένον, πᾶν ὃ τι ἂν βουλευθείη μέρος ἢ τύχη τοῦ σώματος παρελῆσθαι, τοῦτο ῥαδίως καὶ ἐτόίμως προΐεμενον, ὥστε τῷ λοιπῷ μετὰ τιμῆς καὶ δόξης ζῆν. Καὶ μὴν οὐδὲ τοῦτό γε οὐδεὶς ἂν εἰπεῖν τολμήσειεν, ὡς τῷ μὲν ἐν Πέλλῃ⁴ τραφέντι, χωρίῳ ἀδόξῳ τότε γε ὄντι καὶ μικρῷ, τσοσάυτην μεγαλοψυχίαν προσῆκεν ἐγγενέσθαι, ὥστε τῆς τῶν Ἑλλήνων ἀρχῆς ἐπιθυμῆσαι, καὶ τοῦτ'⁵ εἰς τὸν νοῦν ἐμβαλέσθαι· ὑμῖν δ' οὖσιν Ἀθηναίοις, καὶ καθ' ἡμέραν ἐκάστην ἐν πᾶσι καὶ λόγοις καὶ θεωρήμασι⁶ τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆς ὑπομνήμαθ' ὀρῶσι, τσοσάυτην κακίαν ὑπάρξαι, ὥστε τῆς τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας αὐτεπαγγέλτους ἐβελοντάς⁷ παραχωρῆσαι Φι-

1. Τοῦτο πλείστον διαφέρει, c'est là le point le plus important (puisqu'il s'agit d'examiner si j'ai fait mon devoir).

2. Ἐώρων dépend encore de δς, moi qui voyais.

3. Τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, etc. Philippe eut un œil crevé en Thrace, au siège de Méthone (en 344 avant notre ère), la clavicule cassée chez les Illyriens (en 344), un bras et une jambe cassés chez les Tribal-

les, à son retour d'une expédition en Seythie (en 340).

4. Πέλλη, Pella, résidence des rois de Macédoine.

5. Τοῦτο, cela, c'est-à-dire le projet de commander aux Grecs.

6. Θεωρήμασι, objets exposés à la vue, c'est-à-dire ici monuments publics.

7. Αὐτεπαγγέλτους ἐβελοντάς, offrant d'eux-mêmes et de leur plein gré, c.-à-d. volontairement.

λίππω. Οὐδ' ἂν εἰς ταῦτα φήσῃ. Λοιπὸν τοῖνον ἦν καὶ ἀναγκαῖον ἅμα πᾶσιν οἷς ἐκεῖνος ἔπραττεν ἀδικῶν ὑμᾶς ἐναντιοῦσθαι δικαίως. Τοῦτ' ἐποιεῖτε μὲν ἐξ ἀρχῆς ὑμεῖς, εἰκότως καὶ προσηκόντως, ἔγραφον δὲ καὶ συνεβούλευον ἐγὼ, καθ' οὓς ἐπολιτευόμην χρόνους. Ὁμολογῶ.

Eschine ne conviendra-t-il pas lui-même que Philippe avait violé la paix, et qu'il fallait mettre un terme à ses entreprises ?

XXI. Ἀλλὰ τί ἐχρῆν με ποιεῖν; ἤδη γάρ σε¹ ἐρωτῶ, πάντα τᾶλλα ἀφείς, Ἀμφίπολιν², Πύδναν, Ποτίδαιαν, Ἀλόνησον· οὐδενὸς τούτων μέμνημαι· Σέρριον³ δὲ καὶ Δορίσκον, καὶ τὴν Πεπαρήθου πόρθησιν, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα ἢ πόλις ἠδίκητο, οὐδ' εἰ γέγονεν οἶδα. Καίτοι σύ γ' ἔφησθά με ταῦτα λέγοντα εἰς ἔχθραν ἐμβαλεῖν τουτουσί⁴, Εὐβούλου⁵ καὶ Ἀριστοφῶντος καὶ Διοπιθέους⁶ τῶν περὶ τούτων ὄντων ψηφισμάτων, οὐκ ἐμῶν, ὧ λέγων εὐχερῶς πᾶν ὅ τι ἂν βουλευθῆς. Οὐδὲ νῦν περὶ τούτων ἐρῶ. Ἀλλ' ὁ τὴν Εὐβοίαν⁷ ἐκεῖνος σφετεριζόμενος καὶ

1. Σε. Il s'adresse à Eschine.

2. Ἀμφίπολιν, etc. En 358, Philippe s'empara d'Amphipolis, ville de Macédoine, sur le Strymon, qui était soumise aux Athéniens, de Pydna, sur le golfe Thermaïque, de Potidée, située sur la frontière de Thrace, près de l'isthme de Pallène : quelques années après, il s'empara d'Halonèse, qu'on croit une des Cyclades, et qui était occupée par des pirates.

3. Σέρριον, etc. Philippe, vers 345, s'empara de Serrium, forteresse de Thrace, sur le promontoire du même nom, de Dorisque, ville thrace

voisine de la mer, et de Péparétie, une des Cyclades.

4. Εἰς ἔχθραν... τουτουσί, avoir fait encourir à ceux-ci, aux Athéniens, la haine (de Philippe).

5. Εὐβούλου. Voy. la note 7 de la page 23.

6. Aristophon, du dème de Collyte, orateur très-renommé. Diopithe, général athénien qui fut mis en accusation, sur la demande de Philippe, pour avoir dévasté les côtes de la Macédoine.

7. Τὴν Εὐβοίαν, etc. Philippe, songeant à envahir l'Attique, devait naturellement s'assurer de l'E-

κατασκευάζων ἐπιτείχισμα ἐπὶ τὴν Ἄττικὴν, καὶ Μεγάροις ἐπιχειρῶν, καὶ καταλαμβάνων Ὠρεὸν¹, καὶ κατασκάπτων Πορθμὸν², καὶ καθιστὰς ἐν μὲν Ὠρεῷ Φιλιστιδὴν³ τύραννον, ἐν δ' Ἐρετρίᾳ Κλείταρχον⁴, καὶ τὸν Ἑλλησποντον⁵ ὑφ' αὐτῷ ποιούμενος, καὶ Βυζάντιον⁶ πολιορκῶν, καὶ πόλεις Ἑλληνίδας⁸, ἃς μὲν ἀναιρῶν, εἰς ἃς δὲ τοὺς φυγάδας κατάγων, πότερον, ταῦτα πάντα ποιῶν, ἠδίκει καὶ παρεσπόνδει καὶ ἔλυε τὴν εἰρήνην, ἢ οὐ; καὶ πότερον φανῆναί τινα τῶν Ἑλλήνων τὸν ταῦτα κωλύσοντα ποιεῖν αὐτὸν ἐχρῆν, ἢ μή; Εἰ μὲν γὰρ μὴ ἐχρῆν, ἀλλὰ τὴν Μυσῶν λείαν καλουμένην τὴν Ἑλλάδα οὔσαν ὄφθῆναι, ζώντων Ἀθηναίων καὶ ὄντων⁸, περιείργασμαι μὲν ἐγὼ περὶ τούτων εἰπὼν, περιείργασται δ' ἢ πόλις ἢ πεισθεῖσα ἐμοί· ἔστω δὲ ἀδικήματα πάντα ταῦθ' ἃ πέπρακται, καὶ ἀμαρτήματα ἐμά. Εἰ δὲ ἔδει τούτων τινὰ κωλυτὴν φανῆναι, τίνα ἄλλον ἢ τὸν Ἀθηναίων δῆμον προσῆκε γενέσθαι;

bée, à l'est d'Athènes (ce qu'il fit en établissant d'abord dans les villes des tyrans qui lui étaient dévoués), et de Mégare, à l'ouest.

1. Ὠρεὸν, Orée, ville d'Eubée, dont le territoire occupait à peu près le quart de l'île.

2. Πορθμὸν, Porthmos, port fortifié de l'Eubée, près d'Érétrie.

3. Φιλιστιδὴν. Philistide avait livré la ville à Philippe; il fut chassé par les Athéniens à la suite de l'expédition conseillée par Démosthène.

4. Κλείταρχον, Clitarque; chassé d'Érétrie avec l'aide des Athéniens, il y fut rétabli par Philippe.

5. Βυζάντιον, Byzance, capitale de la Thrace.

8. Πόλεις Ἑλληνίδας. Démosthène veut sans doute désigner Thèbes et les villes de la Phocide.

7. Τὴν Μυσῶν λείαν καλουμένην οὔσαν, étant ce qu'on appelle la proie des Mysiens, c.-à-d. devenant, comme on dit, la proie des Mysiens, la proie des peuples les plus faibles. Pendant l'absence de leur roi Téléphe, qui était allé au siège de Troie, les Mysiens, habitants d'une contrée de l'Asie-Mineure, avaient subi, sans pouvoir les repousser, une foule d'invasions des petits peuples voisins; de là le proverbe.

8. Ζώντων καὶ ὄντων, vivant et existant (comme État).

Un général de Philippe s'empare de vaisseaux athéniens. Décrets, ambassade. Lettre de Philippe.

XXII. Ταῦτα τοίνυν ἐπολιτευόμενῃ τὸτ' ἐγὼ, καὶ, ὕρῳν καταδουλούμενον πάντας ἀνθρώπους ἐκεῖνον, ἠναντιούμενῃ, καὶ προλέγων καὶ διδάσκων μὴ προῖεσθαι ταῦτα Φιλίππῳ διετέλουν. Καὶ μὴν τὴν εἰρήνην γ' ἐκεῖνος ἔλυσε, τὰ πλοῖα λαβῶν¹, οὐχ ἡ πόλις, Δίσχίνη. Φέρε δὴ αὐτὰ τὰ ψηφίσματα καὶ τὴν ἐπιστολὴν τὴν τοῦ Φιλίππου, καὶ λέγε ἐφεξῆς· ἀπὸ γὰρ τούτων ἐξεταζομένων τίς τίνος αἰτίας ἐστὶ γενήσεται φανερόν. Λέγε.

ΨΗΦΙΣΜΑ.

« Ἐπὶ ἄρχοντος Νεοκλέους, μηνὸς Βοηδρομιῶνος², ἐκκλησίας συγκλήτου ὑπὸ τῶν στρατηγῶν³ συναχθείσης, Εὐβουλος Μνησιθέου Κύπριος⁴ εἶπεν· Ἐπειδὴ προσήγγειλαν οἱ στρατηγοὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὡς ἄρα Λεωδάμαντα τὸν ναύαρχον, καὶ τὰ μετ' αὐτοῦ ἀποσταλέντα σκάφη εἴκοσιν ἐπὶ τὴν τοῦ σίτου παραπομπὴν εἰς Ἑλλάσποντον⁵, ὃ παρὰ Φιλίππου στρατηγὸς Ἀμύντας καταγῆσεν εἰς Μακεδονίαν, καὶ ἐν φυλακῇ ἔχει, ἐπιμεληθῆναι τοὺς πρυτάνεις καὶ τοὺς στρατηγοὺς ὅπως ἡ βουλὴ συναχθῶσι⁶, καὶ αἰρεθῶσι πρῆσθεις πρὸς Φίλιππον, οἵτινες παραγερόμενοι διαλέξονται πρὸς αὐτὸν περὶ τοῦ⁷ ἀφεθῆναι τὸν τε ναύαρχον καὶ

1. Τὰ πλοῖα λαβῶν. Il s'agit de vaisseaux qui allaient chercher du blé dans l'Hellespont pour le transporter à Lemnos. Cet enlèvement eut lieu en 341.

2. Μηνὸς Βοηδρομιῶνος. Génitif de temps. Le mois Boédromion commençait le 10 septembre et finissait le 9 octobre.

3. Συγκλήτου ὑπὸ τῶν στρατηγῶν. Voy. la note 4 de la page 32.

4. Κύπριος, de Cypre. Cet Eubule n'est pas le même que l'orateur rival de Démosthène.

5. Εἰς Ἑλλάσποντον dépend de ἀποσταλέντα. — La Thrace fournissait Athènes de blé.

6. Ὅπως ἡ βουλὴ συναχθῶσι. Le verbe est au pluriel parce que βουλὴ est un nom collectif.

7. Περὶ τοῦ, etc., sur la mise en liberté du commandant de la flotte.

τὰ πλοῖα καὶ τοὺς στρατιώτας. Καὶ εἰ μὲν δι' ἄγνοιαν ταῦτα πεποίηκεν ὁ Ἀμύντας, ὅτι¹ οὐ μεμψιμοιρεῖ ὁ δῆμος οὐδὲν αὐτῷ· εἰ δέ τι πλημμελοῦντα παρὰ τὰ ἐπεσταλμένα λαβῶν², ὅτι ἐπι-σχεψάμενοι Ἀθηναῖοι ἐπιτιμήσουσι κατὰ τὴν τῆς ὀλιγωρίας ἀξίαν. Εἰ δὲ μηδέτερον τούτων ἔστιν, ἀλλ' ἰδίᾳ ἀγνωμονοῦσιν ἢ ὁ ἀποστελλας ἢ ὁ ἀπεσταλμένος³, καὶ τοῦτο γράφαι λέγειν⁴, ἵνα αἰσθανόμενος ὁ δῆμος βουλευέσθαι τί δεῖ ποιεῖν. »

Τοῦτο μὲν τοίνυν τὸ ψήφισμα Εὐβουλος ἔγραψεν, οὐκ ἐγὼ· τὸ δ' ἐφεξῆς⁵, Ἀριστοφῶν, εἰθ' Ἡγήσιππος, εἴτ' Ἀριστοφῶν πάλιν, εἶτα Φιλοκράτης, εἶτα Κηφισοφῶν, εἶτα πάντες οἱ ἄλλοι· ἐγὼ δ' οὐδὲν⁶ περὶ τούτων. Λέγε τὸ ψήφισμα.

ΨΗΦΙΣΜΑ.

« Ἐπὶ Νεοκλέους ἄρχοντος, Βοηδρομιῶνος ἔτη καὶ νέα⁷, βουλῆς γνώμη, πρυτάνεις καὶ στρατηγοὶ ἐχρημάτισαν, τὰ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἀνενεγκόντες, ὅτι ἔδοξε τῷ δήμῳ πρέσβεις ἐλθεῖν πρὸς Φίλιππον περὶ τῆς τῶν πλοίων ἀνακομιδῆς, καὶ ἐντολὰς δοῦναι⁸ καὶ τὰ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ψήφισματα. Καὶ εἴλοντο τούσδε· Κηφισοφῶντα Κλέωνος Ἀναφλύστιον⁹, Δημόκριτον Δημοφῶντος Ἀναγυράσιον¹⁰, Πολύκριτον Ἀπημάντου Κοθωκίδην¹¹. Πρυτα-

1. Ὅτι (sous-ent. τοὺς πρέσβεις τῷ Φιλίππῳ λέγειν), les députés diront à Philippe que....

2. Εἰ δέ... λαβῶν, mais si (il a saisi les vaisseaux) après avoir surpris (Léodamas) transgressant les ordres, les instructions (du peuple athénien).

3. Ὁ ἀποστελλας. Philippe. — Ὁ ἀπεσταλμένος. Amyntas.

4. Τοῦτο γράφαι λέγειν dépend de Εὐβουλος εἶπεν. (Eubule propose que les prytanes) disent, donnent ordre (aux députés) de l'écrire.

5. Τὸ ἐφεξῆς, le décret (qui fut proposé) ensuite, le décret suivant.

6. Οὐδέν. Sous-ent. ἔγραψα.

7. Βοηδρομιῶνος ἔτη καὶ νέα. Voy. les notes 2 de la page 49 et 9 de la page 27.

8. Δοῦναι, donner, remettre (aux députés qui seront élus).

9. Ἀναφλύστιον. Voyez la note 7 de la page 28.

10. Ἀναγυράσιον, d'Anagyrase, dème de la tribu Érechthéide.

11. Κοθωκίδην. Voyez la note 8 de la page 28.

νεία¹ φυλῆς Ἰπποθωντίδος, Ἀριστοφῶν Κολυττεύς, πρόεδρος², εἶπεν. »

Ὡσπερ τοίνυν ἐγὼ ταῦτα δεικνύω τὰ ψηφίσματα, οὕτω καὶ σὺ δεῖξον, Δισχίνη, ποῖον ἐγὼ γράψας ψήφισμα αἰτίας εἰμι τοῦ πολέμου. Ἄλλ' οὐκ ἂν ἔχοις³· εἰ γὰρ εἶχες, οὐδὲν ἂν αὐτοῦ πρότερον νυνὶ παρέσχου. Καὶ μὴν οὐδ' ὁ Φίλιππος οὐδὲν αἰτιᾶται με ὑπὲρ τοῦ πολέμου, ἑτέροις ἐγκαλῶν. Λέγεις δ' αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Φιλίππου.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΦΙΛΙΠΠΟΥ.

« Βασιλεὺς Μακεδόνων Φίλιππος Ἀθηναίων τῇ βουλῇ καὶ τῷ δῆμῳ χαίρειν.

« Παραγενόμενοι πρὸς ἐμὲ οἱ παρ' ὑμῶν πρεσβευταί, Κηρισσοφῶν καὶ Δημόκριτος καὶ Πολύκριτος, διελέγοντο περὶ τῆς τῶν πλοίων ἀφέσεως, ὧν ἐναυάρχει Λαομέδων. Καθόλου μὲν οὖν ἔμοιγε φαίνεσθε ἐν μεγάλῃ εὐηθείᾳ ἔσεσθαι, εἰ γ' οἴεσθέ με λανθάνειν ὅτι ἐξαπεστάλη ταῦτα τὰ πλοῖα, πρόφασιν μὲν ὡς τὸν σῆτον παραπέμφοντα ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς Ἀῆμμον, βοηθήσοντα δὲ Σηλυμβριανοῖς⁴, τοῖς ὅπ' ἐμοῦ μὲν πολιορκουμένοις, οὐ συμπεριειλημμένοις δὲ ἐν ταῖς τῆς φιλίας κοινῇ κειμέναις ἡμῖν συνθήκαις. Καὶ ταῦτα συνετάχθη τῷ ναυάρχῳ ἄνευ μὲν τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων⁵, ὑπὸ δὲ τινῶν ἀρχόντων, καὶ

1. Πρυτανεία. Voy. la note 10 de la page 27.

2. Καλυττεύς, de Colytte, déme de la tribu Égéide. — Πρόεδρος. Les cinquante prytanes se partageaient en cinq sections composées de dix membres chacune, et chaque section présidait le sénat pendant sept jours, c'est-à-dire pendant la cinquième partie de la prytanie de la tribu. On appelait proèdres ces dix prytanes; mais il paraît, et on

n'a pas d'ailleurs sur ce point de renseignements suffisants, qu'il y avait aussi des proèdres tirés d'autres tribus que de celle qui exerçait la prytanie.

3. Οὐκ ἂν ἔχοις. S.-ent. δεῖξαι.

4. Σηλυμβριανοῖς, les habitants de Sélymbre, ville de Thrace assiégée par Philippe en 341.

5. Ἄνευ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, sans le peuple athénien, c.-à-d. à l'insu du peuple athénien.

ἐτέρων, ἰδιωτῶν μὲν νῦν ὄντων, ἐκ παντὸς δὲ τρόπου βουλομένων τὸν δῆμον, ἀντὶ τῆς νῦν ὑπαρχούσης πρὸς ἐμὲ φιλίας, τὸν πόλεμον ἀναλαβεῖν, πολλῶ μᾶλλον φιλοτιμουμένων τοῦτο συντελεῖσθαι ἢ τοῖς Σηλυμβριανοῖς βοηθῆσαι· καὶ ὑπολαμβάνουσιν αὐτοῖς τὸ τοιοῦτον¹ πρόσσῶρον ἔσσεσθαι. Οὐ μόντοι μοι δοκεῖ τοῦτο χρήσιμον ὑπάρχειν οὐθ' ὑμῖν οὐτ' ἐμοί. Διόπερ τά τε νῦν κατεκχθέντα πλοῖα πρὸς ἡμᾶς ἀφήμι ὑμῖν, καὶ τοῦ λοιποῦ, ἐὰν βούλησθε μὴ ἐπιτρέπειν τοῖς προσετηκόσιν ἡμῶν κακοήθως καταλιτεῦσθαι, ἀλλ' ἐπιτιμᾶτε, πειράσομαι καὶ γὰρ διαφυλάττειν τὴν εἰρήνην. Εὐτυχεῖτε. »

Philippe, dans sa lettre, ne parle pas de Démosthène, parce que c'eût été rappeler toutes les tentatives déjouées par Démosthène dans le Péloponèse, en Thrace, en Eubée.

XXIII. Ἐνταῦθ' οὐδαμοῦ Δημοσθένην γέγραφεν², οὐδ' αἰτίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ. Τί ποτ' οὖν, τοῖς ἄλλοις ἐγκαλῶν, τῶν ἐμοί πεπραγμένων οὐχὶ μέμνηται; ὅτι τῶν ἀδικημάτων ἂν ἐμέμνητο τῶν ἑαυτοῦ, εἴ τι περὶ ἐμοῦ ἐγγράφει· ταύτων γὰρ εἰχόμην ἐγώ³, καὶ τούτοις ἠναντιούμην. Καὶ πρῶτον μὲν τὴν εἰς Πελοπόννησον πρεσβείαν ἔγραψα, ὅτε πρῶτον ἐκεῖνος εἰς Πελοπόννησον παρεδύετο⁴· εἶτα τὴν εἰς Εὐβοίαν, ἣνίκα Εὐβοίας ἤπτετο⁵· εἶτα τὴν ἐπ' Ἄρεον ἔξοδον, οὐκέτι πρεσβείαν, καὶ τὴν εἰς Ἐρετρίαν, ἐπειδὴ τυράννου⁶ ἐκεῖνος ἐν ταύ-

1. Τὸ τοιοῦτον. La reprise des hostilités.

2. Οὐδαμοῦ... γέγραφεν, il (Philippe) n'a écrit nulle part (le nom de) Démosthène: Il faut dire aussi que, dans sa lettre, Philippe ne nomme personne.

3. Τούτων εἰχόμην ἐγώ, je m'attachais à ces injustices, c'est-à-dire je surveillais activement les envahissements de Philippe.

4. Παρεδύετο ne fait pas allusion à une invasion à main armée de Philippe dans le Péloponèse, mais seulement aux divisions et aux intrigues qu'il y fomentait.

5. Ἡνίκα Εὐβοίας ἤπτετο, lorsqu'il mettait la main sur l'Eubée. Voy. la note 7 de la page 47.

6. Τυράννου. Philistide à Orée, Clitarque à Hérétie. Voy. les notes 1, 3 et 4 de la page 48.

ταις ταῖς πόλεσι κατέστησε. Μετὰ ταῦτα δὲ τοὺς ἀποστόλους ἅπαντας ἀπέστειλα, καθ' οὓς Χερρόνησος ἐσώθη, καὶ Βυζάντιον¹, καὶ πάντες οἱ σύμμαχοι. Ἐξ ὧν ὑμῖν μὲν τὰ κάλλιστα, ἔπαινοι, δόξαι, τιμαί, στέφανοι, χάριτες, παρὰ τῶν εὐπεσπονηθῶτων ἐγίγοντο· τῶν δ' ἀδίκουμένων, τοῖς μὲν ὑμῖν τότε πεισθεῖσιν ἡ σωτηρία περιεγένετο, τοῖς δ' ὀλιγωρήσασιν² τὸ πολλάκις ὧν ὑμεῖς προεῖπατε μεμνησθαι, καὶ νομίζειν ὑμᾶς μὴ μόνον εὐνοῦς αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ φρονίμους ἀνθρώπους καὶ μάντις εἶναι· πάντα γὰρ ἐκδέβηκεν ἃ προεῖπατε αὐτοῖς.

Eschine, cependant donnait l'hospitalité aux envoyés des tyrans établis en Eubée par Philippe.

XXIV. Καὶ μὴν, ὅτι πολλὰ μὲν ἂν χρήματα ἔδωκε Φιλιστίδης ὥστ' ἔχειν Ὀρεὸν, πολλὰ δὲ Κλειτάρχος ὥστ' ἔχειν Ἐρετρίαν, πολλὰ δ' αὐτὸς ὁ Φίλιππος ὥστε ταυτὴ ὑπάρχειν ἐφ' ὑμᾶς³ αὐτῶ, καὶ περὶ τῶν ἄλλων μηδὲν ἐξελέγχεσθαι⁴, μηδὲ, ἃ ποιῶν ἡδίκηει, μηδένα ἐξετάζειν πανταχοῦ, οὐδεὶς ἀγνοεῖ, καὶ πάντων ἥκιστα σύ. Οἱ γὰρ παρὰ τοῦ Κλειτάρχου καὶ τοῦ Φιλιστίδου τότε πρέσβεις δεῦρ' ἀφικνούμενοι παρὰ σοὶ κατέλυον, Αἰσχίνῃ· καὶ σὺ προὔξενεις αὐτῶν, οὓς ἡ μὲν πόλις ὡς ἐχθροὺς, καὶ οὔτε δίκαια οὔτε συμφέροντα λέγοντας,

1. Χερρόνησος, la Chersonèse (de Thrace). — Βυζάντιον. Byzance était assiégée par Philippe la quatrième année de la sixième olympiade (an 341 avant notre ère). L'envoi d'une flotte par les Athéniens et leurs alliés décida le roi de Macédoine à lever le siège.

2. Τοῖς ὀλιγωρήσασιν, ceux qui méprisèrent (vos conseils). — Sous-entendu περιεγένετο.

3. Ἐφ' ὑμᾶς, contre vous. Voy. la note 7 de la page 47.

4. Τῶν ἄλλων, ses autres menées. — Ἐξελέγχεσθαι, être découvert, être mis au jour.

τὰ πλοῖα καὶ τοὺς στρατιώτας. Καὶ εἰ μὲν δι' ἀγνοίαν ταῦτα πεποίηκεν ὁ Ἀμύντας, ὅτι¹ οὐ μεμψιμοιρεῖ ὁ δῆμος οὐδὲν αὐτῶ· εἰ δέ τι πλημμυλοῦντα παρὰ τὰ ἐπεσταλμένα λαβῶν², ὅτι ἐπι-
 σκεψάμενοι Ἀθηναῖοι ἐπιτιμήσουσι κατὰ τὴν τῆς ὀλιγωρίας
 ἀξίαν. Εἰ δὲ μηδέτερον τούτων ἔστιν, ἀλλ' ἰδίᾳ ἀγνωμονοῦσιν
 ἢ ὁ ἀποστελλας ἢ ὁ ἀπεσταλμένος³, καὶ τοῦτο γράψαι λέγειν⁴,
 ἵνα αἰσθανόμενος ὁ δῆμος βουλευέσθαι τί δεῖ ποιεῖν. »

Τοῦτο μὲν τοίνυν τὸ ψήφισμα Εὐβουλος ἔγραψεν, οὐκ
 ἐγὼ· τὸ δ' ἐφεξῆς⁵, Ἀριστοφῶν, εἶθ' Ἠγήσιππος, εἶτ'
 Ἀριστοφῶν πάλιν, εἶτα Φιλοκράτης, εἶτα Κηφισοφῶν,
 εἶτα πάντες οἱ ἄλλοι· ἐγὼ δ' οὐδὲν⁶ περὶ τούτων. Δέγε
 τὸ ψήφισμα.

ΨΗΦΙΣΜΑ.

« Ἐπὶ Νεοκλέους ἀρχόντος, Βοηδρομιῶνος ἔτη καὶ νέα⁷,
 βουλῆς γνώμη, πρυτάνεις καὶ στρατηγοὶ ἐχρημάτισαν, τὰ ἐκ
 τῆς ἐκκλησίας ἀνενεγκόντες, ὅτι ἔδοξε τῇ δῆμῳ πρέσβεις ἐλέσθαι
 πρὸς Φίλιππον περὶ τῆς τῶν πλοίων ἀνακομιδῆς, καὶ ἐντολὰς
 δοῦναι⁸ καὶ τὰ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ψήφισματα. Καὶ εἴλοντο τούσδε·
 Κηφισοφῶντα Κλέωνος Ἀναφλύστιον⁹, Δημόκριτον Δημοφῶντος
 Ἀναγυράσιον¹⁰, Πολύκριτον Ἀπημάντου Κοθωκίδην¹¹. Πρυτα-

1. Ὅτι (sous-ent. τοὺς πρέσβεις / τῷ Φιλίππῳ λέγειν), les députés di-
 ront à Philippe que....

2. Εἰ δέ... λαβῶν, mais si (il a
 saisi les vaisseaux) après avoir sur-
 pris (Léodamas) transgressant les
 ordres, les instructions (du peuple
 athénien).

3. Ὁ ἀποστελλας. Philippe. —
 Ὁ ἀπεσταλμένος. Amyntas.

4. Τοῦτο γράψαι λέγειν dépend
 de Εὐβουλος εἶπεν. (Eubule propose
 que les prytanes) disent, donnent
 ordre (aux députés) de l'écrire.

5. Τὸ ἐφεξῆς, le décret (qui fut
 proposé) ensuite, le décret suivant.

6. Οὐδὲν. Sous-ent. ἔγραψα.

7. Βοηδρομιῶνος ἔτη καὶ νέα.
 Voy. les notes 2 de la page 49 et 9
 de la page 27.

8. Δοῦναι, donner, remettre (aux
 députés qui seront élus).

9. Ἀναφλύστιον. Voyez la note 7
 de la page 28.

10. Ἀναγυράσιον, d'Anagyrase,
 déme de la tribu Érechthéide.

11. Κοθωκίδην. Voyez la note 8
 de la page 28.

νεία¹ φυλῆς Ἰπποβοωντίδος, Ἀριστοφῶν Κολυττεύς, πρόεδρος², εἶπεν. »

Ὡσπερ τοίνυν ἐγὼ ταῦτα δεικνύω τὰ ψηφίσματα, οὕτω καὶ σὺ δεῖξον, Δισχίνη, ποῖον ἐγὼ γράψας ψήφισμα αἰτίας εἰμι τοῦ πολέμου. Ἄλλ' οὐκ ἂν ἔχοις³· εἰ γὰρ εἶχες, οὐδὲν ἂν αὐτοῦ πρότερον νυνὶ παρέσχου. Καὶ μὴν οὐδ' ὁ Φίλιππος οὐδὲν αἰτιᾶται με ὑπὲρ τοῦ πολέμου, ἑτέροις ἐγκαλῶν. Λέγε δ' αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Φιλίππου.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΦΙΛΙΠΠΟΥ.

« Βασιλεὺς Μακεδόνων Φίλιππος Ἀθηναίων τῇ βουλῇ καὶ τῷ δῆμῳ χαίρειν.

« Παραγενόμενοι πρὸς ἐμὲ οἱ παρ' ὑμῶν πρεσβευταὶ, Κηφισοφῶν καὶ Δημόκριτος καὶ Πολύκριτος, διελέγοντο περὶ τῆς τῶν πλοίων ἀφέσεως, ὧν ἐναυάρχει Λαομέδων. Καθόλου μὲν οὖν ἔμοιγε φαίνεσθε ἐν μεγάλῃ εὐηθείᾳ ἔσεσθαι, εἴ γ' οἴεσθέ με λανθάνειν ὅτι ἐξαπεστάλη ταῦτα τὰ πλοῖα, πρόφασιν μὲν ὡς τὸν σῆτον παραπέμφοντα ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου εἰς Ἀῆμμον, βοηθήσοντα δὲ Σηλυμβριανοῖς⁴, τοῖς ὅπ' ἐμοῦ μὲν πολιορκουμένοις, οὐ συμπεριειλημμένοις δὲ ἐν ταῖς τῆς φιλίας κοινῇ κειμέναις ἡμῖν συνθήκαις. Καὶ ταῦτα συνετάχθη τῷ ναυάρχῳ ἄνευ μὲν τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων⁵, ὑπὸ δὲ τινων ἀρχόντων, καὶ

1. Πρυτανεία. Voy. la note 10 de la page 27.

2. Καλυττεύς, de Colytte, déme de la tribu Égée. — Πρόεδρος. Les cinquante prytanes se partageaient en cinq sections composées de dix membres chacune, et chaque section présidait le sénat pendant sept jours, c'est-à-dire pendant la cinquième partie de la prytanie de la tribu. On appelait proèdres ces dix prytanes; mais il paraît, et on

n'a pas d'ailleurs sur ce point de renseignements suffisants, qu'il y avait aussi des proèdres tirés d'autres tribus que de celle qui exerçait la prytanie.

3. Οὐκ ἂν ἔχοις. S.-ent. δεῖξαι.

4. Σηλυμβριανοῖς, les habitants de Sélymbre, ville de Thrace assiégée par Philippe en 341.

5. Ἄνευ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων, sans le peuple athénien, c.-à-d. à l'insu du peuple athénien.

γενέσθαι· τῷ θυσίας καὶ προσόδους¹ τοῖς θεοῖς, ὡς ἀγαθῶν τούτων ὄντων, ὑμᾶς πεποιῆσθαι.

Témoignages de reconnaissance adressés à Athènes, après qu'elle eut suivi la politique de Démosthène, par les Byzantins et par les habitants de la Chersonèse.

XXVI. Ἐπειδὴ τοίνυν ἐκ τῆς Εὐβοίας ὁ Φίλιππος ἐξηλάθη², τοῖς μὲν ὄπλοις ὑφ' ὑμῶν, τῇ δὲ πολιτείᾳ καὶ τοῖς ψηφίσμασι, κὰν διαρραγῶσί τινες τούτων³, ὑπ' ἐμοῦ, ἕτερον κατὰ τῆς πόλεως ἐπιτειχισμὸν⁴ ἐζήτει. Ὅρων δ' ὅτι σίτω πάντων ἀνθρώπων πλείστῳ χρώμεθ' ἐπεισάκτῳ, βουλόμενος τῆς σιτοπομπείας κύριος γενέσθαι⁵, παρελθὼν ἐπὶ Θράκης, Βυζαντίους, συμμάχους ὄντας αὐτῷ, τὸ μὲν πρῶτον ἠξίου συμπολεμεῖν τὸν πρὸς ὑμᾶς πόλεμον· ὡς δ' οὐκ ἤθελον, οὐδ' ἐπὶ τούτοις⁶ ἔφασαν τὴν συμμαχίαν πεποιῆσθαι, λέγοντες ἀληθῆ, χαράκωμα βαλόμενος πρὸς τῇ πόλει καὶ μηχανήματ' ἐπιστήσας, ἐπολιόρκει. Τούτων δὲ γιγνομένων, ὃ τι μὲν προσῆκε ποιεῖν ἡμᾶς οὐκέτ' ἐρωτήσω· δῆλον γάρ ἐστιν ἅπαντιν. Ἀλλὰ τίς ἦν ὁ βοηθήσας τοῖς Βυζαντίοις καὶ σώσας αὐτούς; τίς ὁ κωλύσας τὸν Ἑλλησποντον ἀπαλλοτριωθῆναι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους; Ἴμεῖς, ὦ ἄν-

1. Προσόδους, processions, supplications, actions de grâces (accompagnées de processions).

2. Ἐξηλάθη. Philippe fut chassé d'Eubée en ce sens, que les Athéniens renversèrent les tyrans sur lesquels il avait compté pour s'assurer la possession de cette île.

3. Τούτων. Démosthène veut désigner Eschine et ses pareils.

4. Ἐπιτειχισμῶν, fortification

(élevée non comme moyen de défense, mais comme point de départ pour une attaque).

5. Βουλόμενος τῆς σιτοπομπείας κύριος γενέσθαι. Les Athéniens tirant leur blé de la Thrace, Philippe, en s'emparant de ce pays, pouvait les affamer à son gré.

6. Ἐπὶ τούτοις, en vue de cela, c'est-à-dire pour faire la guerre aux Athéniens.

δρες Ἀθηναῖοι. Τὸ δ' ὑμεῖς ὅταν εἶπω, τὴν πόλιν λέγω. Τίς δ' ὁ τῇ πόλει λέγων καὶ γράφων καὶ πράττων, καὶ ἀπλῶς ἑαυτὸν εἰς τὰ πράγματα ἀφειδῶς διδούς¹; Ἐγώ. Ἀλλὰ μὴν, ἤλικα ταῦτα ὠφέλησεν ἅπαντας², οὐκέτ' ἐκ λόγου δεῖ μαθεῖν ὑμᾶς, ἀλλ' ἔργῳ πεπειράσθε. Ὁ γὰρ τότε ἐνστάς πόλεμος³, ἄνευ τοῦ καλὴν δόξαν ἐνεγκεῖν⁴, ἐν πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν βίον ἀφθονωτέροις καὶ εὐωνοτέροις διήγαγεν ὑμᾶς⁵ τῆς νῦν εἰρήνης⁶, ἣν οὗτοι κατὰ τῆς πατρίδος τηροῦσιν οἱ χρηστοί⁷, ἐπὶ ταῖς μελλούσαις ἐλπῖσιν⁸. ὧν διαμάρτοιν, καὶ μὴ μετάσχοιν ὧν ὑμεῖς, οἱ τὰ βέλτιστα βουλόμενοι, τοὺς θεοὺς αἰτεῖτε⁹, μὴδε μεταδοῖεν ὑμῖν ὧν αὐτοὶ προήρηνται¹⁰. Λέγε δ' αὐτοῖς¹¹ καὶ τοὺς τῶν Βυζαντίων στεφάνους¹², καὶ τοὺς τῶν Περσῶν, οἷς ἐστεφάνουν ἐκ τούτων τὴν πόλιν.

1. Ἀπλῶς, en un mot. — Ὁ ἑαυτὸν... διδούς, celui qui se donnait sans réserve aux affaires, qui s'appliquait tout entier aux affaires.

2. Ἠλικα... ἅπαντας, combien grande a été pour tous l'utilité de ces mesures, c'est-à-dire de quelle utilité a été pour chacun de vous la politique que je conseillais.

3. Ὁ γὰρ... πόλεμος. Cette guerre commença en 340, après la prise de Byzance.

4. Ἄνευ τοῦ καλὴν δόξαν ἐνεγκεῖν, outre la glorieuse renommée qu'elle (vous) apporta.

5. Ἐν πᾶσι... διήγαγεν ὑμᾶς, vous fit vivre dans toutes les choses nécessaires à la vie plus abondantes et à meilleur marché, c.-à-d. vous donna les vivres en plus grande abondance et à moindre prix.

6. Τῆς νῦν εἰρήνης. La Grèce était alors en paix avec la Macédoine;

Alexandre, monté sur le trône depuis six ans, faisait la conquête de l'Asie.

7. Οὗτοι. Les traitres. — Κατὰ τῆς πατρίδος, contre la patrie, contre les intérêts de la patrie. Démosthène voulait qu'on profitât de l'éloignement d'Alexandre pour secouer le joug. — Χρηστοί est pris dans un sens ironique.

8. Ἐπὶ ταῖς μελλούσαις ἐλπῖσιν, en vue de leurs espérances futures, c'est-à-dire des récompenses qu'ils espèrent recevoir d'Alexandre.

9. Ὡν ὑμεῖς τοὺς θεοὺς αἰτεῖτε, ce que vous demandez aux Dieux, à savoir la liberté, la gloire.

10. Ὡν αὐτοὶ προήρηνται. L'abaissement, la servitude.

11. Αὐτοῖς désigne les juges et l'auditoire.

12. Στεφάνους, couronnes, c'est-à-dire ici décrets qui décernent des couronnes.

ἀπήλασε· σοὶ δ' ἦσαν φίλοι. Οὐ τοίνυν ἐπράχθη τούτων οὐδέν¹, ὧ βλασφημῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ λέγων ὡς σιωπῶ μὲν λαβῶν², βοῶ δ' ἀναλώσας. Ἄλλ' οὐ σύ γε· ἀλλὰ βοᾷς μὲν ἔχων, παύσῃ δὲ οὐδέποτε, ἐὰν μὴ σε οὕτω παύσωσιν, ἀτιμώσαντες τήμερον.

A cette époque, Démosthène recevait, sans opposition de la part d'Eschine, une couronne qui témoignait des services rendus par lui jusqu'alors. Décret d'Aristonique, conçu dans les mêmes termes que celui de Clésiphon.

XXV. Στεφανωσάντων τοίνυν ὑμῶν ἐμὲ ἐπὶ τούτοις τότε, καὶ γράψαντος Ἀριστονίκου³ τὰς αὐτὰς συλλαβὰς ἄσπερ οὕτωσι Κτησιφῶν νῦν γέγραφε, καὶ ἀναρρήθέντος ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ στεφάνου, καὶ δευτέρου κηρύγματος ἤδη μοι τούτου⁴ γιγνομένου, οὐτ' ἀντεῖπεν Δίσχίνης παρῶν⁵, οὔτε τὸν εἰπόντα ἐγράψατο. Καί μοι λέγε καὶ τοῦτο τὸ ψήφισμα λαβῶν. Λέγε.

ΨΗΦΙΣΜΑ.

« Ἐπὶ Χαιρώνδου Ἡγέμονος⁶ ἄρχοντος, Γαμηλιῶνος ἕκτη ἀπιόντος⁷, φυλῆς πρυτανευούσης⁸ Λεοντίδος, Ἀριστόνικος Φρεάβριος⁹ εἶπεν· Ἐπειδὴ Δημοσθένης Δημοσθένους Παιανιεύς

1. Τούτων οὐδέν, aucune des choses (que tu as dites contre moi).

2. Λαβῶν, ayant reçu, quand j'ai reçu (le prix de ma trahison).

3. Ἀριστονίκου. On n'a pas de détails précis sur cet Aristonique.

4. Τούτου. La proclamation votée sur la proposition d'Aristonique. Il est probable, d'après le mot δευτέρου, que Démosthène avait déjà reçu une couronne avant celle qui fut proposée par Aristonique.

5. Παρῶν, étant présent, quoiqu'il fût présent.

6. Ἡγέμονος, (fils) d'Hégémon.

7. Γαμηλιῶνος. Le mois Gamélion commençait le 4 janvier et finissait le 3 février. — ἕκτη ἀπιόντος (sous-ent. ἡμέρα). Le 25. Voyez la note 3 de la page 32.

8. Πρυτανευούσης. Voy. la note 10 de la page 27.

9. Φρεάβριος, de Phréarres, bourg de la tribu Léontide.

πολλὰς καὶ μεγάλας χρείας παρέσχηται τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων καὶ πολλοῖς τῶν συμμάχων καὶ πρότερον, καὶ ἐν τῷ παρόντι καιρῷ βεβοήθηκε διὰ τῶν ψηφισμάτων, καὶ τινὰς τῶν ἐν τῇ Εὐβοίᾳ πόλεων ἠλευθέρωκε¹, καὶ διατελεῖ εὖνους ὧν τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων, καὶ λέγει καὶ πράττει ὅ τι ἂν δύνηται ἀγαθὸν ὑπὲρ τε αὐτῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, δεδῶχθαι² τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων ἐπαινεῖσαι Δημοσθένην Δημοσθένους Παιανιέα, καὶ στεφανῶσαι χρυσῷ στεφάνῳ, καὶ ἀναγορεῦσαι τὸν στέφανον ἐν τῷ θεάτρῳ, Διονυσίοις, τραγωδοῖς καινοῖς³. τῆς δὲ ἀναγορεύσεως τοῦ στεφάνου ἐπιμεληθῆναι τὴν πρυτανεύουσαν φυλὴν καὶ τὸν ἀγωνοθέτην⁴. Εἶπεν Ἀριστόνικος Φρεᾶρῆριος. »

Ἔστιν οὖν ὅστις ὑμῶν οἶδέ τινα αἰσχύνην συμβᾶσαν τῇ πόλει διὰ τοῦτο τὸ ψήφισμα, ἢ χλευασμὸν, ἢ γέλωτα, ἃ νῦν οὗτος ἔφη συμβῆσθαι, ἐὰν ἐγὼ στεφανῶμαι; Καὶ μὴν, ὅταν ἤ νέα καὶ γνώριμα πᾶσι τὰ πράγματα, ἐὰν τε καλῶς ἔχη, χάριτος τυγχάνει, ἐὰν θ' ὡς ἐτέρως⁵, τιμωρίας. Φαίνομαι τοίνυν ἐγὼ χάριτος τετυχηκῶς τότε, καὶ οὐ μέμψεως οὐδὲ τιμωρίας.

Οὐκοῦν μέχρι μὲν τῶν χρόνων ἐκεῖνων, ἐν οἷς ταῦτ' ἐπράχθη, πάντας ἀνωμολόγημαι τοὺς χρόνους τὰ ἄριστα πράττειν τῇ πόλει, τῷ νικᾶν, ὅτ' ἐβουλεύεσθε, λέγων καὶ γράφων· τῷ καταπραχθῆναι τὰ γραφέντα, καὶ στεφάνους ἐξ αὐτῶν τῇ πόλει, καὶ ἐμοὶ, καὶ πᾶσιν ὑμῖν

1. Καὶ τινὰς... ἠλευθέρωκε. Il faut se rappeler que l'expédition d'Eubée, conseillée par Démosthène, eut pour résultat le renversement des tyrans établis l'année précédente par Philippe. — ἠλευθέρωκε, a affranchi, c.-à-d. a fait affranchir.

2. Δεδῶχθαι, pour δέδοχται. Voy. la note 2 de la page 28.

3. Διονυσίοις, τραγωδοῖς καινοῖς. Voyez les notes 7 et 8 de la page 40.

4. Ἀγωνοθέτην. Il y avait à Athènes dix agonothètes, un par tribu, chargés de veiller à la célébration des jeux.

5. Ὡς ἐτέρως (sous-ent. ἔχη), autrement, c'est-à-dire mal.

σθαι τότε, οὐδὲ τὸ τιμᾶσθαι τὴν πόλιν ἐκ τούτων ἢ προαίρεσις ἢ ἐμὴ καὶ ἡ πολιτεία¹ διεπράξατο, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἔδειξε τὴν τε τῆς πόλεως καλοκαγαθίαν καὶ τὴν Φιλίππου κακίαν.² Οὐ μὲν γε, φίλος καὶ σύμμαχος ὢν τοῖς Βυζαντίοις, πολιορκῶν αὐτοὺς ἐωρᾶτο ὑπὸ πάντων· οὐ τί γένοιτ' ἂν αἰσχιον ἢ μιαιώτερον; Ὑμεῖς δ', οἱ καὶ μεμψάμενοι πολλὰ καὶ δίκαια ἂν³ ἐκείνοις εἰκότως περὶ ὧν ἠγνωμονήκεσαν εἰς ὑμᾶς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις, οὐ μόνον οὐ μνησικακοῦντες, οὐδὲ προϊέμενοι τοὺς ἀδικουμένους, ἀλλὰ καὶ σώζοντες ἐφαίνεσθε· ἐξ ὧν δόξαν, εἴνοιαν, τιμὴν παρὰ πάντων ἐκταῶσθε. Καὶ μὴν, ὅτι πολλοὺς μὲν ἐστεφανώκατ' ἤδη τῶν πεπολιτευμένων, ἅπαντες ἴσασι· δι' ὄντινα δ' ἄλλον ἢ πόλις ἐστεφάνωται, σύμβουλον λέγω καὶ ῥήτορα, πλὴν δι' ἐμὲ, οὐδ' ἂν εἰς εἰπεῖν ἔχοι.

Athènes a toujours eu en vue les grands intérêts de la Grèce, et a toujours su oublier ses injures quand il y allait de sa gloire. Elle a défendu Thèbes et Corinthe contre Sparte, et, plus tard, Sparte contre Thèbes.

XXVII. ἵνα τοίνυν καὶ τὰς βλασφημίας, ἃς κατὰ τῶν Εὐβοέων καὶ τῶν Βυζαντίων ἐποιήσατο, εἴ τι δυσχερὲς αὐτοῖς ἐπέπρακτο πρὸς ὑμᾶς ὑπομιμνήσκων, συκοφαντίας οὕσας ἐπιδείξω, μὴ μόνον τῷ ψευδεῖς εἶναι (τοῦτο μὲν γὰρ ὑπάρχειν ὑμᾶς εἰδότες³ ἠγοῦμαι), ἀλλὰ

1. Προαίρεσις καὶ πολιτεία ἐquivant à προαίρεσις πολιτική, système politique.

2. Μεμψάμενοι ἂν, qui auriez pu reprocher. C'est sans doute une allusion à la guerre que les Byzantins,

alliés aux Rhodiens, avaient faite à Athènes quelques années avant cette époque.

3. Ὑπάρχειν ὑμᾶς εἰδότες ἐquivaut simplement à ὑμᾶς εἰδέναι, que vous savez.

καὶ τῷ, εἰ τὰ μάλιστα ἦσαν ἀληθεῖς, οὕτως, ὡς ἐγὼ κέχημαι¹, τοῖς πράγμασι συμφέρειν χρήσασθαι, ἐν ἧ δύο βούλομαι τῶν καθ' ὑμᾶς² πεπραγμένων καλῶν τῇ πόλει διεξελθεῖν, καὶ ταῦτ' ἐν βραχέσι. Καὶ γὰρ ἄνδρα ἰδία, καὶ πόλιν κοινῇ, πρὸς³ τὰ κάλλιστα τῶν ὑπαρχόντων αἰεὶ δεῖ τὰ λοιπὰ πειρᾶσθαι πράττειν.

Ἰμεῖς τοίνυν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, Λακεδαιμονίων γῆς καὶ θαλάττης ἀρχόντων, καὶ τὰ κύκλω τῆς Ἀττικῆς⁴ κατεχόντων ἀρμοσταῖς⁵ καὶ φρουραῖς, Εὐβοίαν, Τάναγραν⁶, τὴν Βοιωτίαν ἅπασαν, Μέγαρα, Αἴγιαν, Κλεωνάς⁷, τὰς ἄλλας νήσους⁸, οὐ ναῦς, οὐ τεῖχην⁹ τῆς πόλεως τότε κεκτημένης, ἐξήλθετε εἰς Ἀλιάρτον¹⁰, καὶ κάλιν, οὐ πολλαῖς ἡμέραις ὕστερον, εἰς Κόρινθον¹¹, τῶν τότε Ἀθηναίων πολλὰ ἂν ἐχόντων μνησικακῆσαι καὶ Κορινθίους καὶ Θηβαίους τῶν περὶ τὸν Δεκελεικὸν πόλεμον¹² πραχθέντων. Ἄλλ' οὐκ ἐποίουν τοῦτο, οὐδ' ἐγγύς.

1. Ὡς ἐγὼ κέχημαι. Démosthène, comme nous l'avons vu plus haut, avait fait envoyer des secours aux Eubéens et aux Byzantins.

2. Καθ' ὑμᾶς, de votre temps, à votre époque.

3. Πρὸς, conformément à, à l'imitation de.

4. Τὰ κύκλω τῆς Ἀττικῆς, les pays (qui sont) dans le cercle de l'Attique, qui environnent l'Attique.

5. Ἀρμοσταῖς. Les Lacédémoniens appelaient *harmostes* les magistrats qu'ils établissaient pour exercer le pouvoir en leur nom dans les pays conquis.

6. Τανάγρα, ville de Béotie, sur les bords du fleuve Asope.

7. Κλεωνάς, ville située entre Argos et Corinthe.

8. Τὰς ἄλλας νήσους. Les îles

de la mer Égée; Égine était, par l'importance de ses forces maritimes, une des plus considérables de ces îles.

9. Οὐ ναῦς, οὐ τεῖχην. Les Lacédémoniens avaient pris à Athènes sa flotte et avaient détruit les remparts de la ville et du Pirée.

10. Ἐξήλθετε, vous sortîtes (pour aller secourir les Thébains contre les Lacédémoniens). — Haliate, ville de Béotie, au sud du lac Copais. Lysandre y fut vaincu.

11. Εἰς Κόρινθον. Les Athéniens, les Thébains, les Argiens et les Corinthiens soutinrent huit ans contre Sparte la guerre dite Corinthiaque, qui finit en 387.

12. Τὸν Δεκελεικὸν πόλεμον, la guerre Décélifique, qui est la seconde période de la guerre du Péloponnèse. Les Lacédémoniens, aidés des

Καίτοι τότε ταῦτα ἀμφοτέρα, Αἰσχίνη, οὐθ' ὑπὲρ εὐεργετῶν ἐποίουν, οὔτε ἀκίνδυνα ἐώρων· ἀλλ' οὐ διὰ ταῦτα¹ προεῖντο τοὺς καταφεύγοντας ἐφ' ἑαυτοὺς, ἀλλ' ὑπὲρ εὐδοξίας καὶ τιμῆς ἤθελον τοῖς δεινοῖς αὐτοὺς διδόναι, ὀρθῶς καὶ καλῶς βουλευόμενοι. Πέρασ μὲν γὰρ ἅπασιν ἀνθρώποις ἐστὶ τοῦ βίου ὁ θάνατος, κἂν ἐν οἰκίσκῳ² τις αὐτὸν καθεύδων τηρῇ· δεῖ δὲ τοὺς ἀγαθοὺς ἀνδρας ἐγχειρεῖν μὲν ἅπασιν αἰεὶ τοῖς καλοῖς, τὴν ἀγαθὴν προβαλλομένους ἐλπίδα³, φέρειν δ' ὅ τι ἂν ὁ θεὸς διδῶ γενναίως⁴.

Ταῦτ' ἐποίουν οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι, ταῦθ' ὑμῶν οἱ πρεσβύτεροι, οἱ Λακεδαιμονίους⁵, οὐ φίλους. ὄντας οὐδ' εὐεργέτας, ἀλλὰ πολλὰ τὴν πόλιν ἡμῶν ἠδίκηκότας καὶ μεγάλα, ἐπειδὴ Θηβαῖοι κρατήσαντες ἐν Λεύκτροις ἀνελεῖν ἐπεχείρουν, διεκωλύσατε, οὐ φοβηθέντες τὴν τότε Θηβαίους ῥώμην καὶ δόξαν ὑπάρχουσαν, οὐδ' ὑπὲρ οἷα πεπονηκότων⁶ ἀνθρώπων κινδυνεύσετε διαλογισάμενοι. Καὶ γὰρ τοὶ πᾶσι τοῖς Ἑλλήσιν ἐδείξατε ἐκ τούτων ὅτι, κἂν ὅτιοῦν τις εἰς ὑμᾶς ἐξαμάρτη, τούτῳ τὴν ὀργὴν εἰς τᾶλλα⁷ ἔχετε, ἂν δ' ὑπὲρ σωτηρίας ἢ ἐλευθερίας κίνδυνός τις αὐτοὺς⁸ καταλαμβάνῃ, οὔτε μνησικακήσετε, οὔθ' ὑπολογιεῖσθε.

Thébains et des Corinthiens, s'emparèrent de Décélie, ville de l'Attique, et s'y fortifièrent pour ravager plus aisément le pays.

1. Διὰ ταῦτα, pour ces raisons, c'est-à-dire par ressentiment des injures et par crainte du danger.

2. Ἐν οἰκίσκῳ, dans une petite chambre, c'est-à-dire dans l'endroit le plus retiré, dans la partie la plus secrète de la maison.

3. Προβαλλομένους ἐλπίδα, met-

tant devant eux l'espérance, c.-à-d. se retranchant derrière l'espérance, guidés par l'espérance.

4. Joignez φέρειν γενναίως.

5. Construisez : Ἐπειδὴ Θηβαῖοι ἐπεχείρουν ἀνελεῖν Λακεδαιμονίους.

6. Πεπονηκότων. Sous-ent. ὑμᾶς.

7. Εἰς τᾶλλα, pour les autres choses, dans les autres occasions.

8. Αὐτοὺς. L'idée du pluriel est déjà dans le pronom indéfini τις.

Elle a oublié ses griefs contre les Eubéens pour délivrer l'Eubée du joug de Thèbes.—Démotliène, en face de ces grands exemples, pouvait-il conseiller une conduite déshonorante?

XXVIII. Καὶ οὐκ ἐπὶ τούτων¹ μόνον οὕτως ἐσχήκατε, ἀλλὰ πάλιν², σφετεριζομένων Θηβαίων τὴν Εὐβοίαν, οὐ περιεΐδετε, οὐδ' ὦν ὑπὸ Θεμισώνας καὶ Θεοδώρου περὶ Ἰρωπὸν ἠδίκησθε ἀνεμνήσθητε³, ἀλλ' ἐβοηθήσατε καὶ τούτοις, τῶν ἐθελοντῶν τριηραρχῶν τότε πρῶτον γενομένων τῇ πόλει, ὧν εἷς ἦν ἐγώ. Ἄλλ' οὐπω⁴ περὶ τούτων. Καίτοι καλὸν μὲν ἐποιήσατε καὶ τὸ σῶσαι τὴν νῆσον, πολλῶ δ' ἔτι τούτου κάλλιον τὸ, καταστάντες κύριοι καὶ τῶν σωμαίων καὶ τῶν πόλεων, ἀποδοῦναι ταῦτα δικαίως αὐτοῖς τοῖς ἐξημαρτηκόσιν εἰς ὑμᾶς, μηδὲν⁵ ὦν ἠδίκησθε ἐν οἷς ἐπιστεύθητε ὑπολογισάμενοι. Μυρία τοίνυν ἕτερα εἰπεῖν ἔχων, παραλείπω, ναυμαχίας, ἐξόδους πεζᾶς, στρατείας, καὶ πάσαι γεγонуίας, καὶ νῦν ἐφ' ὑμῶν αὐτῶν, ἃς ἀπάσας ἡ πόλις τῆς τῶν ἄλλων ἔνεχ' Ἑλλήνων ἐλευθερίας καὶ σωτηρίας πεποίηται.

Εἴτ' ἐγώ, τεθεωρηκῶς ἐν τοσούτοις καὶ τοιούτοις τὴν πόλιν ὑπὲρ τῶν τοῖς ἄλλοις συμφερόντων ἐθέλουσαν ἀγωνίζεσθαι, ὑπὲρ αὐτῆς τράπον τινὰ τῆς συμβουλῆς οὔσης,

1. Τούτων. Thèbes et Corinthe.

2. Ἀλλὰ πάλιν, etc. Thémison, tyran d'Érétrie, et Théodore l'Eubéen, avaient, en 365, expulsé les Athéniens d'Orope, ville de Béotie soumise à Athènes. Néanmoins, quand les Thébains, en 358, envahirent l'Eubée, les Athéniens les en chassèrent. Plus tard, le roi Philippe rendit Orope aux Athéniens.

3. Ὦν ἠδίκησθε ἀνεμνήσθητε ἐκвиваυτ à ἀνεμνήσθητε τούτων, à ἠδίκησθε.

4. Οὐπω. Sous-ent. λαττέον ἐστί.

5. Μηδέν, etc., n'ayant tenu aucun compte, tandis que tout était remis à votre discrétion, des injustices que vous aviez essuyées, c'est-à-dire n'ayant pas abusé de la confiance qu'on mit en vous pour vous venger...

τί ἐμελλον κελεύσειν, ἢ τί συμβουλεύσειν αὐτῇ ποιεῖν; μνησικακήσειν, νῆ Δία, πρὸς τοὺς βουλομένους σώζεσθαι, καὶ προφάσεις ζητεῖν δι' ἃς ἅπαντα προησόμεθα; Καὶ τίς οὐκ ἂν ἀπέκτεινέ με δικαίως, εἴ τι τῶν ὑπαρχόντων τῇ πόλει καλῶν λόγων μόνον καταισχύνειν ἐπεχείρησα; ἐπεὶ¹ τό γε ἔργον οὐκ ἂν ἐποιήσατε ὑμεῖς, ἀκριβῶς οἶδα ἐγώ· εἰ γὰρ ἠβούλεσθε, τί ἦν ἐμποδῶν; οὐκ ἐξῆν; οὐχ ὑπῆρχον οἱ ταῦτ' ἐροῦντες οὗτοι²;

Administration intérieure. Loi présentée par Démosthène, et adoptée par le sénat et par le peuple, pour régler les triérarchies.

XXIX. Βούλομαι τοίνυν ἐπανελθεῖν ἐφ' ἃ τούτων ἐξῆς³ ἐπολιτευόμην· καὶ σκοπεῖτε ἐν τούτοις πάλιν αὖ τί τὸ τῇ πόλει βέλτιστον ἦν. Ὅρων γὰρ, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸ ναυτικὸν ὑμῶν καταλυόμενον, καὶ τοὺς μὲν πλουσίους ἀτελεῖς ἀπὸ μικρῶν ἀναλωμάτων γιγνομένους⁴, τοὺς δὲ μέτρια ἢ μικρὰ κεκτημένους τῶν πολιτῶν τὰ ὄντα ἀπολλύντας⁵, ἔτι δ' ὑστερίζουσιν ἐκ τούτων τὴν πόλιν τῶν καιρῶν, ἔθηκα νόμον, καθ' ὃν τοὺς μὲν τὰ δίκαια ποιεῖν ἠνάγκασα, τοὺς πλουσίους⁶, τοὺς δὲ πένητας ἔπαυσα ἀδικουμένους, τῇ πόλει δ' ὅπερ ἦν

1. Ἐπεὶ (je dis par la parole), car, etc.

2. Ταῦτ' ἐροῦντες, prêts à dire ces choses, à vous donner ce conseil. — Οὗτοι. Eschine et ses pareils.

3. Τούτων ἐξῆς, à la suite de ces choses, c'est-à-dire après que j'eus décidé Athènes à porter secours aux Eubéens et aux Byzantins.

4. Τοὺς πλουσίους... γιγνομένους, les riches se trouvant à peu de frais exempts d'impôts. La triérarchie, ou obligation d'équiper un navire quand

l'État en avait besoin, exemptait de tous les autres impôts. Or, avant la loi de Démosthène, seize riches citoyens se trouvant réunis pour équiper une galère, chacun d'eux payait de loin en loin une somme très-faible relativement à sa fortune, tandis que le pauvre devait acquitter toutes les taxes ordinaires.

5. Τὰ ὄντα ἀπολλύντας, épuisant leur fortune (en impôts).

6. Τοὺς μὲν, τοὺς πλουσίους, les uns, à savoir les riches.

χρησιμώτατον, ἐν καιρῷ γίγνεσθαι τὰς παρασκευὰς ἐποίησα. Καὶ γραφεῖς, τὸν ἀγῶνα τοῦτον εἰς ὑμᾶς εἰσηλθόν¹, καὶ ἀπέφυγον², καὶ τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων ὁ διώκων οὐκ ἔλαβε³. Καίτοι πόσα χρήματα τοὺς ἡγεμόνας⁴ τῶν συμμοριῶν ἢ τοὺς δευτέρους καὶ τρίτους οἶσθέ μοι διδόναι⁵, ὥστε μάλιστα μὲν μὴ θεῖναι⁶ με τὸν νόμον τοῦτον, εἰ δὲ μὴ⁷, καταβαλόντα ἑᾶν ἐν ὑπωμοσίᾳ⁸; τοσαῦτ', ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὅσα ὀκνήσαιμ' ἂν ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν. Καὶ ταῦτ' εἰκότως ἔπραττον ἐκεῖνοι. Ἦν γὰρ αὐτοῖς, ἐκ μὲν τῶν προτέρων νόμων, συνεχκαίδεκα λειτουργεῖν, αὐτοῖς μὲν μικρὰ καὶ οὐδὲν ἀναλίσκουσι, τοὺς δ' ἀπόρους τῶν πολιτῶν ἐπιτρέβουσιν· ἐκ δὲ τοῦ ἑμοῦ νόμου, τὸ γιγνόμενον κατὰ τὴν οὐσίαν ἕκαστον τιθέναι⁹, καὶ δυοῖν¹⁰ ἐφάνη τριήραρχος ὁ τῆς μιᾶς ἕκτος καὶ δέκατος ὧν πρότερον συντελής· οὐδὲ

1. Τὸν ἀγῶνα... εἰσηλθόν, je suis devant vous ce procès, c.-à-d. je comparus devant vous.

2. Ἀπέφυγον, je fus absous. Terme consacré.

3. Τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψήφων οὐκ ἔλαβε. L'accusateur qui n'obtenait pas la cinquième partie des suffrages était regardé comme calomniateur et condamné à l'amende.

4. Τοὺς ἡγεμόνας, etc. Il s'agit des citoyens les plus riches des symmories ou réunions de seize triérarques. Dans les cas urgents, ils devaient faire l'avance des fonds nécessaires pour l'équipement des vaisseaux, sauf le recours qu'ils avaient ensuite contre leurs associés.

5. Διδόναι, proposer, offrir, et non pas ici donner.

6. Θεῖναι, poser, proposer.

7. Εἰ μὴ, sinon, du moins.

8. Καταβαλόντα ἑᾶν ἐν ὑπωμοσίᾳ. Lorsqu'un citoyen prétendait trouver une illégalité dans une proposition d'un autre citoyen, il devait affirmer par serment qu'il en accuserait l'auteur; c'est ce qu'on appelait ὑπωμοσία. Celui qui avait proposé la loi pouvait l'abandonner après ce serment et avant le procès; c'est ce qu'on appelait ἑᾶν τὸν νόμον ἐν ὑπωμοσίᾳ. — Καταβαλόντα, ayant déposé, même après avoir déposé (sa loi entre les mains des thesmothètes, chargés de recevoir les propositions de décrets).

9. Τὸ γιγνόμενον κατὰ τὴν οὐσίαν, ce qui était selon sa fortune, une somme proportionnée à sa fortune. — Τιθέναι, payer.

10. Δυοῖν. Sous-ent. τριηροῖν

γάρ τριηράρχους ἔτι ὠνόμαζον ἑαυτοὺς, ἀλλὰ συντελεῖς. Ὡστε δὴ ταῦτα¹ λυθῆναι, καὶ μὴ τὰ δίκαια ποιεῖν ἀναγκασθῆναι, οὐκ ἔσθ' ὅ τι οὐκ ἐδίδουσαν². Καί μοι λέγε πρῶτον μὲν τὸ ψήφισμα καθ' ὃ εἰσῆλθον τὴν γραφὴν³, εἶτα τοὺς κατάλογους, τὸν τε ἐκ τοῦ προτέρου νόμου, καὶ τὸν κατὰ τὸν ἐμόν. Λέγε.

ΨΗΦΙΣΜΑ.

« Ἐπὶ ἄρχοντος Πολυκλέους, μηνὸς Βοηδρομιῶνος ἕκτη⁴ ἐπὶ δέκα, φυλῆς πρυτανευούσης Ἴπποθωντιδῶς⁵, Δημοσθένους Δημοσθένους Παιανιεύς εἰσήνεγκε νόμον τριηραρχικὸν ἀντὶ τοῦ προτέρου, καθ' ὃν αἱ συντέλειαι ἦσαν τῶν τριηράρχων· καὶ ἐπεχειροτόνησεν ἡ βουλὴ, καὶ ὁ δῆμος. Καὶ ἀπήνεγκε παρανόμων γραφὴν Δημοσθένει Πατροκλῆς Φλυεύς⁶, καὶ, τὸ πέμπτον μέρος⁷ τῶν ψήφων οὐ λαβῶν, ἀπέτισε τὰς πεντακοσίας δραχμάς⁸. »

Φέρε δὴ καὶ τὸν καλὸν⁹ κατάλογον.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ.

« Τοὺς τριηράρχους καλεῖσθαι ἐπὶ τὴν τριήρη συνεκκαίδεκα ἕκ τῶν ἐν τοῖς λόχοις συντελειῶν¹⁰, ἀπὸ εἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν εἰς τετταράκοντα, ἐπὶ ἴσον τῇ χορηγίᾳ¹¹ χρωμένους. »

1. Ταῦτα. La loi présentée par Démosthène.

2. Οὐκ ἔσθ' ὅ τι οὐκ ἐδίδουσαν, il n'est rien qu'ils n'aient proposé. Voyez, sur ce sens de δίδουσαι, la note 5 de la page 65.

3. Τὸ ψήφισμα καθ' ὃ εἰσῆλθον τὴν γραφὴν, le décret pour lequel j'ai encouru l'accusation.

4. Βοηδρομιῶνος. Voy. la note 2 de la page 49. — Ἐκτη. Sous-entendu ἡμέρα.

5. Φυλῆς πρυτανευούσης Ἴπποθωντιδῶς. Voy. sur la prytanie la note 40 de la page 27.

6. Φλυεύς, de Philya, démo de la tribu Cécropide.

7. Τὸ πέμπτον μέρος. Voy. la note 3 de la page 65.

8. Τὰς πεντακοσίας δραχμάς. C'est probablement une erreur; car l'amende fixée par la loi était de mille drachmes.

9. Καλὸν est ironique.

10. Τῶν ἐν τοῖς λόχοις συντελειῶν, les compagnies de contribuables formées dans les classes? On ne sait de quoi il s'agit.

11. Χορηγία, frais, contribution (pour l'armement de la galère).

Φέρε δὴ, παρὰ τοῦτον, τὸν ἐκ τοῦ ἔμοῦ νόμου κατὰ-λογον.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ.

« Τὸς τριηράρχους αἰρεῖσθαι ἐπὶ τὴν τριήρη ἀπὸ τῆς οὐσίας κατὰ τμήσιν¹, ἀπὸ ταλάντων δέκα. Ἐὰν δὲ πλείονων ἢ οὐσία ἀποτετιμημένη ἢ χρημάτων, κατὰ τὸν ἀναλογισμὸν² ἕως τριῶν πλοίων καὶ ὑπηρετικοῦ³ ἢ λειτουργία ἔστω· κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ἀναλογίαν ἔστω⁴ καὶ οἷς ἐλάττων οὐσία ἐστὶ τῶν δέκα ταλάντων. εἰς συντέλειαν συναγομένοις εἰς τὰ δέκα τάλαντα. »

Bienfaits de cette loi. A l'intérieur comme au dehors, Démosthène n'a jamais eu en vue que l'intérêt et la gloire de l'État.

XXX. Ἄρα γε μικρὰ βοηθῆσαι τοῖς πένησιν ὑμῶν δοκῶ; ἢ μικρὰ ἀναλῶσαι ἂν τοῦ⁵ μὴ τὰ δίκαια ποιεῖν οἱ πλούσιοι; Οὐ τοίνυν μόνον τῷ μὴ καθυφεῖναι ταῦτα⁶ σεμνύομαι, οὐδὲ τῷ γραφεῖς ἀποφυγεῖν, ἀλλὰ καὶ τῷ συμφέροντα θεῖναι τὸν νόμον, καὶ τῷ πεῖραν ἔργῳ δεδωκέναι⁷. Πάντα γὰρ τὸν πόλεμον τῶν ἀποστόλων γινομένων κατὰ τὸν νόμον τὸν ἑμὸν, οὐχ ἰκετηρίαν ἔθηκε τριηράρχος οὐδεὶς πρόποθ' ὡς ἀδικούμενος παρ' ὑμῖν⁸,

1. Ἀπὸ τῆς οὐσίας κατὰ τμήσιν, d'après leur fortune, selon le cens, c'est-à-dire d'après l'estimation faite de leurs biens.

2. Κατὰ τὸν ἀναλογισμὸν, en proportion (de l'excédant).

3. Ὑπηρετικοῦ, petit bâtiment (qui accompagne un gros navire), chaloupe.

4. Ἔστω. Sous-ent. ἢ λειτουργία.

5. Ἀναλῶσαι ἂν (sous-entendu δεδωκέναι), avoir été disposés à dépenser, à sacrifier. — Τοῦ. Sous-entendu ὑπὲρ οὐ δέκα.

6. Οὐ τοίνυν μόνον τῷ μὴ καθυ-

φεῖναι ταῦτα σεμνύομαι, je ne me glorifie pas seulement de n'avoir pas abandonné ces choses, c'est-à-dire de n'avoir pas renoncé à ma proposition.

7. Πείραν ἔργῳ δεδωκέναι, avoir donné épreuve, c.-à-d. avoir prouvé par le fait (l'utilité de cette loi).

8. Ἰκετηρίαν ἔθηκε παρ' ὑμῖν. Ceux qui voulaient obtenir du peuple soit leur grâce soit l'exemption d'une charge trop lourde pour eux, venaient déposer sur l'autel de la place publique un rameau de supplicant ou l'image de quelque Dieu.

οὐκ ἐν Μουνυχίᾳ ἐκαθέζετο¹, οὐχ ὑπὸ τῶν ἀποστολέων² ἐδέθη· οὐ τριήρης οὐτ' ἔξω καταλειφθεῖσα³ ἀπόλετο τῆ πόλει, οὐτ' αὐτοῦ⁴ ἀπελείφθη, οὐ δυναμένη ἀνάγεσθαι. Καίτοι κατὰ τοὺς προτέρους νόμους ἅπαντα ταῦτα⁵ ἐγίγνετο. Τὸ δ' αἴτιον ἐν τοῖς πένησιν ἦν τὸ λειτουργεῖν⁶. πολλὰ δὴ τὰ ἀδύνατα συνέβαινον. Ἐγὼ δ' ἐκ τῶν ἀπόρων εἰς τοὺς εὐπόρους μετήνεγκα τὰς τριηραρχίας· πάντ' οὖν τὰ δέοντα ἐγίγνετο.

Καὶ μὴν καὶ κατ' αὐτὸ τοῦτο⁷ ἄξιός εἰμι ἐπαίνου τυχεῖν, ὅτι πάντα τὰ τοιαῦτα προηρούμην πολιτεύματα, ἀφ' ὧν ἅμα δόξαι καὶ τιμαὶ καὶ δυνάμεις συνέβαινον τῆ πόλει, βάσκανον δὲ καὶ πικρὸν καὶ κακόηθες οὐδέν ἐστι πολίτευμα ἐμὸν, οὐδὲ ταπεινὸν, οὐδὲ τῆς πόλεως ἀνάξιον. Ταῦτὸ τοίνυν ἦθος ἔχων ἐν τε τοῖς κατὰ τὴν πόλιν πολιτεύμασι καὶ ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς φανήσομαι. Οὔτε γὰρ ἐν τῇ πόλει τὰς παρὰ τῶν πλουσίων χάριτας μᾶλλον ἢ τὰ τῶν πολλῶν δίκαια εἰλόμην, οὐτ' ἐν τοῖς Ἑλληνικοῖς τὰ Φιλίππου δῶρα καὶ τὴν ξενίαν ἠγάπησα ἀντὶ τῶν κοινῆ πᾶσι τοῖς Ἑλλήσι συμφερόντων.

1. Ἐν Μουνυχίᾳ ἐκαθέζετο. Les triérarques qui ne pouvaient pas payer se réfugiaient dans un temple de Diane à Munychie. Munychie faisait partie du port du Pirée.

2. Τῶν ἀποστολέων, les magistrats chargés de veiller au départ des flottes; ils avaient le droit d'arrêter les triérarques qui n'avaient pas rempli leurs obligations.

3. Ἐξω, hors (du port), en mer. — Καταλειφθεῖσα, abandonné (comme étant trop mal construit pour tenir la mer).

4. Αὐτοῦ, ici, dans le port.

5. Ἄπαντα ταῦτα, tous ces accidents : qu'un triérarque fût hors d'état de payer sa part pour l'équipement d'un navire; qu'un vaisseau fût trop mal construit pour tenir la mer, ou même pour sortir du port.

6. Τὸ αἴτιον... τὸ λειτουργεῖν, la cause en était celle-ci, que les pauvres étaient soumis à ces charges. En effet, comme on réunissait seize citoyens pour équiper une seule galère, la dépense pouvait être légère pour les plus riches des seize, et très-lourde pour les moins riches.

7. Κατ' αὐτὸ τοῦτο, pour cela seul.

Démosthène va maintenant aborder la question de la légalité du décret qui le couronne et des comptes que son adversaire lui demande.

XXXI. Ἡγοῦμαι τοίνυν λοιπὸν εἶναί μοι περὶ τοῦ κηρύγματος εἰπεῖν καὶ τῶν εὐθυνῶν. Τὸ γὰρ ὡς τὰ ἄριστα γε ἔπραττον, καὶ διὰ παντὸς εὖνους εἰμὶ καὶ πρόθυμος εὖ ποιεῖν ὑμᾶς, ἱκανῶς ἐκ τῶν εἰρημένων δεδηλώσθαι μοι νομίζω. Καίτοι τὰ μέγιστα γε τῶν πεπολιτευμένων καὶ πεπραγμένων¹ ἐμαυτῷ παραλείπω, ὑπολαμβάνων πρῶτον μὲν ἐφεξῆς τοὺς περὶ αὐτοῦ τοῦ παρανόμου² λόγους ἀποδοῦναι με δεῖν, εἶτα, κἄν μηδὲν εἴπω περὶ τῶν λοιπῶν πολιτευμάτων, ὁμοίως παρ' ὑμῶν ἐκάστω τὸ συνειδὸς³ ὑπάρχειν μοι.

Démosthène ne peut avoir de compte à rendre des sommes qu'il a données volontairement à l'État; or, c'est pour ses dons que le sénat le loue dans son décret.

XXXII. Τῶν μὲν οὖν λόγων, οὓς οὗτος ἄνω καὶ κάτω διακυκῶν⁴ ἔλεγε περὶ τῶν παραγεγραμμένων νόμων⁵, οὔτε, μὰ τοὺς θεοὺς, ὑμᾶς οἶομαι μανθάνειν, οὔτ' αὐτὸς ἠδυνάμην συνιέναι τοὺς πολλοὺς αὐτῶν. Ἀπλῶς δὲ τὴν ὀρθὴν ὁδὸν περὶ τῶν δικαίων διαλέξομαι. Τοσοῦτου γὰρ δέω λέγειν ὡς οὐκ εἰμὶ ὑπεύθυνος, ὃ νῦν οὗτος πολλάκις διέβαλλε καὶ διωρίζετο⁶, ὥστ' ἅπαντα τὸν βίον ὑπεύθυ-

1. Τῶν πεπολιτευμένων ἐμαυτῷ, la ligne politique que j'ai suivie. — Τῶν πεπραγμένων, mes actes.

2. Τοῦ παρανόμου, l'illégalité.

3. Τὸ συνειδὸς, la conscience, la connaissance (des faits que j'aurais pu rapporter).

4. Ἄνω καὶ κάτω διακυκῶν, mélangant en haut et en bas, c'est-à-dire

mettant sens dessus dessous, embrouillant.

5. Παραγεγραμμένων νόμων, lois écrites en opposition à d'autres lois, c'est-à-dire violation des lois.

6. Διέβαλλε, disait avec mensonge, annonçait calomnieusement. — Διωρίζετο, déterminait, c'est-à-dire affirmait.

νος εἶναι ὁμολογῶ ὧν ἡ διακεχείρικα ἡ πεπολίτευμαι παρ' ὑμῖν¹. Ἐν μέντοι γε ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας ἐπαγγελιάμενος² δέδωκα τῷ δήμῳ οὐδεμίαν ἡμέραν ὑπεύθυνος εἶναι φημι (ἀκούεις, Δισκίνη;), οὐδ' ἄλλον οὐδένα³, οὐδ' ἂν τῶν ἐγγέα ἀρχόντων τις ὧν τύχη. Τίς γάρ ἐστι νόμος τσαύτης ἀδικίας καὶ μισανθρωπίας μεστός, ὥστε τὸν δόντα τι τῶν ἰδίων⁴, καὶ ποιήσαντα πράγμα φιλό-θρωπον καὶ φιλόδωρον, τῆς χάριτος μὲν ἀποστρεεῖν, εἰς δὲ τοὺς συκοφάντας ἄγειν⁵, καὶ τούτους ἐπὶ τὰς εὐθύνas ὧν ἔδωκεν ἐφιστάναι; οὐδὲ εἰς δήπου. Εἰ δὲ φησιν⁶ οὗτος, δειξάτω, κἀγὼ στέρξω καὶ σιωπήσομαι. Ἄλλ' οὐκ ἔστιν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι. Ἄλλ' οὗτος, συκοφαντῶν ὅτι ἐπὶ τῷ θεωρικῷ τότε ὧν ἐπέδωκα τὰ χρήματα, αἱ Ἐπήνεσεν αὐτὸν, φησὶν, ἡ βουλή ὑπεύθυνον ὄντα. » Οὐ περὶ τούτων γε οὐδενὸς ὧν ὑπεύθυνος ἦν, ἀλλ' ἐφ' οἷς ἐπέδωκα, ὧ συκοφάντα.

Plusieurs fois le peuple athénien a décerné des couronnes d'or à des citoyens pour récompenser des dons faits à la patrie.

XXXIII. « Ἄλλὰ καὶ τειχοποιὸς ἦσθα, » φησί. Καὶ δι' αὐτό γε τοῦτο ὀρθῶς ἐπηνούμην, ὅτι τάνηλωμένον ἐπέδωκα καὶ οὐκ ἐλογιζόμην⁷. Ὁ μὲν γὰρ λογισμὸς εὐθυνῶν καὶ τῶν ἐξετασόντων προσδεῖται· ἡ δὲ δωρεὰ

1. Ἐν... πεπολίτευμαι παρ' ὑμῖν, des fonds que j'ai maniés ou des actes politiques que j'ai accomplis au milieu de vous. — Διαχειρίζειν se dit proprement du manie- ment des deniers publics.

2. Ἐπαγγεῖλιάμενος, ayant promis, ayant offert, c'est-à-dire de mon plein gré, spontanément, volontairement.

3. Οὐδ' ἄλλον οὐδένα. Sous-ent. ὑπεύθυνον εἶναι φημι ὧν ἐπαγγεῖ- λιάμενος δέδωκα.

4. Τι τῶν ἰδίων, une part de sa fortune personnelle.

5. Εἰς τοὺς συκοφάντας ἄγειν, livrer aux calomnieux, exposer aux accusations de la calomnie.

6. Φησὶν. S.-e. νόμον τινὰ εἶναι.

7. Ἐλογιζόμην, portais en compte.

χάριτος καὶ ἐπαίνου δικαία ἐστὶ τυγχάνειν. Διόπερ ταῦτ' ἔγραψεν ὁδὶ περὶ ἐμοῦ¹. Ὅτι δ' οὕτω ταῦτα οὐ μόνον ἐν τοῖς νόμοις, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις ἤθεσιν ἴριται, ἐγὼ ῥαδίως πολλαχόθεν δείξω. Πρῶτον μὲν γὰρ Ναυσικλῆς στρατηγῶν, ἐφ' οἷς ἀπὸ τῶν ἰδίων προεῖτο, πολλακίς ἐστεφάνωται ὑφ' ὑμῶν· εἶθ' ὅτι τὰς ἀσπίδας² Διότιμος ἔδωκε καὶ πάλιν Χαρίδημος, ἐστεφανοῦντο· εἶθ' οὕτως Νεοπτόλεμος, πολλῶν ἔργων ἐπιστάτης ὢν, ἐφ' οἷς ἐπέδωκε τετίμηται. Σχέτιον γὰρ ἂν εἴη τοῦτό γε, εἰ τῷ τινὰ ἀρχὴν ἄρχοντι ἢ διδόναι τὰ ἑαυτοῦ τῇ πόλει διὰ τὴν ἀρχὴν μὴ ἐξέσται, ἢ τῶν δοθέντων, ἀντὶ τοῦ κομίσασθαι χάριν, εὐθύνας ὑφέξει. Ὅτι τοίνυν ταῦτ' ἀληθῆ λέγω, λέγε τὰ ψηφίσματά μοι τὰ τούτοις³ γεγενημένα, αὐτὰ λαβῶν. Λέγε.

ΨΗΦΙΣΜΑ.

« Ἄρχων Δημόνικος Φλυεύς⁴, Βοηδρομιῶνος ἕκτη⁵ μετ' εἰκάδα, γνώμη βουλῆς καὶ δήμου, Καλλίας Φρεαῤῥβριος⁶ εἶπεν ὅτι δοκεῖ τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ στεφανῶσαι Ναυσικλέα, τὸν ἐπὶ τῶν ὄπλων⁷, ὅτι, Ἀθηναίων ὀπλιτῶν δισχιλίῳν ὄντων ἐν Ἴμβρω⁸, καὶ βοηθούτων⁹ τοῖς κατοικοῦσιν Ἀθηναίων τὴν νῆσον,

1. Ὅδῃ. Ctésiphon. — Ταῦτ' ἔγραψε περὶ ἐμοῦ, a écrit, a proposé ces choses sur moi, c'est-à-dire a proposé de me décorner une couronne.

2. Τὰς ἀσπίδας. Voy. le second décret cité dans ce chapitre.

3. Τούτοις, en faveur de ceux-ci, de Nausiclés, etc.

4. Ἄρχων Δημόνικος. Nominatif qui équivaut à un génitif absolu. — Φλυεύς. Voyez la note 6 de la page 66.

5. Βοηδρομιῶνος. Voy. la note 2

de la page 49. — Ἑκτη. Sous-entendu ἡμέρα.

6. Φρεαῤῥβριος. Voyez la note 9 de la page 64.

7. Τὸν ἐπὶ τῶν ὄπλων, général des hoplites. Ὅπλων équivaut ici à ὀπλιτῶν.

8. Ἴμβρω, Imbros, île voisine de Lemnos et située vis-à-vis de la Thrace; les Athéniens y avaient établi une colonie.

9. Βοηθούτων. On ne sait pas au juste à quelle expédition le décret fait allusion.

οὐ δυναμένου Φίλωνος, τοῦ ἐπὶ τῆς διοικήσεως¹ χειροτονημέ-
νου, διὰ τοὺς χειμῶνας πλεῦσαι² καὶ μισθοδοτῆσαι τοὺς ὀπλίτας,
ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας ἔδωκε, καὶ οὐκ εἰσέπραξε τὸν δῆμον³. καὶ
ἀναγορεῦσαι τὸν στέφανον Διονυσίους, τραγωδοῖς καινοῖς⁴. »

www.libtool.com.cn
ΕΤΕΡΟΝ ΨΗΦΙΣΜΑ.

« Εἶπε Καλλίας Φρεάβριος⁵, πρυτάνειων λεγόντων βουλῆς
γνώμη· Ἐπειδὴ Χαρίδημος, ὁ ἐπὶ τῶν ὀπλιτῶν, ἀποσταλεῖς εἰς
Σαλαμίνα⁶, καὶ Διότιμος, ὁ ἐπὶ τῶν ἱππέων, ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ πο-
ταμοῦ⁷ μάχῃ τῶν στρατιωτῶν τινῶν ὑπὸ τῶν πολεμίων σκυ-
λευθέντων, ἐκ τῶν ἰδίων ἀναλωμάτων καθώπλισαν τοὺς νεανί-
σκους⁸ ἀσπίσιν ὀκτακοσίαις, δεδόχθαι⁹ τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ
στεφανῶσαι Χαρίδημον καὶ Διότιμον χρυσῷ στεφάνῳ, καὶ ἀνα-
γορεῦσαι Παναθηναίους τοῖς μεγάλοις¹⁰ ἐν τῷ γυμνικῷ ἀγῶνι,
καὶ Διονυσίους, τραγωδοῖς καινοῖς¹¹. τῆς δὲ ἀναγορεύσεως ἐπιμε-
ληθῆναι θεσμοθέτας, πρυτάνεις, ἀγωνοθέτας. »

Eschine fait bien voir, par les parties du décret de Ctésiphon qu'il atta-
que, qu'il reconnait comme légales les libéralités de Démosthène,
et cherche l'illégalité dans la reconnaissance témoignée à Démos-
thène par le peuple.

XXXIV. Τούτων ἕκαστος, Αἰσχίνη, τῆς μὲν ἀρχῆς

1. Ἐπὶ τῆς διοικήσεως, pour l'administration des fonds, c.-à-d. pour la solde, l'entretien des troupes.

2. Πλεῦσαι, mettre à la voile (d'Athènes à Imbros).

3. Οὐκ... τὸν δῆμον, n'a pas demandé le remboursement au peuple.

4. Διονυσίους, τραγωδοῖς καινοῖς. Voyez les notes 7 et 8 de la page 40.

5. Φρεάβριος. Voyez la note 9 de la page 54.

6. Ἀποσταλεῖς εἰς Σαλαμίνα. Il s'agit sans doute de Salamine, ville de l'île de Cypre, que les Athéniens secoururent plus d'une fois.

7. Τοῦ ποταμοῦ. Quel fleuve?

8. Τοὺς νεανίσκους, les jeunes gens, c'est-à-dire les soldats, comme en latin *juvenes*.

9. Δεδόχθαι. Voy. la note 2 de la page 28.

10. Παναθηναίους τοῖς μεγάλοις. Les Panathénées étaient des fêtes en l'honneur de Minerve. Il y avait les grandes Panathénées, qui se célébraient tous les quatre ou tous les cinq ans, et les petites, qui se célébraient tous les ans.

11. Διονυσίους, τραγωδοῖς καινοῖς. Voyez les notes 7 et 8 de la page 40.

ἧς ἤρχεν ὑπεύθυνος ἦν, ἐφ' οἷς δ' ἑστεφανοῦτο οὐχ ὑπεύθυνος¹. Οὐκοῦν οὐδ' ἐγώ². ταῦτά γὰρ δίκαιά ἐστί μοι περὶ τῶν αὐτῶν τοῖς ἄλλοις δῆπου. Ἐπέδωκα· ἐπαινοῦμαι διὰ ταῦτα, οὐκ ὦν ὦν ἐπέδωκα ὑπεύθυνος. Ἦρχον· καὶ δέδωκά γε εὐθυνας³ ἐκείνων, οὐχ ὦν ἐπέδωκα. Νῆ Δί', ἀλλ' ἀδίκως ἤρξα⁴. εἶτα παρῶν, ὅτε με εἰσήγον οἱ λογισταί⁵, οὐ κατηγορεῖς;

Ἴνα τοίνυν εἰδῆτε ὅτι αὐτὸς οὗτός μοι μαρτυρεῖ ἐφ' οἷς οὐχ ὑπεύθυνος ἦν ἑστεφανῶσθαι⁶, λαβὼν ἀνάγνωθι τὸ ψήφισμα ὅλον τὸ γραφέν μοι⁷. Οἷς γὰρ οὐκ ἐγράψατο τοῦ προβουλεύματος, τούτοις ἂ διώκει συκοφαντῶν φανήσεται. Λέγε.

ΨΗΦΙΣΜΑ.

α Ἐπὶ ἄρχοντος Εὐθυκλέους, Πυανεψιώνος ἐνάτη ἀπίοντος⁸, φυλῆς πρυτανευούσης Οἰνηίδος⁹, Κτησιφῶν Λεωσθένους Ἀναφλύστιος¹⁰ εἶπεν· Ἐπειδὴ Δημοσθένης Δημοσθένους Παιανιεὺς¹¹, γενόμενος ἐπιμελητῆς τῆς τῶν τειχῶν ἐπισκευῆς, καὶ προσανα-

1. Ἐφ' οἷς δ'... ὑπεύθυνος. Construisez : Οὐχ ὑπεύθυνος δὲ τούτων, ἐφ' οἷς ἑστεφανοῦτο.

2. Οὐδ' ἐγώ. Sous-entendu ὑπεύθυνός εἰμι.

3. Δέδωκα εὐθυνας. Démosthène rendit sans doute ses comptes dans l'intervalle qui s'écoula entre le dépôt de l'acte d'accusation d'Eschine et le jugement du procès. Voy. la notice sur le procès de la couronne.

4. Ἀδίκως ἤρξα, j'ai géré injustement, malhonnêtement, j'ai malversé (me diras-tu).

5. Οἱ λογισταί, les *logistes*, dix magistrats chargés de recevoir les comptes des administrateurs. — Με εἰσήγον, m'introduisaient (devant leur tribunal), me faisai-

retraitre (pour examiner mes comptes).

6. Μοὶ μαρτυρεῖ... ἑστεφανῶσθαι, convient avec moi que j'ai été couronné pour des actes dont je n'étais pas comptable.

7. Μοι, pour moi, c'est-à-dire en ma faveur.

8. Πυανεψιώνος. Le mois de Pyanepsion commençait le 7 novembre et finissait le 6 décembre.— Ἐνάτη ἀπίοντος. Voyez la note 3 de la page 32.

9. Φυλῆς πρυτανευούσης Οἰνηίδος. Voyez sur la prytanie la note 40 de la page 27.

10. Ἀναφλύστιος. Voy. la note 7 de la page 28.

11. Παιανιεὺς. Voyez la note 4 de la page 28.

λώσας¹ εἰς τὰ ἔργα ἀπὸ τῆς ἰδίας οὐσίας τρία τάλαντα, ἐπέδωκε ταῦτα τῷ δήμῳ, καὶ, ἐπὶ τῷ θεωρικῷ κατασταθεῖς², ἐπέδωκε τοῖς ἐκ πασῶν τῶν φυλῶν θεωρικοῖς ἑκατὸν μνᾶς εἰς θυσίας³, δεδῶχθαι⁴ τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων ἐπαινέσαι Δημοσθένην Δημοσθένους Παιανίαν, ἀρετῆς ἕνεκα καὶ καλοκαγαθίας ἧς ἔχων διατελεῖ ἐν παντὶ καιρῷ εἰς τὸν δῆμον τῶν Ἀθηναίων, καὶ στεφανῶσαι χρυσῷ στεφάνῳ, καὶ ἀναγορεύσαι τὸν στέφανον ἐν τῷ θεάτρῳ, Διονυσίοις, τραγωδοῖς καινοῖς⁵. τῆς δὲ ἀναγορεύσεως ἐπιμεληθῆναι τὸν ἀγωνοθέτην. »

Οὐκοῦν, ἃ μὲν ἐπέδωκα, ταῦτ' ἐστὶν ὧν οὐδὲν σὲ γέγραψαι· ἃ δὲ φησιν ἡ βουλὴ δεῖν ἀντὶ τούτων γενέσθαι μοι, ταῦτ' ἔσθ' ἃ διώκεις. Τὸ λαβεῖν οὖν τὰ διδόμενα ὁμολογῶν ἔννομον εἶναι, τὸ χάριν τούτων ἀποδοῦναι παρανόμων γράφη; Ὁ δὲ παμπόνηρος ἄνθρωπος, καὶ θεοῖς ἐχθρὸς καὶ βάσκανος ὄντως, ποῖός τις ἂν εἴη, πρὸς θεῶν; οὐχ ὁ τοιοῦτος;

La loi et l'usage autorisant formellement la proclamation de la couronne sur le théâtre.

XXXV. Καὶ μὴν, περὶ τοῦ γ' ἐν τῷ θεάτρῳ κηρύττεσθαι, τὸ μὲν μυριάκις μυρίους κεκηρῦχθαι παραλείπω, καὶ τὸ πολλάκις αὐτὸς ἐστεφανῶσθαι⁶ πρότερον. Ἀλλὰ, πρὸς θεῶν, οὕτω σκαιὸς εἶ⁷ καὶ ἀναίσθητος, Αἰσχίνη

1. Προαναλώσας, ayant dépensé en sus (des crédits alloués, des sommes qu'on lui avait remises).

2. Ἐπὶ τοῦ θεωρικοῦ κατασταθεῖς, préposé à l'administration des fonds du théâtre. Voyez la note 4 de la page 41.

3. Ἐπέδωκε... εἰς θυσίας, a ajouté aux fonds fournis par toutes les tribus pour les jeux, cent mines

pour les sacrifices (qui accompagnaient la célébration des jeux).

4. Δεδῶχθαι, Voyez la note 2 de la page 28.

5. Διονυσίους, τραγωδοῖς καινοῖς. Voy. les notes 7 et 8, page 40.

6. Αὐτὸς ἐστεφανῶσθαι. Voy. la note 4 de la page 54.

7. Σκαιός, gauche, c'est-à-dire inepte, stupide.

ὥστ' οὐ δύνασθαι λογίσασθαι ὅτι τῷ μὲν στεφανουμένῳ τὸν αὐτὸν ἔχει ζῆλον ὁ στέφανος, ὅπου¹ ἂν ἀναρρήθῃ, τοῦ δὲ τῶν στεφανούντων ἕνεκα συμφέροντος ἐν τῷ θεάτρῳ γίγνεται τὸ κήρυγμα; Οἱ γὰρ ἀκούσαντες ἅπαντες εἰς τὸ ποιεῖν εὖ τὴν πόλιν προτρέπονται, καὶ τοὺς ἀποδιδόντας τὴν χάριν μᾶλλον ἐπαινοῦσι τοῦ στεφανουμένου². Διόπερ τὸν νόμον τοῦτον ἡ πόλις γέγραφε. Δέγε δ' αὐτὸν μοι τὸν νόμον λαβών.

ΝΟΜΟΣ.

« Ὅσους στεφανοῦσί τινες τῶν δήμων³, τὰς ἀναγορεύσεις τῶν στεφάνων ποιεῖσθαι ἐν αὐτοῖς ἐκάστους τοῖς ἰδίαις δήμοις, ἐὰν μὴ τινὰς ὁ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἢ ἡ βουλὴ στεφανοῖ· τούτους δ' ἐξεῖναι ἐν τῷ θεάτρῳ Διονυσίαις⁴ ἀναγορεύεσθαι. »

Mauvaise foi d'Eschine dans son accusation. Il a intenté ce procès, non pour faire punir un délit qui n'existe pas, mais pour accabler à son aise Démosthène des plus grossières invectives.

XXXVI. Ἀκούεις, Αἰσχίνη, τοῦ νόμου λέγοντος σαφῶς· « πλὴν ἐάν τινὰς ὁ δῆμος ἢ ἡ βουλὴ ψηφίσηται; τούτους δὲ ἀναγορεύετω. » Τί οὖν, ὦ ταλαίπωρε, συκοφαντεῖς; τί λόγους πλάττετε; τί σαυτὸν οὐχ ἔλληβορίζεις ἐπὶ τούτοις⁵; Ἄλλ' οὐδ' αἰσχύνῃ, φθόνου δίκην εἰσάγων, οὐκ ἀδικήματος οὐδενὸς⁶, καὶ νόμους τοὺς μὲν

1. Τὸν αὐτὸν ζῆλον, la même gloire. — Ὅπου, en quelque endroit que.

2. Μᾶλλον τοῦ στεφανουμένου, plus qu' (ils ne louent) celui qu'on couronne.

3. Τῶν δήμων, les démes.

4. Διονυσίαις. Voyez la note 7 de la page 40.

5. Τί σαυτὸν οὐκ ἔλληβορίζεις,

que ne te traites-tu par l'ellébore? Les anciens croyaient que l'ellébore guérissait la folie. — Ἐπὶ ταύταις, pour ces choses, pour te guérir de ces manies.

6. φθόνου... οὐκ ἀδικήματος οὐδενός, introduisant, intentant un procès de haine et d'aucun délit, c'est-à-dire un procès qui a pour base la haine et non un délit.

μεταποιῶν, τῶν δ' ἀφαιρῶν μέρη, οὓς ὅλους δίκαιον ἦν ἀναγιγνώσκεισθαι τοῖς γε ὁμωμοκόσι κατὰ τοὺς νόμους ψηφιεῖσθαι; Ἐπειτα σὺ, τοιαῦτα ποιῶν, λέγεις ἂ' δεῖ προσεῖναι τῷ δημοτικῷ, ὡσπερ¹ ἀνδριάντα ἐκδεδωκῆς κατὰ συγγραφὴν, εἴτ' οὐκ ἔχοντα ἂ προσῆκεν ἐκ τῆς συγγραφῆς κομιζόμενος, ἢ λόγῳ τοὺς δημοτικούς, ἀλλ' οὐ τοῖς πράγμασι καὶ τοῖς πολιτεύμασι γινωσκομένους². Καὶ βοᾷς, ῥητὰ καὶ ἀρῥήτα³ ὀνομάζων, ὡσπερ εἰς ἀμάξης⁴, ἃ σοι καὶ τῷ σῷ γένοι πρόσεστιν, οὐκ ἐμοί.

Καίτοι καὶ τοῦτο⁵, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι. Ἐγὼ λοιδορίαν κατηγορίας τούτῳ διαφέρειν ἠγοῦμαι, τῷ τὴν μὲν κατηγορίαν ἀδικήματ' ἔχειν⁶, ὣν ἐν τοῖς νόμοις εἰσὶν αἰ τιμωρίαι· τὴν δὲ λοιδορίαν, βλασφημίας⁷, ἃς κατὰ τὴν αὐτῶν φύσιν τοῖς ἐχθροῖς περὶ ἀλλήλων συμβαίνει λέγειν. Οἰκοδομῆσαι δὲ τοὺς προγόνους ἡμῶν ταυτὶ τὰ δικαστήρια ὑπέειληφα, οὐχ ἵνα συλλέξαντες ὑμᾶς εἰς ταῦτα ἀπὸ τῶν ἰδίων κακῶν τὰ ἀπόρρητα⁸ λέγωμεν ἀλλή-

1. Τοιαῦτα ποιῶν, faisant de telles choses, quand tu te conduis de la sorte. — Ἄ, les qualités que.

2. Ὡσπερ, etc., comme un homme qui a passé un contrat en commandant une statue, et qui, lorsqu'il la reçoit, ne lui trouve pas les qualités convenues. En effet, Eschine, traçant dans son discours un portrait du vrai démocrate, semblait vouloir ne reconnaître pour tel que celui qui ressemblerait à ce portrait sorti de son imagination.

3. Ἡ. Sous-ent. ὡσπερ. — Τοὺς δημοτικούς γινωσκομένους...., comme si les démocrates se reconnaissaient... Cet emploi de l'accusatif, après ὡσπερ, est très-fréquent.

4. Ῥητὰ καὶ ἀρῥήτα. Expres-

sion proverbiale : ce qui peut se dire et ce qui doit se taire, le bien et le mal, le vrai et le faux, etc.

5. Ἐξ ἀμάξης, de dessus un tombereau. Allusion aux origines de la comédie : aux fêtes de Bacchus, des troupes de gens ivres parcouraient les villes sur des tombereaux en insultant les passants.

6. Καὶ τοῦτο. Sous-ent. σκοπεῖτε.

7. Ἀδικήματ' ἔχειν, avoir, renfermer des délits, c.-à-d. rouler sur, s'attaquer à des délits.

8. Βλασφημίας. Sous-ent. ἔχειν.

9. Ἀπὸ τῶν ἰδίων κακῶν τὰ ἀπόρρητα, des insultes nées de nos querelles privées, inspirées par nos inimitiés personnelles.

λους, ἀλλ' ἵνα ἐξελέγχωμεν, εἴαν τις ἡδίκηκώς τι τυγ-
χάνη τὴν πόλιν. Ταῦτα τοίνυν εἰδώς, Αἰσχίνης οὐδὲν
ἤττον ἐμοῦ¹ πομπεύειν ἀντὶ τοῦ κατηγορεῖν εἴλετο.

D'ailleurs, la manière même dont il a intenté l'accusation pourrait autoriser à voir en lui plutôt un ennemi d'Athènes qu'un ennemi personnel de Démosthène.

XXXVII. Οὐ μὴν οὐδ' ἐνταῦθα ἔλαττον ἔχων² δί-
καιός ἐστιν ἀπελθεῖν³. Ἦδη δ' ἐπὶ ταῦτα πορευόμεαι,
τοσοῦτον αὐτὸν ἐρωτήσας. Πότερόν σέ τις, Αἰσχίνη, τῆς
πόλεως ἐχθρόν ἢ ἐμὸν εἶναι φῆ; ἐμὸν δηλονότι. Εἶτα,
οὐ μὲν ἦν⁴ παρ' ἐμοῦ δίκην κατὰ τοὺς νόμους ὑπὲρ τού-
των⁵ λαβεῖν, εἴπερ ἡδίκουν, ἐξέλιπες, ἐν ταῖς εὐθύναις⁶,
ἐν ταῖς γραφαῖς, ἐν ταῖς ἄλλαις κρίσεσιν· οὐ δ' ἐγὼ μὲν
ἀθῆος ἅπασι, τοῖς νόμοις, τῷ χρόνῳ, τῇ προθεσμίᾳ⁷,
τῷ κεκρίσθαι περὶ πάντων πολλάκις τούτων πρότερον,
τῷ μηδεπώποτε ἐξελεγθῆναι μηδὲν ὑμᾶς ἀδικῶν (τῇ
πόλει δ' ἢ πλέον ἢ ἔλαττον ἀνάγκη⁸ τῶν γε δημοσίων
πεπραγμένων μετεῖναι τῆς δόξης), ἐνταῦθα ἀπήντηκας.
Ὅρα μὴ τούτων⁹ μὲν ἐχθρὸς ἦς, ἐμὸς δὲ προσποιῆ¹⁰.

1. Ἐμοῦ (sous-ent. κατὰ), contre moi. D'autres. : Αἰσχίνης τοίνυν, εἰδώς ταῦτα οὐδὲν ἤττον ἐμοῦ, Eschine, qui sait cela aussi bien que moi, a cependant mieux aimé...

2. Ἐνταῦθα ἔλαττον ἔχων, ayant, recevant moins ici, en cela, c.-à-d. entendant moins d'injures qu'il ne m'en a fait entendre.

3. Δίκαιός ἐστιν ἀπελθεῖν. Hellenisme fréquent pour δίκαιόν ἐστιν αὐτὸν ἀπελθεῖν.

4. Οὐ ἦν, là où il était possible, quand il était possible.

5. Ὑπὲρ τούτων, pour ces faits (que tu me reproches).

6. Ἐν ταῖς εὐθύναις, dans la reddition de mes comptes, quand on examinait mes comptes.

7. Τῷ χρόνῳ, le temps (écoulé depuis les faits qu'il me reproche). — Τῇ προθεσμίᾳ, le terme légal (au bout duquel on ne pouvait plus demander des comptes ni intenter une action à un magistrat).

8. Ἀνάγκη. Sous-ent. ἐστί.

9. Τούτων. Les Athéniens.

10. Προσποιῆ. Sous-ent. εἶναι.

μεταποιῶν, τῶν δ' ἀφαιρῶν μέρη, οὓς ὅλους δίκαιον ἦν ἀναγιγνώσκεισθαι τοῖς γε ὁμωμοκόσι κατὰ τοὺς νόμους ψηφιεῖσθαι; Ἐπειτα σὺ, τοιαῦτα ποιῶν, λέγεις ἅ' δεῖ προσεῖναι τῷ δημοτικῷ, ὥσπερ² ἀνδριάντα ἐκδεδωκῶς κατὰ συγγραφὴν, εἰτ' οὐκ ἔχοντα ἅ προσῆκεν ἐκ τῆς συγγραφῆς κομιζόμενος, ἢ λόγῳ τοὺς δημοτικούς, ἀλλ' οὐ τοῖς πράγμασι καὶ τοῖς πολιτεύμασι γιγνωσκομένους³. Καὶ βοᾷς, ῥητὰ καὶ ἄρρητα⁴ ὀνομαζῶν, ὥσπερ ἐξ ἀμάξης⁵, ἃ σοι καὶ τῷ σῷ γένοι προέσστιν, οὐκ ἐμοί.

Καίτοι καὶ τοῦτο⁶, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι. Ἐγὼ λοιδορίαν κατηγορίας τούτῳ διάφέρειν ἡγοῦμαι, τῷ τὴν μὲν κατηγορίαν ἀδικήματ' ἔχειν⁷, ὧν ἐν τοῖς νόμοις εἰσὶν αἰ τιμωρίαι· τὴν δὲ λοιδορίαν, βλασφημίας⁸, ἃς κατὰ τὴν αὐτῶν φύσιν τοῖς ἐχθροῖς περὶ ἀλλήλων συμβαίνει λέγειν. Οἰκοδομῆσαι δὲ τοὺς προγόνους ἡμῶν ταυτὶ τὰ δικαστήρια ὑπέιληφα, οὐχ ἵνα συλλέξαντες ὑμᾶς εἰς ταῦτα ἀπὸ τῶν ἰδίων κακῶν τὰ ἀπόρρητα⁹ λέγωμεν ἀλλή-

4. Τοιαῦτα ποιῶν, faisant de telles choses, quand tu te conduis de la sorte. — A, les qualités que.

2. Ὡσπερ, etc., comme un homme qui a passé un contrat en commandant une statue, et qui, lorsqu'il la reçoit, ne lui trouve pas les qualités convenues. En effet, Eschine, traçant dans son discours un portrait du vrai démocrate, semblait vouloir ne reconnaître pour tel que celui qui ressemblerait à ce portrait sorti de son imagination.

3. Ἡ. Sous-ent. Ὡσπερ. — Τοὺς δημοτικούς γιγνωσκομένους....., comme si les démocrates se reconnaissaient... Cet emploi de l'accusatif, après Ὡσπερ, est très-fréquent.

4. ῥητὰ καὶ ἄρρητα. Expres-

sion proverbiale : ce qui peut se dire et ce qui doit se taire, le bien et le mal, le vrai et le faux, etc.

5. Ἐξ ἀμάξης, de dessus un tombereau. Allusion aux origines de la comédie : aux fêtes de Bacchus, des troupes de gens ivres parcouraient les villes sur des tombereaux en insultant les passants.

6. Καὶ τοῦτο. Sous-ent. σκοπεῖτε.

7. Ἀδικήματ' ἔχειν, avoir, renfermer des délits, c.-à-d. rouler sur, s'attaquer à des délits.

8. Βλασφημίας. Sous-ent. ἔχειν.

9. Ἀπὸ τῶν ἰδίων κακῶν τὰ ἀπόρρητα, des insultes nées de nos querelles privées, inspirées par nos inimitiés personnelles.

λους, ἀλλ' ἵνα ἐξελέγχωμεν, ἐάν τις ἠδίκηκώς τι τυγ-
χάνη τὴν πόλιν. Ταῦτα τοίνυν εἰδώς, Αἰσχίνης οὐδὲν
ἤττον ἐμοῦ¹ πομπεύειν ἀντὶ τοῦ κατηγορεῖν εἴλετο.

D'ailleurs, la manière même dont il a intenté l'accusation pourrait autoriser à voir en lui plutôt un ennemi d'Athènes qu'un ennemi personnel de Démosthène.

XXXVII. Οὐ μὴν οὐδ' ἐνταῦθα ἔλαττον ἔχων² δί-
καιός ἐστιν ἀπελθεῖν³. Ἦδη δ' ἐπὶ ταῦτα πορεύσομαι,
τοσοῦτον αὐτὸν ἐρωτήσας. Πότερόν σέ τις, Αἰσχίνη, τῆς
πόλεως ἐχθρὸν ἢ ἐμὸν εἶναι φῆ; ἐμὸν δηλονότι. Εἶτα,
οὐ μὲν ἦν⁴ παρ' ἐμοῦ δίκην κατὰ τοὺς νόμους ὑπὲρ τού-
των⁵ λαβεῖν, εἴπερ ἠδίκουν, ἐξέλιπες, ἐν ταῖς εὐθύναις⁶,
ἐν ταῖς γραφαῖς, ἐν ταῖς ἄλλαις κρίσεσιν· οὐ δ' ἐγὼ μὲν
ἀθῶος ἄπασι, τοῖς νόμοις, τῷ χρόνῳ, τῇ προθεσμίᾳ⁷,
τῷ κεκρίσθαι περὶ πάντων πολλακίς τούτων πρότερον,
τῷ μηδεπώποτε ἐξελεγχθῆναι μηδὲν ὑμᾶς ἀδικῶν (τῇ
πόλει δ' ἢ πλέον ἢ ἔλαττον ἀνάγκη⁸ τῶν γε δημοσίων
πεπραγμένων μετεῖναι τῆς δόξης), ἐνταῦθα ἀπήνησας.
Ὅρα μὴ τούτων⁹ μὲν ἐχθρὸς ἦς, ἐμὸς δὲ προσποιῆ¹⁰.

1. Ἐμοῦ (sous-ent. κατὰ), contre moi. D'autres. : Αἰσχίνης τοίνυν, εἰδώς ταῦτα οὐδὲν ἤττον ἐμοῦ, Eschine, qui sait cela aussi bien que moi, à cependant mieux aimé...

2. Ἐνταῦθα ἔλαττον ἔχων, ayant, recevant moins ici, en cela, c.-à-d. entendant moins d'injures qu'il ne m'en a fait entendre.

3. Δίκαιός ἐστιν ἀπελθεῖν. Hellenisme fréquent pour δίκαιόν ἐστιν αὐτὸν ἀπελθεῖν.

4. Οὐ ἦν, là où il était possible, quand il était possible.

5. Ὑπὲρ τούτων, pour ces faits (que tu me reproches).

6. Ἐν ταῖς εὐθύναις, dans la reddition de mes comptes, quand on examinait mes comptes.

7. Τῷ χρόνῳ, le temps (écoulé depuis les faits qu'il me reproche). — Τῇ προθεσμίᾳ, le terme légal (au bout duquel on ne pouvait plus demander des comptes ni intenter une action à un magistrat).

8. Ἀνάγκη. Sous-ent. ἐστί.

9. Τούτων. Les Athéniens.

10. Προσποιῆ. Sous-ent. εἶναι.

La religion des juges est assez éclairée; Démosthène peut faire voir maintenant ce qu'est Eschine, et quel droit il a d'insulter autrui.

XXXVIII. Ἐπειδὴ τοίνυν ἡ μὲν εὐσεβῆς καὶ δικαία ψῆφος ἅπασι δέδεικται¹, δεῖ δέ με², ὡς ἔοικε, καίπερ οὐ φιλολοίδορον ὄντα φύσει, διὰ τὰς ὑπὸ τούτου βλασφημίας εἰρημένας, ἀντὶ πολλῶν καὶ ψευδῶν αὐτὰ τὰ ἀναγκαιότατ'³ εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ, καὶ δεῖξαι τίς ὢν καὶ τίνων⁴ ῥαδίως οὕτως ἄρχει τοῦ κακῶς λέγειν, καὶ λόγους τινὰς διασύρει⁵, αὐτὸς εἰρηκῶς ἅ τίς οὐκ ἂν ὤκνησε τῶν μετρίων ἀνθρώπων⁶ φθέγγασθαι; Εἰ γὰρ Δίακος, ἢ Ῥαδάμανθος, ἢ Μίνως ἦν ὁ κατηγορῶν, ἀλλὰ μὴ σπερμολόγος, περίτριμμα ἀγορᾶς, ὄλεθρος γραμματεῦς, οὐκ ἂν αὐτὸν οἶομαι τοιαῦτ' εἰπεῖν, οὐδ' ἂν οὕτως ἐπαχθεῖς λόγους πορίσασθαι, ὥσπερ ἐν τραγωδίᾳ βοῶντα « ὦ Γῆ⁷, καὶ Ἥλιε, καὶ Ἀρετῆ! » καὶ τὰ τοιαῦτα, καὶ πάλιν Σύνεσιν καὶ Παιδείαν ἐπικαλούμενον, ἢ τὰ καλά καὶ τὰ αἰσχρὰ διαγιγνώσκεται· ταῦτα γὰρ δήπουθεν ἠκούετ' αὐτοῦ λέγοντος. Σοὶ δὲ ἀρετῆς, ὦ κάθαρμα, ἢ

1. Ἐπειδὴ... δέδεικται, maintenant que le suffrage pieux et juste a été montré à tous, c'est-à-dire maintenant que j'ai fait voir clairement aux juges comment ils pourront prononcer conformément à l'honneur et à la justice.

2. Δεῖ δέ με, etc. Il faut remarquer que cette période ne finit pas d'une manière régulière; elle reste suspendue sur deux membres.

3. Αὐτὰ τὰ ἀναγκαιότατα, seulement ce qui est le plus indispensable (à dire). — Αὐτός; signifie *seul*.

4. Τίνων, de quels (parents).

5. Δόγους τινὰς διασύρει, déchire, c.-à-d. critique, blâme quelques-unes de mes expressions. C'est en effet ce qu'avait fait Eschine dans son discours.

6. Τῶν μετρίων ἀνθρώπων, les hommes qui ont de la réserve, de la retenue, les gens de bon ton.

7. ὦ Γῆ, etc. Eschine s'écrit dans sa péroraison: Ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Γῆ, καὶ Ἥλιε, καὶ Ἀρετῆ, καὶ Σύνεσι, καὶ Παιδείᾳ, ἢ διαγιγνώσκωμεν τὰ καλά καὶ τὰ αἰσχρὰ, βεβήθηκα καὶ εἰρηκα...

τοῖς σοῖς τίς μετουσία; ἢ καλῶν, ἢ μὴ τοιούτων¹, τίς διάγνωσις; πόθεν λαβόντι, ἢ πῶς ἀξιοθέντι; ποῦ δὲ παιδείας σοι θέμις μνησθῆναι; ἤς τῶν μὲν ὡς ἀληθοῦς τετυχηκότων οὐδ' ἂν εἰς εἴποι περὶ αὐτοῦ τοιοῦτον οὐδέν, ἀλλὰ καὶ ἐτέρου λέγοντος ἐρυθριάσεις· τοῖς δ' ἀπολειφθεῖσι μὲν, ὡσπερ σὺ, προσποιουμένοις² δ' ὑπ' ἀνασθησίας, τὸ τοὺς ἀκούοντας ἀλγεῖν ποιεῖν³, ὅταν λέγωσιν, οὐ τὸ δοκεῖν τοιούτοις εἶναι⁴ περίεστιν.

Basse naissance d'Eschine.

XXXIX. Οὐκ ἀπορῶν δ' ὅτι χρὴ περὶ σοῦ καὶ τῶν σῶν εἰπεῖν, ἀπορῶ τοῦ⁵ πρώτου μνησθῶ. Πότερ' ὡς ὁ πατήρ σου Τρόμησ ἐδούλευε παρ' Ἑλπίᾳ, τῷ πρὸς τῷ Θεσειῷ⁶ διδάσκοντι γράμματα, χοίνικας παχείας ἔχων καὶ ξύλον⁷; ἢ ὡς ἡ μήτηρ σου, τοῖς μεθημερινοῖς γάμοις ἐν τῷ κλισίῳ τῷ πρὸς τῷ Καλαμίτῃ ἡρώϊ⁸ χρωμένῃ, τὸν καλὸν ἀνδριάντα καὶ τριταγωνιστὴν ἄκρον ἐξέθρεψέ σε; Ἀλλὰ πάντες ἴσασι ταῦτα, καὶ ἐγὼ μὴ λέγω. Ἀλλ' ὡς ὁ τριηραύλης Φορμίων, ὁ Δίωνος τοῦ Φραεῤῥίου⁹ δούλος, ἀνέστησεν¹⁰ αὐτὴν ἀπὸ ταύτης τῆς καλῆς ἐργασίας;

1. Μὴ τοιούτων, qui ne sont pas telles, par opposition à καλῶν.

2. Προσποιουμένοις. Sous-ent. αὐτῆς τετυχηκένοι.

3. Τὸ... ποιεῖν, exciter l'indignation de ceux qui les entendent.

4. Τοιούτοις εἶναι, être tels, c.-à-d. avoir reçu de l'instruction.

5. Τοῦ pour τίνας.

6. Τῷ Θεσειῷ, le temple de Thésée, au milieu de la ville et près de la place publique.

7. Χοίνικας καὶ ξύλον, des en-

traves et du bois, c'est-à-dire des entraves de bois, comme on en mettait aux esclaves pour les empêcher de fuir. Virgile : *pateris et auro*, pour *pateris aureis*.

8. Πρὸς τῷ Καλαμίτῃ ἡρώϊ, près du héros Calamite, c'est-à-dire près du temple ou de la chapelle du héros Calamite. On ne sait qui est ce héros.

9. Τοῦ Φραεῤῥίου. Voy. la note 9 de la page 64.

10. Ἀνέστησεν, retira.

Il change le nom de ses parents, et d'esclave se fait citoyen, orateur et traître.

XL. Ἀλλὰ, νῆ τὸν Δία καὶ τοὺς θεοὺς, ὀκνῶ μὴ, περὶ σοῦ τὰ προσήκοντα λέγων, αὐτὸς οὐ προσήκοντας ἐμαυτῷ δόξω προσηρῆσθαι λόγους. Ταῦτα μὲν οὖν ἐάσω· ἀπ' αὐτῶν δὲ, ὧν αὐτὸς βεβίωκεν, ἄρξομαι¹. Οὐδὲ γὰρ ὧν ἔτυχεν ἦν, ἀλλ' οἷς ὁ δῆμος καταραῖται². Ὅψε γὰρ ποτε.... ὄψε λέγω; χθὲς μὲν οὖν καὶ πρῶν ἄμ. Ἀθηναῖος καὶ ῥήτωρ γέγονε· καὶ δύο συλλαβὰς προσθεῖς, τὸν μὲν πατέρα ἀντὶ Τρόμητος ἐποίησεν Ἀτρόμητον, τὴν δὲ μητέρα σεμνῶς πάνυ Γλαυκοθέαν ὠνόμασεν, ἣν Ἐμπουσαν³ ἄπαντες ἴσασι καλουμένην, ἐκ τοῦ πάντα ποιεῖν καὶ πάσχειν δηλονότι ταύτης τῆς ἐπωνυμίας τυχοῦσαν· πόθεν γὰρ ἄλλοθεν; Ἀλλ' ὅμως οὕτως ἀχάριστος εἶ καὶ πονηρὸς φύσει, ὥστ', ἐλεύθερος ἐκ δούλου καὶ πλούσιος ἐκ πτωχοῦ διὰ τουτουσί⁴ γεγυνῶς, οὐχ ὅπως χάριν αὐτοῖς ἔχεις⁵, ἀλλὰ καὶ μισθώσας σαυτὸν κατὰ τουτωνὶ πολιτεύῃ.

Il cherche à soustraire à un châtement légitime un misérable venu à Athènes pour incendier l'arsenal. L'Aréopage indigné lui retire la mission que lui avait confiée le peuple de soutenir devant les Amphictyons les droits d'Athènes sur le temple de Délos.

XLI. Καὶ περὶ ὧν μὲν ἐστὶ τις ἀμφισβήτησις ὡς

1. Ἀπ' αὐτῶν... ἄρξομαι, je commencerai par les actions qu'il a faites lui-même dans sa vie.

2. Οὐδὲ γὰρ... καταραῖται, car elles (ces actions) ne sont pas des actions ordinaires, mais de celles que le peuple maudit. Les assemblées du peuple commençaient par des imprécations solennelles, que le

héraut prononçait contre les traîtres. Constr. : Οὐδὲ γὰρ ἦν τούτων ἀέτυχεν, ἀλλὰ τούτων οἷς..., et τούτων ἀέτυχεν équivaut à τῶν τυχόντων.

3. Ἐμπουσαν, Empusa, spectre hideux.

4. Τουτουσί. Les Athéniens.

5. Οὐχ ὅπως ἔχεις, non-seulement tu n'as pas.

ἄρα ὑπὲρ τῆς πόλεως εἶρηκεν, ἐάσω· ἃ δ' ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν καθαρῶς ἐπεδείχθη πράττων, ταῦτα ἀναμνήσω. Τίς γὰρ ὑμῶν οὐκ οἶδε τὸν ἀποψηφισθέντα¹ Ἀντιφῶντα, ὅς, ἐπαγγελιάμενος Φιλίππῳ τὰ νεώρια ἐμπρήσειν τῆς ὑμέτερα, εἰς τὴν πόλιν ἦλθεν· ὃν λαβάντας ἐμοῦ κρυμμένον ἐν Πειραιεῖ, καὶ καταστήσαντος εἰς τὴν ἐκκλησίαν, βοῶν ὁ βάσκανος οὗτος καὶ κεκραγῶς ὡς ἐν δημοκρατίᾳ δεινὰ ποιῶ, τοὺς ἠτυχηκότας τῶν πολιτῶν ὑβρίζων καὶ ἐπ' οἰκίας βαδίζων ἄνευ ψηφίσματος², ἀφῆθῆναι ἐποίησε. Καὶ εἰ μὴ ἡ βουλή ἢ ἐξ Ἀρείου πάγου, τὸ πρᾶγμα αἰσθομένη, καὶ τὴν ὑμετέραν ἄγνοιαν ἐν οὐδέοντι συμβεβηκυῖαν³ ἰδοῦσα, ἐπέζητήσε τὸν ἄνθρωπον, καὶ συλλαβοῦσα ἐπανήγαγεν εἰς ὑμᾶς, ἐξήραστο⁴ ἂν ὁ τοιοῦτος⁵, καὶ, τὰ δίκην δοῦναι διαδύς⁶, ἐξεπέμπετ' ἂν ὑπὸ τοῦ σεμνολόγου τουτουῖ. Νῦν⁷ δ' ὑμεῖς στρεβλώσαντες αὐτὸν ἀπεκτεῖνατε, ὡς ἔδει γε καὶ τοῦτον⁸.

Τοιγαροῦν εἰδυῖα ταῦτα ἢ βουλή ἢ ἐξ Ἀρείου πάγου, τὰ τούτω⁹ τότε πεπραγμένα, χειροτονησάντων αὐτὸν ὑμῶν σύνδικον ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἐν Δήλῳ¹⁰, ἀπὸ¹⁰ τῆς αὐτῆς ἀγνοίας ἀφ' ἧσπερ πολλὰ προΐεσθε τῶν κρινῶν,

1. Ἀποψηφισθέντα, exclu (de la cité) par un vote, retranché du nombre des citoyens.

2. Ἄνευ ψηφίσματος. Il fallait un décret du peuple pour pénétrer dans le domicile d'un citoyen.

3. Ἐν οὐδέοντι συμβεβηκυῖαν, arrivant dans un moment où il ne fallait pas, c.-à-d. dans une circonstance critique.

4. Ἐξήραστο ἂν ὁ τοιοῦτος, ce scélérat aurait été arraché, soustrait (au châtement).

5. Διαδύς, ayant émité, ayant échappé à.

6. Νῦν, mais.

7. Ἐδει. Sous-ent. ἀπεκτεῖναι. — Τούτων. Eschine.

8. Τούτω. Eschine.

9. Ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ τοῦ ἐν Δήλῳ. Les Athéniens et les Déliens se disputant le droit d'administrer le temple et l'oracle d'Apollon à Délos, la cause fut soumise au tribunal des Amphictyons.

10. Ἀπὸ, par suite de, avec.

ὡς προσείλεσθε κάκεινῃν καὶ κυρίαν τοῦ πράγματος¹ ἐποίησατε, τοῦτον μὲν εὐθὺς ἀπήλασεν ὡς προδότην, Ὑπερίδῃ δὲ λέγειν² προσέταξε· καὶ ταῦτα ἀπὸ τοῦ βωμοῦ φέρουσα τὴν ψῆφον³ ἔπραξε· καὶ οὐδεμία ψῆφος ἠνέχθη τῷ μιαιφῶ τούτῳ. Καὶ ὅτι ταῦτ' ἀληθῆ λέγω, κάλει μοι τούτων τοὺς μάρτυρας.

MARTYRES.

« Μαρτυροῦσι Δημοσθένοι ἐπὲρ ἀπάντων⁴ οἶδε, Καλλίας Σουινεύς, Ζήνων Φλυεύς, Κλέων Φαληρεὺς⁵, Δημόνικος Μαραθῶνιος⁶, ὅτι, τοῦ δήμου ποτὲ χειροτονήσαντος Αἰσχίνην σὺνδικον ἐπὲρ τοῦ ἱεροῦ⁷ τοῦ ἐν Δήλῳ εἰς τοὺς Ἀμφικτύονας, συνεδρεύσαντες ἡμεῖς ἐκρίναμεν Ὑπερίδην ἄξιον εἶναι μᾶλλον ἐπὲρ τῆς πόλεως λέγειν· καὶ ἀπεστάλη Ὑπερίδης. »

Démosthène confond Python, l'envoyé de Philippe, que soutenait Eschine. Eschine se laisse surprendre dans des rendez-vous nocturnes avec un espion de Philippe.

XLII. Οὐκοῦν ὅτε, τούτου μέλλοντος λέγειν, ἀπήλασεν αὐτὸν ἢ βουλή, καὶ προσέταξεν ἐτέρῳ⁸, τότε καὶ

1. Ὡς προσείλεσθε κάκεινῃν, comme vous vous adjoignites aussi celui-là, l'Aréopage (pour faire choix d'un orateur). — Τοῦ πράγματος, l'affaire, c.-à-d. le choix, l'élection.

2. Ὑπερίδῃ, Hypéride, célèbre orateur, ennemi d'Alexandre. Antipater obtint qu'on l'exilât, et le fit périr ensuite. — Λέγειν, parler, plaider (pour Athènes devant les Amphictyons).

3. Ἀπὸ τοῦ βωμοῦ φέρουσα τὴν ψῆφον. Dans les circonstances graves, on prenait les bulletins de vote sur l'autel.

4. Ὑπὲρ ἀπάντων, au nom de tous, pour tous les membres de l'Aréopage.

5. Σουινεύς, Φλυεύς, Φαληρεὺς. Voyez la note 4 de la page 33, la note 40 de la page 28 et la note 4 de la page 32.

6. Μαραθῶνιος, de Marathon, dème de la tribu Léontide.

7. Ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ, etc. Voy. la note 9 de la page 84.

8. Ἀπήλασεν, l'exclut, lui retira sa mission. — Προσέταξεν ἐτέρῳ, confia à un autre (la mission de défendre les droits d'Athènes).

προδότην εἶναι καὶ κακόνουν ὑμῖν ἀπέφηνεν. Ἐν μὲν τοίνυν τοῦτο τοιοῦτο πολίτευμα τοῦ νεανίου¹ τούτου ὁμοίον γε (οὐ γὰρ;) οἷς ἐμοῦ κατηγορεῖ². ἕτερον δὲ ἀναμιμνήσκεσθε.

Ὅτε γὰρ Πύθωνα³ Φίλιππος ἔπεμψε τὸν Βυζάντιον, καὶ παρὰ τῶν αὐτοῦ συμμάχων ἀπάντων συνέπεμψε πρέσβεις, ὡς ἐν αἰσχύνῃ ποιήσω τὴν πόλιν⁴ καὶ δεῖξω ἀδικουσαν, τότε ἐγὼ μὲν τῷ Πύθωνι θρασυνομένῳ, καὶ πολλῶ ῥέοντι⁵ καθ' ὑμῶν, οὐκ εἶξα οὐδ' ὑπεχώρησα, ἀλλ' ἀναστάς ἀντεῖπον· καὶ τὰ τῆς πόλεως δίκαια οὐχὶ προῦδωκα, ἀλλ' ἀδικοῦντα Φίλιππον ἐξήλεγξα φανερώς οὕτως, ὥστε τοὺς ἐκείνου συμμάχους αὐτοὺς ἀνισταμένους ὁμολογεῖν· οὗτος δὲ συνηγωνίζετο⁶, καὶ τάναντία ἐμαρτύρει τῇ πατρίδι, καὶ ταῦτα ψευδῆ.

Καὶ οὐκ ἀπέχρη ταῦτα· ἀλλὰ καὶ πάλιν μετὰ ταῦθ' ὕστερον Ἀναξίνῳ⁷ τῷ κατασκόπῳ συνῶν εἰς τὴν Θράσωνος οἰκίαν ἐλήφθη. Καίτοι ὅστις τῷ ὑπὸ τῶν πολεμίων πεμφθέντι μόνος μόνῳ συνῆει καὶ ἐκοινολογεῖτο, οὗτος αὐτὸς ὑπῆρχε τῇ φύσει κατάσκοπος, καὶ πολέμιος τῇ πατρίδι. Καὶ ὅτι ταῦτ' ἀληθῆ λέγω, κάλει μοι τούτων τοὺς μάρτυρας.

1. Νεανίου, téméraire, audacieux (comme l'est un jeune homme).

2. Ὁμοιον... κατηγορεῖ, semblable, n'est-il pas vrai? à ceux dont il m'accuse.

3. Πύθωνα, Python, habile orateur byzantin, partisan dévoué de Philippe. On ignore à quelle époque et dans quel but Philippe l'avait envoyé à Athènes.

4. Ὡς ἐν αἰσχύνῃ... τὴν πόλιν,

comme devant faire honte à la ville, croyant couvrir Athènes de honte.

5. Πολλῶ ῥέοντι, qui coulait abondant, c'est-à-dire abondamment, qui ne tarissait pas.

6. Συνηγωνίζετο, faisait effort avec, appuyait (Python).

7. Ἀναξίνῳ, Anaxinus, d'Orée, ville d'Eubée. Eschine, dans son discours, reproche à Démosthène de l'avoir fait périr, après avoir été son hôte à Orée.

ΜΑΡΤΥΡΕΣ.

« Μελέδημος Κλέωνος¹, Ὑπερίδης Καλλισχρου, Νικόμαχος Διοφάντου, μαρτυροῦσι Δημοσθένει, καὶ ἐπωμόσαντο ἐπὶ τῶν στρατηγῶν² εἰδέναι Αἰσχίνην Ἀτρομήτου Κοθωκίδην³ συνερχόμενον νυκτὸς εἰς τὴν Θράσωνος οἰκίαν καὶ κοινολογούμενον Ἀναξίνην, ὃς ἐκρίθη εἶναι κατὰσχοπος παρὰ Φιλίππου⁴. Αὗται ἀπεδόθησαν αἱ μαρτυραὶ ἐπὶ Νικίου⁵, Ἐκατομβαιῶνος τρίτη ἱσταμένου⁶. »

Démosthène ne parlera pas des entraves mises maintes fois par Eschine à ses projets les plus utiles; les Athéniens volent avec indifférence le mal qu'on fait à leurs vrais amis.

XLIII. Μυρία τοίνυν ἕτερ' εἰπεῖν ἔχων περὶ αὐτοῦ, παραλείπω. Καὶ γὰρ οὕτω πως ἔχει⁷. Πολλὰ ἂν ἐγὼ νῦν ἐτι τούτων ἔχοιμι δεῖξαι, ὧν⁸ οὗτος κατ' ἐκείνουσ τοὺς χρόνους τοῖς μὲν ἐχθροῖς ὑπαρετῶν, ἐμοὶ δ' ἐπαρεῶν⁹ εὐρέθη· ἀλλ' οὐ τίθεται ταῦτα παρ' ὑμῖν εἰς ἀκριβῆ μνήμην οὐδ' ἦν προσῆκεν ὀργήν, ἀλλὰ δεδῶκε κατε, ἔθει τινὶ φαύλῳ, πολλὴν ἐξουσίαν τῷ βραυλομένῳ τὸν λέγοντά τι τῶν ὑμῖν συμφερόντων ὑποσκελιζεῖν καὶ συκοφαντεῖν, τῆς ἐπὶ ταῖς λαιδορίαις ἡδονῆς καὶ χάριτος τὸ τῆς πόλεως συμφέρον ἀντικαταλλαττόμενοι. Διόπερ ῥᾶόν ἐστι καὶ ἀσφαλέστερον ἀεὶ τοῖς ἐχθροῖς ὑπα-

1. Κλέωνος. Sous-ent *υἱός*.

2. Ἐπὶ τῶν στρατηγῶν, devant les stratèges, entre les mains des stratèges.

3. Κοθωκίδην. Voyez la note 8 de la page 28.

4. Παρὰ Φιλίππου, de chez Philippe, envojé (par Philippe).

5. Ἐπὶ Νικίου, sous (l'archontat de) Nicias.

6. Ἐκατομβαιῶνος. Voyez la

note 9 de la page 27. — Τρίτη. Sous-ent. *ἡμέρα*. — Ἱσταμένου. Vqy. la note 3 de la page 32.

7. Οὕτω πως ἔχει, elles sont à peu près ainsi, c'est-à-dire elles sont du même genre (que celles que je viens de rapporter).

8. Τούτων, ὧν, équivaut, par attraction, à *τούτων*, α.

9. Ἐμοὶ ἐπαρεῶν, contre-contrant mes mesures.

ρετοῦντα μισοθαρνεῖν, ἢ τὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἐλόμενον τάξιν¹ πολιτεύεσθαι.

Quand Athènes était en guerre avec Philippe, Eschine, tout dévoué au roi de Macédoine, se gardait bien de proposer aucune mesure utile, et ne conseillait jamais que le mal.

XLIV. Καὶ τὸ μὲν δὴ πρὸ τοῦ πολεμεῖν φανερώς συναγωνίζεσθαι Φιλίππου, δεινὸν μὲν, ὡ γῆ καὶ θεοὶ (πῶς γὰρ οὐ;), κατὰ τῆς πατρίδος. Δότε δ', εἰ βούλεσθε, δότε αὐτῷ τοῦτο². Ἄλλ' ἐπειδὴ φανερώς ἤδη τὰ πλοῖα³ ἐσεσύλητο, Χερρόνησος ἐπορθεῖτο⁴, ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν ἐπορεύετ' ὁ ἄνθρωπος⁵, οὐκέτ' ἐν ἀμφισβητησίμῃ τὰ πράγματα ἦν, ἀλλ' ἐνειστήκει πόλεμος, ὃ τι μὲν ἐν τῷ τότε⁶ ἔπραξεν ὑπὲρ ὑμῶν ὁ βάσκανος οὗτος ἰαμβειοφάγος⁷, οὐκ ἂν ἔχοι δεῖξαι· οὐδ' ἔστιν οὔτε μείζον οὔτ' ἔλαττον ψήφισμα οὐδὲν Δισχίνη περὶ τῶν συμφερόντων τῆ πόλει. Εἰ δέ φησι, νῦν δεῖξάτω ἐν τῷ ἑμῷ ὕδατι⁸. Ἄλλ' οὐκ ἔστιν οὐδέν. Καίτοι⁹ θυοῖν αὐτὸν ἀνάγκη θά-

1. Τὴν ὑπὲρ ὑμῶν τάξιν, le parti de vos intérêts.

2. Δότε αὐτῷ τοῦτο, accordez-lui, passez-lui cela.

3. Τὰ πλοῖα. On ne sait pas à quels vaisseaux Démosthène fait allusion. Toutefois, dans la première Philippique, il parle de vaisseaux pillés par Alexandre.

4. Χερρόνησος ἐπορθεῖτο. Voy., au chap. xxvi, le décret des habitants de la Chersonèse.

5. Ὁ ἄνθρωπος, l'homme, c'est-à-dire Philippe, que Démosthène désigne ainsi par mépris.

6. Ἐν τῷ τότε (sous-ent. χρόνῳ), à cette époque.

7. Ἰαμβειοφάγος. Allusion à la

profession d'acteur tragique qu'Eschine avait exercée.

8. Ἐν τῷ ἑμῷ ὕδατι, pendant mon eau, c.-à-d. pendant le temps qui m'est accordé pour parler. Le temps accordé à chaque orateur dans un procès était limité, et se mesurait au moyen d'une clepsydre ou horloge d'eau.

9. Καίτοι, etc. Le sens est : Si Eschine n'a rien proposé pendant la guerre, c'est qu'il reconnaissait que les mesures conseillées par Démosthène étaient les meilleures, ou bien, pour favoriser les ennemis, il ne voulait pas faire connaître le parti qui lui semblait pouvoir être le plus avantageux pour Athènes.

τερον, ἢ μηδὲν τοῖς πραττομένοις ὑπ' ἐμοῦ τότε ἔχοντ' ἐγκαλεῖν μὴ γράφειν παρὰ ταῦθ' ἕτερα, ἢ τὸ τῶν ἐχθρῶν συμφέρον ζητοῦντα μὴ φέρειν εἰς μέσον τὰ τούτων ἀμείνω¹. Ἄρ' οὖν οὐδ' ἔλεγεν, ὡσπερ οὐδ' ἔγραφεν, ἡνίκα ἐργάσασθαι τι δεῖσι κακὸν ὑμᾶς; Οὐ μὲν οὖν ἦν εἰπεῖν ἐτέρω².

Démosthène va démontrer la trahison d'Eschine dans la fatale guerre des Amphictyons contre les Locriens d'Amphisse.

XLV. Καὶ τὰ μὲν ἄλλα καὶ φέρειν ἡδύναθ', ὡς ἔοικεν, ἢ πόλις, καὶ ποιῶν³ οὗτος λαμβάνειν· ἐν δ' ἐπέξειργάσατο, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοιοῦτον, ὃ πᾶσι τοῖς προτέροις ἐπέθηκε τέλος, περὶ οὗ τοὺς πολλοὺς ἀνάλωσε λόγους, τὰ τῶν Ἀμφισσέων τῶν Λόκρων διεξιῶν δόγματα⁴, ὡς διαστρέψων τ' ἀληθές. Τὸ δ' οὐ τοιοῦτόν ἐστι⁵· πόθεν; πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Οὐδέποτε⁶ ἐκνίψη σὺ τάκει πεπραγμένα σαυτῷ· οὐχ οὕτω πολλὰ ἐρεῖς⁶. Καλῶ δ' ἐναντίον ὑμῶν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τοὺς θεοὺς ἅπαντας καὶ πάσας⁷, ὅσοι τὴν χώραν ἔχουσι τὴν Ἀττικὴν, καὶ

1. Τὰ τούτων ἀμείνω, des mesures meilleures que celles-là, plus utiles que celles que je proposais.

2. Οὐ μὲν οὖν... ἐτέρω, il n'y avait pas à parler pour un autre, il ne laissait la parole à personne, on n'entendait que lui.

3. Ποιῶν. Sous-entendu ταῦτα, τὰ ἄλλα.

4. Τὰ τῶν Ἀμφισσέων τῶν Λόκρων διεξιῶν δόγματα, parcourant les décrets des Locriens d'Amphisse, c'est-à-dire les décrets des Amphictyons contre les Locriens. Les Locriens Ozoles habitaient à l'ouest du Parnasse; leur capitale était Am-

phisse. Accusés d'avoir cultivé les terres de Cirrha, consacrées à Apollon, ils se virent déclarer la guerre par les Amphictyons, et Eschine, qui était pythagore ou orateur d'Athènes auprès du conseil amphictyonique, contribua plus que personne, comme Démosthène le lui reproche, à faire donner à Philippe le commandement des forces grecques.

5. Τὸ δ' οὐ τοιοῦτόν ἐστι, mais la chose n'est pas telle (qu'Eschine la présente).

6. Οὐχ οὕτω πολλὰ ἐρεῖς. Sous-ent. ὥστε αὐτὰ ἐκνίψασθαι.

7. Πάσας, toutes (les Déesses).

τὸν Ἀπόλλῳ τὸν Πύθιον, ὃς πατρῷός ἐστι τῇ πόλει¹, καὶ ἐπεύχομαι πᾶσι τούτοις, εἰ μὲν ἀληθῆ πρὸς ὑμᾶς εἶπομι καὶ εἶπον τότε εὐθύς ἐν τῷ δήμῳ, ὅτε πρῶτον εἶδον τουτονὶ τὸν μιαρὸν τούτου τοῦ πράγματος² ἀπτόμενον (ἔγνων γὰρ, εὐθέως ἔγνων), εὐτυχίαν μοι δοῦναι καὶ σωτηρίαν· εἰ δὲ πρὸς ἔχθραν ἢ φιλονεικίας ἰδίας ἔνεκ' αἰτίαν ἐπάγω τούτῳ ψευδῆ, πάντων τῶν ἀγαθῶν ἀνόνητόν με ποιῆσαι. Τί οὖν ταῦτ' ἐπήραμαι, καὶ διετινάμην οὕτως ἰσχυρῶς; ὅτι καὶ γράμματ' ἔχων ἐν τῷ δημοσίῳ κείμενα³, ἐξ ὧν ταῦτ' ἐπιδείξω σαφῶς, καὶ ὑμᾶς εἰδὼς τὰ πεπραγμένα μνημονεύοντας, ἐκεῖνο φοβοῦμαι, μὴ τῶν εἰργασμένων αὐτῷ κακῶν οὗτος ἐλάττων⁴ ὑποληφθῆ· ὅπερ πρότερον συνέβη, ὅτε⁵ τοὺς ταλαιπώρους Φωκίας ἐποίησεν ἀπολέσθαι, τὰ ψευδῆ δεῦρ' ἀπαγγείλας.

Démosthène essaya plusieurs fois alors de démasquer Eschine; mais sa voix était étouffée dans les assemblées par des gens apostés.

XLVI. Τὸν γὰρ ἐν Ἀμφίσῃ πόλεμον, δι' ὃν εἰς Ἑλάτειαν⁶ ἦλθε Φίλιππος, καὶ δι' ὃν ἠρέθη τῶν Ἀμφικτυόνων ἡγεμῶν, ὃς ἅπαντ' ἀνέτρεψε τὰ τῶν Ἑλλήνων πράγματα, οὗτός⁷ ἐστὶν ὁ συγκατασκευάσας, καὶ πάντων εἰς ἀνὴρ τῶν μεγίστων αἴτιος κακῶν γεγενημένος. Καὶ

1. Πατρῷος τῇ πόλει. Apollon eut de Créuse, fille du roi d'Athènes Érechthée, un fils, Ion, qui donna son nom aux Ioniens.

2. Τούτου τοῦ πράγματος. L'affaire des Amphictyons et des Locriens d'Amphisse.

3. Ἐν τῷ δημοσίῳ κείμενα, déposés aux archives.

4. Τῶν... ἐλάττων, moindre que les maux qu'il a faits, c'est-à-dire trop infâme pour avoir pu causer de si grands maux.

5. Ὅτε, etc. Voy. chap. x et xi.

6. Ἑλάτειαν, Élatée, ville principale de la Phocide; elle était voisine d'Amphisse.

7. Οὗτος. Eschine.

τότ' εὐθύς ἐμοῦ διαμαρτυρομένου καὶ βοῶντος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· « Πόλεμον εἰς τὴν Ἀττικὴν εἰσάγεις, Δισχίνη, πόλεμον Ἀμφικτυονικόν », οἱ μὲν ἐκ παρακλήσεως συγκαθήμενοι¹ οὐκ εἶων με λέγειν· οἱ δ' ἐθαύμαζον, καὶ κενὴν αἰτίαν διὰ τὴν ἰδίαν ἔχθραν ἐπάγειν με ὑπελάμβανον αὐτῷ. Ἦτις δ' ἡ φύσις, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, γέγονε τούτων τῶν πραγμάτων, καὶ τίνος ἕνεκα ταῦτα συνεσκευάσθη, καὶ πῶς ἐπράχθη, νῦν ἀκούσατε, ἐπειδὴ τότε ἐκώλυθητε· καὶ γὰρ εὖ πρᾶγμα συντεθὲν ὄψεσθε, καὶ μεγάλα ὠφελήσεσθε² πρὸς ἱστορίαν³ τῶν κοινῶν, καὶ ὅση δεινότης ἦν ἐν τῷ Φιλίππῳ θεάσεσθε.

Philippe, en guerre contre les Athéniens, ne pouvait, à cause de l'opposition des Thébains et des Thessaliens, marcher contre Athènes qu'en se faisant nommer chef des forces grecques dans une cause nationale.

XLVII. Οὐκ ἦν τοῦ πρὸς ὑμᾶς πολέμου πέρας οὐδ' ἀπαλλαγὴ Φιλίππῳ, εἰ μὴ Θηβαίους καὶ Θετταλοὺς ἐχθροὺς ποιήσειε τῇ πόλει· ἀλλὰ, καίπερ ἀθλίως καὶ κακῶς τῶν στρατηγῶν τῶν ὑμετέρων πολεμούντων αὐτῷ, ὅμως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πολέμου καὶ τῶν ληστῶν⁴ μυρία ἔπασχε κακά. Οὐτε γὰρ ἐξήγετο τῶν ἐκ τῆς χώρας γιγνομένων οὐδὲν, οὐτ' εἰσήγετο ὧν ἐδεῖτ' αὐτῷ⁵. ἦν δὲ οὐτ' ἐν τῇ θαλάττῃ τότε κρείττων ὑμῶν, οὐτ' εἰς τὴν

1. Οἱ μὲν ἐκ παρακλήσεως συγκαθήμενοι, les uns, assis sur une invitation (d'Eschine), c'est-à-dire apostés à dessein.

2. Ὀφελήσεσθε. Futur moyen pour le futur passif, ce qui se rencontre assez souvent chez les écrivains attiques.

3. Ἱστορίαν, la connaissance.

4. Τῶν ληστῶν. Les pirates de l'île d'Halonèse, qui appartenait aux Athéniens, infestaient alors les côtes de la Macédoine; Philippe s'empara de cette île.

5. Τῆς χώρας. La Macédoine.— Joignez εἰσήγετο αὐτῷ.

Ἄττικὴν ἔλθειν δυνατὸς, μήτε Θετταλῶν ἀκολουθοῦντων, μήτε Θηβαίων διϊέντων. Συνέβαινε δὲ αὐτῷ, τῆς πολέμου κρατοῦντι τοὺς ὁποιοῦσθ' ἡμῶν ἐξεπέμπετε στρατηγούς (ἔῷ γὰρ τοῦτό¹ γε), αὐτῇ τῆς φύσει τοῦ τόπου² καὶ τῶν ὑπαρχόντων ἑκατέροις³ κακοπαθεῖν. Εἰ μὲν οὖν τῆς ἰδίας ἔνεκεν ἔχθρας ἢ τοὺς Θετταλοὺς ἢ τοὺς Θηβαίους συμπεῖθαι βαδίζειν ἐφ' ἡμᾶς, οὐδέν' ἂν ἡγεῖτο προσέξειν αὐτῷ τὸν νοῦν· ἂν δὲ, τὰς ἐκείνων κοινὰς προφάσεις λαβὼν⁴, ἡγεμῶν αἰρεθῆ, ῥᾶον ἤλπιζε τὰ μὲν παρακρούσσειν, τὰ δὲ πείσειν. Τί οὖν; ἐπιχειρεῖ, θεάσασθ' ὡς εὔ, πόλεμον ποιῆσαι τοῖς Ἀμφικτύοσι⁵ καὶ περὶ τὴν Πυλαίαν⁶ ταραχὴν· εἰς γὰρ ταῦτ' εὐθὺς αὐτοὺς⁷ ὑπελάμβανεν αὐτοῦ δεήσσειν. Εἰ μὲν τοίνυν τοῦτο ἢ τῶν παρ' ἑαυτοῦ πεμπομένων ἱερομνημόνων ἢ τῶν ἐκείνου συμμάχων εἰσηγοῖτό⁸ τις, ὑπόψεσθαι τὸ πρᾶγμα ἐνόμιζε καὶ τοὺς Θηβαίους καὶ τοὺς Θετταλοὺς, καὶ πάντα φυλάξσειν· ἂν δ' Ἀθηναῖος ἦ καὶ παρ'

1. Ἐῷ τοῦτο, je laisse cela, je ne veux pas discuter leur mérite.

2. Τῆ φύσει τοῦ τόπου. Les côtes de la Macédoine étaient exposées aux invasions des pirates; et d'un autre côté Philippe ne pouvait aller porter la guerre chez les Athéniens, puisque les Thébains lui refusaient le passage.

3. Τῶν ὑπαρχόντων ἑκατέροις, les forces des deux peuples, Thébains et Thessaliens, qui s'opposaient à ce que Philippe envahit la Grèce.

4. Τὰς... προφάσεις λαβὼν, prenant les prétextes, embrassant les griefs communs de ces peuples.

5. Πόλεμον ποιῆσαι Ἀμφικτύοσι, susciter une guerre aux Amphictyons, et non leur faire la guerre.

6. Τὴν Πυλαίαν, l'assemblée des Thermopyles. Le conseil des Amphictyons se réunissait deux fois chaque année: au printemps, à Delphes; à l'automne, aux Thermopyles. Mais, que l'assemblée eût lieu à Delphes ou aux Thermopyles, elle s'appelait également Πυλαία.

7. Αὐτοὺς. Les Amphictyons.

8. Τῶν παρ' ἑαυτοῦ... ἱερομνημόνων. On appelait hiéromnémmons les députés envoyés au conseil des Amphictyons par les divers peuples de la Grèce. Après la guerre contre les Phocidiens, Philippe avait obtenu les deux voix dont ce peuple jouissait dans le conseil. — Τοῦτο εἰσηγοῖτο, introduisait cela, c.-à-d. conseillait cette guerre.

ὑμῶν τῶν ὑπεναντίων ὁ τοῦτο ποιῶν¹, εὐπόρως λήσειν ὅπερ συνέβη.

Eschine, soudoyé par Phillippe, et envoyé comme pylagore au conseil amphictyonique, accuse les Locriens d'Amphisse de cultiver le territoire de Cirrha, consacré à Apollon, et décide les Amphictyons à se rendre sur les lieux.

XLVIII. Πῶς οὖν ταῦτ' ἐποίησε; Μισθοῦται τουτονί· οὐδενός δὲ προειδότης, οἶμαι, τὸ πρᾶγμα, οὐδὲ φυλάττοντος, ὥσπερ εἶωθε τὰ τοιαῦτα παρ' ὑμῖν γίγνεσθαι, προβληθεῖς πυλαγόρας οὗτος, καὶ τριῶν ἢ τεττάρων χειροτονησάντων αὐτὸν, ἀνεῤῥήθη. Ὡς δὲ, τὸ τῆς πόλεως ἀξίωμα λαβῶν, ἀφίκετο εἰς τοὺς Ἀμφικτύονας, πάντα τὰλλ' ἀφείκει καὶ παριδῶν, ἐπέβαινε ἐφ' οἷς ἐμισθώθη, καὶ λόγους εὐπροσώπους καὶ μύθους, ὅθεν ἡ Κιρραία χώρα καθιερώθη², συνθείς καὶ διεξεληθῶν, ἀνθρώπους ἀπείρους λόγων καὶ τὸ μέλλον οὐ προορωμένους, τοὺς ἱερομνήμονας, πείθει ψηφίσασθαι περιελθεῖν τὴν χώραν³, ἣν οἱ μὲν Ἀμφισσεῖς σφῶν αὐτῶν οὔσαν γεωργεῖν ἔφασσαν, οὗτος δὲ τῆς ἱερᾶς χώρας ἠτιᾶτο εἶναι, οὐδεμίαν δίκην⁴ τῶν Λοκρῶν ἐπαγόντων ἡμῖν, οὐδ' ἄν νῦν προφασίζεταί οὗτος, λέγων οὐκ ἄληθῆ. Γινώσσετε δ'

1. Ὁ τοῦτο ποιῶν, celui qui faisait cela, c'est-à-dire celui qui conseillait la guerre.

2. Ὅθεν... καθιερώθη. Après une guerre des Amphictyons contre Cirrha, le territoire des Cirrhéens, en partie du moins, fut consacré à Apollon, et il était interdit, sous les imprécations les plus terribles, de le mettre en culture.

3. Περιελθεῖν τὴν χώραν, parcourir, visiter le territoire (cultivé

par les Locriens, pour s'assurer s'il faisait ou non partie du territoire de Cirrha, et pour en fixer les limites).

4. Οὐδεμίαν δίκην. Eschine dit que les Locriens d'Amphisse, à l'instigation de Thèbes, accusaient les Athéniens devant les Amphictyons, pour avoir consacré des boucliers dans le temple de Delphes avec une inscription portant qu'ils avaient été pris sur les Perses et les Thébains combattant contre la Grèce.

ἐκεῖθεν· οὐκ ἐνῆν, ἄνευ τοῦ προσκαλέσασθαι¹ δήπου, τοῖς Λοκροῖς δίκην κατὰ τῆς πόλεως συντελέσασθαι. Τίς οὖν ἐκλήτευσεν² ὑμᾶς; ἐπὶ ποίας ἀρχῆς³; εἶπε τὸν εἰδότα, δεῖξον. Ἄλλ' οὐκ ἂν ἔχοις· ἀλλὰ κενῆ προφάσει ταύτη κατεγχεῖται καὶ ψευδεῖ.

Les Amphictyons, assaillis par les Amphissiens, leur déclarent la guerre; mais bientôt, trop faibles pour les soumettre, ils ont recours à Philippe. Celui-ci entre en Phocide, et, laissant de côté Amphisse, s'empare d'Élatée. Dangers d'Athènes.

XLIX. Περιϊόντων τοίνυν τὴν χώραν τῶν Ἀμφικτυόνων κατὰ τὴν ὑφήγησιν τὴν τούτου⁴, προσπεσόντες οἱ Λοκροὶ μικροῦ μὲν ἅπαντας κατηκόντισαν, τινὰς δὲ καὶ συνήρπασαν τῶν ἱερομνημόνων. Ὡς δ' ἄπαξ ἐκ τούτων ἐγκλήματα καὶ πόλεμος πρὸς τοὺς Ἀμφισσεῖς ἐταράχθη⁵, τὸ μὲν πρῶτον ὁ Κόττυφος αὐτῶν τῶν Ἀμφικτυόνων ἤγαγε στρατιάν. Ὡς δ' οἱ μὲν⁶ οὐκ ἦλθον, οἱ δ' ἐλθόντες οὐδὲν ἐποίουν εἰς τὴν ἐπιούσαν Πυλαίαν⁷, ἐπὶ τὸν Φίλιππον εὐθὺς ἠγεμόνα ἤγον⁸ οἱ κατεσκευασμένοι καὶ πάλαι πονηροὶ τῶν Θετταλῶν καὶ τῶν ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν. Καὶ προφάσεις εὐλόγους εἰλήφισαν· ἡ γὰρ αὐτοὺς εἰσφέρειν καὶ ξένους τρέφειν⁹ ἔφασαν δεῖν, καὶ ζημιοῦν

1. Προσκαλέσασθαι, citer en justice, ajourner.

2. Ἐκλήτευσεν, ajourna, fit sommation de comparaitre.

3. Ἐπὶ ποίας ἀρχῆς, sous quelle magistrature, sous quel magistrat, sous quel archonte, quelle année?

4. Κατὰ... τούτου, selon les indications de celui-ci, suivant la marche tracée par Eschine.

5. Ἐγκλήματα καὶ πόλεμος ἐταράχθη, des plaintes et une guerre s'élevèrent (avec trouble).

6. Οἱ μὲν, une partie (des Grecs de la confédération amphictyonique).

7. Εἰς τὴν Πυλαίαν dépend de ἦλθον, ἐλθόντες. Voy. note 6, p. 89.

8. Ἐπὶ τὸν Φίλιππον ἠγεμόνα ἤγον, amenèrent (l'affaire) vers Philippe comme général, c'est-à-dire travaillèrent à faire donner à Philippe la direction, le commandement de la guerre.

9. Εἰσφέρειν, apporter (de l'argent), contribuer. — Ξένους τρέφειν, entretenir des troupes étrangères.

τούς μὴ ταῦτα ποιούντας, ἢ ἐκεῖνον¹ αἰρεῖσθαι. Τί δεῦ
 τὰ πολλὰ λέγειν; ἤρεθῃ γὰρ ἐκ τούτων ἡγεμῶν. Καὶ
 μετὰ ταῦτ' εὐθύς ὁ Φίλιππος, δύναμιν συλλέξας καὶ
 παρελθὼν ὡς ἐπὶ τὴν Κιρραϊάν, ἐρρώσθαι φράσας πολλὰ
 καὶ Κιρραίοις² καὶ Λοκροῖς, τὴν Ἐλάτειαν καταλαμβάνει.
 Εἰ μὲν οὖν μὴ μετέγνωσαν εὐθύς, ὡς τοῦτ' εἶδον,
 οἱ Θηβαῖοι, καὶ μεθ' ἡμῶν ἐγένοντο, ὥσπερ χειμάρρους
 ἂν ἅπαν τοῦτο τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν πόλιν εἰσέπεσεν· νῦν
 δὲ τό γ' ἐξαίφνης ἐπέσχον αὐτὸν ἐκεῖνοι, μάλιστα μὲν,
 ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, θεῶν τινὸς εὐνοία πρὸς ὑμᾶς, εἶτα
 μέντοι, καὶ ὅσον καθ' ἓνα ἄνδρα³, καὶ δι' ἐμέ. Δὸς δέ
 μοι τὰ δόγματα ταῦτα, καὶ τοὺς χρόνους ἐν οἷς ἕκαστα
 πέπρακται, ἵν' εἰδῆτε ἡλίκα πράγματα ἢ μιὰρὰ πε-
 φαλὴ ταραξάσα αὐτὴ δίκην οὐκ ἔδωκε. Λέγε μοι τὰ δόγ-
 ματα.

Pièces justificatives : décrets des Amphictyons; lettre de Philippe
 à ses alliés du Péloponèse.

L. ΔΟΓΜΑ ΑΜΦΙΚΤΥΟΝΩΝ.

α Ἐπι ἱερέως⁴ Κλειναγόρου, ἑαρινῆς Πυλαίας⁵, ἔδοξε τοῖς
 πυλαγόραις καὶ τοῖς συνέδροις⁶ τῶν Ἀμφικτυόνων καὶ τῶ κοινῶ
 τῶν Ἀμφικτυόνων, ἐπειδὴ Ἀμφισσεῖς ἐπιβαίνουσιν ἐπὶ τὴν ἰε-
 ρὰν χώραν καὶ σπαίρουσι καὶ βοσκήμασι κατανέμωσιν, ἐπελ-
 θεῖν τοὺς πυλαγόρας καὶ τοὺς συνέδρους, καὶ στήλαις διαλαβεῖν

1. Ἐκεῖνον. Philippe.

2. Ἐρρώσθαι φράσας πολλὰ
 Κιρραίοις, ayant dit adieu aux Cir-
 rhéens, c'est-à-dire se souciant fort
 peu de, laissant là les Cirrhéens.

3. Ὅσον καθ' ἓνα ἄνδρα (sous-
 ent. ἦν), autant qu'il pouvait dépen-
 dre d'un seul homme.

4. Ἱερέως. Celui des Amphi-
 ctyons qui présidait aux sacrifices
 donnait son nom aux décrets rendus
 par le conseil.

5. Ἐαρινῆς Πυλαίας. Voyez la
 note 6 de la page 89.

6. Τοῖς συνέδροις, les membres du
 conseil, les hiéromnésmons.

τοὺς ὄρους¹, καὶ ἀπειπεῖν τοῖς Ἀμφισσεῦσι τοῦ λοιποῦ² μὴ ἐπιθαίνειν. »

ΕΤΕΡΟΝ ΔΟΓΜΑ.

« Ἐπὶ ἱερέως Κλειναγόρου, ἑαρινῆς Πυλαίας, ἔδοξε ταῖς πυλαγόραις καὶ τοῖς συνέδροις τῶν Ἀμφικτυόνων καὶ τῷ κοινῷ τῶν Ἀμφικτυόνων, ἐπειδὴ σὶ ἐξ Ἀμφίσσης τὴν ἱεράν χώραν κατανειμάμενοι γεωργοῦσι καὶ βοσκήματα νέμουσι, καὶ κωλυόμενοι³ τοῦτο ποιεῖν, ἐν τοῖς ὄπλοις παραγενόμενοι, τὸ κοινὸν τῶν Ἑλλήνων συνέδριον κεκωλύκασι μετὰ βίας, τινὰς δὲ καὶ τετραυματίκασι⁴, τὴν στρατηγὸν τὸν ἡρημέναν τῶν Ἀμφικτυόνων, Κόττυφον τὸν Ἀρκάδα, πρὸς Φίλιππον τὸν Μακεδόνα, καὶ ἀξιούν ἵνα βοηθήσῃ τῷ τε Ἀπόλλωνι καὶ τοῖς Ἀμφικτύοις, ὅπως μὴ περιίδῃ ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν Ἀμφισσέων τὸν θεὸν πλημμελούμενον· καὶ διάτι αὐτὸν στρατηγὸν αὐτοκράτορα ἀφροῦνται οἱ Ἕλληνας οἱ μετέχοντες τοῦ συνεδρίου τῶν Ἀμφικτυόνων. »

Λέγε δὴ καὶ τοὺς χρόνους ἐν οἷς ταῦτ' ἐγίγνετο· εἰαὶ γὰρ καθ' οὗς ἐπυλαγόρησεν αὐτάς. Λέγε.

ΧΡΟΝΟΙ.

« Ἄρχων Μνησιθείδης, μηνὸς Ἀνθεστηριῶνος⁵ ἕκτη ἐπὶ δεκάτῃ. »

Δὸς δὴ μοι τὴν ἐπιστολὴν, ἣν, ὡς οὐχ ὑπήκουον οἱ Θηβαῖοι, πέμπει πρὸς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ συμμαχούς⁶

1. Διαλαθεῖν τοὺς ὄρους, diviser les limites, c'est-à-dire délimiter (le territoire du Dieu et celui des Amphisiens).

2. Τοῦ λοιποῦ (sous-ent. χρόνου), à l'avenir.

3. Κωλυόμενοι, étant empêchés, comme on voulait les empêcher.

4. Τινὰς τετραυματίκασι. Voy. le chapitre précédent.

5. Ἀνθεστηριῶνος. Le mois Anthestérion commençait le 3 février et finissait le 4 mars.

6. Τοὺς... συμμαχούς, Notamment les Argiens, les Arcadiens et les Messéniens.

τούς μὴ ταῦτα ποιούντας, ἢ ἐκεῖνον¹ αἰρεῖσθαι. Τί δεῖ
 τὰ πολλὰ λέγειν; ἤρεθῃ γὰρ ἐκ τούτων ἡγεμῶν. Καὶ
 μετὰ ταῦτ' εὐθύς ὁ Φίλιππος, δύναμιν συλλέξας καὶ
 παρελθὼν ὡς ἐπὶ τὴν Κιρραϊάν, ἐβρώσθαι φράσας πολλὰ
 καὶ Κιρραίοις² καὶ Λοκροῖς, τὴν Ἐλάτειαν καταλαμβά-
 νει. Εἰ μὲν οὖν μὴ μετέγνωσαν εὐθύς, ὡς τοῦτ' εἶδον,
 οἱ Θηβαῖοι, καὶ μεθ' ἡμῶν ἐγένοντο, ὥσπερ χειμάρρους
 ἂν ἅπαν τοῦτο τὸ πρᾶγμα εἰς τὴν πόλιν εἰσέπεσθ' νῦν
 δὲ τό γ' ἐξαίφνης ἐπέσχον αὐτὸν ἐκεῖνοι, μάλιστα μὲν,
 ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, θεῶν τινὸς εὐνοία πρὸς ὑμᾶς, εἶτα
 μέντοι, καὶ ὅσον καθ' ἓνα ἄνδρα³, καὶ δι' ἐμέ. Δὸς δέ
 μοι τὰ δόγματα ταῦτα, καὶ τοὺς χρόνους ἐν οἷς ἕκαστα
 πέπραπται, ἵν' εἰδῆτε ἡλίκα πράγματα ἢ μιὰρὰ πε-
 φαλὴ ταραξάσα αὐτὴ δίκην οὐκ ἔδωκε. Λέγε μοι τὰ δόγ-
 ματα.

Pièces justificatives : décrets des Amphictyons; lettre de Philippe
 à ses alliés du Péloponèse.

L. ΔΟΓΜΑ ΑΜΦΙΚΤΥΟΝΩΝ.

« Ἐπὶ ἱερέως⁴ Κλειναγόρου, ἑαρινῆς Πυλαίας⁵, ἔδοξε τοῖς
 πυλαγόροις καὶ τοῖς συνέδροις⁶ τῶν Ἀμφικτυόνων καὶ τῶ κοινῶ
 τῶν Ἀμφικτυόνων, ἐπειδὴ Ἀμφισσεῖς ἐπιβαίνουσιν ἐπὶ τὴν ἰε-
 ρὰν χώραν καὶ σπείρουσι καὶ βοσκήμασι καταπέμψουσιν, ἐπει-
 θεῖν τοὺς πυλαγόρους καὶ τοὺς συνέδρους, καὶ στήλαις διαλαβεῖν

1. Ἐκεῖνον. Philippe.

2. Ἐβρώσθαι φράσας πολλὰ
 Κιρραίοις, ayant dit adieu aux Cir-
 rhéens, c'est-à-dire se souciant fort
 peu de, laissant là les Cirrhéens.

3. Ὅσον καθ' ἓνα ἄνδρα (sous-
 ent. ἦν), autant qu'il pouvait dépen-
 dre d'un seul homme.

4. Ἱερέως. Celui des Amphi-
 ctyons qui présidait aux sacrifices
 donnait son nom aux décrets rendus
 par le conseil.

5. Ἐαρινῆς Πυλαίας. Voyez la
 note 6 de la page 89.

6. Τοῖς συνέδροις, les membres du
 conseil, les hiéromnésions.

τοὺς ὄρους¹, καὶ ἀπειπεῖν τοῖς Ἀμφισσεῦσι τοῦ λοιποῦ² μὴ ἐπιβαίνειν. »

ΕΤΕΡΟΝ ΔΟΓΜΑ.

« Ἐπὶ ἱερέως Κλειναγόρου, ἑαρινῆς Πυλαίας, ἔδοξε ταῖς πυλαγόραις καὶ τοῖς συνέδροις τῶν Ἀμφικτυόνων καὶ τῷ κοινῷ τῶν Ἀμφικτυόνων, ἐπειδὴ οἱ ἐξ Ἀμφίσσης τὴν ἱεράν χώραν κατανειμάμενοι γεωργοῦσι καὶ βοσκήματα νέμουσι, καὶ κωλυόμενοι³ τοῦτο ποιεῖν, ἐν τοῖς ὄπλοις παραγερόμενοι, τὸ κοινὸν τῶν Ἑλλήνων συνέδριον κεκωλύκασι μετὰ βίας, τινὰς δὲ καὶ τετραυματίκασι⁴, τὸν στρατηγὸν τὸν ἡρημέναν τῶν Ἀμφικτυόνων, Κόττυφον τὸν Ἀρκάδα, πρὸςβεῦσαι πρὸς Φίλιππον τὸν Μακεδόνα, καὶ ἀξιοῦν ἵνα βοηθήσῃ τῷ τε Ἀπόλλωνι καὶ τοῖς Ἀμφικτυόσι, ὅπως μὴ περιίδῃ ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν Ἀμφισσέων τὸν θεὸν πλημμελούμενον· καὶ διὰτι αὐτὸν στρατηγὸν αὐτοκράτορα ἀφροῦνται οἱ Ἕλληνες οἱ μετέχοντες τοῦ συνεδρίου τῶν Ἀμφικτυόνων. »

Λέγε δὴ καὶ τοὺς χρόνους ἐν οἷς ταῦτ' ἐγένετο· εἰαὶ γὰρ καθ' οὓς ἐπυλαγόρησεν οὗτος. Λέγε.

ΧΡΟΝΟΙ.

« Ἀρχῶν Μνησιθείδης, μηνὸς Ἀνθεστηριῶνος⁵ ἕκτη ἐπι δεκάτῃ. »

Δὸς δὴ μοι τὴν ἐπιστολὴν, ἣν, ὡς οὐχ ὑπήκουον οἱ Θηβαῖοι, πέμπει πρὸς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ συμμαχοῦς⁶

1. Διαλαθεῖν τοὺς ὄρους, diviser les limites, c'est-à-dire délimiter (le territoire du Dieu et celui des Amphissiens).

2. Τοῦ λοιποῦ (sous-ent. χρόνου), à l'avenir.

3. Κωλυόμενοι, étant empêchés, comme on voulait les empêcher.

4. Τινὰς τετραυματίκασι, Voy. le chapitre précédent.

5. Ἀνθεστηριῶνος. Le mois Anthestérion commençait le 3 février et finissait le 4 mars.

6. Τοὺς... συμμαχοῦς. Notamment les Argiens, les Arcadiens et les Messéniens.

ὁ Φίλιππος, ἴν' εἰδῆτε καὶ ἐκ ταύτης σαφῶς ὅτι τὴν μὲν ἀληθῆ πρόφασιν τῶν πραγμάτων, τὸ ταῦτ' ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ τοὺς Θηβαίους καὶ ὑμᾶς πράττειν¹, ἀπεκρύπτετο, κοινὰ² δὲ καὶ τοῖς Ἀμφικτύοσι δόξαντα ποιεῖν προσεποιεῖτο. Ὁ δὲ τὰς ἀφορμὰς ταύτας καὶ τὰς προφάσεις παραδούς αὐτῷ, οὗτος ἦν. Λέγε.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΦΙΛΙΠΠΟΥ.

« Βασιλεὺς Μακεδόνων Φίλιππος Πελοποννησίων τῶν ἐν τῇ συμμαχίᾳ τοῖς δημιουργοῖς καὶ τοῖς συνέδροις καὶ τοῖς ἄλλοις συμμάχοις³ πᾶσι χαίρειν.

« Ἐπειδὴ Λοκροὶ, οἱ καλούμενοι Ὀζόλαι⁴, κατοικοῦντες ἐν Ἀμφίσσῃ, πλημμελοῦσιν εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπολλωνος τοῦ ἐν Δελφοῖς, καὶ τὴν ἱερὰν χώραν ἐρχόμενοι μεθ' ὄπλων λεηλατοῦσι, βούλομαι τῷ θεῷ μεθ' ὑμῶν βοηθεῖν, καὶ ἀμύνασθαι τοὺς παραβαίνοντάς τι τῶν ἐν ἀνθρώποις εὐσεβῶν. Ὡστε συναντᾶτε μετὰ τῶν ὄπλων εἰς τὴν Φωκίδα, ἔχοντες ἐπισιτισμὸν ἡμερῶν τετταράκοντα⁵, τοῦ ἐνεστῶτος μηνὸς Λῶου, ὡς ἡμεῖς ἄγομεν, ὡς δὲ Ἀθηναῖοι, Βοηδρομιῶνος⁶, ὡς δὲ Κορίνθιοι, Πανέμου. Τοῖς δὲ⁷ συναντήσασι πανδημεὶ χρησόμεθα συμβούλοις· τοῖς δὲ ἡμῖν μὴ κειμένοις, ἐπιζημίους. Εὐτυχεῖτε. »

1. Τὸ ταῦτα πράττειν, qu'il faisait ces choses, c'est-à-dire qu'il prenait le commandement de la guerre contre les Locriens.

2. Κοινὰ, les affaires communes (de la Grèce).

3. Δημιουργοῖς, démiurges, nom des magistrats suprêmes dans certaines villes grecques. — Συνέδροις, syndères ou sénateurs. — Τοῖς ἄλλοις συμμάχοις, les autres alliés (qui ne sont ni magistrats ni sénateurs), c'est-à-dire les peuples.

4. Οἱ καλούμενοι Ὀζόλαι. Il y avait aussi les Locriens Épicnémidiens et les Locriens Opontiens; les Locriens Ozoles s'appelaient encore Locriens Épizéphyriens. Voy. la note 4 de la page 86.

5. Ἡμερῶν τετταράκοντα, pour quarante jours.

6. Βοηδρομιῶνος. Le mois Boédromion commençait le 10 septembre et finissait le 9 octobre.

7. Τοῖς δὲ, etc., nous prendrons conseil de ceux qui se réuniront à nous avec toutes leurs forces, et nous punirons ceux qui n'auront pas répondu à notre appel. — Ἐπιζημίους. Sous-ent. χρησόμεθα.

Il ne faut pas dire que Philippe soit le seul auteur des maux de la Grèce ; Eschine et les autres traitres n'en sont pas moins responsables que lui.

LI. Ὁραῖθ' ὅτι φεύγει μὲν τὰς ἰδίας προφάσεις, εἰς δὲ τὰς Ἀμφικτυονικὰς καταφεύγει. Τίς οὖν ὁ ταῦτα συμπαρασκευάσας αὐτῷ; τίς ὁ τὰς προφάσεις ταύτας ἐνδούς; τίς ὁ τῶν κακῶν τῶν γεγενημένων μάλιστα αἷτιος; οὐχ οὗτος¹; Μὴ τοίνυν λέγετε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, περιιόντες², ὡς ὑφ' ἐνὸς τοιαῦτα πέπονθεν ἡ Ἑλλάς ἀνθρώπου³. Οὐχ ὑφ' ἐνός, ἀλλ' ὑπὸ πολλῶν καὶ πονηρῶν τῶν παρ' ἐκάστοις, ὦ γῆ καὶ θεοί· ὧν εἷς οὗτός ἐστιν, ὦν, εἰ μηδὲν εὐλαβηθέντα τάληθες εἰπεῖν δέοι, οὐκ ἂν ὀκνήσαιμι ἔγωγε κοινὸν ἀλιτήριον τῶν μετὰ ταῦτα⁴ ἀπωλώτων ἀπάντων εἰπεῖν, ἀνθρώπων, τόπων, πόλεων. Ὁ γὰρ τὸ σπέρμα παρασχὼν, οὗτος ἦν τῶν φύντων κακῶν αἷτιος. Ὅν ὅπως ποτὲ οὐκ εὐθύς ἰδόντες ἀπεστράφητέ, θαυμάζω· πλὴν πολὺ τι σκότος, ὡς ἔοικεν, ἐστὶ παρ' ὑμῖν πρὸ τῆς ἀληθείας⁵.

Témoin des efforts des traitres pour rompre la bonne harmonie de Thèbes et d'Athènes, Démosthène s'oppose de tout son pouvoir à leurs projets. Ils avaient déjà réussi en partie, comme le prouvent une lettre de Philippe en réponse à deux députations des Athéniens, et une seconde lettre de ce prince aux Thébains.

LII. Συμβέβηκε τοίνυν μοι, τῶν κατὰ τῆς πατρίδος τούτῳ⁶ πεπραγμένων ἀψαμένῳ, εἰς ἃ τούτοις ἐναντιού-

1. Οὗτος. Eschine.
2. Περιιόντες, en vous promenant (sur la place publique).
3. Ἐνὸς ἀνθρώπου, un seul homme, c'est-à-dire Philippe.
4. Μετὰ ταῦτα, après ces cho-

ses, après l'introduction de Philippe dans la Grèce.

5. Πρὸ τῆς ἀληθείας, devant la vérité, vous empêchant de la voir.

6. Τούτῳ équivaux à ὑπὸ τούτου, et désigne Eschine.

μενος αὐτὸς πεπολίτευμαι, ἀφίχθαι· ἃ πολλῶν μὲν ἕνεκ' εἰκότως ἀκούσατέ μου, μάλιστα δ' ὅτι αἰσχρὸν ἐστίν, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, εἰ ἐγὼ μὲν τὰ ἔργα τῶν ὑπὲρ ὑμῶν πόνων¹ ὑπέμεινα, ὑμεῖς δὲ μηδὲ τοὺς λόγους αὐτῶν² ἀνέξεσθε.

Ὅρων γὰρ ἐγὼ Θηβαίους, σχεδὸν δὲ καὶ ὑμᾶς, ὑπὸ³ τῶν τὰ Φιλίππου φρονούντων καὶ διεφθαρμένων παρ' ἑκατέρους, ὃ μὲν ἦν ἀμφοτέροις φοβερὸν καὶ φυλακῆς πολλῆς δεόμενον, τὸ τὸν Φίλιππον εἶν αὐξάνεσθαι, παρ-ορῶντας καὶ οὐδὲ καθ' ἓν⁴ φυλαττομένους, εἰς ἔχθραν δὲ καὶ τὸ προσκρούειν ἀλλήλοις ἐτοίμως ἔχοντας⁵, ὅπως τοῦτο μὴ γενήσεται παρατηρῶν διετέλουν, οὐκ ἀπὸ τῆς ἐμαυτοῦ γνώμης μόνον ταῦτα⁶ συμφέρειν ὑπολαμβάνων, ἀλλ' εἰδῶς καὶ Ἀριστοφῶντα, καὶ πάλιν Εὐβουλον⁷, πάντα τὸν χρόνον βουλομένους πράξει ταύτην τὴν φιλίαν, καὶ περὶ τῶν ἄλλων πολλάκις ἀντιλέγοντας ἑαυτοῖς, εἰς τοῦθ' ὁμογνωμονοῦντας αἰεὶ· οὓς σὺ ζῶντας μὲν, ὧ κίναδος, κολακεύων παρηκολούθεις, τεθνεώτων δ' οὐκ αἰσχύνῃ κατηγορῶν. Ἄ γὰρ περὶ Θηβαίων ἐπιτιμᾶς ἐμοί, ἐκείνων πολὺ μᾶλλον ἢ ἐμοῦ κατηγορεῖς, τῶν πρότερον ἢ ἐγὼ ταύτην τὴν συμμαχίαν δοκιμασάντων⁸.

1. Τὰ ἔργα... πόνων, la réalité des travaux entrepris pour vous.

2. Τοὺς λόγους αὐτῶν, le récit, l'exposé de ces travaux.

3. Ὑπὲρ, par le fait de, sous l'influence de.

4. Οὐδὲ καθ' ἓν, pas même en une seule chose, aucunement, pas le moins du monde.

5. Εἰς ἔχθραν... ἐτοίμως ἔχον-

τας, étant tout disposés, Thébains et Athéniens, à vous haïr et à vous heurter mutuellement.

6. Ταῦτα. Le maintien de la bonne intelligence.

7. Ἀριστοφῶντα, Εὐβουλον. On ne sait pas au juste de quels personnages il est question.

8. Δοκιμασάντων, ayant jugé utile, ayant approuvé, conseillé.

Ἄλλ' ἐκεῖσε ἐπάνειμι, ὅτι, τὸν ἐν Ἀμφίσσῃ πόλεμον τούτου μὲν ποιήσαντος¹, συμπεραναμένων δὲ τῶν ἄλλων τῶν συνεργῶν αὐτῷ τὴν πρὸς τοὺς Θηβαίους ἔχθραν, συνέβη τὸν Φίλιππον ἔλθειν ἐφ' ἡμᾶς, οὐπερ ἔνεκα τὰς πόλεις² οὗτοι συνέκρουον· καὶ εἰ μὴ προεξανέστημεν μικρὸν, οὐδ' ἀναλαβεῖν αὐτοὺς ἂν ἠδυνήθημεν³. οὕτω μέχρι πόρρω προήγαγον οὗτοι τὸ πρᾶγμα. Ἐν οἷς δ' ἦτε ἤδη τὰ πρὸς ἀλλήλους⁴, τουτωνὶ τῶν ψηφισμάτων ἀκούσαντες καὶ τῶν ἀποκρίσεων⁵, εἴσεσθε. Καὶ μοι λέγε ταῦτα λαβῶν.

ΨΗΦΙΣΜΑ.

« Ἐπὶ ἄρχοντος Ἡροπίθου, μηνὸς Ἐλαφβολιῶνος ἕκτη φθίνοντος⁶, φυλῆς πρυτανευούσης Ἐρεχθηίδος⁷, βουλῆς καὶ στρατηγῶν γνώμη, ἐπειδὴ Φίλιππος ἄς⁸ μὲν κατεῖληφε πόλεις τῶν ἀστυγειτόνων, τινὰς δὲ πορθεῖ, κεφαλαίῳ δὲ ἐπὶ τὴν Ἀττικὴν παρασκευάζεται παραγίγνεσθαι, παρ' οὐδὲν ἡγούμενος⁹ τὰς ἡμετέρας συνθήκας, καὶ τοὺς ὄρκους λύειν ἐπιβάλλεται καὶ τὴν εἰρήνην, παραβαίνων τὰς κοινὰς πίστεις, δεδῶχθαι¹⁰ τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ πέμπειν πρὸς αὐτὸν κήρυκα καὶ πρέσβεις, ὅτινες αὐτῷ διαλέξονται, καὶ παρακαλέσουσιν αὐτὸν, μάλιστα μὲν τὴν πρὸς ἡμᾶς δμόνοιαν διατηρεῖν καὶ τὰς συνθήκας, εἰ δὲ μὴ, πρὸς

1. Τούτου. Eschine. — Ποιήσαντος, ayant fait, c'est-à-dire ayant occasionné, ayant suscité.

2. Τὰς πόλεις, les villes, c'est-à-dire Thèbes et Athènes.

3. Οὐδ'... ἠδυνήθημεν, nous n'aurions pas même eu le temps de nous reconnaître.

4. Ἐν οἷς... ἀλλήλους, dans quelles dispositions vous étiez déjà les uns envers les autres.

5. Τῶν ἀποκρίσεων, les réponses (de Philippe).

6. Ἐλαφβολιῶνος. Voyez la note 2 de la page 40. — Ἑκτη φθίνοντος (sous-ent. ἡμέρα), le vingt-quatrième jour. Voy. la note 3 de la page 32.

7. Φυλῆς... Ἐρεχθηίδος. Voy. la note 40 de la page 27.

8. Ἄς équivaut à τινάς.

9. Παρ' οὐδὲν ἡγούμενος, estimant au prix de rien, c.-à-d. ne tenant aucun compte de.

10. Δεδῶχθαι. Voyez la note 2 de la page 28.

τὸ βουλευσασθαι δοῦναι χρόνον τῇ πῆλει, καὶ τὰς ἀνοχὰς ποιήσασθαι μέχρι τοῦ Θαρρηλιῶνος¹ μηνός. Ἡρέθησαν ἐκ τῆς βουλῆς Σίμος Ἀναγυράσιος, Εἰθόδημος Φλυάσιος², Βουλαγόρας Ἄλωπεκῆθεν³. »

www.libtool.com.cn
ΕΤΕΡΟΝ ΨΗΦΙΣΜΑ.

Ἐπὶ ἔρχοντος Ἡροκύθου, μηνός Μουνυχιῶνος⁴ ἔνη καὶ νέα⁵, πολεμάρχου⁶ γνώμη, ἐπειδὴ Φίλιππος εἰς ἀλλοτριότητα Θηβαίους πρὸς ἡμᾶς ἐπιβάλλεται καταστῆσαι, παρεσκευάσται δὲ καὶ παντὶ τῷ στρατεύματι πρὸς τοὺς ἔγγιστα τῆς Ἀττικῆς παραγίγνεσθαι τόπους, παραβαίνων τὰς πρὸς ἡμᾶς ὑπαρχούσας αὐτῷ συνθήκας, δεδόχθαι⁷ τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ πέμψαι πρὸς αὐτὸν κήρυκα καὶ πρέσβεις, οἵτινες ἀξιῶσουσι καὶ παρακαλέσουσιν αὐτὸν ποιήσασθαι τὰς ἀνοχὰς, ὅπως ἐνδεχομένως ὁ δῆμος βουλευσῆται· καὶ γὰρ νῦν οὐ κέρρικε βοηθεῖν ἐν οὐδενὶ τῶν μετρίων⁸. Ἡρέθησαν ἐκ τῆς βουλῆς Νέαρχος Σωσινόμου, Πολυκράτης Ἐπιφρανος, καὶ κῆρυξ Εὐνομος Ἀναφλύστιος⁹ ἐκ τοῦ δήμου. »

Λέγε δὲ καὶ τὰς ἀποκρίσεις.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ ΑΘΗΝΑΙΟΙΣ.

« Βασιλεὺς Μακεδόνων Φίλιππος Ἀθηναίων τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ χαίρειν.

1. *Θαρρηλιῶνος*. Le mois Thargéon correspond exactement à notre mois de mai.

2. *Ἀναγυράσιος*. Voy. la note 10 de la page 50. — *Φλυάσιος*, de la Phlysie, petite contrée qui était située au nord du Peloponèse.

3. *Ἄλωπεκῆθεν*, d'Alopèce, petit village de l'Attique.

4. *Μουνυχιῶνος*. Le mois Munychion commençait le 2 avril et finissait le 1er mai.

5. *Ἐνη καὶ νέα*. Voy. la note 9 de la page 37.

6. *Πολεμάρχου*. L'archonte po-

lémarque était chargé de tout ce qui concernait la guerre.

7. *Δεδόχθαι*. Voy. la note 3 de la page 28.

8. *Καὶ γὰρ νῦν... τῶν μετρίων*, car pour le moment il (le peuple athénien) n'a pas décidé (tant est grand son respect des traités) de porter secours (aux villes attaquées par Philippe) en aucune des choses modérées, même modérément, c'est-à-dire n'a pas décidé de porter même le plus faible secours, etc.

9. *Ἀναφλύστιος*. Voy. la note 7 de la page 28.

« Ἦν μὲν ἀπ' ἀρχῆς εἴχετε πρὸς ἡμᾶς αἵρεσιν ¹, οὐκ ἀγνοῶ, καὶ τίνα σπουδὴν ποιεῖσθε, προσκαλέσασθαι βουλόμενοι Θεταλοὺς καὶ Θηβαίους, ἔτι δὲ καὶ Βοιωτοὺς· βέλτιον δ' αὐτῶν φρονούντων, καὶ μὴ βουλομένων ἐφ' ὑμῖν ποιήσασθαι τὴν ἐαυτῶν αἵρεσιν ², ἀλλὰ κατὰ τὸ συμφέρον ἰσταμένων, νῦν ἐξ ὑποστρωφῆς ³ ἀποστείλαντες ὑμεῖς πρὸς με πρέσβεις καὶ κήρυκα, συνθηκῶν μνημονεύετε, καὶ τὰς ἀνοχὰς αἰτεῖσθε, κατ' οὐδὲν ὑφ' ἡμῶν πεπλημμελημένοι. Ἐγὼ μέντοι, ἀκούσας τῶν πρεσβευτῶν, συγκατατίθεμαι τοῖς παρακαλουμένοις, καὶ ἔταιμός εἰμι ποιῆσθαι τὰς ἀνοχὰς, ἄνπερ, τοὺς οὐκ ὀρθῶς συμβουλευόντας ὑμῖν παραπέμφαντες, τῆς προσηκούσης ἀτιμίας ἀξιώσῃτε. Ἐβρωσθε, »

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ ΘΗΒΑΙΟΙΣ.

« Βασιλεὺς Μακεδόνων Φίλιππος Θηβαίων τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ χαίρειν.

« Ἐχομισάμην τὴν παρ' ὑμῶν ἐπιστολὴν, θί' ἦε μοι τὴν δμόνοιαν καὶ τὴν εἰρήνην ἀνανεῶσθε, Πυνθάνομαι μέντοι διότι πᾶσαν ὑμῖν Ἀθηναῖοι προσφέρονται φιλοτιμίαν, βουλόμενοι ὑμᾶς συγκαταίνους γενέσθαι τοῖς ὑπ' αὐτῶν παρακαλουμένοις. Πρότερον μὲν οὖν ὑμῶν κατεγίγνωσκον ἐπὶ τῷ μέλλειν πείθεσθαι ταῖς ἐκείνων ἐλπίσι καὶ ἐπακολουθεῖν αὐτῶν τῇ προαιρέσει· νῦν δ', ἐπιγνοὺς ὑμᾶς τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐζητηκότα ἐχειν εἰρήνην μᾶλλον ἢ ταῖς ἐτέρων ἐπακολουθεῖν γνώμας, ἤσθην, καὶ μᾶλλον ὑμᾶς ἐπαινῶ κατὰ πολλὰ, μάλιστα δ' ἐπὶ τῷ βουλευέσασθαι περὶ τούτων ἀσφαλέστερον, καὶ τὰ πρὸς ἡμᾶς ἔχειν ἐν εὐνοίᾳ ⁴. Ἄνπερ οὐ μικρὰν ὑμῖν οἴσειν ἐλπίζω ῥοπήν ⁵, εἰάνπερ ἐπὶ ταύτῃ μὲνῃτε τῆς προθέσεως ⁶. Ἐβρωσθε. »

1. Αἵρεσιν, système de conduite, système politique.

2. Ἐφ' ὑμῖν... αἵρεσιν, vous soumettre leur conduite politique, vous faire les arbitres de leur politique.

3. Ὑποστρωφῆς, changement de conduite, tactique nouvelle.

4. Τὰ πρὸς ἡμᾶς ἔχειν ἐν εὐνοίᾳ, avoir en bienveillance ce qui nous concerne, c'est-à-dire être bienveillants pour nous, bien disposés pour moi.

5. Ῥοπήν, avantage, utilité.

6. Προθέσει, intention.

Philippe, croyant avoir rompu la concorde entre Thèbes et Athènes, s'empare d'Élatée. Consternation des Athéniens. Assemblée du peuple; personne ne monte à la tribune.

LIII. Οὕτω διαθείς ὁ Φίλιππος τὰς πόλεις πρὸς ἀλλήλας διὰ τούτων¹, καὶ τούτοις ἐπαρθεὶς τοῖς ψηφίσμασι καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν, ἤκεν ἔχων τὴν δύναμιν, καὶ τὴν Ἐλάτειαν κατέλαβεν, ὡς οὐδ' ἂν, εἴ τι γένοιτο, ἔτι συμπνευσόντων ὑμῶν καὶ τῶν Θηβαίων². Ἀλλὰ μὴν τὸν τότε συμβάντα ἐν τῇ πόλει θόρυβον ἴστε μὲν ἅπαντες· μικρὰ δ' ἀκούσατε ὁμῶς, αὐτὰ τάναγκαιότατα³.

Ἐσπέρα μὲν γὰρ ἦν⁴. ἤκε δ' ἀγγέλλων τις ὡς τοὺς πρυτάνεις⁵ ὡς Ἐλάτεια κατεῖληπται. Καὶ μετὰ ταῦτα οἱ μὲν εὐθύς ἐξαναστάντες μεταξὺ δειπνοῦντες⁶ τοὺς τ' ἐκ τῶν σκηνῶν⁷ τῶν κατὰ τὴν ἀγορὰν ἐξεῖργον, καὶ τὰ γέβρα ἐνεπίμπρασαν⁸. οἱ δὲ τοὺς στρατηγούς μετεπέμποντο, καὶ τὸν σαλπιγκτὴν⁹ ἐκάλουν· καὶ θορύβου πλήρης ἦν ἡ πόλις. Τῇ δ' ὕστεραία, ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, οἱ μὲν πρυτάνεις τὴν βουλὴν ἐκάλουν εἰς τὸ βουλευτήριον, ὑμεῖς δ' εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἐπορεύεσθε· καὶ πρὶν ἐκείνην

1. Διὰ τούτων, par ces moyens.

2. Ὡς οὐδ' ἂν..... τῶν Θηβαίων, persuadé que, quoi qu'il arrivât, les Thébains et vous ne pouviez plus vous entendre ensemble.

3. Αὐτὰ τάναγκαιότατα, les plus nécessaires seules, seulement.

4. Ἐσπέρα μὲν γὰρ ἦν. Tout le morceau qui va suivre est cité avec raison comme l'un des plus beaux modèles de narration oratoire.

5. Ὡς τοὺς πρυτάνεις ἐκвиваὺτ à πρὸς τοὺς πρυτάνεις, et dépend de ἤκα, non de ἀγγέλλων.

6. Μεταξὺ δειπνοῦντες, au milieu du repas. Les prytanes prenaient

leurs repas en commun dans un édifice public qu'on appelait prytanée.

7. Σκηνῶν, tentes, ou plutôt ici boutiques, soit en toile, soit en bois. — Τοὺς ἐκ τῶν σκηνῶν, les gens des boutiques, les marchands.

8. Γέβρα, boutiques en osier. — Ἐνεπίμπρασαν. On enlevait les boutiques pour tenir les assemblées du peuple, lorsque quelque circonstance extraordinaire devait les rendre très-nombreuses; mais on ne sait nullement pourquoi il est question ici de les brûler.

9. Τὸν σαλπιγκτὴν, le trompette (public, pour appeler les citoyens).

χρηματίσαι καὶ προβουλεύσαι¹, πᾶς ὁ δῆμος ἄνω² καθῆτο. Καὶ μετὰ ταῦτα ὡς εἰσῆλθεν ἡ βουλή, καὶ ἀπήγγειλαν οἱ πρυτάνεις τὰ προσηγγελμένα ἑαυτοῖς, καὶ τὸν ἤκοντα³ παρήγαγον, κακεῖνος εἶπεν, ἡρώτα μὲν ἐ κῆρυξ· « Τίς ἀγορεύειν βούλεται; » παρήει δ' οὐδεὶς. Πολλάκις δὲ τοῦ κήρυκος ἐρωτῶντος, οὐδὲν μᾶλλον ἀνίστατο οὐδεὶς, ἀπάντων μὲν τῶν στρατηγῶν παρόντων, ἑπάντων δὲ τῶν ῥητόρων, καλούσης δὲ τῇ κοινῇ τῆς πατρίδος φωνῇ τὸν ἐροῦνθ' ὑπὲρ σωτηρίας· ἦν γὰρ ὁ κῆρυξ κατὰ τοὺς νόμους φωνὴν ἀφήσει, ταύτην κοινήν τῆς πατρίδος δίκαιόν ἐστιν ἡγεῖσθαι. Καίτοι, εἰ μὲν τοὺς σωθῆναι τὴν πόλιν βουλομένους παρελθεῖν ἔδει, πάντες ἂν ὑμεῖς⁴ καὶ οἱ ἄλλοι Ἀθηναῖοι ἀναστάντες ἐπὶ τὸ βῆμα ἐβαδίζετε· πάντες γὰρ εὖ οἶδ' ὅτι σωθῆναι αὐτὴν ἠβούλεσθε· εἰ δὲ τοὺς πλουσιωτάτους, οἱ τριακόσιοι⁵· εἰ δὲ τοὺς ἀμφοτέρα ταῦτα, καὶ εὐνοὺς τῇ πόλει καὶ πλουσίους⁶, οἱ μετὰ ταῦτα τὰς μεγάλας ἐπιδόσεις⁷ ἐπιδόντες· καὶ γὰρ εὐνοία καὶ πλούτῳ τοῦτ' ἐποίησαν. Ἄλλ', ὡς ἕοικεν, ἐκεῖνος ὁ καιρὸς καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη οὐ μόνον εὐνοὺν καὶ πλούσιον ἄνδρα ἐκάλει, ἀλλὰ καὶ παρηκολούθηκότα τοῖς πράγμασιν ἐξ ἀρχῆς, καὶ συλλελογισμένον ὀρθῶς τίνος ἕνεκα ταῦτ' ἔπραττεν ὁ Φίλιππος,

1. Ἐκεῖνον, celui-là, c'est-à-dire le sénat. — Χρηματίσαι, traiter d'affaires, délibérer. — Προβουλεύσαι, faire un décret préliminaire (pour le soumettre à la sanction du peuple).

2. Ἄνω. Le Pnyx, place où le peuple se réunissait, était sur le penchant d'une colline.

3. Τὸν ἤκοντα. Le messenger.

4. Ὑμεῖς s'adresse aux juges.

5. Εἰ δὲ τοὺς πλουσιωτάτους. Sous-entendu παρελθεῖν ἔδει. — Οἱ τριακόσιοι. Voyez la note 4 de la page 65.

6. Τοὺς... πλουσίους, ceux (qui étaient) ces deux choses, riches et dévoués à la république.

7. Ἐπιδόσεις, dons volontaires, offrandes patriotiques.

καὶ τί βουλόμενος. Ὁ γὰρ μὴ ταῦτ' εἰδὼς μὴτ' ἐξη-
τακῶς πόρρωθεν ἐπιμελῶς, οὔτ' εἰ εὖνους ἦν, οὔτ' εἰ
πλούσιος, οὐδὲν μᾶλλον ἤμελλεν ὅ τι χρῆ ποιεῖν εἴσεσθαι,
οὐδ' ὑμῖν ἔξειν συμβουλεύειν.

www.libtool.com.cn

Démosthène harangue le peuple, et révèle les motifs de la conduite de Philippe; puis il conseille d'envoyer sur le champ une armée à Eleusis, et aux Thébains des députés qui les éclairent sur leurs dangers et sur leurs véritables intérêts.

LIV. Ἐφάνην τοίνυν οὗτος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐγὼ,
καὶ παρελθὼν, εἶπον εἰς ὑμᾶς ἃ μου δυοῖν ἕνεκ' ἀκούσατε
προσέχοντες τὸν νοῦν¹. ἐνὸς μὲν, ἵν' εἰδῆτε ὅτι μόνος
τῶν λεγόντων καὶ πολιτευομένων ἐγὼ τὴν τῆς εὐνοίας
τάξιν ἐν τοῖς δεινοῖς οὐκ ἔλιπον², ἀλλὰ καὶ λέγων καὶ
γράφων ἐξηταζόμεν³ τὰ δέονθ' ὑπὲρ ὑμῶν ἐν αὐτοῖς
τοῖς φοβεροῖς· ἐτέρου δὲ, ὅτι, μικρὸν ἀναλώσαντες
χρόνον, πολλῶ πρὸς τὰ λοιπὰ τῆς πάσης πολιτείας ἔσεσθ'
ἐμπειρότεροι. Εἶπον τοίνυν ὅτι· «Τοὺς μὲν, ὡς ὑπαρ-
χόντων Θηβαίων Φιλίππῳ φίλων, λίαν θορυβουμένους,
ἀγνοεῖν τὰ παρόντα πράγματα ἠγοῦμαι· εὐ γὰρ οἶδ'
ὅτι, εἰ τοῦθ' οὕτως ἐτύγχανεν ἔχον, οὐκ ἂν αὐτὸν ἠκού-
μεν ἐν Ἐλατεῖα νῦν ὄντα, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἡμετέροις
ὀρίοις. Ὅτι μέντοι, ἵν' ἔτοιμα ποιήσῃται· τὰ ἐν Θηβαίαις⁴,
ἤκει, σαφῶς ἐπίσταμαι. Ἦς δ' ἔχει ταῦτα, ἔφην, ἀκού-
σατέ μου. Ἐκεῖνος, ὅσους ἢ πείσαι χρήμασι Θηβαίων

1. Ἄ μου... τὸν νοῦν, (des choses) lesquelles entendez de moi en appliquant votre esprit, c.-à-d. des choses que vous devez entendre de moi avec attention pour deux motifs.

2. Τὴν τῆς εὐνοίας τάξιν οὐκ ἔλιπον, je n'ai pas quitté le poste de

la bienveillance, c'est-à-dire je suis resté à mon poste en homme qui aime véritablement sa patrie.

3. Ἐξηταζόμεν, j'étais vu.

4. Ἴν' ἔτοιμα... ἐν Θηβαίαις, afin de disposer Thèbes en sa faveur, de s'assurer des Thébains.

ἡ ἐξαπατῆσαι ἐνῆν, ἅπαντας ἠντρίπισται· τοὺς δ' ἀπ' ἀρχῆς ἀνθεστηκότας αὐτῷ, καὶ νῦν ἐναντιουμένους, οὐδαμῶς πείσαι δύναται. Τί οὖν βούλεται, καὶ τίνος ἕνεκα τὴν Ἐλάτειαν κατείληφε; πλησίον δύναμιν δεῖξας καὶ παραστήσας τὰ ὄπλα, τοὺς μὲν ἑαυτοῦ φίλους ἐπάραι καὶ θρασεῖς ποιῆσαι, τοὺς δ' ἐναντιουμένους καταπλήξαι, ἐν ᾗ συγχωρήσωσι φοβηθέντες ἅ νῦν οὐκ ἐθέλουσιν¹, ἢ βιασθῶσιν. Εἰ μὲν οὖν προαιρησόμεθ' ἡμεῖς, ἔφην, ἐν τῷ παρόντι, εἴ τι δύσκολον πέπρακται Θηβαίους πρὸς ἡμᾶς, τοῦτο μεμνήσθαι, καὶ ἀπιστεῖν αὐτοῖς ὡς ἐν τῇ τῶν ἐχθρῶν οὔσι μερίδι, πρῶτον μὲν ἅ ἂν εὐξαιτο Φίλιππος ποιήσομεν· εἶτα φοβοῦμαι μὴ, προσδεξαμένων² τῶν νῦν ἀνθεστηκότων αὐτῷ, καὶ μία γνώμη πάντων φιλιππισάντων, εἰς τὴν Ἀττικὴν ἔλθωσιν ἀμφότεροι³. Ἄν μέντοι πεισθῆτ' ἐμοὶ, καὶ πρὸς τῷ σκοπεῖν, ἀλλὰ μὴ φιλονεικεῖν περὶ ὧν ἂν λέγω γένησθε⁴, οἶομαι καὶ τὰ δέοντα λέγειν δόξειν, καὶ τὸν ἐφεστηκότα τῇ πόλει κίνδυνον διαλύσειν. Τί οὖν φημί δεῖν⁵; πρῶτον μὲν τὸν παρόντα ἐπανεῖναι φόβον· εἶτα μεταθέσθαι⁶, καὶ φοβεῖσθαι πάντας ὑπὲρ Θηβαίων· πολὺ γὰρ τῶν δεινῶν εἰσὶν ἐγγυτέρω, καὶ προτέροις αὐτοῖς ὁ κίνδυνός⁷. Ἔπειτ' ἐξελθόντας Ἐλευσῖνάδε τοὺς ἐν ἡλικίᾳ⁸ καὶ τοὺς

1. Οὐκ ἐθέλουσιν. Sous-entendu συγχωρεῖν.

2. Προσδεξαμένων. Sous-ent. τὸν Φίλιππον.

3. Ἀμφότεροι. Philippe et les Thébains.

4. Καὶ... γένησθε, et si vous vous appliquez non à disputer, mais à réfléchir sur ce que je vais dire, sur les mesures que je vais proposer.

5. Δεῖν. Sous-entendu ἅμεις ποιεῖν οὐ γίνεσθαι.

6. Μεταθέσθαι (sous-ent. τὸν φόβον), changer votre crainte; ce qui est expliqué par les mots suivants, καὶ φοβεῖσθαι...

7. Καὶ... κίνδυνος (s.-e. ἐστίν), et le danger les menace avant nous.

8. Τοὺς ἐν ἡλικίᾳ, ceux qui sont en âge (de porter les armes).

ἰππέας δεῖξαι πᾶσιν ὑμᾶς αὐτοὺς ἐν τοῖς ὄπλοις ὄντας, ἵνα τοῖς ἐν Θήβαις φρονοῦσι τὰ ὑμέτερα ἐξίσου¹ γένηται· τὸ παρρησιαῖζεσθαι περὶ τῶν δικαίων, εἰδῶσιν ὅτι, ὥσπερ τοῖς πωλοῦσι Φιλίππῳ τὴν πατρίδα πάρεσθ' ἢ βοηθήσουσα δύναμις ἐν Ἐλατεῖα, οὕτω τοῖς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγωνίζεσθαι βουλομένοις ὑπάρχει² ὑμεῖς ἔτοιμοι, καὶ βοηθήσεται, ἂν τις ἐπ' αὐτοὺς ἴη. Μετὰ ταῦτα χειροτονησάμενοι κελεύω δέκα πρέσβεις, καὶ ποιῆσαι τούτους κυρίους μετὰ τῶν στρατηγῶν καὶ τοῦ πότε δεῖ³ ἐκεῖσε βαδίζειν καὶ τῆς ἐξόδου⁴. Ἐπειδὴν δ' ἔλθωσιν οἱ πρέσβεις εἰς Θήβας, πῶς χρῆσασθαι τῷ πράγματι⁵ παραινῶ; Τούτῳ πάνυ μοι προσέχετε τὸν νοῦν. Μὴ δεῖσθε Θηβαίων μηδὲν (αἰσχροὺς γὰρ ὁ καιρὸς⁶), ἀλλ' ἐπαγγέλλεσθε βοηθήσειν, ἐὰν κελεύωσιν, ὡς ἐκείνων μὲν ὄντων ἐν τοῖς ἐσχάτοις κινδύνοις, ἡμῶν δὲ ἄμεινον ἢ ἐκεῖνοι τὸ μέλλον προορωμένων· ἴν', ἐὰν μὲν δέξωνται ταῦτα καὶ πεισθῶσιν ἡμῖν, καὶ ἂ βουλόμεθα ὦμεν διωκόμενοι⁶, καὶ μετὰ προσχήματος ἀξίου τῆς πόλεως ταῦτα πράξωμεν· ἐὰν δ' ἄρα μὴ συμβῆ κατατυχεῖν, ἐκεῖνοι μὲν ἑαυτοῖς ἐγκαλῶσιν, ἂν τι νῦν ἐξαμάρτωσιν, ἡμῖν δὲ μηδὲν αἰσχροὺς μηδὲ ταπεινὸν ἢ πεπραγμένον.»

1. Τοῖς φρονοῦσι τὰ ὑμέτερα ἐξίσου, à vos partisans également, autant (qu'à ceux de Philippe).

2. Καὶ ποιῆσαι τούτους κυρίους μετὰ τῶν στρατηγῶν τοῦ πότε δεῖ, et de remettre à ces députés, de concert avec les stratèges, la libre décision du moment où il faut...

3. Ἐκεῖσε, là, à Eleusis. — Τῆς ἐξόδου, l'expédition, c'est-à-dire tout ce qui est nécessaire pour l'ex-

pedition, armement, vivres, nombre des soldats, etc.

4. Χρῆσασθαι τῷ πράγματι, user de l'affaire, c'est-à-dire traiter l'affaire, remplir leur mission.

5. Αἰσχροὺς γὰρ ὁ καιρὸς (sous-ent. εἴη), car la circonstance serait honteuse, c'est-à-dire car il serait honteux de rien leur demander dans une pareille circonstance.

6. Ὦμεν διωκόμενοι. Au moyen.

Combien la conduite de Démosthène a été, dans cette circonstance, plus noble que celle d'Eschine. Décret proposé par Démosthène, qui est lui-même choisi comme l'un des députés envoyés à Thèbes par les Athéniens.

LV. Ταῦτα καὶ παραπλήσια τούτοις εἰπὼν, κατέβην¹. Συνεπαινεσάντων δὲ πάντων, καὶ οὐδενὸς εἰπόντος ἐναντίον οὐδὲν, οὐκ εἶπον μὲν ταῦτα, οὐκ ἔγραψα δέ². οὐδ' ἔγραψα μὲν, οὐκ ἐπρέσβευσα δέ· οὐδ' ἐπρέσβευσα μὲν, οὐκ ἔπεισα δὲ Θηβαίους· ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀρχῆς διὰ πάντων ἄχρι τῆς τελευτῆς διεξῆλθον³, καὶ ἔδωκα ἑμαυτὸν ὑμῖν ἀπλῶς⁴ εἰς τοὺς περιστηκότας τῇ πόλει κινδύνους. Καί μοι φέρε τὸ ψήφισμα τὸ τότε γεγόμενον.

Καίτοι τίνα βούλει σε, Δίσχίνη, καὶ τίνα ἑμαυτὸν ἐκείνην τὴν ἡμέραν εἶναι⁵ Θῶ; Βούλει ἑμαυτὸν μὲν, ὃν ἂν σὺ λοιδορούμενος καὶ διασύρων καλέσαις Βάταλον⁶, σὲ δὲ μηδ' ἦρω τὸν τυχόντα⁷, ἀλλὰ τούτων τινὰ τῶν ἀπὸ τῆς σκηνῆς, Κρεσφόντην⁸, ἢ Κρέοντα⁹, ἢ ὃν ἐν Κολυττῷ ποτε Οἰνόμαον κακὸς κακῶς ὑποκρινόμενος

1. Κατέβην, je descendis (de la tribune).

2. Οὐκ εἶπον μὲν ταῦτα, οὐκ ἔγραψα δέ, je ne dis pas (seulement) ces choses, mais ne les écrivis pas, c'est-à-dire non-seulement je dis ces choses, mais encore je les convertis en décret.

3. Διὰ πάντων διεξῆλθον, j'ai passé partout, c'est-à-dire je me suis occupé de tout, j'ai tout fait.

4. Ἀπλῶς, simplement, c.-à-d. sans tergiversation, sans crainte.

5. Ἐκείνην τὴν ἡμέραν εἶναι, être ce jour-là, c'est-à-dire avoir été le jour de cette assemblée (qui suivit la prise de Platée).

6. Βάταλον, Batale, joueur de flûte très-efféminé, dont le nom était devenu, on ne sait trop pourquoi, le surnom de Démosthène.

7. ἦρω τὸν τυχόντα, un héros le premier venu, c'est-à-dire un héros vulgaire.

8. Κρεσφόντην, Cresphonte, l'un des Héraclides qui tentèrent de rentrer dans le Péloponèse. Euripide avait fait une tragédie intitulée *Cresphonte*, dont il reste peu de fragments.

9. Κρέοντα, Créon, qui fut roi de Thèbes après l'exil d'Œdipe son beau-frère. C'est un des personnages principaux de l'*Œdipe roi* et de l'*Antigone* de Sophocle.

ἐπέτριψας¹; Τότε τοίνυν κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν ὁ Παιανιεύς² ἐγὼ Βάταλος Οἰνομάου τοῦ Κοθωκίδου³ σοῦ πλείονος ἀξίος ὢν ἐφάνην τῇ πατρίδι. Σὺ μὲν γε οὐδὲν οὐδαμοῦ χρήσιμος ἦσθα· ἐγὼ δὲ πάντα, ὅσα προσῆκε τὸν ἀγαθὸν πολίτην⁴, ἐπραττον. Λέγεις τὸ ψήφισμα.

ΨΗΦΙΣΜΑ ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ.

α Ἐπὶ ἀρχοντος Ναυσικλέους, φυλῆς πρυτανευούσης Αἰαντίδος⁵, Σκιροφοριῶνος ἕκτη⁶ ἐπὶ δέκα, Δημοσθένης Δημοσθένους Παιανιεύς εἶπεν· Ἐπειδὴ Φίλιππος, ὁ Μακεδόνων βασιλεὺς, ἐν τε τῷ παρεληλυθότῳ χρόνῳ παραβαίνων φαίνεται τὰς γεγενημένας αὐτῷ συνθήκας πρὸς τὸν Ἀθηναίων δῆμον περὶ τῆς εἰρήνης, ὑπεριδὼν τοὺς ὄρκους καὶ τὰ παρὰ πᾶσι τοῖς Ἑλλήσι νομιζόμενα εἶναι δίκαια, καὶ πόλεις παρήρηται οὐδὲν αὐτῷ προσήκουσας⁷, τινὰς δὲ καὶ Ἀθηναίων οὐσας δορυαλώτους πεποιήκεν, οὐδὲν προαδικηθεὶς ὑπὸ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων· ἐν τε τῷ παρόντι, ἐπὶ πολὺ προάγει τῇ τε βίᾳ⁸ καὶ τῇ ὠμότητι· καὶ γὰρ Ἑλληνίδας πόλεις, ἃς μὲν ἐμφρούρους ποιεῖ⁹ καὶ τὰς πολιτείας καταλύει, τινὰς δὲ καὶ ἐξανδραποδιζόμενος κατασκάπτει, εἰς ἐνίας δὲ καὶ ἀντι Ἑλλήνων βαρβάρους κατοικίζει, ἐπὶ τὰ

1. Κολυττῶ, Colytte, déme de la tribu Égécide. — Οἰνόμαον ἐπέτριψας, tu es fait tomber OEnomaüs, c'est-à-dire la tragédie intitulée OEnomaüs. On ne sait de qui est cette tragédie; on dit toutefois que c'est un des poèmes perdus de Sophocle. — Οἰνομαῖος, roi de Pise, père d'Hippodamie.

2. Παιανιεύς. Voyez la note 1 de la page 28.

3. Κοθωκίδου. Voyez la note 8 de la page 28.

4. Ὅσα προσῆκε τὸν ἀγαθὸν πολίτην, sous-ent. πράττειν.

5. Φυλῆς πρυτανευούσης Αἰαντί-

δος. Voyez, sur la prytanie, la note 40 de la page 27.

6. Σκιροφοριῶνος. Le mois Skrophorion répondait à peu près à notre mois de juin. — Ἑκτη. Sous-ent. ἡμέρα.

7. Οὐδὲν αὐτῷ προσήκουσας, qui ne le concernaient nullement, c'est-à-dire dans les affaires desquelles il n'avait rien à voir.

8. Ἐπὶ πολὺ προάγει τῇ βίᾳ, s'avance loin dans la violence, et porte à l'excès de la violence.

9. Ἄς μὲν ἐμφρούρους ποιεῖ, met garnison dans les unes. — Ἄς ἐκвиваnt à τινὰς.

ἱερὰ καὶ τοὺς τάφους ἐπάγων¹, οὐδὲν ἀλλότριον ποιῶν οὔτε τῆς ἑαυτοῦ πατριδος οὔτε τοῦ τρόπου, καὶ τῇ νῦν αὐτῷ παρουσίᾳ τύχῃ κατακόρως χρώμενος, ἐπιλεησμένος ἑαυτοῦ, ὅτι ἐκ μακροῦ καὶ τοῦ τυχόντος² γέγονεν ἀνεπίστως μέγας. Καὶ ἕως μὲν πόλεις ἑώρα παρκαίρουμενον αὐτὸν βαρβάρους καὶ ἰδίας³, ὑπελάμβανεν ἑλαττον εἶναι ὁ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων τὸ εἰς αὐτὸν πλημμελεῖσθαι· νῦν δὲ ἑρῶν Ἑλληνίδας πόλεις, τὰς μὲν ἕβριζομένας, τὰς δὲ ἀναστάτους γιγνομένας, δεῖνὸν ἡγείται εἶναι καὶ ἐνάξιον τῆς τῶν προγόνων δόξης τὸ περιορᾶν τοὺς Ἑλληνας καταδουλομένους. Διὸ δεδόκται τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ τῶν Ἀθηναίων, εὐζαμένους καὶ θύσαντας τοῖς θεοῖς καὶ ἥρωσι τοῖς κατέχουσι τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἐνθυμηθέντας τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆς, διότι⁴ περὶ πλείονος ἐποιοῦντο τὴν τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίαν διατηρεῖν ἢ τὴν ἰδίαν πατρίδα, διακοσίας ναῦς καθέλκειν εἰς τὴν θάλατταν, καὶ τὸν ναύαρχον ἀναπλεῖν ἐντὸς Πυλῶν, καὶ τὸν στρατηγὸν καὶ τὸν ἱππαρχὸν τὰς πεζὰς καὶ τὰς ἱππικὰς δυνάμεις Ἑλευσινάδῃ ἐξάγειν· πέμψαι δὲ καὶ πρέσβεις πρὸς τοὺς ἄλλους Ἑλληνας, πρῶτον δὲ πάντων πρὸς Θηβαίους, διὰ τὸ ἐγγυτάτω εἶναι τὸν Φίλιππον τῆς ἐκείνων χώρας· παρακαλεῖν δὲ αὐτοὺς, μηδὲν καταπλαγέντας τὸν Φίλιππον, ἀντέχεσθαι⁵ τῆς ἑαυτῶν καὶ τῆς τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ἐλευθερίας, καὶ ὅτι⁶ ὁ Ἀθηναίων δῆμος, οὐδὲν μνησικακῶν, εἴ τι πρότερον γέγονεν ἀλλότριον ταῖς πόλεσι πρὸς ἀλλήλας, βοηθήσει καὶ δυνάμεσι, καὶ χρήμασι, καὶ βέλεσι, καὶ ὄπλοις, εἰδὼς αὐτοῖς μὲν πρὸς ἀλλήλους διαμφισβητεῖν περὶ τῆς ἡγεμονίας, οἷσιν Ἑλλησι, καλὸν, ὑπὸ δὲ ἀλλοφύλου ἀνθρώπου⁷ ἀρχε-

1. Ἐπὶ ἐκ ἱερῶν... ἐπάγων, les introduisant dans les temples, c'est-à-dire livrant à ces barbares les temples et les tombeaux.

2. Τοῦ τυχόντος, le premier venu, c'est-à-dire un prince vulgaire, d'une puissance très-ordinaire.

3. Ἰδίας, siennes, c'est-à-dire semblables à lui, barbares comme lui. Il est question sans doute des

villes qu'Athènes avait possédées sur le littoral de la Macédoine.

4. Διότι pour ὅτι.

5. Ἀντέχεσθαι, s'attacher à, c'est-à-dire revendiquer, défendre.

6. Καὶ ὅτι, et (leur dire) que...

7. Ἀλλοφύλου ἀνθρώπου, un homme de race étrangère. Ces mots désignent Philippe, qui descendait des Héraclides.

σθαι καὶ τῆς ἡγεμονίας ἀποστερεῖσθαι, ἀνάξιον εἶναι καὶ τῆς τῶν Ἑλλήνων δόξης, καὶ τῆς τῶν προγόνων ἀρετῆς. Ἐτι δὲ οὐδὲ ἀλλότριον ἡγεῖται εἶναι ὁ Ἀθηναίων δῆμος τὸν Θηβαίων δῆμον, οὔτε τῇ συγγενείᾳ οὔτε τῷ ὁμοφύλῳ¹. Ἀναμιμνήσεται δὲ καὶ τὰς τῶν προγόνων τῶν ἑαυτοῦ εἰς τοὺς Θηβαίων προγόνους εὐεργεσίας· καὶ γὰρ τοὺς Ἡρακλέους παῖδας², ἀποστερουμένους ὑπὸ Πελοποννησίων τῆς πατρῴας ἀρχῆς, κατήγαγον, τοῖς ὄπλοις κρατήσαντες τοὺς ἀντιβαίνειν πειρωμένους τοῖς Ἡρακλέους ἐκγόνους· καὶ τὸν Οἰδίπουν³, καὶ τοὺς μετ' ἐκείνου ἐκπεσόντας, ὑπεδεξάμεθα· καὶ ἕτερα πολλὰ ἡμῖν ὑπάρχει φιλόπρωπα καὶ ἔνδοξα πρὸς Θηβαίους. Διόπερ οὐδὲ νῦν ἀποστήσεται ὁ Ἀθηναίων δῆμος τῶν Θηβαίους τε καὶ ἄλλοις Ἑλλησι συμφερόντων· συνθέσθαι⁴ δὲ πρὸς αὐτοὺς συμμαχίαν, καὶ ἐπιγαμίαν⁵ ποιήσασθαι, καὶ ὄρκους δοῦναι καὶ λαβεῖν. Πρέσβεις⁶, Δημοσθένης Δημοσθένους Παιανιεὺς, Ὑπερίδης Κλεάνδρου Σφήττιος⁷, Μνησιθείδης Ἀντιφάνους Φρεάβριος⁸, Δημοκράτης Σωφίλου Φλυεὺς, Κάλλαισχος Διοτίμου Κοθωκίδης. »

Pouvait-on, dans la circonstance, prendre des mesures plus sages ou même d'autres mesures? Qu'Eschine, qui s'est tu alors, les indique aujourd'hui, et Démosthène se reconnaitra coupable.

LVI. Αὕτη τῶν περὶ Θήβας ἐγένετο πραγμάτων ἀρχὴ καὶ κατάστασις πρώτη, τὰ πρὸ τούτων⁹ εἰς ἔχθραν

1. Τῇ συγγενείᾳ, la parenté (qui unissait entre elles toutes les cités grecques). — Τῷ ὁμοφύλῳ, la communauté de race. Les Athéniens et les Thébains étaient regardés comme descendant des Ioniens.

2. Τοὺς Ἡρακλέους παῖδας. Les Athéniens accueillirent les enfants d'Hercule chassés du Péloponèse par Eurysthée, et, cent ans plus tard, aidèrent ses descendants à rentrer dans leur patrie.

3. Τὸν Οἰδίπουν. OEdipe, s'exilant volontairement de Thèbes, se

réfugia dans l'Attique, et vint mourir au bourg de Colone, entre les bras de Thésée.

4. Συνθέσθαι. Sous-ent. φησίν.

5. Ἐπιγαμίαν. Voy. la note 15 de la page 58.

6. Πρέσβεις. S.-ent. ἤρθησαν.

7. Σφήττιος, de Sphette, dème de la tribu Acamantide.

8. Φρεάβριος, Φλυεὺς, Κοθωκίδης. Voy. les notes 9 de la page 54, 8 et 10 de la page 28.

9. Τὰ πρὸ τούτων, antérieurement à ces choses, précédemment.

καὶ μῖσος καὶ ἀπιστίαν τῶν πόλεων ὑπηγμένων ὑπὸ τούτων¹. Τοῦτο τὸ ψήφισμα τὸν τότε τῇ πόλει περιστάντα κίνδυνον παρελθεῖν ἐποίησεν ὥσπερ νέφος. Ἦν μὲν τοίνυν τοῦ δικαίου πολίτου τότε δεῖξαι πᾶσιν εἴ τι τούτων² εἶχεν ἄμεινον, μὴ νῦν ἐπιτιμᾶν. Ὁ γὰρ σύμβουλος καὶ ὁ συκοφάντης, ἐν οὐδενὶ τῶν ἄλλων οὐδὲν εὐκότες, ἐν τούτῳ πλεῖστον ἀλλήλων διαφέρουσιν· ὁ μὲν γε πρὸ τῶν πραγμάτων γνώμην ἀποφαίνεται, καὶ δίδωσιν αὐτὸν ὑπεύθυνον³ τοῖς πεισθεῖσι, τῇ τύχῃ, τοῖς καιροῖς, τῷ βουλομένῳ· ὁ δὲ, σιγήσας ἡνίκ' ἔδει λέγειν, ἂν τι δύσκολον συμβῇ, τοῦτο βασκαίνει. Ἦν μὲν οὖν, ὅπερ εἶπον, ἐκεῖνος ὁ καιρὸς τοῦ γε φροντίζοντος ἀνδρὸς τῆς πόλεως, καὶ τῶν δικαίων λόγων. Ἐγὼ δὲ τὸσαύτην ὑπερβολὴν ποιῶμαι⁴ ὥστε, ἂν νῦν ἔχη τις δεῖξαι τι βέλτιον, ἢ ὅπως εἴ τι ἄλλο ἐνῆν, πλὴν ὧν ἐγὼ προειλόμην, ἀδικεῖν ὁμολογῶ. Εἰ γὰρ ἔσθ' ὅ τι τις νῦν ἐώρακεν, ὃ συνᾶνεγκεν ἂν τότε πραχθὲν, τοῦτ' ἐγὼ φημι δεῖν ἐμὲ μὴ λαθεῖν. Εἰ δὲ μὴτ' ἐστὶ, μῆτε ἦν, μὴτ' ἂν εἰπεῖν ἔχοι μηδεὶς μηδέπω καὶ τήμερον, τί τὸν σύμβουλον ἐχρῆν ποιεῖν; οὐ τῶν φαινομένων καὶ ἐνόνητων τὰ κράτιστα⁵ ἐλέσθαι; Τοῦτο τοίνυν ἐποίησα ἐγὼ, τοῦ κήρυκος ἐρωτῶντος, Δισχίνη· « Τίς ἀγορεύειν βούλεται; » οὐ· « Τίς αἰτιᾶσθαι περὶ τῶν παρεληλυθό-

1. Τῶν πόλεων. Athènes et Thèbes. — Τούτων. Eschine et les autres traitres.

2. Τούτων. Les mesures énoncées dans mon décret.

3. Δίδωσιν αὐτὸν ὑπεύθυνον, se rend responsable envers, se livre à la discrétion de.

4. Τοσαύτην ὑπερβολὴν ποιῶμαι, je fais une si grande exagération, c'est-à-dire je fais de si grandes concessions.

5. Τῶν φαινομένων τὰ κράτιστα, les meilleurs des partis qu'on voyait, qui se présentaient. — Ἐνόνητων, qui étaient possibles.

των; » οὐδέ· « Τίς ἐγγυᾶσθαι τὰ μέλλοντ' ἔσεσθαι; »
 Σοῦ δ' ἀφώνου κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐν ταῖς ἐκκλη-
 σίαις καθημένου, ἐγὼ παρελθὼν ἔλεγον. Ἐπειδὴ δ' οὐ
 τότε¹, ἀλλὰ νῦν δεῖξον. Εἰπέ, τίς ἢ λόγος, ὄντινα
 ἐχρῆν εὐρεῖν, ἢ καιρὸς συμφέρων ὑπ' ἐμοῦ παρελείφθη
 τῇ πόλει; τίς δὲ συμμαχία, τίς πράξις, ἐφ' ἣν μᾶλλον
 ἔδει με ἀγαγεῖν τούτους²;

Démosthène n'est responsable que de ses conseils, et non de l'événe-
 ment, qui ne dépendait pas de lui. D'ailleurs, quel eût été le sort
 d'Athènes, si elle avait combattu sans l'aide des Thébains, puisque,
 même soutenue par eux, elle a été vaincue?

LVII. Ἀλλὰ μὴν τὸ μὲν παρεληλυθὸς αἰεὶ παρὰ πᾶ-
 σιν ἀφεῖται, καὶ οὐδεὶς περὶ τούτου προτίθησιν οὐδαμοῦ
 βουλὴν· τὸ δὲ μέλλον ἢ τὸ παρὸν τὴν τοῦ συμβούλου
 τάξιν ἀπαιτεῖ³. Τότε τοίνυν τὰ μὲν ἤμελλεν⁴, ὡς ἐδέ-
 κει, τῶν δεινῶν, τὰ δ' ἤδη παρήν· ἐν οἷς τὴν προαίρε-
 σίν μου σκόπει τῆς πολιτείας, μὴ τὰ συμβάντα συκο-
 φάντει. Τὸ μὲν γὰρ πέρασ, ὡς ἂν ὁ δαίμων βουλευθῆ,
 πάντων γίγνεται· ἢ δὲ προαίρεσις αὐτῆ⁵ τὴν τοῦ συμ-
 βούλου διάνοιαν δηλοῖ. Μὴ δὲ τοῦτο ὡς ἀδίκημα ἐμὸν
 θῆς, εἰ κρατῆσαι συνέβη Φιλίππῳ τὴν μάχην· ἐν γὰρ
 τῷ θεῷ τὸ τούτου τέλος ἦν⁶, οὐκ ἐν ἐμοί. Ἀλλ' ὡς οὐχ
 ἅπαντα, ὅσα ἐνῆν κατ' ἀνθρώπινον λογισμὸν, εἰλόμην,

1. Ἐπειδὴ δ' οὐ τότε (sous-ent. ἐδειξας), mais puisqu'alors tu n'as pas montré, tu n'as pas indiqué (ce qu'il fallait faire).

2. Τούτους. Les Athéniens.

3. Τὸ παρὸν τὴν τοῦ συμβούλου τάξιν ἀπαιτεῖ, le présent réclame l'office du conseiller.

4. Ἐμελλεν (sous-ent. παρῆναι), allaient se présenter.

5. Αὐτῆ, en elle-même, considérée en elle-même, indépendamment des résultats.

6. Ἐν τῷ θεῷ ἦν, était en Dieu, était au pouvoir de la divinité, dépendait de Dieu.

καὶ δικαίως ταῦτα καὶ ἐπιμελῶς ἔπραξα καὶ φιλοπό-
 νως ὑπὲρ δύναμιν¹, ἢ ὡς οὐ καλὰ καὶ τῆς πόλεως ἄξια
 πράγματα ἐνεστησάμην, καὶ ἀναγκαῖα, ταῦτά μοι δεῖ-
 ξον, καὶ τότε ἤδη κατηγορεῖ μου. Εἰ δ' ὁ συμβὰς σκη-
 πτός μὴ μόνον ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἄλλων Ἑλ-
 λήνων μείζων² γέγονε, τί χρὴ ποιεῖν; Ὡσπερ ἂν εἴ τις
 ναύκληρον³ πάντ' ἐπὶ σωτηρίᾳ πράξαντα, καὶ πᾶσι κα-
 τασκευάσαντα τὸ πλοῖον ἀφ' ὧν ὑπελάμβανε σωθήσε-
 σθαι, εἶτα χειμῶνι χρησάμενον⁴, καὶ πονησάντων⁵ αὐτῷ
 τῶν σκευῶν ἢ καὶ συντριβέντων ὄλως, τῆς ναυαγίας αἰ-
 τιῆτο. Ἄλλ' οὐτ' ἐκυβέρνων τὴν ναῦν, φήσειεν ἂν,
 ὡσπερ οὐδ' ἐστρατήγουν ἐγὼ, οὔτε τῆς τύχης κύριος ἦν,
 ἀλλ' ἐκείνη τῶν πάντων.

Ἄλλ' ἐκεῖνο λογίζου καὶ δρα· εἰ μετὰ Θηβαίων ἡμῖν
 ἀγωνιζομένοις οὕτως εἴμαρτο πράξιαι⁶, τί χρὴν προσδο-
 καῖν, εἰ μὴδὲ τούτους ἔσχομεν συμμάχους, ἀλλὰ Φιλίπ-
 πω προσέθεντο⁷; ὑπὲρ οὗ τότε ἐκεῖνος⁸ πάσας ἀφῆκε
 φωνάς. Καὶ εἰ νῦν, τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπὸ τῆς Ἀττι-
 κῆς τῆς μάχης⁹ γεγενημένης, τοσοῦτος κίνδυνος καὶ φό-
 βος περιέστη τὴν πόλιν, τί ἂν, εἴ που τῆς χώρας ταῦτό

1. Φιλοπόνας ὑπὲρ δύναμιν, la-
 borieusement au-dessus de mes for-
 ces, c'est-à-dire même avec une ac-
 tivité au-dessus de mes forces.

2. Μείζων, plus grand, c'est-à-
 dire plus puissant, plus fort.

3. Ναύκληρον, un armateur.

4. Χειμῶνι χρησάμενον, ayant
 éprouvé une tempête.

5. Πονησάντων, ayant souffert,
 ayant été endommagés.

6. Εἰ οὕτως εἴμαρτο πράξαι, si
 faire ainsi, éprouver ce que nous

avons éprouvé, était dans notre
 destinée, c'est-à-dire si le destin vou-
 lait que nous eussions le dessous.

7. Προσέθεντο, s'étaient adjoints
 (comme auxiliaires).

8. Ἐκεῖνος, Eschine.

9. Τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπὸ τῆς
 Ἀττικῆς, à une marche de trois
 jours de l'Attique, c'est-à-dire à
 trois jours de marche de l'Attique.

— Τῆς μάχης. Cette bataille se
 livra près de Chéronée, petite ville
 de la Bœotie.

τοῦτο πάθος συνέβη, προσδοκῆσαι χρῆν; ἄρ' οἴεσθε ἔτι νῦν ἂν στήναι, συνελθεῖν, ἀναπνεῦσαι; Πολλὰ μία ἡμέρα καὶ δύο καὶ τρεῖς ἔδωσαν τῶν εἰς σωτηρίαν τῆ πόλει. Τότε δὲ¹ .. Ἄλλ' οὐκ ἄξιον εἰπεῖν ἅ γε μὴδ' ἐς πεῖραν ἔδωκε θεῶν τινας εὐνοια² καὶ τὸ προβαλέσθαι τὴν πόλιν ταύτην τὴν συμμαχίαν ἧς σὺ κατηγορεῖς.

Ou Eschine prévoyait l'avenir, et en se taisant il se montrait mauvais citoyen, ou il ne le prévoyait pas, et alors Démosthène n'est pas plus coupable que lui. Démosthène, au contraire, s'est dévoué; Eschine a tiré profit des revers de la Grèce.

LVIII. Ἔστι δὲ ταυτὶ πάντα μοι τὰ πολλὰ πρὸς ὑμᾶς³, ἄνδρες δικασταί, καὶ τοὺς περιεστηκότας ἐξωθεν⁴ καὶ ἀκρωμένους, ἐπεὶ πρὸς γε τοῦτον αὐτὸν τὸν κατάπτυστον βραχὺς καὶ σαφὴς ἐξήρκει μοι λόγος. Εἰ μὲν γὰρ ἦν σοι πρόδηλα τὰ μέλλοντα, Δίσχίνη, μόνω τῶν ἄλλων, ὅτ' ἐβουλεύεθ' ἡ πόλις περὶ τούτων, τότε ἔδει σε προλέγειν· εἰ δὲ μὴ προήδεις, τῆς αὐτῆς ἀγνοίας ὑπεύθυνος εἶ τοῖς ἄλλοις, ὥστε τί μᾶλλον ἐμοῦ σὺ ταῦτα κατηγορεῖς ἢ ἐγὼ σοῦ; Τοσοῦτον γὰρ ἀμείνων ἐγὼ αὐτὸς πολίτης γέγονα εἰς αὐτὰ ταῦθ' ἃ λέγω (καὶ οὐπω περὶ τῶν ἄλλων διαλέγομαι), ὅσον ἐγὼ μὲν ἔδωκα ἐμαυτὸν

1. Τότε δὲ, mais alors, c'est-à-dire, mais si les circonstances avaient été autres. Τότε est opposé à νῦν (Καὶ εἰ νῦν, etc.). Démosthène s'arrête, et ne veut pas énumérer les maux qui auraient pu fondre sur Athènes, si les Thébains avaient combattu contre elle avec Philippe, si la bataille s'était livrée sur son propre territoire.

2. Θεῶν τινας εὐνοια, etc., la

bienveillance de quelque Dieu et le rempart qu'Athènes trouva dans cette alliance, c'est-à-dire dans son alliance avec Thèbes.

3. Ἔστι δὲ... πρὸς ὑμᾶς, mais ces choses sont à moi la plupart vis à vis de vous, c'est-à-dire mais c'est pour vous que je suis entré dans tous ces détails.

4. Ἐξωθεν, en dehors (de l'enceinte réservée aux juges).

εἰς τὰ πᾶσι δοκοῦντα συμφέρειν, οὐδένα κίνδυνον ὀκνήσας ἴδιον, οὐδ' ὑπολογισάμενος¹. Σὺ δὲ οὔτε ἕτερα εἶπες βελτίω τούτων (οὐ γὰρ ἂν τούτοις ἐχθρῶντο²), οὐτ' εἰς ταῦτα³ χρήσιμον οὐδὲν σεαυτὸν παρέσχεσ· ὅπερ δ' ἂν ὁ φαυλότατος καὶ δυσμενέστατος ἄνθρωπος ποιήσῃ τῇ πόλει, τοῦτο πεπονηκῶς ἐπὶ τοῖς συμβᾶσιν ἐξήτασαι⁴. Καὶ ἅμα Ἀρίστρατος ἐν Νάξῳ, καὶ Ἀριστόλεως ἐν Θάσῳ⁵, οἱ καθάπαξ ἐχθροὶ⁶ τῆς πόλεως, τοὺς Ἀθηναίων κρίνουσι φίλους, καὶ Ἀθήνησιν Δίσχίνης Δημοσθένους κατηγορεῖ. Καίτοι, ὅτῳ τὰ τῶν Ἑλλήνων ἀτυχήματα ἐνευδοκιμεῖν ἀπέκειτο⁷, ἀπολωλέναι μᾶλλον οὗτός ἐστι δίκαιος ἢ κατηγορεῖν ἑτέρου· καὶ ὅτῳ συνενηγόχασιν οἱ αὐτοὶ καιροὶ καὶ τοῖς τῆς πόλεως ἐχθροῖς, οὐκ ἐνι τοῦτον εὖνον εἶναι τῇ πατρίδι. Δηλοῖς⁸ δὲ καὶ ἐξ ὧν ζῆς, καὶ ποιεῖς, καὶ πολιτεύῃ, καὶ πάλιν οὐ πολιτεύῃ. Πράττεται τι τῶν ὑμῖν δοκούντων συμφέρειν; ἄφρωνος Δίσχίνης. Ἀντέκρουσέ τι καὶ γέγονεν οἶον οὐκ εἶδει; πάρεστιν Δίσχίνης· ὥσπερ τὰ βήγματα καὶ τὰ σπᾶσματα, ὅταν τι κακὸν τὸ σῶμα λάβῃ, τότε κινεῖται⁹.

1. Οὐδ' ὑπολογισάμενος, et n'ayant pas même réfléchi (aux dangers que je courais).

2. Τούτων, τούτοις. Les mesures que je proposais. — Ἐχθρῶντο. Sous-ent. οἱ Ἀθηναῖοι.

3. Εἰς ταῦτα, pour (l'exécution de) ces mesures.

4. Τοῦτο... ἐξήτασαι, tu as été reconnu après les événements ayant fait cela, c'est-à-dire les événements ont prouvé, etc.

5. Νάξῳ, Θάσῳ. Naxos et Thasos, fles de la mer Égée, avaient appartenu à Athènes. Aristrate et Aris-

tolais étaient tyrans de ces fles.

6. Καθάπαξ ἐχθροὶ, tout à fait ennemis, ennemis déclarés, ennemis mortels.

7. Ὅτῳ... ἀπέκειτο, celui à qui les malheurs des Grecs étaient en réserve pour en avoir de la gloire, c'est-à-dire celui qui comptait se faire un titre de gloire des infortunes de la Grèce.

8. Δηλοῖς, tu le montres, c'est-à-dire tu fais bien voir que tu n'es pas ami de ta patrie.

9. Κινεῖται, s'agitent, se réveillent, se font sentir.

Quand même Athènes aurait prévu sa prochaine défaite, elle ne pouvait, sans se vouer au mépris universel, embrasser un autre parti que celui de la lutte et de l'indépendance. Les Athéniens ont toujours préféré la liberté et ses périls à un tranquille esclavage.

LIX. Ἐπειδὴ δὲ ἰσχυροὺς τοῖς συμβεβηκόσιν ἔγκρι-
ται¹, βούλομαί τι καὶ παράδοξον εἰπεῖν· καὶ μου, πρὸς
Διὸς καὶ θεῶν, μηδεὶς τὴν ὑπερβολὴν θαυμάσῃ, ἀλλὰ
μετ' εὐνοίας ὃ λέγω θεωρησάτω². Εἰ γὰρ ἦν³ ἅπανσι πρό-
δηλα τὰ μέλλοντα γενήσεσθαι, καὶ προήδεσαν ἅπαντες,
καὶ σὺ προὔλεγες, Δισχίνη, καὶ διεμαρτύρου βοῶν καὶ
κεκραγῶς, ὅς οὐδ' ἐφθέγξω, οὐδ' οὕτως⁴ ἀποστατέον τῇ
πόλει τούτων⁵ ἦν, εἴπερ ἡ δόξης, ἡ προγόνων, ἡ τοῦ
μέλλοντος αἰῶνος εἶχε λόγον. Νῦν μὲν γ' ἀποτυχεῖν δο-
κεῖ τῶν πραγμάτων, ὃ πᾶσι κοινόν ἐστιν ἀνθρώποις,
ὅταν τῷ θεῷ ταῦτα δοκῇ⁶. τότε δ', ἀξιούσα προεστάναι
τῶν ἄλλων⁷, εἴτ' ἀποσταῖσα τούτου⁸, Φιλίππῳ προδε-
δικέναι πάντας ἂν ἔσχεν αἰτίαν. Εἰ γὰρ ταῦτα⁹ προεἶτο
ἀκονιτὶ, περὶ ὧν οὐδένα κίνδυνον ὄντιν' οὐχ ὑπέμειναν
οἱ πρόγονοι, τίς ἂν οὐχὶ κατέπτυσεν ἂν σοῦ; μὴ γὰρ δὴ
τῆς πόλεως γε, μηδ' ἐμοῦ. Τίσι δ' ὀφθαλμοῖς, πρὸς
Διὸς, ἐρωῶμεν ἂν τοὺς εἰς τὴν πόλιν ἀνθρώπους ἀφι-

1. Πολὺς ἔγκριται, il insiste vivement, il presse, il s'acharne sur. — πολὺς ἐκвиваит à πολύ.

2. Μηδεὶς θαυμάσῃ, ἀλλὰ θεωρησάτω, que personne ne s'étonne, mais que (chacun) examine, c'est-à-dire qu'on examine avant de s'étonner de, de se recrier sur.

3. ἦν, avaient été.

4. Οὐδ' οὕτως, pas même ainsi, c'est-à-dire pas même alors, pas même dans ces conditions.

5. Τούτων. Les résolutions adoptées, la conduite embrassée.

6. Ὅταν... δοκῇ, lorsque cela plaît à la divinité, c'est-à-dire lorsque Dieu veut qu'on échoue.

7. Προεστάναι τῶν ἄλλων, être à la tête des autres (peuples), commander à la Grèce.

8. Τούτου, cela, cette prétention à la prééminence.

9. Ταῦτα. La prééminence d'Athènes et la liberté de la Grèce.

κνουμένους, εἰ τὰ μὲν πράγματα εἰς ὅπερ νυνὶ περίσθη¹, ἡγεμῶν δὲ καὶ κύριος ἠρέθη Φίλιππος ἀπάντων, τὸν δ' ὑπὲρ τοῦ μὴ γενέσθαι ταῦτα ἀγῶνα ἕτεροι χωρὶς ἡμῶν ἦσαν πεποιημένοι, καὶ ταῦτα, μηδεπώποτε τῆς πόλεως ἐν τοῖς ἔμπροσθεν χρόνοις ἀσφάλειαν ἄδοξον μᾶλλον ἢ τὸν ὑπὲρ τῶν καλῶν κίνδυνον ἠρημένης; Τίς γὰρ οὐκ οἶδεν Ἑλλήνων, τίς δὲ βαρβάρων, ὅτι καὶ παρὰ Θηβαίων, καὶ παρὰ τῶν ἔτι τούτων πρότερον ἰσχυρῶν γεγενημένων Λακεδαιμονίων, καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Περσῶν βασιλέως, μετὰ πολλῆς χάριτος τοῦτ' ἂν ἀσμένως ἐδόθη τῇ πόλει, ὃ τι βούλεται λαβούση καὶ τὰ ἑαυτῆς ἐχούση, τὸ κελευόμενον ποιεῖν², καὶ ἕαν ἕτερον τῶν Ἑλλήνων προεστάναι; Ἄλλ' οὐκ ἦν ταῦθ', ὡς ἔοικε, τοῖς Ἀθηναίοις τοῖς τότε πάτρια, οὐδ' ἀνεκτὰ, οὐδ' ἔμφυτα· οὐδ' ἠδυνήθη πώποτε τὴν πόλιν οὐδεὶς ἐκ παντὸς τοῦ χρόνου πεῖσαι, τοῖς ἰσχύουσι μὲν, μὴ δίκαια δὲ πράττουσι, προσθεμένην³, ἀσφαλῶς δουλεύειν· ἀλλ' ἀγωνιζομένη περὶ πρωτείων καὶ τιμῆς καὶ δόξης καὶ κινδυνεύουσα πάντα τὸν αἰῶνα διατετέλεκε. Καὶ ταῦθ' οὕτω σεμνὰ καὶ προσήκοντα τοῖς ὑμετέροις ἡθεσιν ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε εἶναι, ὥστε καὶ τῶν προγόνων τοὺς ταῦτα πράξαντας μάλιστα ἐπαινεῖτε. Εἰκότως· τίς γὰρ οὐκ ἂν ἀγάσαιο τοῦ ἀνδρῶν ἐκείνων τῆς ἀρετῆς⁴, οἳ καὶ τὴν πόλιν ἐκλιπεῖν ὑπέμειναν, εἰς τὰς τριήρεις ἐμβάντες, ὑπὲρ

1. Εἰ τὰ μὲν πράγματα... περίσθη, etc., si les affaires en étaient réduites au point où elles en sont aujourd'hui, et que de plus...

2. Τὸ κελευόμενον ποιεῖν, faire ce qu'on lui commandait, c.-à-d. se

résigner à l'obéissance, subir le joug.

3. Προσθεμένην, s'étant adjointe à, ayant embrassé le parti de.

4. Construisiez : Τίς γὰρ οὐκ ἂν ἀγάσαιο τῆς ἀρετῆς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων.

τοῦ μὴ τὸ κελεύσμενον ποιῆσαι; τὸν μὲν ταῦτα¹ συμβουλεύσαντα, Θεμιστοκλέα, στρατηγὸν ἐλόμενοι, τὸν δ' ὄπακούειν ἀποφηνάμενον τοῖς ἐπιτακτομένοις, Κυρσίλον², καταλίθωσαντες, οὐ μόνον αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ αἱ γυναῖκες αἱ θμύτεραι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ³. Οὐ γὰρ ἐζήτουν οἱ τότε Ἀθηναῖοι οὔτε βήτορα, οὔτε στρατηγὸν, δι' οὗτου δουλεύουσιν εὐτυχῶς· ἀλλ' οὐδὲ ζῆν ἤξιουν, εἰ μὴ μετ' ἐλευθερίας αὐτοῖς ἐξέσται τοῦτο ποιῆν⁴. Ἠγεῖτο γὰρ αὐτῶν ἕκαστος οὐχὶ τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ μόνον γεγενῆσθαι, ἀλλὰ καὶ τῇ πατρίδι. Διαφέρει δὲ τίς; ὅτι ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι μόνον γεγενῆσθαι νομίζων, τὸν τῆς εἰμαρμένης καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον περιμένει· ὁ δὲ καὶ τῇ πατρίδι⁵, ὑπὲρ τοῦ μὴ ταύτην ἐπίδειν δουλεύουσαν ἀποθνήσκειν ἐβελήσει, καὶ φοβερωτέρας ἠγήσεται τὰς θύρας καὶ τὰς ἀτιμίαις, ἅς ἐν δουλευούσῃ τῇ πόλει φέρειν ἀνάγκη, τοῦ θανάτου⁶.

En condamnant Ctésiphon pour avoir proposé de décerner à Démosthène une couronne imméritée, les juges proclameront qu'Athènes a failli. Si Démosthène avait donné d'autres conseils, c'est alors qu'en pourrait l'accuser avec justice.

LX. Εἰ μὲν τοίνυν τοῦτ' ἐπεχείρουν λέγειν, ὥς ἄρα ἐγὼ προήγαγον ὑμᾶς ἄξια τῶν προγόνων φροσῆν, οὐκ ἔστιν ὅστις οὐκ ἂν εἰκότως ἐπιτιμησέέ μοι. Νῦν δ' ἐγὼ

1. Ταῦτα, ces choses, c'est-à-dire l'abandon de la ville.

2. Ἀποφηνάμενον, ayant prononcé, ouvert (l'avis de), ayant conseillé de. — Κυρσίλος. On n'a aucun détail sûr ce Cyrille.

3. Τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. Sous-entendu καταλίθωσαν.

4. Τοῦτο ποιῆν, faire cela, c'est-à-dire vivre.

5. Καὶ τῇ πατρίδι. Sous-ent. γεγενῆσθαι νομίζων.

6. Joignez φοβερωτέρας τοῦ θανάτου.

7. Νῦν δέ, mais au contraire, mais loin de là.

μὲν ὑμετέρας τὰς τοιαύτας προαιρέσεις ἀποφαίνω, καὶ δείκνυμι ὅτι καὶ πρὸ ἐμοῦ τοῦτ' εἶχε τὸ φρόνημα ἡ πόλις· τῆς μὲντοι διακονίας τῆς ἐφ' ἐκάστοις τῶν πεπραγμένων καὶ ἐμαυτῷ μετεῖναι σῆμι· οὗτος δὲ, τῶν ὄλων κατηγορῶν¹, καὶ κελεύων ὑμᾶς ἐμοὶ πικρῶς ἔχειν, ὡς φόβων καὶ κινδύνων αἰτίῳ τῇ πόλει γεγενημένῳ, τῆς μὲν εἰς τὸ παρὸν τιμῆς ἐμὲ ἀποστερηῆσαι γλίσχεται, τὰ δ' εἰς ἅπαντα τὸν λοιπὸν χρόνον ἐγκόμια ὑμῶν² ἀφαιρεῖται. Εἰ γὰρ, ὡς οὐ τὰ βέλτιστα ἐμοῦ πολιτευσαμένου, τοῦδ'³ καταψηφιεῖσθε, ἡμαρτηκέναι δόξετε, οὐ τῇ τῆς τύχης ἀγνωμοσύνη τὰ συμβάντα παθεῖν. Ἄλλ' οὐκ ἔστιν, οὐκ ἔστιν ὅπως ἡμάρτετε, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὸν ὑπὲρ τῆς ἀπάντων ἐλευθερίας καὶ σωτηρίας κίνδυνον ἀράμενοι, οὐ μὰ τοὺς ἐν Μαραθῶνι προκινδυνεύσαντας τῶν προγόνων, καὶ τοὺς ἐν Πλαταιαῖς παραταξαμένους⁴, καὶ τοὺς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχῆσαντας, καὶ τοὺς ἐπ' Ἀρτεμισίῳ, καὶ πολλοὺς ἑτέρους τοὺς ἐν τοῖς δημοσίοις μνήμασι⁵ κειμένους ἀγαθοὺς ἄνδρας· οὗς ἅπαντας ὁμοίως ἡ πόλις τῆς αὐτῆς ἀξιώσασα τιμῆς ἔθαψεν, Δίσχλην, οὐχὶ τοὺς κατορθώσαντας αὐτῶν αὐδὰ ταὺς κράτήσαντας μόνους. Δικαίως· ὁ μὲν γὰρ ἦν ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργον ἅπασαι πέπρακται· τῇ τύχῃ δὲ, ἦν ὁ δαίμων ἀπένειμεν ἐκάστοις, ταύτῃ κέχρηται.

Ἔπειν⁶, ὧ κατάρατε καὶ γραμμαστοσύφον, σὺ μὲν,

1. Τῶν ὄλων κατηγορῶν, accusant tout (ce qui a été fait).

2. Τῆς εἰς τὸ παρὸν τιμῆς. La couronne que Ctesiphon propose de me décerner. — Ὑμῶν, de vous, c'est-à-dire qui vous sont dus.

3. Τοῦδὲ. Ctesiphon.

4. Παραταξαμένους, qui se sont rangés (contre l'ennemi).

5. Τεῖς δημοσίοις μνήμασι. Ces sépultures publiques étaient dans le Céramique, hors de la ville.

τῆς παρὰ τουτωνὶ τιμῆς καὶ φιλανθρωπίας ἐμὲ ἀποστερῆσαι βουλόμενος, τρόπαια καὶ μάχας καὶ παλαιὰ ἔργα ἔλεγες, ὧν τίνος προσεδεῖτο ὁ παρὼν ἀγὼν οὐτοσί¹; Ἐμὲ δὲ, ὧ τρίταγωνιστὰ, τὸν περὶ τῶν πρωτείων σύμβουλον τῇ πόλει² παριόντα, τὸν τίνος φρόνημα λαβόντα ἀναβαίνειν ἐπὶ τὸ βῆμα ἔδει; τὸ τοῦ τούτων ἀνάξια³ ἐραῦντος; δικαίως μὲντ' ἂν ἀπέθανον. Ἐπεὶ γ' οὐδ' ὑμᾶς, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀπὸ τῆς αὐτῆς διανοίας δεῖ τάς τε ἰδίας δίκας καὶ τὰς δημοσίας κρίνειν, ἀλλὰ τὰ μὲν τοῦ καθ' ἡμέραν βίου συμβόλαια, ἐπὶ τῶν ἰδίων νόμων καὶ ἔργων σκοποῦντας⁴, τὰς δὲ κοινὰς προαιρέσεις, εἰς τὰ τῶν προγόνων ἀξιώματα ἀποβλέποντας· καὶ παραλαμβάνειν γε, ἅμα τῇ βακτηρίᾳ καὶ τῷ συμβόλῳ⁵, τὸ φρόνημα τὸ τῆς πόλεως νομίζειν ἕκαστον ὑμῶν δεῖ, ὅταν τὰ δημόσια εἰσίσητε κρινούντες, εἴπερ ἄξια ἐκείνων⁶ πράττειν οἴεσθε χρῆναι.

Démosthène revient au récit des faits. Arrivée des députés athéniens à Thèbes; ils y trouvent des envoyés de Philippe et des Thessaliens, et les partisans d'Athènes dans la consternation.

LXI. Ἀλλὰ γὰρ ἐμπεσὼν εἰς τὰ πεπραγμένα τοῖς προγόνοις ὑμῶν, ἔστιν ἃ τῶν ψηφισμάτων παρέβην καὶ

1. Ὁ παρὼν ἀγὼν οὐτοσί, le procès présent, le procès actuel.

2. Τὸν... παριόντα, qui m'avancé pour conseiller à la ville la prééminence, c'est-à-dire qui montais à la tribune pour engager Athènes à défendre sa prééminence.

3. Τούτων ἀνάξια, (des paroles) indignes de ceux-ci, des Athéniens.

4. Ἐπὶ τῶν νόμων σκοποῦντας,

examinant d'après les lois, conformément aux lois.

5. Τῇ βακτηρίᾳ καὶ τῷ συμβόλῳ. Chaque juge recevait au moment de siéger un bâton ou sceptre, insigne de son autorité, et un bulletin qu'il représentait ensuite pour se faire payer une indemnité.

6. Ἐκείνων, ceux-là, c'est-à-dire les ancêtres.

τῶν πραχθέντων· ἐπανελθεῖν οὖν, ὅθεν εἰς ταῦτ' ἐξέβην¹, βούλομαι.

Ὡς γὰρ ἀφικόμεθα εἰς τὰς Θήβας², κατελαμβάνομεν Φιλίππου καὶ Θετταλῶν καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων³ παρόντας πρέσβεις, καὶ τοὺς μὲν ἡμετέρους φίλους ἐν φόβῳ, τοὺς δ' ἐκείνου⁴ θρασεῖς. Ὅτι δ' οὐ νῦν ταῦτα λέγω τοῦ συμφέροντος ἕνεκα ἐμαυτῷ, λέγε μοι τὴν ἐπιστολὴν ἣν τότε ἐπέμψαμεν εὐθύς⁵ οἱ πρέσβεις. Καίτοι τσαύτη γε ὑπερβολῇ συκοφαντίας οὗτος κέχρηται ὥστ', εἰ μὲν τι τῶν δεόντων ἐπράχθη, τὸν καιρὸν, οὐκ ἐμέ φησιν αἴτιον γεγενῆσθαι, τῶν δ' ὡς ἐτέρως⁶ συμβάντων ἀπάντων ἐμέ καὶ τὴν ἐμὴν τύχην αἰτίαν εἶναι. Καὶ, ὡς ἔοικεν, ὁ σύμβουλος καὶ ῥήτωρ ἐγὼ τῶν μὲν ἐκ λόγου καὶ τοῦ βουλευσασθαι πραχθέντων⁷ οὐδενὸς αὐτῷ συναίτιος εἶναι δοκῶ, τῶν δ' ἐν τοῖς ὄπλοις καὶ κατὰ τὴν στρατηγίαν ἀτυχηθέντων, μόνος αἴτιος εἶναι. Πῶς ἂν ὠμότερος συκοφάντης γένοιτ' ἂν ἢ καταρατότερος τούτου; Λέγε τὴν ἐπιστολὴν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ⁸.

1. Ὅθεν εἰς ταῦτ' ἐξέβην, (au point) où j'ai commencé cette digression.

2. Ἀφικόμεθα εἰς τὰς Θήβας. Il s'agit des députés athéniens envoyés à Thèbes en exécution du décret proposé par Démosthène (Voy. chapitre 17). Démosthène lui-même faisait partie de cette députation.

3. Τῶν ἄλλων συμμάχων, les autres alliés (de Philippe), les Dolopes, les Phthiotes, les Étoliens.

4. Ἐκείνου. Philippe.

5. Εὐθύς, aussitôt (après notre arrivée à Thèbes).

6. Ὡς ἐτέρως, autrement (qu'il n'eût fallu), c'est-à-dire malheureusement, mal.

7. Τῶν... πραχθέντων, les choses faites à la suite de la parole et de la délibération, c.-à-d. ce qui a été l'ouvrage de la parole et du conseil.

8. Cette lettre manque, ainsi que toutes les pièces que Démosthène aura l'occasion de citer depuis ce chapitre jusqu'à la fin de son discours. On conteste d'ailleurs, et avec toute apparence de probabilité, l'authenticité des lettres et des décrets rapportés ci-dessus.

Assemblée générale des Thébains. Les députés de Philippe et ceux d'Athènes prennent la parole tour à tour. Les Thébains embrassent le parti d'Athènes.

LXII. Ἐπειδὴ τοίνυν ἐποίησαντο τὴν ἐκκλησίαν, προσήγον ἑκείνους¹ προτέρους, διὰ τὸ τὴν τῶν συμμάχων τάξιν ἑκείνους ἔχειν· καὶ παρελθόντες ἐδημηγόρουν, πολλὰ μὲν Φίλιππον ἐγκωμιάζοντες, πολλὰ δ' ὑμῶν κατηγοροῦντες, ἄπανθ' ὅσα πώποτε ἐναντία ἐπράξατε Θεβαίους ἀναμιμνήσκοντες. Τὸ δ' οὖν κεφάλαιον, ἡξίου, ὧν μὲν εὖ κατόνθεσαν ὑπὸ Φιλίππου, χάριν αὐτοῖς² ἀποδοῦναι· ὧν δ' ὑφ' ὑμῶν ἠδίκηνται, δίκην λαβεῖν ἑποτέρως βούλωνται, ἢ διιέντας αὐτοὺς ἐφ' ὑμᾶς³, ἢ συνεμβαλόντας εἰς τὴν Ἀττικὴν. Καὶ ἐδείκνυσαν, ὡς φοντο, ἐκ μὲν ὧν αὐτοὶ συνεβούλευον⁴, τὰ ἐκ τῆς Ἀττικῆς βροσκήματα καὶ ἀνδράποδα καὶ τᾶλλα ἀγαθὰ εἰς τὴν Βοιωτίαν ἤξοντα⁵· ἐκ δὲ ὧν ἡμᾶς ἐρεῖν ἔφασαν, τὰ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ διαρπασθησόμενα ὑπὸ τοῦ πολέμου· καὶ ἄλλα πολλὰ πρὸς τούτοις, εἰς ταῦτά δὲ πάντα συντείνοντα⁶, ἔλεγον. Ἄ δ' ἡμεῖς πρὸς ταῦτα ἀντείπομεν, τὰ μὲν καθ' ἕκαστα ἐγὼ μὲν ἀντὶ παντὸς τιμησαίμην ἂν εἶπαῖν τοῦ βίου⁷· ὑμᾶς δὲ δέδοικα μὴ, παρεληλυθῶτων τῶν καιρῶν, ὥσπερανεὶ κατακλυσμὸν ἠγούμενοι

1. Ἐποίησαντο. Sous-ent. οἱ Θεβαῖοι. — Ἐκείνους. Les députés de Philippe et des Thessaliens.

2. Αὐτοῖς. Les Thébains.

3. Διιέντας αὐτοὺς ἐφ' ὑμᾶς, en les laissant passer (pour marcher) contre vous.

4. Ἐκ μὲν... συνεβούλευον, d'après ce qu'ils conseillaient, c'est-à-dire si les Thébains suivaient leurs conseils.

5. ἤξοντα, devant venir (comme fruits de la conquête),

6. Εἰς ταῦτά συντείνοντα, tenant au même but.

7. Ἐγὼ μὲν... τοῦ βίου, j'estimerai au prix de ma vie entière de pouvoir les dire une à une, c'est-à-dire je voudrais pour tout au monde pouvoir vous les répéter fidèlement, d'une manière complète.

γεγενῆσθαι τῶν πραγμάτων¹, μάταιον ὄγλον τοὺς περὶ τούτων λόγους νομίσητε. Ἄ δ' οὖν ἐπίσασμεν ἡμεῖς, καὶ ἂ ὑμῖν ἀπεκρίναντο², ἀκούσατε. Λέγε ταυτὶ λαβών.

www.libtool.com.cn

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ ΘΗΒΑΙΩΝ³.

Arrivée de l'armée athénienne à Thèbes; confiance des Thébains. Bon ordre, discipline, bravoure de l'armée dans deux premiers combats. Joie des Athéniens; on décrète des sacrifices aux Dieux.

LXIII. Μετὰ ταῦτα τοῖνον ἐκάλουν ὑμᾶς καὶ μετεπέμποντο· ἐξῆτε, ἐβουθέητε· ἵνα τὸν μέσῳ παραλείπω, οὕτως οἰκείως ὑμᾶς ἐδέχοντο ὥστ', ἔξω τῶν ὀπλιτῶν καὶ τῶν ἰππέων⁴ ὄντων, εἰς τὰς οἰκίας καὶ τὸ ἄστὺ δέχεσθαι τὴν στρατιάν⁵, ἐπὶ παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τὰ τιμιώτατα. Καίτοι τρία ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ πᾶσιν ἀνθρώποις ἔδειξαν ἐγκώμια Θεβαῖοι καθ' ὑμῶν⁶ τὰ κάλλιστα· ἐν μὲν ἀνδρίας, ἕτερον δὲ δικαιοσύνης, τρίτον δὲ σωφροσύνης. Καὶ γὰρ, τὸν ἀγῶνα μεθ' ὑμῶν μᾶλλον ἢ πρὸς ὑμᾶς ἐλόμενοι ποιήσασθαι, καὶ ἀμείνους εἶναι καὶ δικαιότερα ἀξιοῦν ὑμᾶς ἔκριναν Φιλίππου. Καὶ τὰ παρ' αὐτοῖς τε καὶ παρὰ πᾶσιν ἐν πλειίστῃ φυλακῇ, παῖδας καὶ γυναῖκας, ἐφ' ὑμῖν ποιήσαντες⁷, σωφροσύνης πίστιν περὶ ὑμῶν ἔχοντες ἔδειξαν. Ἐν οἷς ἅπασιν,

1. Ὡς περὶ κατὰ κλυσμένον ἡγούμενοι γεγενῆσθαι τῶν πραγμάτων, pensant qu'une sorte de déluge des affaires a eu lieu, c'est-à-dire dans la persuasion où vous êtes qu'un déluge de maux a inondé la Grèce.

2. Ἄ ὑμῖν ἀπεκρίναντο. Sous-entendu οἱ Θεβαῖοι.

3. Cette réponse manque.

4. Ἐξω, hors (de la ville). — Τῶν ὀπλιτῶν καὶ τῶν ἰππέων, les hoplites et les cavaliers (thébains).

5. Τὴν στρατιάν, l'armée (athénienne), notre armée.

6. Καθ' ὑμῶν, à votre avantage, en votre honneur.

7. Ἐφ' ὑμῖν ποιήσαντες, ayant mis en vos mains, vous ayant confiés.

ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ γε ὑμᾶς¹ ὀρθῶς ἐφάνησαν ἐγνω-
 κότες· οὔτε γὰρ, εἰς τὴν πόλιν εἰσελθόντος τοῦ στρατα-
 πέδου², οὐδεὶς οὐδὲν οὐδὲ ἀδίκως ὑμῖν ἐνεκάλεσεν³, οὔτω
 σῶφρονας παρέσχεσθε ὑμᾶς αὐτούς· δις τε συμπαρατα-
 ξάμενοι τὰς πρώτας μάχας⁴, τὴν π⁵ ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ
 καὶ τὴν χειμερινὴν⁶, οὐκ ἀμέμπτους μόνον ὑμᾶς αὐτούς,
 ἀλλὰ καὶ θαυμαστοὺς ἐδείξατε, τῷ κόσμῳ, ταῖς παρα-
 σκευαῖς, τῇ προθυμίᾳ. Ἐφ' οἷς παρὰ μὲν τῶν ἄλλων
 ὑμῖν ἐγίγοντο ἔπαινοι, παρὰ δὲ ὑμῶν θυσίαι καὶ πομ-
 παὶ τοῖς θεοῖς. Καὶ ἔγωγε ἠδέως ἂν ἐροίμην Αἰσχίνην,
 ὅτε ταῦτ'⁸ ἐπράττετε, καὶ ζηλοῦ, καὶ χαρᾶς, καὶ ἐπαί-
 νων ἦν ἡ πόλις μεστὴ, πότερον συνέθυε καὶ συνευφραί-
 νετο τοῖς πολλοῖς, ἢ, λυπούμενος καὶ στένων καὶ δυσ-
 μεναίνων ἐπὶ τοῖς κοινοῖς ἀγαθοῖς, οἶκοι καθῆτο. Εἰ μὲν
 γὰρ παρῆν, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἐξητάζετο⁷, πῶς οὐ
 δεινὰ ποιεῖ, μᾶλλον δ' οὐδ' ὄσια, εἰ, ὧν ὡς ἀρίστων αὐ-
 τὸς τοὺς θεοὺς ἐποιήσατο μάρτυρας, ταῦθ' ὡς οὐκ ἄριστα
 νῦν ὑμᾶς ἀξιοῖ ψηφίσασθαι, τοὺς ὁμωμοκότας τοὺς
 θεοὺς⁸; Εἰ δὲ μὴ παρῆν, πῶς οὐκ ἀπολωλέναι πολλά-
 κισ ἐστὶ δίκαιος, εἰ, ἐφ' οἷς ἔχαιρον οἱ ἄλλοι, ταῦτα

1. Κατὰ ὑμᾶς, sur vous, sur vo-
 tre compte.

2. Τοῦ στρατοπέδου, l'armée
 (athénienne).

3. Οὐδεὶς... ἐνεκάλεσεν, personne
 ne se plaignit de vous, même in-
 justement.

4. Τὰς πρώτας μάχας. Il paraît,
 d'après ce passage, que la défaite de
 Chéronée fut précédée de deux au-
 tres combats.

5. Τοῦ ποταμοῦ. Le Céphise. —
 Τὴν χειμερινὴν. On ne sait ce
 que ce mot signifie ici, la guerre

n'ayant pas eu lieu en hiver; un com-
 mentateur pense qu'il faut traduire *le*
combat de l'orage, parce qu'il sup-
 pose qu'un orage s'éleva pendant
 que les armées étaient aux prises.

6. Ταῦτα. Les sacrifices et les
 processions en l'honneur des Dieux.

7. Μετὰ τῶν ἄλλων ἐξητάζετο,
 était compté avec les autres, se ran-
 geait, se trouvait, était avec les au-
 tres, faisait comme eux.

8. Ὁμωμοκότας τοὺς θεοὺς. Al-
 lusion au serment que prononçaient
 les juges avant de siéger.

ἐλυπεῖτο ὀρών; Λέγε δὴ καὶ ταῦτα τὰ ψηφίσματά μοι.

ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ ΘΥΣΙΩΝ¹.

Les mesures conseillées par Démosthène et exécutées par lui avec une infatigable activité consternent Philippe. Couronnes décernées à Démosthène.

www.libtool.com.cn

LXIV. Οὐκοῦν ἡμεῖς μὲν ἐν θυσίαις ἤμεν τότε, Θηβαῖοι δ' ἐν τῷ δι' ἡμᾶς σεσωῖσθαι νομιζεῖν²· καὶ περὶ εἰσπληροῦται τοῖς βοηθείαις δεήσεσθαι δοκοῦσιν ἀφ' ὧν ἔπραττον οὗτοι³, αὐτοὺς βοηθεῖν ἐτέροις ἐξ ὧν ἐπίσθητ' ἐμοί. Ἀλλὰ μὴν, οἷας τότε ἠφίει φωνὰς ὁ Φίλιππος, καὶ ἐν οἷαις ἦν ταραχαῖς ἐπὶ τούτοις, ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τῶν ἐκείνου μαθήσεσθε, ὧν⁴ εἰς Πελοπόννησον ἔπεμψε. Καί μοι λέγε ταύτας λαβὼν, ἴν' εἰδῆτε, ἡ ἐμὴ συνέχεια, καὶ πλάνοι⁵, καὶ ταλαιπωρίαί, καὶ τὰ πολλὰ ψηφίσματα, ἃ νῦν οὗτος διέσυρε, τί ἀπειργάσατο.

Καίτοι πολλοὶ παρ' ὑμῖν, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, γεγόνασι ῥήτορες ἔνδοξοι καὶ μεγάλοι πρὸ ἐμοῦ, Καλλίστρατος ἐκεῖνος⁶, Ἀριστοφῶν⁷, Κέφαλος, Θρασύβουλος⁸, ἕτεροι

1. Ces décrets manquent.

2. Ἐν τῷ δι' ἡμᾶς σεσωῖσθαι νομιζεῖν, dans la croyance qu'ils avaient été sauvés par nous.

3. Τοῖς βοηθείαις... οὗτοι, à ceux qui, grâce à ce que faisaient ceux-ci, semblaient être sur le point d'avoir besoin de secours, c'est-à-dire à vous qui, grâce aux menées d'Eschine et des autres traitres de Thèbes et d'Athènes, paraissiez avoir bientôt besoin de secours.

4. ὧν pour ἃς, par attraction.

5. Συνέχεια, assiduité, soins perpétuels, infatigables. — Πλάνοι,

courses, voyages, comme l'ambassade à Thèbes.

6. Καλλίστρατος ἐκεῖνος, le célèbre, le grand Callistrate. Ἐκεῖνος est emphatique. Callistrate était le plus célèbre et le plus grand orateur de son temps; il fut encore entendu par Démosthène.

7. Ἀριστοφῶν. Voyez la note 6 de la page 47.

8. Κέφαλος. Il ne faut pas confondre cet orateur avec le père de Lysias. — Θρασύβουλος. Il y eut plusieurs Thrasybule; on ne sait duquel il est question ici.

μυριοί· ἀλλ' ὅμως οὐδεὶς πώποτε τούτων διὰ παντός
 ἔδωκεν ἑαυτὸν εἰς οὐδὲν τῆ πόλει· ἀλλ' ὁ μὲν γράφων
 οὐκ ἂν ἐπρέσβευσεν· ὁ δὲ πρεσβεύων οὐκ ἂν ἔγραφεν.
 Ὑπελείπετο γὰρ αὐτῶν ἕκαστος ἑαυτῷ ἅμα μὲν βρ-
 στῶνην, ἅμα δ' εἴ τι γίγνοιτο, ἀναφορὰν¹. Τί οὖν, εἴποι
 τις ἂν, σὺ τοσοῦτον ὑπερῆρας ῥώμη καὶ τόλμη τοὺς
 ἄλλους ὥστε πάντα ποιεῖν αὐτός; Οὐ λέγω ταῦτα·
 ἀλλ' οὕτως ἐπεπείσμην μέγαν εἶναι τὸν κατειληφότεν
 κίνδυνον τὴν πόλιν, ὥστ' οὐκ ἐδόκει μοι χῶραν οὐδὲ
 πρόνοιαν οὐδεμίαν τῆς ἰδίας ἀσφαλείας διδόναι², ἀλλ'
 ἀγαπητὸν εἶναι εἰ μὴδὲν παραλείπων τις ἂ δεῖ πρά-
 ξειεν. Ἐπεπείσμην δ' ὑπὲρ ἑμαυτοῦ, τυχὸν μὲν ἀναι-
 σθητῶν, ὅμως δ' ἐπεπείσμην, μήτε γράφοντ' ἂν ἐμοῦ γρά-
 ψαι βέλτιον μὴδένα, μήτε πράττοντα πράξαι, μήτε
 πρεσβεύοντα πρεσβεῦσαι προθυμότερον μὴδὲ δικαιοτέ-
 ρον. Διὰ ταῦτα ἐν ἅπασιν ἑμαυτὸν ἔταττον³. Λέγε δὴ
 τὰς ἐπιστολάς Φιλίππου.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ⁴.

Εἰς ταῦτα κατέστησε Φίλιππον ἡ ἐμὴ πολιτεία, Αἰ-
 σχίνη· ταύτην τὴν φωνὴν ἐκεῖνος ἐφῆκε δι' ἐμέ, πολ-
 λούς καὶ θρασεῖς τὰ πρὸ τούτων⁵ τῆ πόλει ἐπαιρόμενος
 λόγους. Ἄνθ' ὧν δικαίως ἐστεφανούμην ὑπὸ τούτων⁶·
 καὶ σὺ παρὼν οὐκ ἀντέλεγες· ὁ δὲ γραψάμενος Διών-

1. Εἴ τι γίγνοιτο, s'il arrivait quelque chose, c'est-à-dire s'il arrivait malheur. — Ἀναφορὰν, moyen d'écartier de soi la faute (en la rejetant sur un autre), excuse.

2. Διδόναι, laisser, permettre.

3. Ἐν ἅπασιν. . ἔταττον, je me

plaçais dans toutes les affaires, c'est-à-dire je me trouvais partout, je m'occupais de tout.

4. Ces lettres manquent.

5. Τούτων. Le rétablissement de la concorde entre Thèbes et Athènes.

6 Τούτωνί. Les Athéniens.

δας τὸ πέμπτον μέρος¹ τῶν ψήφων οὐκ ἔλαβε. Καί μοι λέγε ταῦτα τὰ ψηφίσματα, τὰ τότε μὲν ἀποπεφευγότα, ὑπὸ τούτου² δὲ οὐδὲ γραφέντα.

www.ψΗΦΙΣΜΑΤΑ.com.cn

Les auteurs des décrets qui décernaient des couronnes furent accusés par d'autres que par Eschine, et ils furent absous. C'était en effet le moment où on pouvait juger la cause en elle-même. Ces précédents sont en faveur de Ctésiphon.

LXV. Ταῦτι τὰ ψηφίσματα, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰς αὐτὰς συλλαβὰς καὶ τὰ αὐτὰ ῥήματα ἔχει ἅπερ πρότερον μὲν Ἀριστόνικος, νῦν δὲ Κτησιφῶν γέγραφεν οὕτως· καὶ ταῦτ' Δίσχίνης οὐτ' ἐδίωξεν αὐτὸς, οὔτε τῷ γραψαμένῳ συγκατηγόρησε. Καίτοι τότε τὸν Δημομέλην, τὸν ταῦτα γράφοντα, καὶ τὸν Ἵπερίδην, εἶπερ ἀληθῆ μου νῦν κατηγορεῖ, μᾶλλον ἢ εἰκότως ἢ τόνδ' ἐδίωκε⁴. Διὰ τί; ὅτι τῷ μὲν ἔστ' ἀνενεγκεῖν ἐπ' ἐκείνους⁵, καὶ τὰς τῶν δικαστηρίων γνώσεις, καὶ τὸ τοῦτον αὐτὸν ἐκείνων⁶ μὴ κατηγορηκέαι, ταῦτ' ἀγραφάντων ἅπερ οὗτος νυνί, καὶ τὸ τοὺς νόμους μηκέτ' ἔξῃ περὶ τῶν οὕτω πραχθέντων⁷ κατηγορεῖν, καὶ πολλὰ ἕτερα. Τότε δ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἂν ἐκρίνετο ἐφ' ἑαυτοῦ, πρὶν τι τούτων προσλαβεῖν⁸.

1. Τὸ πέμπτον μέρος. Voyez la note 3 de la page 68.

2. Τὰ ἀποπεφευγότα, qui furent absous. — Τούτου. Eschine.

3. Ces décrets manquent.

4. Μᾶλλον ἢ εἰκότως ἐδίωκε, si (Eschine) aurait poursuivi avec plus de raison, avec plus de convenance. — Τόνδε. Ctésiphon.

5. Ὅτι... καὶ ἐπ' ἐκείνους, parce

qu'il est possible à celui-ci (Ctésiphon) d'oser rejeter sur ceux-là (Démoméle et Hypéride), c'est-à-dire d'alléguer leur exemple.

6. Τοῦτον αὐτόν. Eschine. —

Ἐκείνων. Démoméle et Hypéride.

7. Τῶν πραχθέντων, les choses accomplies, jugées.

8. Τότε δ' αὐτὰ... προσλαβεῖν, alors l'affaire eût été jugée en elle-

Si Eschine n'a pas intenté alors d'accusation, c'est qu'il n'aurait pu calomnier à son aise, comme aujourd'hui, et dénaturer des faits dont le souvenir était encore vivant.

LXVI. Ἄλλ' οὐκ ἦν, οἶμαι, τότε, ἃ νυνὶ ποιεῖ, ἐκ παλαιῶν χρόνων καὶ ψηφισμάτων πολλῶν ἐκλέξαντα ἃ μῆτε προήδει μηδεὶς μήτ' ἂν ᾤθη τήμερον ῥηθῆναι, διαβάλλειν, καὶ μετενεγκόντα τοὺς χρόνους, καὶ προφάσεις ἀντὶ τῶν ἀληθῶν ψευδεῖς μεταθέντα τοῖς πεπραγμένοις, δοκεῖν τι λέγειν¹. Οὐκ ἦν τότε ταῦτα, ἀλλ' ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας², ἐγγὺς τῶν ἔργων, ἔτι μεμνημένων³ ὑμῶν, καὶ μόνον οὐκ ἐν ταῖς χερσὶν ἕκαστα ἐχόντων, πάντες ἐγίγοντ' ἂν οἱ λόγοι. Διόπερ, τοὺς παρ' αὐτὰ τὰ πράγματα⁴ ἐλέγχους φυγῶν, νῦν ὕστερον ἤκει, ῥητόρων ἀγῶνα νομίζων, ὡς γ' ἐμοὶ δοκεῖ, καὶ οὐχὶ τῶν πεπολιτευμένων ἐξέτασιν ποιήσῃν ὑμᾶς, καὶ λόγου κρίσιν, οὐ τοῦ τῆ πόλει συμφέροντος, ἔσθαι.

Réfutation de la prétention d'Eschine, qui demandait aux juges d'oublier pour le jugement de la cause l'opinion qu'ils pouvaient avoir conçue de chacune des deux parties, et d'examiner les faits comme on vérifie un compte. Avantages qu'Athènes a trouvés, au milieu même de ses malheurs, dans la politique de Démosthène.

LXVII. Εἶτα σοφίζεται, καὶ φησὶ προσήκειν ἧς μὲν οἴκοθεν ἤκετ' ἔχοντες δόξης περὶ ἡμῶν ἀμελεῖσθαι,

même, avant d'avoir reçu quelqu'une de ces choses, c'est-à-dire avant que des précédents eussent établi un préjugé en faveur de Ctésiphon.

4. Δοκεῖν τι λέγειν, avoir l'air de dire quelque chose (de sérieux, paraître avoir raison).

2. Ἐπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας, en présence de la vérité même.

3. Μεμνημένων, vous souvenant (des faits).

4. Παρ' αὐτὰ τὰ πράγματα, au moment même des faits, au moment où les faits se passaient.

ὡσπερ δ' ὅταν, οἰόμενοι περιεῖναι¹ χρήματά τω, λογίζησθε ἂν καθαραὶ ὦσιν αἱ ψῆφοι² καὶ μηδὲν περιῆ, συχωρεῖτε, οὕτω καὶ νῦν τοῖς ἐκ τοῦ λόγου φαινομένοις προσθέσθαι³. Θεάσασθε τοῖνυν ὡς σαθρὸν⁴, ὡς ἔοικεν, ἐστὶ φύσει πᾶν ὃ τι ἂν μὴ δικαίως ἢ πεπραγμένον. Ἐκ γὰρ αὐτοῦ τοῦ σοφοῦ τούτου παραδείγματος, ὡμολόγηκε νυνὶ ὑμᾶς ὑπάρχειν ἐγνωσμένους⁵ ἐμὲ μὲν λέγειν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, αὐτὸν δ' ὑπὲρ Φιλίππου· οὐ γὰρ ἂν μεταπειθεῖν ὑμᾶς ἐζήτει, μὴ τοιαύτης οὐσης τῆς ὑπαρχούσης ὑπολήψεως περὶ ἐκατέρου. Καὶ μὴν ὅτι γε οὐ δίκκια λέγει, μεταθέσθαι ταύτην τὴν δόξαν ἀξιῶν ὑμᾶς, ἐγὼ διδάξω ῥαδίως, οὐ τιθεὶς ψήφους (οὐ γὰρ ἐστὶν ὁ τῶν πραγμάτων οὗτος λογισμὸς⁶), ἀλλ' ἀναμιμνήσκων ἕκαστα ἐν βραχέσι, λογισταῖς⁷ ἅμα καὶ μάρτυσι τοῖς ἀκούουσιν ὑμῖν χρώμενος.

Ἡ γὰρ ἐμὴ πολιτεία, ἧς οὗτος κατηγορεῖ, ἀντὶ μὲν τοῦ Θεβαίου μετὰ Φιλίππου συνεμβалаεῖν εἰς τὴν χώραν, ὃ πάντες ὄντο ἔσεσθαι, μεθ' ὑμῶν παραταξαμέ-

1. Περιεῖναι, rester en plus (sur les sommes allouées).

2. Ἄν... ψῆφοι, si les jetons sont purs. Les anciens se servaient de jetons ou de petits cailloux pour compter. On plaçait d'un côté les jetons qui représentaient les recettes, et de l'autre, ceux qui représentaient les dépenses; puis on enlevait successivement les jetons représentant une somme reçue et ceux représentant une somme égale dépensée; s'il ne restait rien du côté des recettes, les jetons étaient purs, le compte était apuré.

3. Τοῖς ἐκ τοῦ λόγου φαινομένοις προσθέσθαι (sous-ent. φησὶ προσ-

ῆκειν), vous ranger aux choses qui ressortent du discours, de la discussion, c'est-à-dire vous rendre à l'évidence des preuves.

4. Σαθρὸν, fragile, c'est-à-dire sans force, faible, vain.

5. Ἐγνωσμένους, ayant reconnu, étant convaincus.

6. Οὐ γὰρ... λογισμὸς, car ce calcul n'est pas celui des faits, c'est-à-dire car ce n'est pas ainsi qu'on examine les faits.

7. Λογισταῖς, calculateurs, vérificateurs. Il ne s'agit pas ici des *logistes*, magistrats dont la fonction était d'examiner les comptes de ceux qui sortaient de charge.

vous ἐκείνον κωλύειν¹ ἐποίησεν · ἀντί δὲ τοῦ ἐν τῇ Ἀττικῇ τὸν πόλεμον εἶναι, ἐπτακόσια στάδια² ἀπὸ τῆς πόλεως, ἐπὶ τοῖς Βοιωτῶν ὀρίοις γενέσθαι · ἀντί δὲ τοῦ τοὺς ληστὰς³ ἡμᾶς φέρειν καὶ ἄγειν ἐκ τῆς Εὐβοίας, ἐν εἰρήνῃ τὴν Ἀττικὴν ἐκ θαλάττης εἶναι πάντα τὸν πόλεμον⁴ · ἀντί δὲ τοῦ τὸν Ἑλλήσποντον ἔχειν Φίλιππον, λαβόντα Βυζάντιον, συμπολεμεῖν τοὺς Βυζαντίους μεθ' ἡμῶν πρὸς ἐκείνον. Ἄρά τοι ψήφοις ὅμοιος ὁ τῶν ἔργων λογισμὸς φαίνεται; ἢ δεῖν ἀντανελεῖν ταῦτα⁵, ἀλλ' οὐχ, ὅπως τὸν ἅπαντα χρόνον μνημονευθήσεται, σκέψασθαι; Καὶ οὐκέτι προστίθημι ὅτι τῆς μὲν ὠμότητος, ἦν, ἐν οἷς⁶ καθάπαξ τινῶν κύριος κατέστη Φίλιππος, ἔστιν ἰδεῖν, ἐτέροις πειραθῆναι συνέβη · τῆς δὲ φιλανθρωπίας, ἦν τὰ λοιπὰ τῶν πραγμάτων ἐκείνος περιβαλλόμενος πρὸς ὑμᾶς ἐπλάττετο⁷, ὑμεῖς, καλῶς ποιοῦντες, τοὺς καρποὺς κεκόμισθε.

1. Ἐκείνον κωλύειν, empêcher celui-là, c'est-à-dire Philippe (de se jeter sur l'Attique).

2. Ἐπτακόσια στάδια, sept cents stades, c'est-à-dire une trentaine de lieues. Plus haut, ch. LVII, Démosthène dit : Τριῶν ἡμερῶν ὄψιν ἀπὸ τῆς Ἀττικῆς.

3. Ληστὰς désigne tantôt des bandes sans organisation régulière, comme les *guérillas* espagnoles, les *partisans* français, les *despêches* grecs, tantôt, comme ici, des vaisseaux armés en course, des corsaires.

4. Ἐκ θαλάττης, du côté de la mer. — Πάντα τὸν πόλεμον, pendant toute la guerre.

5. Ἀντανελεῖν ταῦτα, enlever, faire disparaître ces choses, c'est-à-dire d'une part les services de Dé

mosthène, de l'autre, les trahisons d'Eschine, comme formant une balance, une compensation. Voyez la note 2 de la page 127. — On voit assez que Démosthène parle ici avec ironie.

6. Ἐν οἷς, en ce que, c'est-à-dire ici lorsque, dès que.

7. Τὰ λοιπὰ... περιβαλλόμενος, cherchant à gagner le reste des affaires, c'est-à-dire en vue d'étendre encore sa domination, d'attirer à lui le reste de la Grèce. — Ἐκείνος, Philippe. — Πρὸς ὑμᾶς ἐπλάττετο. Après sa victoire à Chéronée, Philippe renvoya aux Athéniens les restes de leurs guerriers morts, deux mille prisonniers sans rançon, et leur fit offrir par son fils Alexandre une paix honorable.

Au lieu de ridiculiser les expressions et les gestes de Démosthène, Eschine aurait mieux fait d'examiner quelles étaient les ressources d'Athènes quand Démosthène est entré aux affaires, et de voir si elles se sont amoindries sous son administration.

www.libtool.com.cn

LXVIII. Ἄλλ' ἐὼ ταῦτα. Καὶ μὴν οὐδὲ τοῦτ' εἰπεῖν ὀκνήσω, ὅτι ὁ τὸν ῥήτορα βουλόμενος δικαίως ἐξετάζειν, καὶ μὴ συκοφαντεῖν, οὐκ ἂν, οἷα σὺ νῦν ἔλεγες, τοιαῦτα κατηγορεῖ, παραδείγματα πλάττων καὶ ῥήματα, καὶ σχήματα μιμούμενος· πάνυ γὰρ παρὰ τοῦτο (οὐχ ὀρᾶς;) γέγονε¹ τὰ τῶν Ἑλλήνων πράγματα, εἰ τοῦτὶ τὸ ῥῆμα, ἀλλὰ μὴ τοῦτὶ διελέχθην ἐγὼ, ἢ δευρὶ τὴν χειρὰ, ἀλλὰ μὴ δευρὶ παρήνευκα· ἀλλ' ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων ἂν ἐσκόπει τίνας εἶχεν ἀφορμὰς² ἢ πόλις, καὶ τίνας δυνάμεις, ὅτ' εἰς τὰ πράγματα εἰσῆειν, καὶ τίνας συνήγαγον αὐτῇ μετὰ ταῦτ' ἐπιστάς³ ἐγὼ, καὶ πῶς εἶχε τὰ τῶν ἐναντίων. Εἴτ'⁴, εἰ μὲν ἐλάττους ἐποίησα τὰς δυνάμεις, παρ' ἐμοὶ τὰ δίκημ' ἂν ἐδείκνυεν ὄν· εἰ δὲ πολλῶ μείζους, οὐκ ἂν ἐσυκοφάντει. Ἐπειδὴ δὲ σὺ τοῦτο πέφευγας, ἐγὼ ποιήσω· καὶ σκοπεῖτε εἰ δικαίως χρῆσομαι τῷ λόγῳ⁴.

Faibles ressources d'Athènes. Avantages de Philippe. Augmentation de forces procurée aux Athéniens par Démosthène.

LXIX. Δύναμιν μὲν τοίνυν εἶχεν ἡ πόλις τοὺς νη-

1. Πάνυ... γέγονε, dépendaient tout à fait de cela, ne le vois-tu pas? Phrase ironique.

2. Ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔργων, en s'attachant aux faits eux-mêmes. — Ἀφορμὰς, points de départ, c'est-à-dire moyens d'action, ressources.

3. Μετὰ ταῦτα, dans la suite, ensuite. — Ἐπιστάς, étant à la tête (de l'administration).

4. Σκοπεῖτε εἰ δικαίως χρῆσομαι τῷ λόγῳ, examinez si je parlerai avec justice, avec raison, voyez si j'aurai raison, si je dirai vrai.

σιώτας¹, οὐχ ἅπαντας, ἀλλὰ τοὺς ἀσθενεστάτους· οὔτε γὰρ Χίος, οὔτε Ῥόδος, οὔτε Κέρκυρα² μεθ' ἡμῶν ἦν· χρημάτων δὲ σύνταξιν εἰς πέντε καὶ τετταράκοντα τάλαντα³· καὶ ταῦτ' ἦν προεξελεγμένα⁴· ὀπλίτην δ' ἢ ἱππέα, πλὴν τῶν οἰκείων, οὐδένα. Ὁ δὲ πάντων καὶ φοβερώτατον καὶ μάλισθ' ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν, οὔτοι⁵ παρεσκευάσσαν τοὺς περιχώρους πάντας ἐχθρας ἢ φιλίας ἐγγυτέρω, Μεγαρεῖς, Θηβαίους, Εὐβοέας. Καὶ τὰ μὲν τῆς πόλεως οὕτως ὑπῆρχεν ἔχοντα, καὶ οὐδεὶς ἂν ἔχοι παρὰ ταῦτ' εἰπεῖν ἄλλο οὐδέν. Τὰ δὲ τοῦ Φιλίππου, πρὸς ὃν ἦν ἡμῖν ὁ ἀγὼν, σκέψασθε πῶς⁶. Πρῶτον μὲν ἦρχε τῶν ἀκολουθούντων, αὐτὸς αὐτοκράτωρ ὢν, ὃ τῶν εἰς τὸν πόλεμον μέγιστόν ἐστιν ἀπάντων· εἴθ' οὔτοι τὰ ὄπλα εἶχον ἐν ταῖς χερσὶν αἰεὶ· ἔπειτα χρημάτων εὐπόρει, καὶ ἔπραττεν ἅ δόξειεν αὐτῷ, οὐ προλέγων⁷ ἐν τοῖς ψηφίσμασιν, οὐδ' ἐν τῷ φανερωῷ βουλευόμενος, οὐδ' ὑπὸ τῶν συκοφαντούντων κρινόμενος, οὐδὲ γραφὰς φεύγων⁸ παρανόμων, οὐδ' ὑπεύθυνος ὢν οὐδενὶ, ἀλλ' ἀπλῶς⁹ αὐτὰς δεσπότης, ἡγεμὼν, κύριος πάντων. Ἐγὼ δ', ὁ πρὸς

1. Τοὺς νησιώτας, les habitants des îles (qui formaient l'archipel de la mer Égée).

2. Κέρκυρα. Corcyre (aujourd'hui Corfou) était, par sa marine, la plus puissante des îles de l'archipel.

3. Χρημάτων σύνταξιν, contributions (fournies par les alliés). — Πέντε καὶ τετταράκοντα τάλαντα, quarante-cinq talents, c'est-à-dire un peu plus de deux cent cinquante mille francs.

4. Προεξελεγμένα, recueillis, levés auparavant, c'est-à-dire avant mon entrée aux affaires.

5. Ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν, en faveur de nos ennemis, à l'avantage de nos ennemis. — Οὔτοι, ceux-ci, Eschine et les autres traîtres.

6. Σκέψασθε πῶς. Sous-entendu ἦν ou εἶχε.

7. Προλέγων, annonçant d'avance (ses projets).

8. Γραφὰς φεύγων, fuyant, évitant, c'est-à-dire ayant à se défendre, à triompher d'accusations. — Ὁ φεύγων s'emploie absolument pour dire l'accusé.

9. Ἀπλῶς, entièrement, absolument, souverainement.

τοῦτον ἀντιτεταγμένος (καὶ γὰρ τοῦτ' ἐξετάσαι δίκαιον), τίνος κύριος ἦν; οὐδενός. Αὐτὸ γὰρ τὸ δημηγορεῖν πρῶτον, οὐ μόνου μετεῖχον ἐγὼ, ἐξίσου προϋτίθετε ὑμεῖς τοῖς παρ' ἐκείνου μισθαρνοῦσι καὶ ἔμοι, καὶ ὅσα οὗτοι περιγένοιτο ἐμοῦ (πολλὰ δ' ἐγίγνετο τοιαῦτα, δι' ἣν ἕκαστον τύχοι πρόφασιν¹), ταῦθ' ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν ἀπῆτε² βεβουλευμένοι. Ἄλλ' ὅμως ἐκ³ τοιούτων ἐγὼ ἐλαττωμάτων συμμάχους μὲν ὑμῖν ἐποίησα Εὐβοίας, Ἀχαιοὺς, Κορινθίους, Θηβαίους, Μεγαρέας, Λευκαδίους, Κερκυραίους: ἀφ' ὧν μύριοι μὲν καὶ πεντακισχίλιοι ξένοι⁴, δισχιλίοι δ' ἰππεῖς, ἄνευ τῶν πολιτικῶν δυνάμεων⁵, συνήχθησαν. Χρημάτων δέ, ὅσων ἠδυνήθη ἐγὼ, πλείστην συντέλειαν⁶ ἐποίησα.

Eschine se plaint que les charges de la guerre ne soient pas retombées également sur Athènes et sur les alliés. — Réfutation.

LXX. Εἰ δὲ λέγεις ἢ τὰ πρὸς Θηβαίους δίκαια¹, Αἰσχίνη, ἢ τὰ πρὸς Βυζαντίους, ἢ τὰ πρὸς Εὐβοίας, ἢ περὶ τῶν ἴσων² νυνὶ διαλέγη, πρῶτον μὲν ἀγνοεῖς ὅτι

1. Δι' ἣν... πρόφασιν, grâce au prétexte que chacune (de ces choses) avait rencontré, c'est-à-dire sous divers prétextes.

2. Ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν, dans l'intérêt des ennemis. — Ἀπῆτε, vous vous retirâtes (de l'assemblée).

3. Ἐκ, par suite de, d'après, mais ici, malgré, nonobstant.

4. Ξένοι désigne ici l'infanterie seulement, puisque Démosthène ajouta *δισχιλίοι ἰππεῖς*,

5. Τῶν πολιτικῶν δυνάμεων. Les troupes que chaque ville avait pour la garde de son territoire, et qui,

à moins d'un péril urgent, n'étaient pas envoyées à l'extérieur.

6. Χρημάτων συντέλειαν, contributions en argent (des alliés).

7. Τὰ πρὸς τοὺς Θηβαίους δίκαια. Les Thébains n'avaient contribué aux frais de la guerre contre Philippe que pour un tiers; Athènes avait fourni à elle seule les deux autres tiers.

8. Τῶν ἴσων, l'égalité des charges. Eschine reprochait en effet à Démosthène d'avoir taxé beaucoup trop faiblement les alliés, au préjudice d'Athènes.

καὶ πρότερον τῶν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων ἀγωνισαμένων τριήρων¹, τριακοσίων οὐσῶν τῶν πασῶν, τὰς διακοσίας ἢ πόλιν παρέσχετο, καὶ οὐκ ἐλαττοῦσθαι² νομίζουσα, οὐδὲ κρινουσα τοὺς ταῦτα³ συμβουλευσάντας, οὐδὲ ἀγανακτοῦσα ἐπὶ τούτοις ἐωρᾶτο (αἰσχρὸν γάρ), ἀλλὰ τοῖς θεοῖς ἔχουσα χάριν, εἰ, κοινοῦ κινδύνου τοῖς Ἑλλησι περιστάντος, αὐτῇ διπλάσια τῶν ἄλλων εἰς τὴν ἀπάντων σωτηρίαν παρέσχετο. Εἶτα κενὰς γε χαρίζη χαρίτας τουτοισί⁴, συκοφαντῶν ἐμέ. Τί γὰρ νῦν λέγεις οἷα ἐχρῆν πράττειν, ἀλλ' οὐ τότε, ὡν ἐν τῇ πόλει καὶ παρῶν, ταῦτ' ἔγραφε; εἴπερ ἐνεδέχετο παρὰ τοὺς παρόντας καιροὺς, ἐν οἷς οὐχ ὅσα ἂν ἐβουλόμεθα, ἀλλ' ὅσα δοίη τὰ πράγματα, ἔδει δέχεσθαι. Ὁ γὰρ ἀντωνούμενος, καὶ ταχὺ τοὺς παρ' ἡμῶν ἀπελαυνομένους προσδεξόμενος, καὶ χρήματα προσθήσων, ὑπῆρχεν ἔτοιμος.

Si Démosthène avait exigé une exacte répartition des charges, et que les allés se fussent tournés vers Philippe, de quelles accusations plus graves les mêmes hommes ne le poursuivraient-ils pas aujourd'hui? Caractère abject des sycophantes.

LXXI. Ἄλλ', εἰ νῦν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις κατηγορίας ἔχω, τί ἂν οἴεσθε⁵, εἰ τότε, ἐμοῦ περὶ τούτων ἀκριβολογουμένου⁶, ἀπῆλθον αἱ πόλεις καὶ προσέθεντο

1. Τῶν... τριήρων (accentuation attique). Il s'agit de la flotte qui livra la bataille de Salamine.

2. Ἐλαττοῦσθαι, avoir le désavantage, supporter trop de charges.

3. Ταῦτα, cela, à savoir de fournir les deux tiers de la flotte.

4. Κενὰς χαρίζη χαρίτας τουτοισί, tu rends à ceux-ci de bons

offices vains, c'est-à-dire tu veux vainement paraître servir les Athéniens (en te plaignant aujourd'hui de cette inégalité des charges).

5. Τί ἂν οἴεσθε. Ἄν ne retombe pas sur οἴεσθε, mais sur toute la phrase, et prépare τί ποιεῖν ἂν, etc.

6. Περὶ τούτων ἀκριβολογουμένου, me montrant minutieux sur ces

Φιλίππῳ, καὶ ἄμα Εὐβοίας, καὶ Θηβῶν, καὶ Βυζαντίου κύριος κατέστη, τί ποιεῖν ἂν ἢ τί λέγειν οἴεσθε τοὺς ἀσεβεῖς ἀνθρώπους τουτουσί; οὐχ ὡς ἐξεδόθησαν; οὐχ ὡς ἀπηλάθησαν, βουλόμενοι μεθ' ἡμῶν εἶναι; Εἶτα' τοῦ μὲν Ἑλλησπόντου διὰ Βυζαντίων ἐγκρατῆς καθέστηκε³, καὶ τῆς σιτοπομπείας τῆς τῶν Ἑλλήνων κύριος γέγονε, πόλεμος δ' ὁμορος καὶ βαρὺς εἰς τὴν Ἀττικὴν διὰ Θηβαίων κεκόμισται, ἄπλους δ' ἡ θάλαττα ὑπὸ τῶν ἐκ τῆς Εὐβοίας ὀρμωμένων ληστῶν³ γέγονεν. Οὐκ ἂν ταῦτ' ἔλεγον, καὶ πολλά γε πρὸς τούτοις ἕτερα; Πονηρὸν, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πονηρὸν ὁ συκοφάντης αἰεὶ, καὶ πανταχόθεν βάσκανον καὶ φιλαίτιον. Τοῦτο δὲ καὶ φύσει κίναδος τάνθρώπιόν⁴ ἐστίν, οὐδὲν ἐξ ἀρχῆς ὑγιὲς πεποιηκὸς οὐδ' ἐλεύθερον, αὐτοτραγικὸς πίθηκος, ἀρουραῖος Οἰνόμαος⁵, παράσημος ρήτωρ. Τί γὰρ ἡ σὴ δεινότης εἰς ὀνησιν ἤκει τῇ πατρίδι; Νῦν ἡμῖν λέγεις ὑπὲρ τῶν παρεληλυθότων, ὡσπερ ἂν εἴ τις ἰατρὸς ἀσθενοῦσι μὲν τοῖς κάμνουσι· εἰσιὼν μὴ λέγοι μηδὲ δεικνύοι δι' ὧν ἀποφεύξωνται τὴν νόσον, ἐπειδὴ δὲ τελευτήσῃε τις αὐτῶν, καὶ τὰ νομιζόμενα⁶ αὐτῷ φέροιτο, ἀκολουθῶν ἐπὶ τὸ μνήμα, διεξίοι· « Εἰ τὸ καὶ τὸ ἐποίησεν ἄνθρωπος οὗτοσί, οὐκ ἂν ἀπέθανεν. » Ἐμβρόντητε, εἶτα νῦν λέγεις;

choses, c'est-à-dire sur la répartition des charges.

1. Εἶτα, etc. Démosthène, abandonnant la forme interrogative, met cette phrase dans la bouche de ses adversaires eux-mêmes.

2. Καθέστηκε. Sous-entendu ὁ Φίλιππος.

3. Ληστῶν, corsaires. Voyez la note 3 de la page 128.

4. Τοῦτο τάνθρώπιον. Eschine.

5. Ἀρουραῖος Οἰνόμαος, Οἰνομαῖς de village. Voyez la note 4 de la page 106.

6. Τὰ νομιζόμενα, les derniers devoirs.

On ne peut attribuer à Démosthène le désastre de Chéronée, puisqu'il ne commandait pas les troupes, et que tout ce qu'il pouvait faire par lui-même a réussi.

LXXII. Οὐ τοίνυν οὐδὲ τὴν ἤτταν αὐτὴν¹, εἰ ταύτη γαυριᾶς, ἐφ' ἣ στένειν σε, ὧ κατάρατε, προσῆκεν, ἐν οὐδενὶ τῶν παρ' ἐμοῦ γεγонуῖαν² εὐρήσετε τῇ πόλει. Οὕτωςι δὲ λογιζέσθε· οὐδαμοῦ πώποτε, ὅποι πρεσβευτῆς ἐξεπέμφθη³ ὑφ' ὑμῶν ἐγὼ, ἡττηθεὶς ἀπῆλθον τῶν παρὰ Φιλίππου πρέσβων, οὐκ ἐκ Θετταλίας, οὐκ ἐξ Ἀμβρακίας, οὐκ ἐξ Ἰλλυριῶν, οὐ παρὰ τῶν Θρακῶν βασιλέων⁴, οὐκ ἐκ Βυζαντίου, οὐκ ἄλλοθεν οὐδαμόθεν, οὐ τὰ τελευταῖα πρώην⁵ ἐκ Θηβῶν· ἀλλ', ἐν οἷς⁶ κρατηθεῖεν οἱ πρέσβεις αὐτοῦ τῷ λόγῳ, ταῦτα τοῖς ὅπλοις ἐπιὼν κατεστρέφετο. Ταῦτ' οὖν ἀπαιτεῖς παρ' ἐμοῦ, καὶ οὐκ αἰσχύνει τὸν αὐτὸν εἰς τε μαλακίαν σκώπτων⁷, καὶ τῆς τοῦ Φιλίππου δυνάμεως ἀξιῶν, ἓνα ὄντα, κρείττω γενέσθαι; καὶ ταῦτα τοῖς λόγοις· τίνος γὰρ ἄλλου κύριος ἦν ἐγὼ; οὐ γὰρ τῆς γε ἐκάστου ψυχῆς, οὐδὲ τῆς τύχης τῶν παραταξαμένων, οὐδὲ τῆς στρατηγίας ἧς ἐμὲ ἀπαιτεῖς εὐθύνας, οὕτω σκαιὸς εἶ.

1. Τὴν ἤτταν αὐτὴν. La défaite de Chéronée.

2. Ἐν οὐδενὶ τῶν παρ' ἐμοῦ γεγонуῖαν, n'ayant eu lieu dans aucune de ces choses qui devaient venir de moi, dont je devais m'occuper, me charger, c'est-à-dire n'ayant été amenées, causées par rien de ce qui dépendait de moi.

3. Ὅποι πρεσβευτῆς ἐξεπέμφθη. On ne saurait indiquer d'une manière certaine ni quelle fut l'époque ni quelle était le but de ces di-

verses ambassades que Démosthène va énumérer.

4. Τῶν Θρακῶν βασιλέων. Téres et Cersoblepté, avec lesquels Philippe fut en guerre.

5. Πρώην. Il s'agit de l'ambassade qui précéda la bataille de Chéronée. Voy. ch. LIV, LXI et LXXI.

6. Ἐν οἷς, là où.

7. Εἰς μαλακίαν σκώπτων. Eschine reprochait avec raison à Démosthène d'avoir pris la fuite à Chéronée en jetant son bouclier.

Il a rempli tous les devoirs de l'orateur, et, pour tout ce qui le concernait, Athènes a vaincu Philippe.

LXXIII. Ἀλλὰ μὴν, ὧν γ' ἔν ὁ ῥήτωρ ὑπεύθυνος εἶη, πᾶσαν ἐξέτασιν λάμβανε¹· οὐ παραιτοῦμαι. Τίνα οὖν ἐστὶ ταῦτα; ἰδεῖν τὰ πράγματα ἀρχόμενα, καὶ προαισθῆσθαι, καὶ προειπεῖν τοῖς ἄλλοις· ταῦτα πέπρακταί μοι. Καὶ ἔτι τὰς ἐκασταχοῦ βραδυτήτας, ὄκνους, ἀγνοίας, φιλονεικίας, ἃ πολιτικὰ ταῖς πόλεσι πρόσσεστιν ἀπάσαις καὶ ἀναγκαῖα² ἀμαρτήματα, ταυθ' ὡς εἰς ἐλάχιστον συστεῖλαι³, καὶ τούναντίον εἰς ὁμόνοιαν καὶ φιλίαν καὶ τοῦ τὰ δέοντα ποιεῖν ὄρμην προτρέψαι⁴· καὶ ταυτὰ μοι πάντα πεποιήται, καὶ οὐδεὶς μήποτε ἀνθρώπων εὖρη, τὸ κατ' ἐμὲ, οὐδὲν ἔλλειφθέν. Εἰ τοίνυν τις ἔροιτο ὄντιν οὖν, τίσι τὰ πλεῖστα Φίλιππος ὧν κατέπραξε⁵ διωκῆσατο, πάντες ἂν εἴποιεν· Τῷ στρατοπέδῳ, καὶ τῷ δίδόναι καὶ διαφθεῖρειν τοὺς ἐπὶ τῶν πραγμάτων⁶. Οὐκοῦν τῶν μὲν δυνάμεων οὔτε κύριος οὔθ' ἡγεμῶν ἦν ἐγώ· ὥστε οὐδ' ὁ λόγος τῶν κατὰ ταῦτα πραγθέντων πρὸς ἐμέ. Καὶ μὴν, τῷ γε μὴ διαφθαρῆναι χρήμασι, κεκράτηκα Φιλίππου· ὥσπερ γὰρ ὁ ὠνούμενος νενίκηκε τὸν λαβόντα, ἐὰν πρίηται, οὕτως ὁ μὴ λαβῶν⁷.

1. Πᾶσαν ἐξέτασιν λάμβανε, prends tout examen, c'est-à-dire li-vre-toi à l'examen le plus sévère.

2. Ἀναγκαῖα, nécessaires (parce qu'elles tiennent à la constitution politique elle-même).

3. Ὡς εἰς ἐλάχιστον συστεῖλαι, resserrer dans le plus petit espace possible, c'est-à-dire réduire, diminuer autant que possible.

4. Προτρέψαι, diriger, tourner (les villes grecques).

5. Ὡν κατέπραξε pour τούτων ἃ κατέπραξε, par attraction.

6. Τοὺς ἐπὶ τῶν πραγμάτων, les hommes préposés aux affaires, à l'administration, c'est-à-dire les orateurs et les magistrats.

7. Ὁ μὴ λαβῶν, celui qui n'a pas reçu (d'argent).

μηδὲ διαφθαρεῖς νενίκηκε τὸν ὀνούμενον¹. Ὡστε ἀήττητος ἢ πόλις τὸ κατ' ἐμέ².

Athènes confiée à Démosthène, après la défaite, toutes les mesures à prendre pour le salut de la ville. Démosthène triomphe dans tous les procès qui lui sont intentés.

LXXIV. Ἄ μὲν τοίνυν ἐγὼ παρεσχόμεν εἰς τὸ δικαίως τοιαῦτα γράφειν τουτονὶ περὶ ἐμοῦ³, πρὸς πολλοῖς ἑτέροις, ταῦτα καὶ παραπλήσια τούτοις ἐστίν. Ἄ δὲ πάντες ὑμεῖς⁴, ταῦτ' ἤδη λέξω.

Μετὰ γὰρ τὴν μάχην εὐθύς ὁ δῆμος, εἰδὼς καὶ ἑωρακῶς πάντα ὅσα ἔπραττον ἐγὼ, ἐν αὐτοῖς τοῖς δεινοῖς καὶ φοβεροῖς ἐμβεβηκῶς⁵, ἠνίκ' οὐδὲ ἀγνωμονῆσαι⁶ τι θαυμαστὸν ἦν τοὺς πολλοὺς πρὸς ἐμέ, πρῶτον μὲν, περὶ σωτηρίας τῆς πόλεως βουλευόμενος, τὰς ἐμὰς γνώμας ἐχειροτόνει· καὶ πάνθ' ὅσα τῆς φυλακῆς ἕνεκα ἐπράττετο, ἢ διάταξις τῶν φυλακῶν, αἱ τάφροι, τὰ εἰς τὰ τεῖχη χρήματα, διὰ τῶν ἐμῶν ψηφισμάτων ἐγίγνετο. Ἐπειθ', αἰρούμενος σιτώνην⁷, ἐκ πάντων ἐμὲ ἐχειροτόνησεν ὁ δῆμος. Καὶ μετὰ ταῦτα, συστάντων οἷς ἦν ἐπιμελὲς κακῶς ἐμὲ ποιεῖν, καὶ γραφὰς, εὐθύνας, εἰσαγγελίας, πάντα ταῦτα ἐπαγόντων μοι, οὐ δι' ἑαυτῶν τό

1. Τὸν ὀνούμενον, celui qui l'achète, c'est-à-dire qui voulait l'acheter.

2. Τὸ κατ' ἐμέ, quant à moi, pour ce qui me regarde.

3. Ἄ μὲν... περὶ ἐμοῦ, que j'ai fournies pour que celui-ci (Ctésiphon) écrivit de telles choses sur moi, c'est-à-dire qui de ma part ont autorisé Ctésiphon à proposer le décret qui me concerne.

4. Πάντες ὑμεῖς. Sous-ent. παρεσχεσθε.

5. Ἐν αὐτοῖς τοῖς δεινοῖς ἐμβεβηκῶς, étant entré, se trouvant au milieu même du danger.

6. Ἀγνωμονῆσαι, être injuste, se montrer ingrat.

7. Σιτώνην, intendant des vivres; cette charge n'était créée que pour les moments de danger.

γε πρώτον¹, ἀλλὰ δι' ὧν μάλιστα ὑπελάμβανον ἀγνοηθήσεσθαι² (ἴστε γὰρ δήπου καὶ μέμνησθε ὅτι τοὺς πρώτους χρόνους καθ' ἐκάστην σχεδόν τι ἡμέραν ἐκρινόμενη ἐγώ, καὶ οὐτ' ἀπόνοια Σωσικλέους³, οὔτε συκοφαντία Φιλοκράτους, οὔτε Διώνδου καὶ Μελανίου μαρία, οὐτ' ἄλλ' οὐδὲν ἀπείρατον ἦν τούτοις κατ' ἐμοῦ), ἐν τοίνυν τούτοις πᾶσι, μάλιστα μὲν διὰ τοὺς θεοὺς, δεύτερον δὲ δι' ὑμᾶς καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας Ἀθηναίους, ἐσωζόμεν. Δικαίως· τοῦτο γὰρ⁴ καὶ ἀληθές ἐστι, καὶ ὑπὲρ τῶν ὁμωμοκώτων καὶ γνότων τὰ εὖορκα δικαστῶν. Οὐκοῦν, ἐν μὲν οἷς εἰσηγγελλόμεν, ὅτε ἀπειψηφίζεσθέ μου, καὶ τὸ πέμπτον μέρος⁵ τῶν ψήφων τοῖς διώκουσιν οὐ μετεδίδοτε, τότε ἐψηφίζεσθε τὰ ἄριστα με πράττειν· ἐν οἷς δὲ τὰς γραφὰς ἀπέφευγον, ἔνομα καὶ γράφειν καὶ λέγειν ἀπεδεικνύμεν· ἐν οἷς δὲ τὰς εὐθύναις ἐπεσημαίνεσθε⁶, δικαίως καὶ ἀδωροδοκῆτως πάντα μοι πεπρᾶχθαι προσωμολογεῖτε.

Ces témoignages favorables des Athéniens justifient le décret de Ctésiphon. Démosthène, souvent accusé et toujours absous, peut se glorifier autant que s'il n'avait jamais été mis en jugement.

LXXV. Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, τί προσῆκεν ἢ

1. Οὐ δι' ἐαυτῶν τό γε πρῶτον, pas par eux-mêmes d'abord, c'est-à-dire pas ouvertement d'abord. Les ennemis de Démosthène, au lieu de l'attaquer eux-mêmes en face, subornaient contre lui des accusateurs obscurs.

2. Δι' ὧν... ἀγνοηθήσεσθαι, au moyen de gens à l'aide desquels ils présumaient surtout devoir être ignorés, c'est-à-dire mais en choisissant des accusateurs derrière les

quels ils espéraient pouvoir rester eux-mêmes cachés.

3. Σωσικλέους, etc. On ne sait rien de précis sur ces personnages.

4. Τοῦτο γὰρ, etc., (je dis avec justice), car cela est vrai, et en même temps cela est pour les juges, cela fait honneur aux juges qui...

5. Τὸ πέμπτον μέρος. Voyez la note 3 de la page 65.

6. Τὰς εὐθύναις ἐπεσημαίνεσθε, vous approuviez mes comptes.

τί δίκαιον ἦν τοῖς ὑπ' ἐμοῦ πεπραγμένοις θέσθαι τὸν Κτησιφῶντα ὄνομα; οὐχ ὁ τὸν δῆμον ἐώρα τιθέμενον; οὐχ ὁ τοὺς ὁμωμοκότας δικαστάς, οὐχ ὁ τὴν ἀλήθειαν παρὰ πᾶσι βεβαιούσαν¹; Ναι, φησὶν². ἀλλὰ τὸ τοῦ Κεφάλου καλὸν, τὸ μηδεμίαν γραφὴν φυγεῖν³. Καί, νῆ Δί', εὐδαιμόν γε· ἀλλὰ τί μᾶλλον ὁ πολλακίς μὲν φυγὼν, μηδεπώποτε δ' ἐξελεγχθεὶς ἀδικῶν, ἐν ἐγκλήματι γίγνεται ἂν διὰ τοῦτο⁴ δικάϊως; Καίτοι πρὸς γε τοῦτον⁵, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ τὸ τοῦ Κεφάλου καλὸν ἔστιν εἰπεῖν μοι· οὐδεμίαν γὰρ πώποτ' ἐγράψατό με οὐδ' ἐδίωξε γραφὴν· ὥστε ὑπὸ σοῦ γε ὠμολόγημαι μηδὲν εἶναι τοῦ Κεφάλου χείρων πολίτης.

Eschine reproche à Démosthène d'avoir été le mauvais génie d'Athènes. Différence qu'il y a, surtout dans les circonstances présentes, entre la fortune d'un homme et celle d'un État.

LXXVI. Πολλαχόθεν μὲν τοίνυν ἂν τις ἴδοι τὴν ἀγνωμοσύνην αὐτοῦ⁶ καὶ τὴν βασκανίαν, οὐχ ἥκιστα δ' ἀφ' ὧν περὶ τῆς τύχης διελέχθη. Ἐγὼ δ' ὅλως μὲν ὅστις, ἄνθρωπος ὢν, ἀνθρώπῳ τύχην προφέρει, παντελῶς ἀνόητον ἡγοῦμαι καὶ ἀπαίδευτον⁷. Ἦν γὰρ ὁ τὰ βέλτιστα πράττειν⁸ νομίζων, καὶ ἀρίστην⁹ ἔχειν οἴμε-

1. Βεβαιούσαν, affermissant, c'est-à-dire confirmant.

2. Φησὶν, dit (Eschine).

3. Τὸ τοῦ Κεφάλου... φυγεῖν, la gloire qu'a eue Céphale est de n'avoir jamais subi d'accusation, c'est-à-dire il est glorieux de pouvoit dire, comme Céphale, qu'on n'a jamais été accusé.

4. Διὰ τοῦτο, pour cela, pour cette raison (qu'il a été accusé)

5. Πρὸς γε τοῦτον, vis à vis de celui-ci, c'est-à-dire vis à vis d'Eschine, du moins.

6. Αὐτοῦ. Eschine.

7. Προφέρει, reproche. — Ἀνόητον, sans intelligence. — Ἀπαίδευτον, sans éducation.

8. Τὰ βέλτιστα πράττειν, être dans la situation la meilleure, c'est-à-dire la plus heureuse.

9. Ἀρίστην. Sous-ent. τύχην.

νος, οὐκ οἶδεν εἰ μενεῖ τοιαύτη μέχρι καὶ τῆς ἐσπέρας¹; πῶς χρῆ περὶ ταύτης λέγειν, ἢ πῶς ὄνειδίξειν ἑτέρῳ²; Ἐπειδὴ δ' οὗτος, πρὸς πολλοῖς ἄλλοις, καὶ περὶ τούτων ὑπερηφάνῳ κέχρηται τῷ λόγῳ, σκέψασθε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ θεωρήσατε ὅσῳ καὶ ἀληθέστερον καὶ ἀνθρωπινώτερον ἐγὼ περὶ τῆς τύχης τούτου³ διαλεχθήσομαι. Ἐγὼ τὴν μὲν τῆς πόλεως τύχην ἀγαθὴν ἠγοῦμαι, καὶ τοῦθ' ὀρώ καὶ τὸν Δία τὸν Δωδωναῖον⁴ ὑμῖν, καὶ τὸν Ἀπόλλω τὸν Πύθιον⁵ μαντευόμενον· τὴν μέντοι τῶν πάντων ἀνθρώπων, ἢ νῦν ἐπέχει⁶, χαλεπὴν καὶ δεινὴν. Τίς γὰρ Ἑλλήνων, ἢ τίς βαρβάρων, οὐ πολλῶν κακῶν καὶ μεγάλων ἐν τῷ παρόντι πεπειράται; Τὸ μὲν τοίνυν προελέσθαι τὰ κάλλιστα, καὶ⁷ τὸ τῶν οἰθθέντων ἐκείνων Ἑλλήνων, εἰ προοῖντο ἡμᾶς, ἐν εὐδαιμονίᾳ διαΐξειν, τούτων αὐτῶν ἄμεινον πράττειν, τῆς ἀγαθῆς τύχης τῆς πόλεως εἶναι τίθημι· τὸ δὲ προσκρούσαι, καὶ μὴ πάνθ', ὡς ἠβουλόμεθ', ἡμῖν συμβῆναι, τῆς τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τύχης τὸ ἐπιβάλλον ἐφ' ἡμᾶς μέρος⁸ μετ-

1. Εἰ μενεῖ... τῆς ἐσπέρας. Cicéron, de Senectute : *Quis iam adulescens, cui sit exploratum se victurum usque ad vesperam?*

2. Περὶ ταύτης λέγειν, parler de cette fortune, s'en vanter. — ὄνειδίξειν ἑτέρῳ, reprocher à un autre (sa mauvaise fortune).

3. Ὅσῳ ἀληθέστερον τούτου, avec combien plus de vérité que celui-ci, qu'Eschine.

4. Δωδωναῖον, de Dodone, ville d'Épire, dans la Chaonie, voisine d'une forêt consacrée à Jupiter et où l'on allait consulter l'oracle.

5. Πύθιον. Le nom de Πύθιος fut donné à Apollon parce qu'il avait

tué le serpent Python, qui défendait contre lui l'entrée de l'oracle de Delphes appartenant alors à Thémis.

6. Ἡ ἐπέχει, qui domine.

7. Construisez : Καὶ τὸ (ἡμᾶς) ἄμεινον πράττειν τῶν Ἑλλήνων οἰθθέντων ἐν εὐδαιμονίᾳ διαΐξειν, εἰ προοῖντο ἡμᾶς, τίθημι εἶναι τῆς ἀγαθῆς τύχης τῆς πόλεως. — Εκείνων Ἑλλήνων. Les Grecs qui ne prirent aucune part à la lutte d'Athènes contre Philippe, et qui, s'ils ne trahirent pas Athènes, du moins ne la soutinrent pas. — Τούτων αὐτῶν se rapporte à ἐκείνων Ἑλλήνων.

8. Τὸ ἐπιβάλλον ἐφ' ἡμᾶς μέρος, la part qui nous revenait.

ειληφέναι νομίζω τὴν πόλιν. Τὴν δ' ἰδίαν τύχην τὴν ἐμὴν, καὶ τὴν ἐνὸς ἡμῶν ἐκάστου, ἐν τοῖς ἰδίοις ἐξετάζειν δίκαιον εἶναι νομίζω. Ἐγὼ μὲν οὖν οὕτως περὶ τῆς τύχης ἐξετάζειν ἀξιῶ, ὀρθῶς καὶ δικαίως, ὡς ἑμαυτῶ δοκῶ· νομίζω δὲ καὶ ὑμῶν συνδοκεῖν. Ὁ δὲ τὴν ἰδίαν τύχην τὴν ἐμὴν τῆς κοινῆς τῆς πόλεως κυριωτέραν εἶναί φησι, τὴν μικρὰν καὶ φαύλην τῆς ἀγαθῆς καὶ μεγάλης. Καὶ πῶς ἔνι τοῦτο γενέσθαι;

Si Eschine veut absolument examiner la fortune de Démosthène, qu'il la rapproche de la sienne propre.

LXXVII. Καὶ μὲν, εἴ γε τὴν ἐμὴν τύχην πάντως ἐξετάζειν, Αἰσχίνη, προαιρεῖ¹, πρὸς τὴν σαυτοῦ σκόπει· καὶ εὐρῆς τὴν ἐμὴν βελτίω τῆς σῆς, παῦσαι λοιδορούμενος αὐτῇ. Σκόπει τοίνυν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς. Καί μου, πρὸς Διὸς καὶ θεῶν, μηδεμίαν ψυχρότητα² καταγνῶ μηδεῖς. Ἐγὼ γὰρ οὐτ', εἴ τις πενίαν προπηλακίζει, νοῦν ἔχειν ἠγοῦμαι, οὐτ' εἴ τις, ἐν ἀφθόνιοις τραφεῖς, ἐπὶ τούτῳ σεμνύνεται· ἀλλ' ὑπὸ τῆς τουτουῖ τοῦ χαλεποῦ βλασφημίας καὶ συκοφαντίας εἰς τοιοῦτους λόγους ἐμπίπτειν ἀναγκάζομαι, οἷς, ἐκ τῶν ἐνόντων³, ὡς ἂν δύνωμαι μετριώτατα χρῆσομαι.

Éducation, fortune, vie publique honorable de Démosthène.

LXXVIII. Ἐμοὶ μὲν τοίνυν ὑπῆρξεν, Αἰσχίνη, παιδὶ μὲν ὄντι, φοιτᾶν εἰς τὰ προσήκοντα⁴ διδασκαλεῖα,

1. Προαιρεῖ, tu préfères, tu veux. Attique pour προαιρῆ.

2. Ψυχρότητα, absurdité, sottise, impertinence, ineptie.

3. Ἐκ τῶν ἐνόντων, d'après les choses possibles, c'est-à-dire autant qu'il est possible.

4. Προσήκοντα, honorables.

καὶ ἔχειν ὅσα χρῆ τὸν μηδὲν αἰσχρὸν ποιήσοντα δι' ἔνδειαν· ἐξελθόντι δὲ ἐκ παιδῶν¹, τάκολουθα τούτοις² πράττειν, χορηγεῖν³, τριηραρχεῖν, εἰσφέρειν, μηδεμιάς φιλοτιμίας⁴, μήτε ἰδίας μήτε δημοσίας, ἀπολείπεσθαι, ἀλλὰ καὶ τῇ πόλει καὶ τοῖς φίλοις χρήσιμον εἶναι· ἐπειδὴ δὲ πρὸς τὰ κοινὰ προσελθεῖν ἔδοξέ μοι, τοιαῦτα πολιτεύματα ἐλέσθαι⁵ ὥστε καὶ ὑπὸ τῆς πατρίδος καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων πολλάκις ἐστεφανῶσθαι, καὶ μηδὲ τοὺς ἐχθροὺς ὑμᾶς⁶, ὡς οὐ καλὰ γέ ἦν ἂ προειλόμην, ἐπιχειρεῖν λέγειν. Ἐγὼ μὲν δὴ τοιαύτη συμβεβίωκα τύχη. Καὶ πόλλ' ἂν ἔχων ἕτερον εἶπεῖν περὶ αὐτῆς, παραλείπω, φυλαττόμενος τὸ λυπῆσαί τινος ἐν οἷς σεμνύομαι⁷.

Basse naissance, éducation misérable d'Eschine; viles professions embrassées par lui; hontes de sa vie politique.

LXXIX. Σὺ δ', ὁ σεμνὸς ἀνὴρ καὶ διαπτύων τοὺς ἄλλους, σκόπει πρὸς ταύτην⁸ ὅποια τινὶ κέχρησαι τύχη· δι' ἣν, παῖς μὲν ὢν, μετὰ πολλῆς ἐνδείας ἐτράφης, ἅμα τῷ πατρὶ πρὸς τῷ διδασκαλείῳ⁹ προσεδρεύων, τὸ μέλαν τρίβων¹⁰, καὶ τὰ βάρβαρα σπογγίζων, καὶ τὸ παι-

1. Ἐξελθόντι ἐκ παιδῶν. A l'âge de dix-huit ans, on cessait de compter parmi les enfants.

2. Τάκολουθα τούτοις, ce qui suit ces choses, c'est-à-dire des choses conformes à mon éducation et à ma fortune.

3. Χορηγεῖν, être chorége, faire les frais de chœurs.

4. Φιλοτιμίας, libéralité, largesse.

5. Ἐλέσθαι. S.-e. ὑπῆρξέ μοι.

6. Ὑμᾶς s'adresse à la fois à Es-

chine et aux autres adversaires de Démosthène.

7. Ἐν οἷς σεμνύομαι, (par les choses) dans lesquelles je me glorifie, c'est-à-dire en me glorifiant.

8. Πρὸς ταύτην, en comparaison de celle-ci, de ma fortune.

9. Πρὸς τῷ διδασκαλείῳ. Le métier de maître d'école, réputé indigne d'un homme libre, était abandonné aux esclaves.

10. Τὸ μέλαν τρίβων, broyant le noir, préparant l'encre.

δαγωγεῖον κορῶν, οἰκέτου τάξιν, οὐκ ἐλευθέρου παιδὸς ἔχων. Ἄνηρ δὲ γενόμενος, τῇ μητρὶ τελοῦσθαι τὰς βίβλους ἀνεγίνωσκει¹, καὶ τᾶλλα συνεσκευωροῦ². τὴν μὲν νύκτα, νεβρίζων καὶ κρατηρίζων³ καὶ καθαίρων⁴ τοὺς τελουμένους, καὶ ἀπομάττων τῷ πηλῷ καὶ τοῖς πιτύροις, καὶ ἀνιστάς ἀπὸ τοῦ καθαρμοῦ⁵, καὶ κελεύων λέγειν « Ἐφυγον κακὸν, εὖρον ἄμεινον, » ἐπὶ τῷ μηδένα πῶποτε τηλικούτον ὀλολύξαι σεμνυόμενος· καὶ ἔγωγε νομίζω· μὴ γὰρ οἶεσθ' αὐτὸν φθέγγεσθαι μὲν οὕτω μέγα, ὀλολύξειν δ' οὐχ ὑπέρλαμπρον. Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις τοὺς καλοὺς θιάσους⁶ ἄγων διὰ τῶν ὀδῶν, τοὺς ἐστεφανωμένους⁷ τῷ μαράθρω καὶ τῇ λεύκῃ, τοὺς ὄφεις τοὺς παρείας⁸ θλίβων, καὶ ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς αἰωρῶν, καὶ βοῶν Εὐοῖ Σαβοῖ⁹, καὶ ἐπορχούμενος Ἰγὺς Ἄττης¹⁰,

4. Τῇ μητρὶ τελοῦσθαι. Il s'agit sans doute de mystères de bas étage dont la mère d'Eschine était la prêtresse. — Τὰς βίβλους ἀνεγίνωσκει, tu lisais les livres (magiques), le grimoire.

3. Τᾶλλα συνεσκευωροῦ, tu concertais, tu arrangeais avec elle les autres pratiques.

3. Νεβρίζων, revêtant une peau de faon ; ce qui était en usage dans les mystères bachiques. — Κρατηρίζων, initiant par le cratère, c.-à-d. en versant à boire dans un cratère à ceux qui voulaient se faire initié ; c'était là sans doute une autre coutume des mystères bachiques.

4. Καθαίρων, purifiant. Pour purifier ceux qu'on initiait, on les oignait d'abord d'huile, puis on les couvrait de poussière et de craie (πηλῷ), enfin on les frottait avec du son (πιτύροις).

5. Ἀνιστάς ἀπὸ τοῦ καθαρμοῦ,

les faisant lever après la purification (pendant laquelle ils devaient se tenir assis par terre).

6. Τοὺς θιάσους, les troupes de Bacchants et de Bacchantes et qui célébraient les mystères.

7. Τοὺς ἐστεφανωμένους. Les initiés portaient une couronne de fenouil et de peuplier blanc.

8. Τοὺς ὄφεις τοὺς παρείας. Sorte de serpents dont la morsure est mortelle pour les autres serpents, mais qui ne s'attaquent jamais à l'homme.

9. Εὐοῖ Σαβοῖ. C'était le cri de ceux qui célébraient les mystères de Bacchus ; on croit que Σαβοῖ est le nom phrygien de Bacchus (*Sabazius*). En latin, on disait *Evoe Bacche*. On ne sait pas quelle est la signification précise de Εὐοῖ.

10. Ἐπορχούμενος, Ἰγὺς Ἄττης, dansant (en criant) Hyès Attès. On croit que Ἰγὺς est une épithète de

Ἄττης ὕψης ἑξαρχος, καὶ προηγεμῶν, καὶ κιστοφόρος, καὶ λικνοφόρος¹, καὶ τὰ τοιαῦτα ὑπὸ τῶν γραϊδίων προσαγορευόμενος, μισθὸν λαμβάνων τούτων² ἐνθρυπτα καὶ στρεπτούς καὶ νεήλατα ἐφ' οἷς τίς οὐκ ἂν ὡς ἀληθῶς αὐτὸν εὐδαιμονίσσειε καὶ τὴν αὐτοῦ τύχην; Ἐπειδὴ δ' εἰς τοὺς δημότας ἐνεγράφησ ὅπως δῆποτε (εἰ γὰρ τοῦτό γε), ἐπειδὴ δ' οὖν ἐνεγράφησ, εὐθέως τὸ κάλλιστον ἐξελέξω τῶν ἔργων, ὑπογραμματεύειν καὶ ὑπηρετεῖν τοῖς ἀρχιδίοις³. Ὡς δ' ἀπηλλάγης ποτὲ καὶ τούτου, πᾶνθ' ἅ τῶν ἄλλων κατηγορεῖς αὐτὸς ποιήσας, οὐ κατήσχυνας, μὰ Δί', οὐδὲν τῶν προὔπηργμένων τῷ μετὰ ταῦτα βίῳ· ἀλλὰ, μισθώσας σαυτὸν τοῖς βαρυστόνοις ἐπικαλουμένοις⁴ ἐκείνοις ὑποκριταῖς, Σιμύλῳ καὶ Σωκράτει, ἐτριταγωνίστεισ, σῦκα καὶ βότρυσ καὶ ἐλάας συλλέγων⁵, ὥσπερ ὀπωρώνης, ἐκ τῶν ἀλλοτρίων χωρίων⁶, πλείω λαμβάνων ἀπὸ τούτων⁷ τραύματα ἢ τῶν ἀγῶνων οὓς ὑμεῖς περὶ τῆς ψυχῆς ἠγωνίζεσθε⁸. ἦν γὰρ ἄσπονδος

Bacchus, parce que les Bacchantes tombaient ordinairement dans la saison des pluies (ὕω), et que Ἄττης désigne Attis ou Atys, prêtre aimé de Cybèle. Mais rien n'est moins certain que cette explication.

1. Κιστοφόρος, qui porte la corbeille (sacrée); cette corbeille renfermait les objets nécessaires à la célébration des mystères. — Λικνοφόρος, qui porte le van (mystique). On ne sait à quoi servait ce van.

2. Τούτων, ces fonctions.

3. Ἀρχιδίοις, petits magistrats, magistrats subalternes.

4. Βαρυστόνοις ἐπικαλουμένοις, surnommés (acteurs) aux profonds gémissements, pleureurs.

5. Σῦκα, . συλλέγων. Les Dionysiaques rurales se célébraient à l'entrée de l'automne, et par conséquent au moment de la maturité des raisins et des fruits. C'était aux Dionysiaques rurales que des troupes de comédiens se répandaient dans les demeures de l'Attique.

6. Τῶν ἀλλοτρίων χωρίων, le terrain, la propriété d'autrui.

7. Ἀπὸ τούτων, par suite de ces larcins, de tes maraudes.

8. Τῶν ἀγῶνων... ἠγωνίζεσθε, les combats que vous, méchants acteurs, vous souteniez (contre les spectateurs) en courant risque de la vie. — Depuis le commencement de la phrase jusqu'ici le sens est très-rien certain.

καὶ ἀκήρυκτος ὑμῖν ὁ πρὸς τοὺς θεατὰς πόλεμος¹. ὑφ' ὧν² πολλὰ τραύματ' εἰληφῶς, εἰκότως τοὺς ἀπείρους τῶν τοιούτων κινδύνων ὡς δειλοὺς σκώπτεις³.

Ἄλλὰ γὰρ παρὲς ὧν τὴν πενίαν αἰτιάσαιτ' ἂν τις, πρὸς αὐτὰ τὰ τοῦ τρόπου σου βαδιοῦμαι κατηγορήματα⁴. Τοιαύτην γὰρ εἴλου πολιτείαν (ἐπειδὴ ποτε καὶ τοῦτ' ἐπῆλθέ σοι ποιῆσαι), δι' ἣν, εὐτυχούσης μὲν τῆς πατρίδος, λαγῶ βίον ἔζησ⁵, δεδιῶς καὶ τρέμων, καὶ ἀεὶ πληγήσεσθαι προσδοκῶν ἐφ' οἷς σαυτῶ συνήδεις ἀδικοῦντι ἐν οἷς δ' ἠτύχησαν οἱ ἄλλοι⁶, θρασὺς ὧν ὑφ' ἀπάντων ὦψαι. Καίτοι ὅστις, χιλίων πολιτῶν ἀποθανόντων, ἐθάρρησε, τί οὗτος παθεῖν ὑπὸ τῶν ζώντων δίκαιός ἐστι; Πολλὰ τοίνυν ἕτερ' εἰπεῖν ἔχων περὶ αὐτοῦ, παραλείψω· οὐ γὰρ ὅσ' ἂν δεῖξαίμι προσόντ' αἰσχροῦ τούτῳ καὶ ὀνειδίη, πάντ' οἶμαι δεῖν εὐχερῶς λέγειν, ἀλλ' ὅσα μηδὲν αἰσχρόν ἐστιν εἰπεῖν ἐμοί.

Comparaison de la vie de Démosthène et de celle d'Eschine.

LXXX. Ἐξέτασον τοίνυν παράλληλα τὰ σοὶ κάμοι βεβιωμένα, πράως καὶ μὴ πικρῶς⁷, Αἰσχίνη· εἴτ' ἐρώτησον τουτουσὶ τὴν πιστέρου τύχην ἂν ἔλοιθ' ἕκαστος

1. Ἄσπονδος καὶ ἀκήρυκτος πόλεμος, guerre sans trêve et sans héraut, c'est-à-dire guerre dans laquelle il n'est question ni de suspension d'armes ni de pourparlers, et par suite, guerre acharnée, implacable. — Ὑμῖν désigne Eschine et les comédiens de la même troupe.

2. Ὑμῶν. Les spectateurs.

3. Ὡς δειλοὺς σκώπτεις. Voy. la note 7 de la page 134

4. Τὰ τοῦ τρόπου σου κατηγορήματα, les actes qui accusent ton caractère, ton cœur.

5. Λαγῶ βίον ἔζησ. Expression proverbiale; le lièvre passe pour le plus craintif des animaux.

6. Οἱ ἄλλοι, les autres, c'est-à-dire les amis de la patrie.

7. Πράως καὶ μὴ πικρῶς, doucement et non amèrement, c.-à-d. sans aigreur et sans amertume.

αὐτῶν. Ἐδίδασκες γράμματα · ἐγὼ δ' ἐφοίτων¹. Ἐτέ-
 λεις · ἐγὼ δ' ἐτελούμην². Ἐχόρευες · ἐγὼ δ' ἐχορήγουν.
 Ἐγραμμάτευες · ἐγὼ δ' ἐκκλησίαζον. Ἐτριταγωνίστεις ·
 ἐγὼ δ' ἐθεώρουν. Ἐξέπιπτες³ · ἐγὼ δ' ἐσύριττον. Ὑπὲρ
 τῶν ἐχθρῶν πεπολίτευσαι πάντα · ἐγὼ δὲ ὑπὲρ τῆς πα-
 τρίδος. Ἐὼ τᾶλλα⁴. Ἀλλὰ νυνὶ τήμερον ἐγὼ μὲν ὑπὲρ
 τοῦ στεφανωθῆναι δοκιμάζομαι, τὸ δὲ μηδυσῶν ἀδι-
 κεῖν ἀνωμολόγημαι · σοὶ δὲ συκοφάντη μὲν εἶναι δοκεῖν
 ὑπάρχει · κινδυνεύεις δὲ, εἴτ' ἔτι δεῖ σε τοῦτο ποιεῖν⁵,
 εἴτ' ἤδη πεπαῦσθαι, μὴ μεταλαβόντα τὸ πέμπτον μέ-
 ρος τῶν ψήφων⁶. Ἀγαθῆ γε (οὐχ ὀραῖς;) τύχη συμβεβιω-
 κῶς, τῆς ἐμῆς ὡς φαύλης κατηγορεῖς.

Φέρε δὴ, καὶ τὰς τῶν λειτουργιῶν μαρτυρίας, ὧν
 λελειτούργηκα, ἡμῖν ἀναγνῶ πάσας · παρανάγκωθι δ'
 ἡμῖν καὶ σὺ τὰς ῥήσεις ἅς ἐλυμήνω⁷.

⁸ Ἦκω λιπῶν κευθμῶνα καὶ σκότου πύλας⁸.

καὶ,

Κακαγγελεῖν⁹ μὲν ἴσθι μὴ θέλοντά με.

καὶ... Κακὸν κακῶς σε μάλιστα μὲν οἱ θεοὶ, ἔπειτα

1. Ἐφοίτων, je venais (à l'école).

2. Ἐγὼ δ' ἐτελούμην, mais moi, je me faisais initier.

3. Ἐξέπιπτες. Ἐκπίπτειν a absolument le même sens que notre mot *tomber*, pour désigner l'insuccès, la chute d'un acteur.

4. Ἐὼ τᾶλλα, je laisse de côté le reste, c'est-à-dire les autres points de comparaison.

5. Ἐτι, encore, à l'avenir. — Τοῦτο ποιεῖν, faire cela, c'est-à-

dire continuer ton métier de syco-
 phante, de calomniateur.

6. Τὸ πέμπτον μέρος τῶν ψή-
 φων. Voy. la note 3 de la page 66.

7. Τὰς ῥήσεις ἅς ἐλυμήνω, les vers
 que tu gâtais, c'est-à-dire que tu
 écorchais, que tu estropiais.

8. Ἦκω λιπῶν... σκότου πύλας.
 C'est à peu près le premier vers de
 l'*Hécube* d'Euripide.

9. Κακαγγελεῖν, etc. Ou ne sai
 d'où est tiré ce vers.

δὲ οὗτοι πάντες¹ ἀπολέσειαν, πονηρὸν ὄντα πολίτην καὶ
προδότην καὶ τριταγωνιστήν! Λέγε² τὰς μαρτυρίας.

ΜΑΡΤΥΡΙΑΙ³.

www.libtool.com.cn

Démosthène se taira sur les services qu il a rendus comme homme privé
à bon nombre de ses concitoyens.

LXXXI. Ἐν μὲν τοίνυν τοῖς πρὸς τὴν πόλιν, τοιοῦ
τος⁴· ἐν δὲ τοῖς ἰδίοις, εἰ μὴ πάντες ἴστε ὅτι κοινός,
καὶ φιλόανθρωπος, καὶ πᾶσι τοῖς δεομένοις ἐπαρκῶν,
σιωπῶ, καὶ οὐδὲν ἂν εἴποιμι, οὐδὲ παρασχοίμην ἂν περὶ
τούτων οὐδεμίαν μαρτυρίαν, οὔτ' εἴ τινας ἐκ τῶν πο-
λεμίων ἐλυσάμην⁵, οὔτ' εἴ τισι θυγατέρας ἀποροῦσι συν-
εξέδωκα, οὔτε τῶν τοιούτων οὐδέν. Καὶ γὰρ οὕτω πως
ὑπέιληφα· ἐγὼ νομίζω τὸν μὲν εὖ παθόντα δεῖν μεμνη-
σθαι τὸν πάντα χρόνον, τὸν δ' εὖ ποιήσαντα εὐθύς ἐπιλε-
λῆσθαι, εἰ δεῖ τὸν μὲν χρηστοῦ, τὸν δὲ μὴ μικροψύχου
ποιεῖν ἔργον ἀνθρώπου. Τὸ δὲ⁶ τὰς ἰδίας εὐεργεσίας ὑπο-
μιμνήσκειν καὶ λέγειν, μικροῦ δεῖν ὁμοίον ἐστι τῶ ὄνει-
δίξειν. Οὐ δὴ ποιήσω τοιοῦτον οὐδέν, οὐδὲ προαχθή-
σομαι, ἀλλ' ὅπως ποθ' ὑπέιλημμαι περὶ τούτων⁷, ἀκοεῖ
μοι.

1. Οὗτοι πάντες, tous ceux-ci, c'est-à-dire les Athéniens.

2. Λέγε. Démosthène s'adresse au greffier qui lisait les pièces.

3. Ces témoignages manquent.

4. Τοῖς πρὸς τὴν πόλιν, ce qui regarde la ville, ma conduite publique. — Τοιοῦτος. S.-e. εἰμί.

5. Ἐλυσάμην, j'ai racheté, j'ai payé la rançon de.

6. Τὸ δὲ, etc. Térence dit de même dans *l'Andrienne*, I, 1, 46 : *Set hoc mihi molestum est; nam isthaec commemoratio Quasi exprobratio est immemoris benefici.* Racine, *Iphigénie* : Un bienfait reproché tient toujours lieu d'offense.

7. Ὅπως... περὶ τούτων, l'opinion qu'on a conçue de moi pour ces sortes de choses.

Les maux qu'Eschine attribue à la fortune de Démosthène se sont fait sentir non-seulement à Athènes, mais chez tous les peuples. Pour ceux qui sont particuliers à Athènes, Eschine lui-même doit porter sa part de responsabilité, soit pour avoir approuvé, soit pour n'avoir pas combattu les mesures proposées par Démosthène.

LXXXII. Βούλομαι δὲ, τῶν ἰδίων ἀπαλλαγείς, ἔτι μικρὰ πρὸς ὑμᾶς εἰπεῖν περὶ τῶν κοινῶν. Εἰ μὲν γὰρ ἔχεις, Αἰσχίνη, τῶν ὑπὸ τουτονὶ τὸν ἥλιον εἰπεῖν ἀνθρώπων, ὅστις ἀθῶος τῆς Φιλίππου πρότερον, καὶ νῦν τῆς Ἀλεξάνδρου δυναστείας γέγονεν, ἢ τῶν Ἑλλήνων, ἢ τῶν βαρβάρων, ἔστω· συγχωρῶ σοι τὴν ἐμὴν, εἴτε τύχην εἴτε δυστυχίαν ὀνομάζειν βούλει, πάντων¹ αἰτίαν γεγενῆσθαι. Εἰ δὲ καὶ τῶν μηδεπώποτ' ἰδόντων ἐμὲ, μηδὲ φωνῆν ἀκηκοότων ἐμοῦ, πολλοὶ πολλὰ καὶ δεινὰ πεπόνθασι, μὴ μόνον κατ' ἄνδρα², ἀλλὰ καὶ πόλεις ὅλαι καὶ ἔθνη, πῶσω δικαιοτέρον καὶ ἀληθέστερον τὴν ἀπάντων, ὡς εἰκεν, ἀνθρώπων τύχην κοινὴν καὶ φορὰν τινα πραγμάτων³ χαλεπὴν, καὶ οὐχ οἷαν ἔδει⁴, τούτων αἰτίαν ἡγεῖσθαι; Σὺ τοίνυν, ταῦτα ἀφείς⁵, ἐμὲ τὸν παρὰ τοῖσι πεπολιτευμένον αἰτιᾶ· καὶ ταῦτ', εἰδὼς ὅτι, καὶ εἰ μὴ τὸ ὄλον, μέρος γ' ἐπιβάλλει τῆς βλασφημίας ἅπασι, καὶ μάλιστα σοι. Εἰ μὲν γὰρ ἐγὼ κατ' ἐμαυτὸν αὐτοκράτωρ ὢν περὶ τῶν πραγμάτων ἐβουλευόμην, ἦν ἂν τοῖς ἄλλοις ῥήτορσιν ὑμῖν ἐμὲ αἰτιᾶσθαι· εἰ δὲ παρῆτε μὲν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἀπάσαις ἀεὶ, ἐν κοινῷ δὲ τὸ συμφέ-

1. Πάντων, tous les maux (arrivés aux Athéniens).

2. Κατ' ἄνδρα, (homme) par homme, par tête, individuellement.

3. Φορὰν πραγμάτων, cours d'é-

venements (fâcheux, funestes), fatal enchaînement de circonstances.

4. Ἔδει. Sous-ent. γέγεσθαι.

5. Ταῦτα ἀφείς, mettant de côté ces considérations.

ρον ἢ πόλις προὔτιθει σκοπεῖν, πᾶσι δὲ ταῦτ' ἰδοῦσαι
 τὸτ' ἄριστ' εἶναι, καὶ μάλιστα σοι (οὐ γὰρ ἐπ' εὐνοίᾳ
 γ' ἐμοὶ παρεχώρεις ἐλπίδων, καὶ ζήλου, καὶ τιμῶν, ἀ
 πάντα προσῆν τοῖς τότε πραττομένοις ὑπ' ἐμοῦ· ἀλλὰ
 τῆς ἀληθείας ἠττώμενος δηλονότι, καὶ τῷ μηδὲν ἔχειν
 εἰπεῖν βέλτιον), πῶς οὐκ ἀδικεῖς καὶ δεινὰ ποιεῖς, τού
 τοις νῦν ἐγκαλῶν ὧν τότε οὐκ εἶχες λέγειν βελτίω;

D'ailleurs, les lois écrites comme les lois naturelles interdisent de punir les fautes et les malheurs auxquels la volonté n'a point eu de part.

LXXXIII. Παρὰ μὲν τοίνυν τοῖς ἄλλοις ἔγωγ' ὀρθῶ
 πᾶσιν ἀνθρώποις διορισμένα καὶ τεταγμένα οὕτω πως
 τὰ τοιαῦτα. Ἄδικεῖ τις ἐκῶν; ὀργὴ καὶ τιμωρία κατ'
 αὐτοῦ· ἐξήμαρτέ τις ἄκων; συγγνώμη ἀντὶ τῆς τιμω
 ρίας τούτω. Οὐτ' ἀδικῶν τις, οὐτ' ἐξαμαρτάνειν, εἰς
 τὰ πᾶσι δοκοῦντα συμφέρειν ἑαυτὸν δοῦς, οὐ κατώρθωσε
 μεθ' ἀπάντων³; οὐκ ὄνειδίζει οὐδὲ λοιδορεῖσθαι τῷ τοι
 ούτω δίκαιον, ἀλλὰ συνάχθεσθαι⁴. Φανήσεται τοίνυν
 ταῦτα πάντα οὕτως οὐ μόνον ἐν τοῖς νόμοις, ἀλλὰ καὶ ἡ
 φύσις αὐτῇ τοῖς ἀγράφοις νόμοις⁵ καὶ τοῖς ἀνθρωπίνοις
 ἤθεσι διαώρικεν. Αἰσχίνης τοίνυν τοσοῦτον ὑπερβέβληκεν
 ἅπαντας ἀνθρώπους ὁμότητι καὶ συκοφαντίᾳ ὥστε καὶ
 ὧν αὐτὸς ὡς ἀτυχημάτων ἐμέμνητο, καὶ ταῦτ' ἐμοῦ
 κατηγορεῖ.

1. Ταῦτα, ces choses, les mesu-
 res que je proposais.

2. Τῆς ἀληθείας ἠττώμενος,
 vaincu par la vérité. — Τῷ μηδὲν
 ἔχειν, par le n'avoir rien, c.-à-d.
 parce que tu n'avais rien.

3. Οὐ κατώρθωσε μεθ' ἀπάντων,
 n'a pas réussi, a échoué avec tous.

4. Συνάχθεσθαι, (il est juste) de
 s'affliger avec lui.

5. Τοῖς ἀγράφοις νόμοις, les
 lois non écrites, le droit naturel.

En conseillant aux juges de se tenir en garde contre l'habileté et le charlatanisme de Démosthène, Eschine n'a point réfléchi qu'il était connu lui-même pour être le plus artificieux des hommes, et pour avoir toujours mis son talent au service des ennemis de la patrie et de vengeances particulières.

www.libtool.com.cn

LXXXIV. Καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις¹, ὥσπερ αὐτὰς ἀπλῶς² καὶ μετ' εὐνοίας πάντας εἰρηκῶς τοὺς λόγους, φυλάττειν ἐμὲ καὶ τηρεῖν ἐκέλευεν, ὅπως μὴ παρακρούσομαι³ μηδ' ἐξαπατήσω, δεινόν, καὶ γόητα, καὶ σοφιστήν, καὶ τὰ τοιαῦτ' ὀνομάζων· ὡς, ἐὰν πρότερός τις εἴπη τὰ προσόνθ' ἑαυτῷ περὶ ἄλλου, καὶ δὴ ταῦθ' οὕτως ἔχοντα⁴, καὶ οὐκέτι τοὺς ἀκούοντας σκεψομένους τίς ποτ' αὐτός ἐστιν ὁ ταῦτα λέγων. Ἐγὼ δ' οἶδ' ὅτι γινώσκατε τοῦτον ἅπαντες, καὶ παλὺ ταῦτα μᾶλλον ἢ ἐμοὶ νομίζετε ταῦτα⁵ προσεῖναι. Κάκεινο δ' εὖ οἶδ', ὅτι τὴν ἐμὴν δεινότητα⁶ (ἔστω γάρ· καίτοι ἔγωγ' ὀρῶ τῆς τῶν λεγόντων δυνάμεως τοὺς ἀκούοντας τὸ πλεῖστον μέρος κυρίους ὄντας· ὡς γὰρ ἂν ὑμεῖς ἀποδέξησθε, καὶ πρὸς ἕκαστον ἔχητ' εὐνοίας, οὕτως ὁ λέγων ἔδοξε φρονεῖν)· εἰ δ' οὖν ἐστὶ καὶ παρ' ἐμοὶ τις ἐμπειρία τοιαύτη, ταύ-

1. Πρὸς τοῖς ἄλλοις, outre les autres choses, c'est-à-dire de plus, encore, d'ailleurs.

2. Ἀπλῶς, avec simplicité, avec candeur, avec bonne foi.

3. Ἐκέλευεν, il conseillait (aux juges). — Παρακρούσομαι pour παρακρούωμαι.

4. Ὡς... ἔχοντα, comme si, par cela seul que quelqu'un dirait le premier sur le compte d'un autre ce qui ne s'applique qu'à lui-même, ce qu'il a dit se trouvait être ainsi, se trouvait vrai. — Ὡς, de même

que ὥσπερ, se construit souvent ainsi avec l'accusatif. Voyez pour ὥσπερ la note 3 de la page 76.

5. Ταῦτα, ces défauts, les défauts du charlatan, du sophiste, etc.

6. Τὴν ἐμὴν δεινότητα. La construction régulière eût été τὴν ἐμὴν δεινότητα εὐρήσατε, etc. Mais Démosthène, craignant d'avoir choqué son auditoire en s'attribuant lui-même le talent, le génie, laisse sa phrase inachevée, et la reprend ensuite par un mot plus modeste, ἐμπειρία, l'expérience.

την μὲν εὐρήσετε πάντες ἐν τοῖς κοινοῖς ἐξεταζομένην ὑπὲρ ὑμῶν¹ αἰεὶ, καὶ οὐδαμοῦ καθ' ὑμῶν, οὐδ' ἰδίᾳ· τὴν δὲ τούτου² τούναντίον, οὐ μόνον ἐν τῷ λέγειν ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ, εἴ τις ἐλύπησέ τι τοῦτον ἢ προσέκρουσέ που, κατὰ τούτων³. Οὐ γὰρ αὐτῇ δικαίως, οὐδ' ἐφ' ἃ συμφέρει τῇ πόλει, χρῆται. Οὔτε γὰρ τὴν ὀργὴν, οὔτε τὴν ἔχθραν, οὔτ' ἄλλο οὐδὲν τῶν τοιούτων, τὸν καλὸν καγαθὸν πολίτην δεῖ τοὺς ὑπὲρ τῶν κοινῶν εἰσεληλυθότας δικαστὰς ἀξιοῦν αὐτῷ βεβαιοῦν⁴, οὐδ' ὑπὲρ τούτων εἰς ὑμᾶς εἰσιέναι, ἀλλὰ μάλιστα μὲν μὴ ἔχειν ταῦτ'⁵ ἐν τῇ φύσει εἰ δ' ἄρ' ἀνάγκη⁶, πράως καὶ μετρίως διακείμενα ἔχειν⁷.

Le procès actuel fait bien éclater la haine, la mauvaise foi et la méchanceté d'Eschine.

LXXXV. Ἐν τίσιν οὖν σφοδρὸν εἶναι τὸν πολιτευόμενον καὶ τὸν ῥήτορα δεῖ; ἐν οἷς τῶν ὄλων τι κινδυνεύεται τῇ πόλει, καὶ ἐν οἷς πρὸς τοὺς ἐναντίους ἐστὶ τι τῷ δήμῳ⁸. ἐν τούτοις· ταῦτα γὰρ ἐστὶ γενναίου καὶ ἀγαθοῦ πολίτου. Μηδενὸς δὲ⁹ ἀδικήματος πώποτε δημο-

1. Ἐξεταζομένην ὑπὲρ ὑμῶν, se rangeant, se plaçant pour vous, c'est-à-dire embrassant, défendant vos intérêts.

2. Τὴν τούτου. S.-e. δεινότητα.

3. Τούτων se rapporte à τις, le pronom indéfini renfermant souvent une idée de pluralité.

4. Τὴν ἐχθραν αὐτῷ βεβαιοῦν, affermir sa haine, la justifier (en la servant). — Ὑπὲρ τῶν κοινῶν εἰσεληλυθότας, qui sont entrés (dans le tribunal) pour les intérêts communs, pour s'occuper des intérêts publics.

5. Ταῦτα, ces passions.

6. Ἀνάγκη. Sous-entendu ἐστὶ ταῦτ' ἔχειν ἐν τῇ φύσει.

7. Μετρίως διακείμενα ἔχειν, d'avoir (ces passions) disposées modérément, c'est-à-dire de modérer ces passions.

8. Ἐν οἷς... τῷ δήμῳ, lorsque le peuple a quelque chose contre ses adversaires, c'est-à-dire lorsque le peuple a quelque intérêt à discuter, à défendre.

9. Μηδενὸς δὲ, etc. Eschine affirme cependant dans son discours qu'il a plusieurs fois accusé et fait condamner Démosthène.

σίου, προσθήσω δὲ μηδ' ἰδίου, δίκην ἀξιώσαντα λαβεῖν παρ' ἐμοῦ, μὴθ' ὑπὲρ τῆς πόλεως, μὴθ' ὑπὲρ αὐτοῦ, στεφάνου καὶ ἐπαίνου κατηγορίαν νῦν ἤκειν συνεσκευασμένον, καὶ τοσουτουσί λόγους ἀνηλωκένας, ἰδίας ἔχθρας καὶ φθόνου καὶ μικροψυχίας ἐστὶ σημεῖον, οὐδενὸς χρηστοῦ· τὸ δὲ δὴ καὶ τοὺς πρὸς ἑμαυτὸν ἀγῶνας ἔασαντα, νῦν ἐπὶ τόνδ' ἤκειν, πᾶσαν ἔχει κακίαν.

Ce n'est pas l'éloquence qui honore l'orateur, mais le dévouement absolu aux intérêts du peuple. Eschine peut-il dire qu'Athènes et lui aient eu les mêmes intérêts ?

LXXXVI. Καὶ ἔμοιγε δοκεῖς ἐκ τούτων¹, Δίσχίνη, τῶν λόγων ἐπίδειξίν τινα καὶ φωνασκίας βουλόμενος ποιήσασθαι, τοῦτον προελέσθαι τὸν ἀγῶνα, οὐκ ἀδικήματος οὐδενὸς λαβεῖν τιμωρίαν. Ἔστι δ' οὐχ ὁ λόγος τοῦ ῥήτορος, Δίσχίνη, τίμιος, οὐδ' ὁ τόνος τῆς φωνῆς, ἀλλὰ τὸ ταῦτ' ἀπροαιρεῖσθαι τοῖς πολλοῖς, καὶ τὸ τοὺς αὐτοὺς καὶ μισεῖν καὶ φιλεῖν οὔσπερ ἂν ἡ πατρίς. Ὁ γὰρ οὕτως ἔχων τὴν ψυχὴν, οὗτος ἐπ' εὐνοίᾳ πάντ' ἐρεῖ. Ὁ δ', ἀφ' ὧν ἡ πόλις προοραταί τινα κίνδυνον ἑαυτῇ, τούτους θεραπεύων, οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁρμεῖ τοῖς πολλοῖς². οὐκοῦν οὐδὲ τῆς ἀσφαλείας τὴν αὐτὴν ἔχει προσδοκίαν³. Ἄλλ' (ὀρᾶς;) ἐγὼ⁴ ταῦτ' ἀγαθὰ συμφέρονθ' εἰλόμην του-

¹ Τὸς πρὸς ἑμαυτὸν ἀγῶνας ἔασαντα, ayant laissé de côté, ayant évité les luttes (directes) avec moi.

— Τόνδε. Ctésiphon.

2. Ἐκ τούτων, d'après cela, pour les raisons que j'ai indiquées.

3. Οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς (sous-entendu ἀκέρως) ὁρμεῖ τοῖς πολλοῖς, ne mouille pas sur la même ancre que

le peuple. Expression proverbiale qui se trouve expliquée par le membre de phrase suivant.

4. Οὐδέ... προσδοκίαν, il n'a pas non plus la même attente de salut, c'est-à-dire il n'attend pas son salut du même côté.

5. Ἐγὼ. Sous-ent. ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὁρμῇ τοῖς πολλοῖς.

τοις, καὶ οὐδὲν ἐξαίρετον οὐδ' ἴδιον πεποιήμαι. Ἄρ' ὦν οὐδὲ σύ¹; καὶ πῶς; ὅς εὐθέως μετὰ τὴν μάχην πρεσβευτῆς ἐπορεύου πρὸς Φίλιππον, ὅς ἦν τῶν ἐν ἐκείναις τοῖς χρόνοις συμφορῶν αἴτιος τῇ πατρίδι· καὶ ταῦτ', ἀρνούμενος πάντα τὸν ἔμπροσθεν χρόνον ταύτην τὴν χρεῖαν², ὡς πάντες ἴσασι.

Après avoir nié tant de fois avec serment ses rapports avec Philippe, Eschine s'empresse, aussitôt après la défaite de Chéronée, de proclamer sa prétendue amitié avec ce prince, dévoilant ainsi sa trahison.

LXXXVII. Καίτοι τίς ὁ τὴν πόλιν ἐξαπατῶν; οὐχ ὁ μὴ λέγων ἅ φρονεῖ; Τῷ δ' ὁ κήρυξ καταρᾶται³ καθ' ἐκάστην ἐκκλησίαν δικαίως; οὐ τῷ τοιούτῳ; Τί δὲ μείζον ἔχει τις ἂν εἰπεῖν ἀδίκημα κατ' ἀνδρὸς ῥήτορος, ἢ εἰ μὴ ταυτὰ καὶ φρονεῖ καὶ λέγει; Σὺ τοίνυν οὗτος⁴ εὐρέθης. Εἶτα σὺ φθέγγῃ, καὶ βλέπειν εἰς τὰ τουτωνὶ πρόσωπα τολμᾷς! Πότερ' οὐχ ἠγεῖ γιγνώσκειν αὐτοὺς ὅστις εἶ; ἢ⁵ τοσοῦτον ὕπνον καὶ λήθην ἅπαντας ἔχειν ὥστ' οὐ μεμνησθαι τοὺς λόγους οὓς ἐδημηγόρεις ἐν τῷ δήμῳ, καταρώμενος καὶ διομνύμενος μηδὲν εἶναι σοὶ καὶ Φιλίππῳ πρᾶγμα, ἀλλ' ἐμὲ τὴν αἰτίαν σοὶ ταύτην ἐπάγειν, τῆς ἰδίας ἕνεκ' ἔχθρας, οὐκ οὔσαν ἀληθῆ; Ὡς δ' ἀπηγγέλθη τάχισθ' ἡ μάχη, οὐδὲν τούτων φροντίσας⁶, εὐθὺς ὠμολόγεις καὶ προσεποιῶ φίλιαν καὶ ξενίαν εἶναι

1. Οὐδὲ σύ. Sous-entendu οὐδὲν ἐξαίρετον οὐδ' ἴδιον πεποιήσαι.

2. Ἀρνούμενος ταύτην τὴν χρεῖαν, refusant, après avoir refusé cette mission (d'ambassadeur).

3. Τῷ... καταρᾶται. Voyez la note 2 de la page 80.

4. Οὗτος équivalent à τοιοῦτος, tel, c'est-à-dire parlant contre la pensée.

5. ἢ. Sous-ent. ἠγεῖ, attique pour ἤγη.

6. Οὐδὲν τούτων φροντίσας, sans plus te soucier de ce que tu avais dit, de tes serments.

σοι πρὸς αὐτὸν, τῇ μισθαρνίᾳ ταῦτα μετατιθέμενος τὰ ὀνόματα ¹. Ἐκ ποίας γὰρ ἴσης ἢ δικαίας προφάσεως Δίσχίνη, τῷ Γλαυκοθέᾳ τῆς τυμπανιστρίας ², ξένος ἢ φίλος ἢ γνώριμος ἦν Φίλιππος; Ἐγὼ μὲν οὐχ ὀρῶ· ἀλλ' ἐμισθώθης ἐπὶ τῶν ταυτωνί³ συμφέροντα διαφθείρειν. Ἄλλ' ὅμως, οὕτω φανερῶς αὐτὸς εἰλημμένος προδότης, καὶ κατὰ σαυτοῦ μηνυτῆς ἐπὶ ταῖς συμβάσει γεγονώς, ἐμοὶ λαιδορεῖ, καὶ ὀνειδίζει ταῦτα, ὧν πάντας μᾶλλον αἰτίους εὐρήσεις ἢ ἐμέ.

Les Athéniens choisissent Démosthène pour faire l'éloge des guerriers morts à Chéronée; les parents de ces guerriers choisissent sa maison pour y faire le repas des funérailles.

LXXXVIII. Πολλὰ καὶ καλὰ καὶ μεγάλα ἡ πόλις, Δίσχίνη, καὶ προεῖλετο καὶ κατώρθωσε δι' ἐμοῦ, ὧν οὐκ ἡμνημόνησε. Σημεῖον δέ. Χειροτονῶν γὰρ ὁ δῆμος τὸν ἐροῦντ' ἐπὶ ⁴ τοῖς τετελευτηκόσι παρ' αὐτὰ τὰ συμβάντα ⁵, οὐ σὲ ἐχειροτόνησε προβληθέντα, οὐ σὲ, καίπερ εὐφωνον ὄντα, οὐδὲ Δημάδην ⁶, ἄρτι πεποιηκότα τὴν εἰρήνην, οὐδ' Ἠγήμονα ⁷, οὐδ' ἄλλον ὑμῶν οὐδένα, ἀλλ'

1. Τῇ μισθαρνίᾳ... τὰ ὀνόματα, prenant ces noms en échange de celui de vénalité, transportant, appliquant ces noms à sa vénalité.

2. Τυμπανιστρίας, joueuse de tambourin, de tamtam. Cet instrument était employé dans les mystères de Cérès et dans les cérémonies bacchiques. Nous avons vu (ch. LXXIX) que la mère d'Eschine initiait à certains mystères.

3. Ταυτωνί. Les Athéniens.

4. Ἐροῦντ' ἐπὶ, devant parler sur, devant prononcer l'éloge de.

5. Παρ' αὐτὰ τὰ συμβάντα, immédiatement après les événements. Démosthène prononça cet éloge funèbre l'année même de la bataille de Chéronée.

6. Δημάδην, Démade, orateur vendu à Philippe. Il fit accepter par les Athéniens la paix que leur proposa Philippe immédiatement après la bataille de Chéronée. Voyez la note 7 de la page 128.

7. Ἠγήμονα, Hégémon, autre orateur partisan de Philippe. Il fut condamné à mort avec Phocion.

ἐμέ. Κα. παρελθόντος σου καὶ Πυθοκλέους¹, ὡμῶς καὶ ἀναιδῶς, ὦ Ζεῦ καὶ θεοὶ, καὶ κατηγορούντων ἐμοῦ ταῦτά ἃ καὶ σὺ νυνὶ, καὶ λοιδορουμένων, ἔτ' ἄμεινον² ἐχειροτόνησεν ἐμέ. Τὸ δ' αἴτιον οὐκ ἀγνοεῖς μὲν, ὅμως δὲ φράσω σοὶ καὶ γῶ. Ἀμφοτέρῃ ἤδεσαν οὗτοι, τὴν τ' ἐμὴν εὐνοίαν καὶ προθυμίαν, μεθ' ἧς τὰ πράγματ' ἔπραττον, καὶ τὴν ὑμετέραν ἀδικίαν. Ἄ³ γὰρ εὐθηνούντων τῶν πραγμάτων ἠρνεῖσθε διομνύμενοι, ταῦτ' ἐν οἷς⁴ ἔπταισεν ἡ πόλις ὡμολογήσατε. Τοὺς οὖν ἐπὶ τοῖς κοινοῖς ἀτυχήμασιν ὧν ἐφρόνουν λαβόντας ἄδειαν, ἐχθροὺς μὲν πάλαι, φανεροὺς δὲ τόθ' ἠγήσαντό αὐτοῖς γεγενῆσθαι. Εἶτα καὶ προσήκειν ὑπελάμβανον τὸν ἐροῦντ' ἐπὶ τοῖς τετελευτηκόσι, καὶ τὴν ἐκείνων ἀρετὴν κοσμήσοντα, μήθ' ὀμωρόφιον, μήθ' ὀμόσπονδον γεγενημένον εἶναι⁵ τοῖς πρὸς ἐκείνους παραταξαμένοις· μηδ' ἐκεῖ⁶ μὲν κωμάζειν καὶ παιανίζειν ἐπὶ ταῖς τῶν Ἑλλήνων συμφοραῖς μετὰ τῶν αὐτοχείρων τοῦ φόνου, δεῦρο⁷ δ' ἐλθόντα τιμᾶσθαι· μηδὲ τῇ φωνῇ δακρύειν ὑποκρινόμενον τὴν ἐκείνων τύχην, ἀλλὰ τῇ ψυχῇ συναλγεῖν. Τοῦτο δ' ἐώρων παρ' ἑαυτοῖς, καὶ παρ' ἐμοὶ, παρ' ὑμῖν δ' οὔ. Διὰ ταῦτ' ἐμὲ ἐχειροτόνησαν, καὶ οὐχ ὑμᾶς⁸. Καὶ οὐχ ὁ μὲν δῆμος οὕτως⁹, οἱ δὲ τῶν τετελευτηκότων πατέρες καὶ

1. Παρελθόντος, l'étant avancé, ayant monté à la tribune. — Πυθοκλέους, Pythoclès; d'abord ami de Démosthène, il se vendit ensuite à Philippe.

2. Ἐτ' ἄμεινον, encore mieux, c.-à-d. avec encore plus d'empressement, plus de zèle.

3. Ἄ. Votre amitié, vos relations avec Philippe.

4. Ἐν οἷς, (dans les circonstances) dans lesquelles, alors que.

5. Γεγενημένον εἶναι équivalent simplement à γεγενῆσθαι.

6. Ἐκεῖ, là-bas, en Macédoine.

7. Τοῦ φόνου, le meurtre (des guerriers morts à Cléronée). — Δεῦρο, ici, à Athènes.

8. Ὑμᾶς. Eschine, Diomède, etc.

9. Οὕτως, (a pensé, a jugé) ainsi.

ἀδελφοί, ὑπὸ τοῦ δήμου τύβ' αἰρεθέντες ἐπὶ τὰς ταφάς¹, ἄλλως πως· ἀλλὰ, δέον ποιεῖν αὐτοὺς τὸ περιδειπνῆν², ὡς παρ' οἰκειοτάτῳ τῶν τετελευτηκότων, ὥσπερ τᾶλλ'³ εἴωθε γίγνεσθαι, τοῦτ' ἐποίησαν παρ' ἐμοί. Εἰκότως· γένοι μὲν γὰρ ἕκαστος ἕκαστῷ μᾶλλον οἰκεῖος ἢν ἐμοῦ, κοινῇ δὲ πᾶσιν οὐδεὶς ἐγγυτέρω· ᾧ γὰρ τὸ ἐκείνους σωθῆναι καὶ κατορθῶσαι μάλιστα διέφερεν, οὗτος καὶ, παθόντων ἂ μῆποτ' ὄφελον⁴, τῆς ὑπὲρ ἀπάντων λύπης πλεῖστον μετεῖχε.

Inscription placée sur le tombeau des guerriers morts à Chéronée.

LXXXIX. Λέγε δ' αὐτῷ τουτὶ τὸ ἐπίγραμμα, ὃ δημοσίᾳ προεῖλετο ἡ πόλις αὐτοῖς ἐπιγράψαι, ἔν' εἰδῆς, Αἰσχίνη, καὶ ἐν αὐτῷ τούτῳ, σαυτὸν ἀγνώμονα καὶ συκοφάντην ὄντα καὶ μιαρὸν. Λέγε.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ.

Οἶδε, πάτρας ἔνεκα σφετέρας, εἰς δῆριν ἔθεντο
 δπλα⁵, καὶ ἀντιπάλων ὕβριν ἀπεσκέδασαν·
 Μαρνάμενοι δ' ἀρετῆς⁶ καὶ λήματος, οὐκ ἐσάωσαν
 ψυχάς, ἀλλ' Ἀΐδην κοινὸν ἔθεντο βραβῆ,
 οὔνεκεν Ἑλλήνων⁷, ὡς μὴ, ζυγὸν αὐχένι θέντες
 δουλοσύνης, στυγεράν ἀμφὶς ἔχωσιν⁸ ὕβριν.

1. Αἰρεθέντες ἐπὶ τὰς ταφάς, choisis pour la sépulture, chargés du soin des obsèques.

2. Τὸ περιδειπνόν. A la suite des funérailles, on célébrait un repas en l'honneur du mort, chez son plus proche parent.

3. Τᾶλλα, les autres (banquets funèbres).

4. Ὀφελον. Sous-ent. παθεῖν.

5. Εἰς δῆριν ἔθεντο δπλα, ont revêtu les armes pour le combat.

6. Ἀρετῆς. Sous-ent. μετά.

7. Ἀΐδην... Ἑλλήνων, ont pris Pluton pour arbitre commun pour les Grecs, c.-à-d. sont descendus chez Pluton arbitre, juge (de leur courage), sont morts courageusement pour les Grecs.

8. Ἐχωσιν. Sous-ent. Ἑλληνας.

Γαῖα δὲ πατρὶς ἔχει κόλποις τῶν πλεῖστα καμώτων
σώματ', ἐπεὶ θνητοῖς ἐκ Διὸς ἦδε κρίσις¹.

Μηδὲν ἀμαρτεῖν ἐστὶ θεῶν καὶ πάντα κατορθοῦν·
ἐν βιοτῇ μοῖραν δ' οὔτι φυγεῖν μερόπων².

Ἀκούεις, Δίσιχίγη, καὶ ἐν αὐτῷ τούτῳ, ὡς τὸ μηδὲν
ἀμαρτεῖν ἐστὶ θεῶν καὶ πάντα κατορθοῦν; οὐ τῷ συμ-
βούλῳ τὴν τοῦ κατορθοῦν τοὺς ἀγωνιζομένους ἀνέθηκα
δύναμιν, ἀλλὰ τοῖς θεοῖς. Τί οὖν, ὦ κατάρατ', ἐμοὶ περὶ
τούτων λοιδορεῖ, καὶ λέγεις ἅ σοι καὶ ταῖς ἀρῖς αἱ θεαὶ
τρέψειαν εἰς κεφαλήν;

Eschine a laissé voir dans tout son discours combien il est peu touché des malheurs d'Athènes. Il calomnie les Athéniens en attribuant à Démosthène seul l'initiative de leur lutte glorieuse contre Philippe.

XC. Πολλὰ τοίνυν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, καὶ ἄλλα
κατηγορηκότες αὐτοῦ καὶ κατεψευσμένου, ἐν μάλιστα
ἐθαύμασα ἀπάντων, ὅτι, τῶν συμβεβηκότων τότε τῇ
πόλει μνησθεῖς, οὐχ ὡς ἂν εὖνους καὶ δίκαιος παλίτης
ἔσχε τὴν γνώμην, οὐδ' ἐδάκρυαεν, οὐδ' ἔπαθε ταιοῦτον
οὐδὲν τῇ ψυχῇ, ἀλλ' ἐπάρας τὴν φωνήν, καὶ γεγηθώς,
καὶ λαρυγγίζων, ᾤετο μὲν ἐμοῦ κατηγορεῖν δηλονότι,
δειγμα δ' ἐξέφερε καθ' ἑαυτοῦ, ὅτι ἐπὶ τοῖς γεγενημέ-
νοις ἀνιανοῖς οὐδὲν ὁμοίως ἔσχε τοῖς ἄλλοις. Καίτοι τὸν
τῶν νόμων καὶ τῆς πολιτείας φάσκοντα φροντίζειν, ὥσ-
περ οὔτος νυνὶ, καὶ εἰ μηδὲν ἄλλο, τοῦτό γ' ἔχειν δεῖ,
τὸ ταῦτ' ἀλπεῖσθαι καὶ ταῦτ' ἀχίρειν τοῖς πολλοῖς,

1. Ἐπεὶ θνητοῖς ἐκ Διὸς ἦδε κρίσις, puisque telle a été la volonté de Jupiter.
2. Μερόπων. Sous-ent. ἐστὶ.

καὶ μὴ τῇ προαιρέσει τῶν κοινῶν¹ ἐν τῷ τῶν ἐναντίων
μέρει τετάχθαι· ὅ σὺ νυνὶ πεποιηκῶς εἶ φανερός, ἐμὲ
πάντων αἴτιον καὶ δι' ἐμὲ εἰς πράγματα² φάσκων ἐμ-
πεσεῖν τὴν πόλιν, οὐκ ἀπὸ τῆς ἐμῆς πολιτείας οὐδὲ
προαιρέσεως ἀρξάμενων ὑμῶν³ τοῖς Ἑλλήσι βοθηεῖν.
Ἐπεὶ ἔμοιγ' εἰ τοῦτο δοθείη⁴ παρ' ὑμῶν, τοσαῦτα δι'
ἐμὲ ὑμᾶς ἠναντιῶσθαι τῇ κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀρχῇ
πραττομένῃ⁵, μείζων ἂν δοθείη δωρεὰ συμπασῶν ὧν
τοῖς ἄλλοις δεδώκατε. Ἄλλ' οὔτ' ἂν ἐγὼ ταῦτα φῆσαι-
μι, ἀδικοῖην γὰρ ἂν ὑμᾶς, οὔτ' ἂν ὑμεῖς εὖ οἶδ' ὅτι
συγχωρήσατε· οὗτος δ', εἰ τὰ δίκαια ἐποίει, οὐκ ἂν,
ἐνεκα τῆς πρὸς ἐμὲ ἔχθρας, τὰ μέγιστα τῶν ὑμετέρων
καλῶν ἔβλαπτε καὶ διέβλαπτε.

Eschine accuse Démosthène d'avoir favorisé les projets de Philippe.

Démosthène cite les noms des traitres qui ont vendu la liberté de la Grèce à Philippe d'abord, puis à Alexandre.

XCΙ. Ἀλλὰ τί ταῦτ' ἐπιτιμῶ, πολλῶ σχετλιώτερα⁶
ἄλλα κατηγορηκός αὐτοῦ καὶ κατεψευσμένου; Ὅς γὰρ
ἐμοῦ φιλιππισμὸν, ὃ γῆ καὶ θεοὶ, κατηγορεῖ, τί οὗτος
οὐκ ἂν εἴποι; Καίτοι, νῆ τὸν Ἡρακλέα καὶ πάντας τοὺς
θεοὺς, εἴ γ' ἐπ' ἀληθείας⁷ δέοι σκοπεῖσθαι, τὸ καταψεύ-
δεσθαι καὶ δι' ἔχθραν τι λέγειν ἀνελόντας ἐκ μέσου⁸,

1. Τῇ προαιρέσει τῶν κοινῶν, choix des affaires communes, des affaires publiques, c'est-à-dire système politique.

2. Πράγματα, affaires, embarras, dangers, malheurs.

3. Ὑμῶν. Les Athéniens

4. Δοθείη, était accordé, reconnu.

5. Κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀρχῇ

πραττομένη, domination qui se préparait contre les Grecs.

6. Πολλῶ σχετλιώτερα, beaucoup plus indignes, plus infâmes.

7. Ἐπ' ἀληθείας, selon la vérité, en toute vérité.

8. Ἀνελόντας ἐκ μέσου, ayant fait disparaître du milieu, c'est-à-dire ayant renoncé à.

τίνες ὡς ἀληθῶς εἰσὶν οἷς ἂν εἰκότως καὶ δικαίως τὴν τῶν γεγενημένων αἰτίαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀναθεῖεν ἅπαντες, τοὺς ὁμοίους τούτῳ παρ' ἐκάστη τῶν πόλεων εὔροι τις ἂν, οὐχὶ τοὺς ἐμοί. Οἷ, ὅτ' ἦν ἀσθενῆ τὰ Φιλίππου πράγματα καὶ κομιδῆ μικρά, πολλάκις προλεγοντων ἡμῶν, καὶ παρακαλούντων, καὶ διδασκόντων τὰ βέλτιστα, τῆς ἰδίας ἕνεκ' αἰσχροκερδείας, τὰ κοινῆ συμφέροντα προῖεντο, τοὺς ὑπαρχοντας ἕκαστοι πολιτάς¹ ἐξαπατῶντες καὶ διαφθείροντες, ἕως δούλους ἐποίησαν· Θετταλοὺς Δάχοχος, Κινέας², Θρασύδαιος· Ἀρκάδας Κερκίδας, Ἰερώνυμος, Εὐκαλπίδας· Ἀργεῖους Μύρτις, Τελέδαμος, Μναςέας· Ἡλείους Εὐξίθεος, Κλεότιμος, Ἀρίσταιχος· Μεσσηνίους οἱ Φιλιάδου τοῦ θεοῖς ἐχθροῦ παῖδες, Νέων καὶ Θρασύλοχος· Σικυωνίους Ἀρίστρατος, Ἐπιχάρης· Κορινθίους Δείναρχος, Δημάρατος³· Μεγαρέας Πτοιόδωρος, Ἐλιξος, Περίλαος· Θηβαίους Τιμόλαος, Θεογεῖτων, Ἀνεμοίτας· Εὐβοέας Ἴππαρχος, Κλείταρχος, Σωσίστρατος. Ἐπιλείψει με λέγοντα ἡ ἡμέρα τὰ τῶν προδοτῶν ὀνόματα⁴. Οὔτοι πάντες εἰσὶν, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τῶν αὐτῶν βουλευμάτων⁵ ἐν ταῖς αὐτῶν πατρίσιν, ὧν περ οὔτοι παρ' ὑμῖν, ἄνθρωποι μιαιοὶ, καὶ κόλακες, καὶ ἀλάστορες, ἠκρωτηριασμένοι τὰς ἐαυ-

1. Τοὺς ὑπάρχοντας πολιτάς, les concitoyens qui étaient (à eux), c'est-à-dire simplement leurs concitoyens.

2. Δάχοχος, Κινέας, etc. On ne connaît absolument que le nom de la plupart des personnages cités ici par Démosthène.

3. Δημάρατος, Démarate, hôte de Philippe et d'Alexandre.

4. Ἐπιλείψει με λέγοντα ἡ ἡμέρα τὰ τῶν προδοτῶν ὀνόματα, le jour manquera à moi disant les noms des traîtres, c'est-à-dire le jour serait fini avant que j'eusse nommé tous les traîtres.

5. Εἰσὶ τῶν αὐτῶν βουλευμάτων, sont des mêmes projets, c'est-à-dire suivent les mêmes idées, les mêmes principes.

τῶν ἕκαστοι πατρίδας, τὴν ἐλευθερίαν προπεπωκότες¹, πρότερον μὲν Φιλίππῳ, νῦν δὲ Ἀλεξάνδρῳ, τῇ γαστρὶ μετροῦντες καὶ τοῖς αἰσχίστοις τὴν εὐδαιμονίαν, τὴν δ' ἐλευθερίαν καὶ τὸ μηδένα ἔχειν δεσπότην αὐτῶν, ἃ τοῖς προτέροις Ἑλλῆσιν ὄροι τῶν ἀγαθῶν ἦσαν καὶ κα- νόνες, ἀνατετραφότες².

Démosthène mériterait la couronne que Ctésiphon propose de lui décerner, quand même il n'y aurait d'autre titre que d'avoir résisté à l'entraînement de la corruption générale.

XCII. Ταύτης τοίνυν τῆς οὕτως αἰσχυρᾶς καὶ περι- βοήτου³ συστάσεως καὶ κακίας, μᾶλλον δ', ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, προδοσίας, εἰ δεῖ μὴ ληρεῖν⁴, τῆς τῶν Ἑλ- λήνων ἐλευθερίας, ἣ τε πόλις παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις ἀναίτιος γέγονεν ἐκ τῶν ἐμῶν πολιτευμάτων, καὶ ἐγὼ παρ' ὑμῖν. Εἰτά μ' ἐρωτᾶς ἀντὶ ποίας ἀρετῆς ἀξιῶ τι- μαῖσθαι; ἐγὼ δὴ σοι λέγω ὅτι, τῶν πολιτευομένων παρὰ τοῖς Ἑλλῆσι διαφθαρέντων ἀπάντων, ἀρξαμένων ἀπὸ σοῦ⁵, πρότερον μὲν ὑπὸ Φιλίππου, νῦν δ' ὑπ' Ἀλεξάν- δρου, ἐμὲ οὔτε καιρὸς, οὔτε φιλανθρωπία λόγων⁶, οὔτ' Ὀπαγγελίων μέγεθος, οὔτ' ἐλπίς, οὔτε φόβος, οὔτε χά- ρις, οὔτ' ἄλλο οὐδὲν ἐπῆρεν οὐδὲ προηγάγετο, ὧν ἔκρινα δικαίων καὶ συμφερόντων τῇ πατρίδι, οὐδὲν προδοῦναι.

1. Προπεπωκότες. Προπίνειν si- gnifie proprement boire avant un autre (et lui passer ensuite la coupe dans laquelle on a bu); c'était une coutume entre les hôtes et les amis. De là, προπίνειν a pris le sens de livrer, donner, trahir, etc.

2. Ἀνατετραφότες, ayant ren- versé, ayant détruit.

3. Περιβοήτου, décriée, infâme.

4. Εἰ δεῖ μὴ ληρεῖν, s'il faut par- ler nettement, sans tergiverser.

5. Ἀρξαμένων ἀπὸ σοῦ, com- mençant par toi, c.-à-d. à com- mencer par toi, toi le premier.

6. Φιλανθρωπία λόγων, Lieu- veillance de paroles, langage ca- ressant, flatteur.

οὐδ', ὅσα συμβεβούλευκα πώποτε τουτοῖσιν, ὁμοίως ὑμῖν, ὡσπερανεὶ ἐν τρυτάνῃ, ῥέπων ἐπὶ τὸ λῆμμα¹ συμβεβούλευκα, ἀλλ' ἀπ' ὀρθῆς καὶ δικαίας καὶ ἀδιαφθόρου τῆς ψυχῆς τὰ πάντα μοι πέπρακται· καὶ μεγίστων δὴ πραγμάτων τῶν κατ' ἐμαυτὸν ἀνθρώπων² προστάς, πάντα ταῦτα ὑγιῶς καὶ δικαίως καὶ ἀπλῶς³ πεπολίτευμαι. Διὰ ταῦτ' ἀξιῶ τιμᾶσθαι.

Eschine critique la reconstruction des remparts dirigée par Démosthène. Ce n'est pas de cela que Démosthène se glorifie; c'est avec des villes, des ports, des armées, des flottes, des alliances, qu'il a fortifié l'Attique.

XCIII. Τὸν δὲ τειχισμὸν τοῦτον, ὃν σύ μου διέσυρες, καὶ τὴν ταφρείαν, ἀξία μὲν χάριτος καὶ ἐπαίνου κρίνω· πῶς γὰρ οὐ; πόρρω μέντοι που⁴ τῶν ἐμαυτῶ πεπολιτευμένων τίθεμαι. Οὐ γὰρ λίθοις ἐτείχισα τὴν πόλιν, οὐδὲ πλίνθοις ἐγὼ, οὐδ' ἐπὶ τούτοις μέγιστον τῶν ἐμαυτοῦ φρονῶ⁵. ἀλλ', ἐὰν τὸν ἐμὸν τειχισμὸν βούλει δικαίως σκοπεῖν, εὐρήσεις ὄπλα, καὶ πόλεις, καὶ τόπους, καὶ λιμένας, καὶ ναῦς⁶, καὶ ἵππους, καὶ τοὺς ὑπὲρ τούτων ἀμυνουμένους⁷. Ταῦτα προὔβαλόμην ἐγὼ πρὸ τῆς Ἀττικῆς, ὅσον ἦν ἀνθρωπίνῳ λογισμῶ δυνατὸν, καὶ

1. Ὑμῖν. Les traitres. — Ὡσπερανεὶ... ἐπὶ τὸ λῆμμα, comme dans une balance, penchant vers le gain, c'est-à-dire prenant en quelque sorte une balance, et penchant vers le côté d'où je recevais le plus.

2. Τῶν κατ' ἐμαυτὸν ἀνθρώπων, les hommes de mon temps.

3. Ἀπλῶς, simplement, c'est-à-dire avec droiture, avec honnêteté.

4. Πόρρω που, bien loin; c'est-à-dire bien au-dessous.

5. Οὐδ' ἐπὶ τούτοις... φρονῶ, et de ce que j'ai fait ce n'est pas cela qui me rend le plus fier.

6. Τόπους. L'Eubée, la Béotie, la Mégaride. — Λιμένας. Les ports de l'Eubée. — Ναῦς. Les flottes de Corcyre, etc.

7. Τοὺς ὑπὲρ τούτων ἀμυνουμένους, des gens devant combattre pour ces choses, des défenseurs pour ces villes, ces pays, etc., c'est-à-dire des armées.

τούτοις ἐτείχισα τὴν χώραν, οὐχὶ τὸν κύκλον μόνον τοῦ Πειραιῶς οὐδὲ τοῦ ἄστεος. Οὐδέ γ' ἠτήθην ἐγὼ τοῖς λαγισμοῖς Φιλίππου, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, οὐδὲ ταῖς παρασκευαῖς· ἀλλ' οἱ τῶν συμμάχων στρατηγοὶ καὶ αἱ δυνάμεις τῆ τύχη¹. Τίνες αἱ τούτων² ἀποδείξεις, ἐναργεῖς καὶ ρανεραί. Σκοπεῖτε δέ.

Énumération des mesur- que réclamaient les circonstances.

ΧCIV. Τί χρῆν τὸν εὖνον πολίτην ποιεῖν; τί τὸν μετὰ πάσης προνοίας καὶ προθυμίας καὶ δικαιοσύνης ὑπὲρ τῆς πατρίδος πολιτευόμενον; οὐκ ἐκ μὲν θαλάττης τὴν Εὐβοίαν προβαλέσθαι πρὸ τῆς Ἀττικῆς, ἐκ δὲ τῆς μεσογείας τὴν Βοιωτίαν, ἐκ δὲ τῶν πρὸς Πελοπόννησον τόπων³ τοὺς ὁμόρους ταύτη⁴; οὐ τὴν σιτοπομπείαν, ὅπως παρὰ πᾶσαν φιλίαν ἄχρι τοῦ Πειραιῶς κοιμισθῆσεται, προιδέσθαι; καὶ τὰ μὲν σῶσαι τῶν ὑπαρχόντων⁵, ἐκπέμποντα βοηθείας, καὶ λέγοντα καὶ γράφοντα τοιαῦτα⁶, τὴν Προκόννησον⁷, τὴν Χερρόνησον⁸, τὴν Τένεδον⁹. τὰ δ' ὅπως οἰκειᾶ καὶ σύμμαχ' ὑπάρξῃ, πρᾶξι, τὸ Βυζάντιον¹⁰, τὴν

4. Οἱ τῶν συμμάχων στρατηγοί, les généraux de nos alliés. Il est probable que les forces grecques, à Chéronée, étaient commandées en chef par des Thébains. — Τῆ τύχη. Sous-entendu ἠτήθησαν.

2. Τούτων, de ces choses, de ce que j'avance.

3. Ἐκ τῶν πρὸς Πελοπόννησον τόπων, du côté des lieux regardant le Péloponèse, c'est-à-dire du côté du Péloponèse.

4. Τοὺς ὁμόρους ταύτη. Ces peuples limitrophes étaient les Mégariens, les Corinthiens, les Achéens.

5. Τῶν ὑπαρχόντων, les possessions (d'Athènes).

6. Λέγοντα... τοιαῦτα, disant et proposant de telles choses, c'est-à-dire conseillant et faisant décréter l'envoi de secours.

7. Τὴν Προκόννησον, la Proconèse, île de la Propontide, colonie de Milet.

8. Τὴν Χερρόνησον, la Chersonèse (de Thrace).

9. Τὴν Τένεδον, Ténédos, île de la mer Égée, voisine des côtes de l'Asie Mineure.

10. Βυζάντιον, Byzance, en Thrace.

Ἄβυδον¹, τὴν Εὐβοίαν²; καὶ τῶν μὲν τοῖς ἐχθροῖς ὑπερ-
χρυσῶν δυνάμεων τὰς μεγίστας ἀφελεῖν, ὅν θ' ἐνέλειπε
τῇ πόλει³; ταῦτα προσθεῖναι;

Toutes ces mesures ont été prises, grâce à Démosthène, et si la Grèce
avait eu quelques hommes politiques animés des mêmes sentiments
que lui, elle ne serait pas dans l'état malheureux où elle se trouve
aujourd'hui.

XCV. Ταῦτα τοίνυν ὑμῖν ἅπαντα πέπρακται τοῖς
ἡμοῖς ψηφίσμασι καὶ τοῖς ἑμοῦ πολιτεύμασιν· ἃ καὶ
βεβουλευμένα, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐὰν ἄνευ φθόνου τις
βούληται σκοπεῖν, ὀρθῶς εὐράσει⁴, καὶ πεπραγμένα
πάση δικαιοσύνῃ, καὶ τὸν ἐκάστου καιρὸν οὐ παρεθέντα
οὐδ' ἀγνοηθέντα οὐδὲ προδοθέντα⁵ ὑπ' ἑμοῦ, καὶ ὅσα
εἰς ἀνδρῶς ἐνὸς δύνάμιν καὶ λογισμὸν ἤκει⁶, οὐδὲν ἐλ-
λειφθέν. Εἰ δ' ἂν ἀαίμωνός τις ἢ τύχης ἰσχύς, ἢ τῶν
στρατηγῶν φραυδέτης⁷, ἢ τῶν προδιδόντων τὰς πόλεις
ὑμῶν κακία, ἢ πάντα ταῦτα ἅμα ἐλυμήνατο τοῖς ἔθλοις,
ἕως ἀνέτρεψε, τί Δημοσθένης ἀδικεῖ; Εἰ δ', ὅσος ἦν
ἐγὼ παρ' ἡμῶν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ τάξιν, εἰς ἐν ἐκάστη
τῶν Ἑλληνίδων πόλεων ἀνὴρ ἐγένετο, μᾶλλον δ', εἰ
ἓνα μόνον ἄνδρα Θετταλία, καὶ ἓνα ἄνδρα Ἀρχαδία

1. Τὴν Ἄβυδον, Abydos, ville
d'Asie mineure, sur l'Hellespont.

2. Τὴν Εὐβοίαν, l'Eubée, dont
l'alliance était nécessaire pour en
faire un rempart à Athènes du côté
de la mer. Voyez aussi, sur l'intérêt
qu'avait la Macédoine à posséder
l'Eubée, la note 7 de la page 47.

3. Ὅν ἐνέλειπε τῇ πόλει, dont
manquait Athènes.

4. Joignez βεβουλευμένα ὀρθῶς.

— Εὐράσει, trouvera, reconnaîtra.

5. Παραθέντα, négligée. —
ἀγνοηθέντα, méconnue. — Προ-
δοθέντα, trahie.

6. Ὅσα εἰς ἀνδρῶς ἐνὸς δύνάμιν
ἤκει, tout ce qui venait au pouvoir
d'un seul homme, c'est-à-dire tout ce
qui pouvait dépendre des forces d'un
seul homme.

7. Φραυδέτης, le peu de mérite,
l'incapacité.

κατὰ φρονεῖντα ἔσχον ἔμοι¹, οὐδεὶς οὔτε τῶν ἔξω Πυλῶν Ἑλλήνων, οὔτε τῶν εἰσω, τοῖς παροῦσι κακοῖς ἐπέχρησ' αὐ²: ἀλλὰ πάντες ἦν ὄντες ἐλεύθεροι καὶ αὐτόνομοι μετὰ πάσης ἀδείας, ἀσφαλῶς, ἐν εὐδαίμονι τὰς ἑαυτῶν ὄκουν πατριδας, τῶν τραπεζιτῶν καὶ τριούτων ἀγαθῶν ὑμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις Ἀθηναίοις ἔχαντες χάριν δι' ἐμέ.

Cette activité convient à un bon citoyen, plutôt qu'un repos perfide comme celui d'Eschine.

XCVI. Ἴνα δ' εἰδῆτε ὅτι πολλῶ τοῖς λόγοις ἐλάττωσι χρώματι τῶν ἔργων³, εὐλαβούμενος τὸν φθόνον, ἀνάγνωθι λαβὼν τὸν ἀριθμὸν τῶν βοηθειῶν κατὰ τὰ ἐμὰ ψηφίσματα. Λέγε.

ΑΡΙΘΜΟΣ ΒΟΗΘΕΙΩΝ⁴.

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα πράττειν, Αἰσχίνη, τὸν καλὸν κάγαθόν πολίτην δεῖ (ὧν κατ' ἄλλοις μὲν, ὡς γῆ καὶ θεοὶ, μεγίστοις ἀγαμφισθητέως ὑπῆρχεν⁵ εἶναι, καὶ τὸ δίκαιως⁶ προσῆν⁷: ὅς ἐτέρως⁸ δὲ συμβάντων, τὸ γοῦν εὐδοκιμεῖν περίεστι, καὶ τὸ μηδὲνα μέμφεσθαι πρὸς πόλιν μηδὲ τὴν προαίρεσιν αὐτῆς, ἀλλὰ τὴν τύχην κακίζειν, τὴν ἄλλω τὰ πράγματα κρίνασαν) οὐ μὰ Δί' οὐκ⁷, ἀποστάντα τῶν συμφερόντων τῆ πόλει, μισθώσαντα δ' αὐτὸν τοῖς ἐναντίοις, τοὺς ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν

1. Ταῦτα φρονεῖντα ἔμοι, aimé des mêmes sentiments que moi.

2. Construisez: Τοῖς λόγοις πολλῶ ἐλάττωσι τῶν ἔργων.

3. Cf. définitivement manque.

4. Ὑπῆρχεν. Sous-ent. ἤμιν.

5. Τὸ δίκαιως. Sous-entendu μεγίστους εἶναι.

6. Ὡς ἐτέρως, autrement, c'est-à-dire malheureusement, mal.

7. Οὐ μὰ Δί' οὐκ. Sous-ent. καλὸν κάγαθόν πολίτην δεῖ.

καιρούς ἀντί τῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος θεραπεύειν· οὐδὲ τὸν μὲν πράγματα ἄξια τῆς πόλεως ὑποστάντα λέγειν καὶ γράφειν, καὶ μένειν ἐπὶ¹ τούτων, προελόμενον βα-
σκαίνειν, ἐὰν δέ τις ἰδίᾳ τι λυπήσῃ, τοῦτο μεμνήσθαι καὶ τηρεῖν, οὐδέ γ' ἡσυχίαν ἄγειν ἄδικον καὶ ὑπουλον², ὡς σὺ ποιεῖς πολλάκις.

Eschine ne se montre que pour nuire. Quel service a-t-il jamais rendu à la patrie?

XCVII. Ἔστι γὰρ, ἔστιν ἡσυχία δικαία καὶ συμφέ-
ρουσα τῇ πόλει, ἣν οἱ πολλοὶ τῶν πολιτῶν ὑμεῖς ἀπλῶς³
ἄγετε. Ἄλλ' οὐ ταύτην οὗτος ἄγει τὴν ἡσυχίαν· πολ-
λοῦ γε καὶ δεῖ· ἄλλ' ἀποστάς, ὅταν αὐτῷ δόξῃ, τῆς
πολιτείας (πολλάκις δὲ δοκεῖ), φυλάττει⁴ ὀπηνίχ' ὑμεῖς
ἐστὲ μεστοὶ⁵ τοῦ συνεχῶς λέγοντος, ἢ παρὰ τῆς τύχης
τι συμβέβηκεν ἐναντίωμα, ἢ ἄλλο τι δύσκολον γέγονε·
πολλὰ δὲ τὰνθρώπινα· εἴτ' ἐπὶ τούτῳ τῷ καιρῷ ῥήτωρ
ἐξαίφνης ἐκ τῆς ἡσυχίας, ὥσπερ πνεῦμα, ἀνεφάνη⁶· καὶ
πεφωνασκηκῶς, καὶ συνειλοχῶς ῥήματα καὶ λόγους, συν-
εῖρει τούτους σαφῶς καὶ ἀπνευστί, ὄνησιν μὲν οὐδεμίαν
φέροντας οὐδ' ἀγαθοῦ κτῆσιν οὐδενός, συμφορὰν δὲ τῷ
τυχόντι τῶν πολιτῶν καὶ κοινὴν αἰσχύνην⁷. Καίτοι
ταύτης τῆς μελέτης, Αἰσχίνη, καὶ τῆς ἐπιμελείας, εἴ-

1. Μένειν ἐπί, persévérer dans, rester fidèle à.

2. Ἐσυχίαν ὑπουλον, repos qui cache quelque chose, repos perfide.

3. Ἀπλῶς, simplement, c'est-à-dire sans arrière-pensée.

4. Φυλάττει, il observe, il épie (le moment).

5. Μεστοί, remplis, rassasiés, c'est-à-dire fatigués.

6. Ἀνεφάνη. Aoriste qui marque l'habitude, et qui doit par conséquent se traduire par le présent.

7. Κοινὴν αἰσχύνην, une honte commune, c'est-à-dire de la honte pour l'État.

περ ἐκ ψυχῆς δικαίας ἐγίγνετο καὶ τὰ τῆς πατρίδος συμφέροντα προηρημένης, τὺς καρποὺς ἔδει καλοὺς καὶ γενναίους καὶ πᾶσιν ὠφελίμους εἶναι, συμμάχιας πόλεων, πόρους χρημάτων, ἐμπορίου¹ κατασκευὴν, νόμων συμφερόντων θέσεις, τοῖς ἀποδειχθεῖσιν ἐχθροῖς² ἐναντιώματα. Τούτων γὰρ ἀπάντων ἦν ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις³ ἐξέτασις, καὶ ἔδωκεν ὁ παρελθὼν χρόνος πολλὰς ἀποδείξεις⁴ ἀνδρὶ καλῷ τε κάγαθῷ· ἐν οἷς⁵ οὐδαμοῦ σὺ φανήσῃ γεγονῶς, οὐ πρῶτος, οὐ δεύτερος, οὐ τρίτος, οὐ τέταρτος, οὐ πέμπτος, οὐχ ἕκτος, οὐχ ὀποστοσοῦν, οὐκ οὖν ἐπὶ γε οἷς ἡ πατρίς ηὐξάνετο⁶. Τίς γὰρ συμμαχία σοῦ πράξαντος γέγονε τῇ πόλει; τίς δὲ βοήθεια, ἡ κτήσις εὐνοίας ἡ δόξης; τίς δὲ πρεσβεία; τίς διακονία, δι' ἣν ἡ πόλις ἐντιμωτέρα γέγονε; Τί τῶν οἰκείων ἡ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ ξενικῶν⁷, οἷς ἐπέστης, ἐπηνώρθωται διὰ σέ; ποῖαι τριήρεις; ποῖα βέλη; ποῖοι νεώσοικοι; τίς ἐπισκευὴ τειχῶν; ποῖον ἵππικόν; Τί τῶν ἀπάντων σὺ χρήσιμος γέγονας; Τίς ἢ τοῖς εὐπόροις⁸ ἢ τοῖς ἀπόροις πολιτικὴ καὶ κοινὴ βοήθεια χρημάτων παρὰ σοῦ; οὐδεμίς Ἄλλ', ὦ τᾶν, εἰ μὴδὲν τούτων, εὐνοιά γε καὶ προ-

1. Ἐμπορίου, marché (extérieur), place de commerce.

2. Ἀποδειχθεῖσιν ἐχθροῖς, ennemis démontrés, déclarés, ennemis reconnus.

3. Τοῖς ἄνω χρόνοις, les temps précédents, ces derniers temps.

4. Ἐδωκε πολλὰς ἀποδείξεις, a fourni de nombreuses occasions de se montrer.

5. Ἐν οἷς, parmi ces hommes (honnêtes, zélés pour la patrie).

6. Ἐπὶ οἷς... ηὐξάνετο, dans les

choses d'où ressortait quelque avantage pour la patrie.

7. Οἰκείων, les affaires domestiques, intérieures. — Ἑλληνικῶν, les affaires de la Grèce, communes à Athènes et à la Grèce. — Ξενικῶν, les affaires étrangères (à la Grèce), communes à Athènes et à des peuples étrangers.

8. Τίς ἢ τοῖς εὐπόροις, etc. Démosthène veut probablement rappeler les décrets qu'il fit rendre sur les triérarques. Voy. ch. xxix et xxx.

θυμία¹; Ποῦ; πότε; ὅστις, ὡ πάντων ἀδικώτατος; οὐδ' ὅτε ἅπαντες, ὅσοι πώποτε² ἐφθέγγαντο ἐπὶ τοῦ βήματός, εἰς σωτηρίαν ἐπέδιδσαν³, καὶ τὸ τελευταῖον Ἀριστοβόλους τὸ συνειλεγμένον εἰς τῆν ἐπιτιμίαν ἀργύριον⁴, οὐδέ τότε οὔτε παρῆλθες, οὐτ' ἐπέδωκας οὐδέν· οὐκ ἀπορῶν⁵. πῶς γάρ; ὅς γέ κε κληρονόμικαί μὲν τῶν Φίλωνος τοῦ κηδεστοῦ χρημάτων πλεόνων ἢ πέντε τάλάντων⁶, διτάλαστον δ' εἶχες ἕρανον δωρεάν παρὰ τῶν ἡγεμόνων τῶν συμμοριῶν⁷, ἐφ' οἷς ἐλυμήνω τὸν τρίτηραρχικὸν νόμον⁸. Ἄλλ' ἵνα μὴ, λόγον ἐκ λόγου λέγων, τοῦ παρόντος ἐμαυτὸν ἐκκρούσω, παραλείψω ταῦτα. Ἄλλ' ὅτι γ' οὐχὶ δι' ἐνδειαν οὐκ ἐπέδωκας, ἐκ τούτων δῆλον, ἀλλὰ φυλάττων⁹ τὸ μηδὲν ἐναντίον γενέσθαι παρὰ σοῦ τούτοις¹⁰ οἷς ἅπαντα πολίτεύη. Ἐν τίσιν οὖν σὺ νεανίας καὶ πηνίκα λαμπρός; ἢνὶκ' ἂν εἶπειν τι κατὰ τούτων¹⁰ δέη, ἐν τούτοις λαμπρόφωνότατος, μνημονικώτατος, ὑπόκριτης ἄριστος, τραγικὸς Θεοκρίνης¹¹.

1. Προθυμία. Sous-entendu ἐστὶ παρὰ σοῦ.

2. Ἐπέδιδσαν, ont donné en sus (des sommes qu'ils devaient à l'État), c'est-à-dire ont fait des dons volontaires, patriotiques.

3. Τὸ συνειλεγμένον... ἀργύριον, l'argent rassemblé par lui pour (recouvrer) la jouissance de ses droits civils. Aristonique était sans doute au nombre des débiteurs du trésor; ceux-ci, jusqu'à ce qu'ils eussent acquitté leur dette, étaient privés de l'exercice de leurs droits.

4. Οὐκ ἀπορῶν, ne manquant pas, et pourtant tu avais de quoi donner.

5. Πέντε τάλάντων, cinq talents, c'est-à-dire de vingt-cinq à trente mille francs.

6. Τῶν ἡγεμόνων τῶν συμμοριῶν Voy. la note 4 de la page 84.

7. Τὸν τρίτηραρχικὸν νόμον. Il s'agit sans doute de la loi que Démosthène fit passer. Voy. ch. xxix. Démosthène dit aussi que les chefs des symmories lui offraient des sommes considérables pour l'engager à retirer sa loi.

8. Ἄλλὰ φυλάττων, mais (si tu n'as rien donné) c'est que tu avais bien à cœur de...

9. Τούτοις. Les ennemis, Philippe.

10. Τούτων. Les Athéniens.

11. Θεοκρίνης, Theocrinus, dont le nom était devenu synonyme de syncophante, à cause des accusations calomnieuses qu'il intentait sans cesse à ses concitoyens.

Il n'est pas juste qu'Eschine veuille comparer Démosthène aux grands hommes qui ne sont plus; c'est avec ses contemporains, c'est avec Eschine et ses pareils qu'il Démosthène demande à entrer en parallèle.

www.libtool.com.cn

XCVIII. Εἶτα τῶν πρότερον γεγενημένων ἀνδρῶν ἀγαθῶν μέμνησαι. Καὶ καλῶς ποιεῖς. Οὐ μόντοι δίκαιόν ἐστιν; ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὴν πρὸς τοὺς τετελευτηκότας εὐνοίαν ὑπάρχουσαν προσλαμβάνοντα παρ' ὑμῶν¹, πρὸς ἐκείνους ἐξετάζεις καὶ παραβάλλεις ἐμὲ, τὸν συζῶντα μεθ' ὑμῶν. Τίς γὰρ οὐκ οἶδε τῶν πάντων ὅτι τοῖς μὲν ζῶσι πᾶσιν ὑπεστί τις ἢ πλείων ἢ ἐλάττω φθόνος, τοῦς δὲ τεθνεώτας οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν οὐδεὶς ἔτι μισεῖ; Οὕτως οὖν ἐχόντων τούτων τῇ φύσει, πρὸς τοὺς πρὸ ἐμαυτοῦ νῦν ἐγὼ κρίνωμαι² καὶ θεωρῶμαι; μὴδάρῃς· οὔτε γὰρ δίκαιον οὗτ' ἴσον ἐστίν, ἄισχίνη, ἀλλὰ πρὸς σέ, καὶ ἄλλον εἰ τινὰ βούλει τῶν ταῦτά σοι προσηρημένων³ καὶ ζώντων. Καχεῖνο σπᾶπει· πότερον κάλλιον καὶ ἄμεινον τῇ πόλει, διὰ τὰς τῶν προτέρων εὐεργεσίας, ὅσας ὑπερμεγέθεις, οὐμενοῦν εἴποι τις ἂν ἡλικίας, τὰς ἐπὶ τὸν παρόντα βίον γιγνομένας⁴ εἰς ἀχαριστίαν καὶ προπηλακισμόν ἄγειν, ἢ πᾶσιν, ὅσοι τι μετ' εὐνοίας πράττουσι, τῆς παρὰ τούτων⁵ τιμῆς καὶ φιλανθρωπίας μετενεαι;

1. Προλαμβάνοντα, s'adjoignant, appelant à son aide, c'est-à-dire se faisant fort de. — Joignez ὑπάρχουσαν παρ' ὑμῶν.

2. Κρίνωμαι, serai-je jugé, faut-il qu'on m'è juge?

3. Ταῦτά... προσηρημένων, qui

ont embrassé le même parti que toi.

4. Τὰς ἐπὶ τὸν παρόντα βίον γιγνομένας, les services qui se rapportent à la vie présente, c'est-à-dire les services qui ont lieu, qui sont rendus dans le présent.

5. Τούτων. Les Athéniens.

La politique de Démosthène était celle des grands hommes des temps passés; Eschine ressemble aux sycophantes de tous les temps. Démosthène a toujours été présent et agissant dans les circonstances difficiles; Eschine s'est montré lorsqu'il ne fallait plus que flatter un maître et recevoir le prix de la trahison.

www.libtool.com.cn

XCIX. Καὶ μὴν, εἰ καὶ τοῦτ' ἄρα δεῖ με εἰπεῖν, ἡ μὲν ἐμῆ πολιτεία καὶ προαίρεσις, ἂν τις ὀρθῶς σκοπῆ, ταῖς τῶν τότε ἐπαινουμένων ἀνδρῶν ὁμοία καὶ ταῦτὰ βουλομένη φανήσεται· ἡ δὲ σὴ, ταῖς τῶν τοὺς τοιούτους τότε συκοφαντούντων. Δῆλον γὰρ ὅτι καὶ κατ' ἐκείνους ἦσαν τινες τοὺς χρόνους, οἳ διέσυρον μὲν τοὺς ὄντας τότε, τοὺς δὲ πρότερον γεγενημένους ἐπήνου, βάσκανον πρᾶγμα καὶ ταῦτ' οὖν ποιῶντες σοί. Εἶτα λέγεις ὡς οὐδὲν ὁμοίος εἰμι ἐκείνοις ἐγώ; σὺ δ' ὁμοίος, Αἰσχίνη; ὁ δ' ἀδελφὸς ὁ σός¹; ἄλλος δὲ τις τῶν νῦν ῥητόρων; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐδένα φημί². Ἀλλὰ πρὸς τοὺς ζῶντας, ὧ χρηστὲ, ἵνα μηδὲν ἄλλο εἶπω, τὸν ζῶντα ἐξέταζε, καὶ τοὺς καθ' αὐτὸν³, ὥσπερ τᾶλλα πάντα, τοὺς ποιητὰς, τοὺς χοροὺς, τοὺς ἀγωνιστάς. Ὁ Φιλάμμων οὐχ, ὅτι Γλαύκου⁴ τοῦ Καρυστίου καὶ τινῶν ἐτέρων πρότερον γεγενημένων ἀθλητῶν ἀσθενέστερος ἦν, ἀστεφάνωτος ἐκ τῆς Ὀλυμπίας ἀπήει, ἀλλ', ὅτι τῶν εἰσελθόντων πρὸς αὐτὸν⁵ ἄριστα ἐμάχετο, ἐστεφανοῦτο, καὶ νικῶν ἀνηγο-

1. Ὁ ἀδελφὸς ὁ σός. Eschine avait deux frères, Aphobète et Philocharès. On croit qu'il est question de ce dernier.

2. Οὐδένα φημί. Sous-ent. ὁμοίον εἶναι ἐκείνοις.

3. Τοὺς καθ' αὐτὸν, ceux de sa condition, de son espèce, ceux qui

ont les mêmes occupations, le même genre de vie.

4. Philammon, athlète athénien. — Glaucus, athlète de Caryste, ville d'Eubée.

5. Τῶν εἰσελθόντων πρὸς αὐτὸν, ceux qui étaient entrés (dans la lice pour combattre) contre lui.

ρεύετο. Καὶ σὺ πρὸς τοὺς νῦν ὄρα με ῥήτορας, πρὸς σαυ-
τὸν, πρὸς ὄντινα βούλει τῶν ἀπάντων· οὐδενὶ ἐξίστα-
μαι¹. ὦν, ὅτε μὲν τῇ πόλει τὰ βέλτιστα ἐλέσθαι παρῆν,
ἐφαμίλλου τῆς εἰς τὴν πατρίδα εὐνοίας ἐν κοινῷ πᾶσι
κειμένης, ἐγὼ τὰ κράτιστα λέγων ἐφαινόμην, καὶ τοῖς
ἐμοῖς ψηφίσμασι, καὶ νόμοις, καὶ πρεσβείαις ἅπαντα
διωκεῖτο· ὑμῶν δὲ οὐδεὶς ἦν οὐδαμοῦ, πλὴν εἰ τούτοις²
ἐπηρεάσαι τι δέοι. Ἐπειδὴ δὲ, ἃ μήποτ' ὄφειλε, συν-
έβη³, καὶ οὐκέτι συμβούλων, ἀλλὰ τῶν τοῖς ἐπιταττο-
μένοις ὑπηρετούντων, καὶ τῶν κατὰ τῆς πατρίδος μι-
σθαρνεῖν ἐτοιμῶν ὄντων, καὶ τῶν κολακεύειν ἑτέρους βου-
λομένων ἐξέτασις ἦν, τηλικαῦτα σὺ καὶ τούτων ἕκαστος
ἐν τάξει⁴, καὶ μέγας, καὶ λαμπρὸς ἵπποτρόφος· ἐγὼ
δ' ἀσθενής, ὁμολογῶ, ἀλλ' εὐνοὺς μᾶλλον ὑμῶν του-
τοισί.

Démosthène a toujours été fidèle à sa patrie, même quand il se voyait menacé et persécuté. Il n'est pas de ceux que les succès d'Athènes affligent, et qui font des vœux pour la prospérité de l'étranger.

C. Δύο δ', ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ταῦτα τὸν φύσει μέ-
τριον πολίτην ἔχειν δεῖ (οὕτω γάρ μοι περὶ ἑμαυτοῦ λέ-
γοντι ἀνεπιφθονώτατον εἰπεῖν)· ἐν μὲν ταῖς ἐξουσίαις⁵,
τὴν τοῦ γενναίου καὶ τὴν τοῦ πρωτεύου τῇ πόλει προαί-
ρεσιν διαφυλάττειν· ἐν παντὶ δὲ καιρῷ καὶ πράξει, τὴν

1. Οὐδενὶ ἐξίσταμαι, je ne me retire, c'est-à-dire je ne recule devant aucun.

2. Τούτοις. Les Athéniens.

3. Ἄ μήποτ' ὄφειλε, συνέβη. La défaite de Chéronée.

4. Τούτων ἕκαστος ἐν τάξει (sous-ent. ἦν), chacun de ces hommes eut un rang, prit de l'importance.

5. Ἐν ταῖς ἐξουσίαις, dans les charges, lorsqu'il est revêtu de fonctions publiques.

εὐνοϊαν. Τούτου¹ γὰρ ἡ φύσις κυρία· τοῦ δὲ δύνασθαι καὶ ἰσχύειν, ἔτερα². Ταύτην τοίνυν παρ' ἐμοὶ μεμενηκυῖαν εὐρήσετε ἀπλῶς. Ὁρᾶτε δέ. Οὐκ ἐξαιτούμενος³, οὐκ Ἀμφικτυονικὰς δίκας ἐπαγόντων⁴ μοι, οὐκ ἀπειλούντων, οὐκ ἐπαγγελλομένων⁵, οὐ τοὺς καταράτους τούτους ὥσπερ θηρία μοι προσβαλλόντων, οὐδαμῶς ἐγὼ προδέδωκα τὴν εἰς ὑμᾶς εὐνοϊαν. Τὸ γὰρ ἐξ ἀρχῆς εὐθὺς ὀρθὴν καὶ δικαίαν τὴν ὁδὸν τῆς πολιτείας εἰλόμην, τὰς τιμὰς, τὰς δυναστείας, τὰς εὐδοξίας τὰς τῆς πατρίδος θεραπεύειν, ταῦτα αὔξειν, μετὰ τούτων εἶναι⁶. Οὐκ ἐπὶ μὲν τοῖς ἑτέρων εὐτυχίμασι φαίδρος ἐγὼ καὶ γεγηθῶς κατὰ τὴν ἀγορὰν περιέρχομαι, τὴν δεξιάν προτείνων καὶ εὐαγγελιζόμενος τούτοις οὓς ἂν ἐκείσε⁷ ἀπαγγελεῖν οἴωμαι, τῶν δὲ τῆς πόλεως ἀγαθῶν πεφρικῶς ἀκούω⁸, καὶ στένων, καὶ κύπτων εἰς τὴν γῆν, ὥσπερ οἱ δυσσεβεῖς οὗτοι, οἱ τὴν μὲν πόλιν διασύρουσιν, ὥσπερ οὐχ αὐτοὺς διασύροντες ἔταν τούτω πραιῶσιν, ἔξω δὲ βλέπουσι⁹, καὶ ἐν οἷς, ἀτυχησάντων τῶν Ἑλλήνων, εὐτύχησεν ἕτερος¹⁰, ταῦτ

1. Τούτου. La bienveillance, les bons sentiments.

2. Ἐτερα (sous-ent. κύρια ἔστι), d'autres choses : les états-majors, les caprices du peuple, etc.

3. Οὐκ ἐξαιτούμενος, ni lorsque j'étais réclamé, lorsque mon extradition était demandée. — Après le sac de Thèbes, Alexandre demanda aux Athéniens de lui livrer quelques orateurs, parmi lesquels Démosthène, pour les traiter selon ce qui lui conviendrait; d'autres disent qu'il voulait seulement les faire juger par le conseil amphictyonique, ce qui est plus vraisemblable; et ce que

semble indiquer en effet le membre de phrase suivant.

4. Ἐπαγόντων a pour sujet sous-entendu les partisans de la Macédoine.

5. Ἐπαγγελλομένων, me faisant des promesses.

6. Μετὰ τούτων εἶναι, être avec elles (pour les défaire).

7. Ἐκείσε, là-bas, c'est-à-dire en Macédoine.

8. Ἀκούω dépend encore de οὓς.

9. Ἐξω βλέπουσι, regardent au dehors, c'est-à-dire méprisent leurs espérances au dehors.

10. Ἐτερός. Alexandre.

ἐπαινοῦσι, καὶ ὅπως τὸν ἅπαντα χρόνον διαμενεῖ¹ φασὶ
δεῖν τηρεῖν.

Puissent les dieux ne pas exaucer ces vœux impies, mais exterminer
ceux qui les forment, s'ils ne reviennent pas à de meilleurs senti-
ments; puissent-ils rendre à Athènes la tranquillité et la prospérité.

CI. Μὴ δῆτ', ὧ πάντες θεοὶ, μηδεὶς ταῦθ' ὑμῶν
ἐπινεύσειεν· ἀλλὰ μάλιστα μὲν καὶ τούτοις² βελτίω τινὰ
νοῦν καὶ φρένας ἐνθείητε. Εἰ δ' ἄρ' ἔχουσιν οὕτως ἀνιά-
τως, τούτους μὲν αὐτοὺς καθ' ἑαυτοὺς ἐξώλεις καὶ
προώλεις³ ἐν γῆ καὶ θαλάττῃ ποιήσατε· ἡμῖν δὲ
τοῖς λοιποῖς τὴν ταχίστην ἀπαλλαγὴν τῶν ἐπηρτημένων
φόβων δότε καὶ σωτηρίαν ἀσφαλῆ⁴.

1. Διαμενεῖ. Sous-ent. ταῦτα, |
ces succès.

2. Τούτοις. Ceux qui font des
vœux contre la patrie.

3. Ἐξώλεις καὶ προώλεις, exter-

minés (comme ils le méritent) et ex-
terminés avant (ceux qu'ils voulaient
perdre eux-mêmes). Formule solen-
nelle d'imprécation.

4. Ἀσφαλῆ, ferme, assuré.

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY
BERKELEY

Which borrowed.

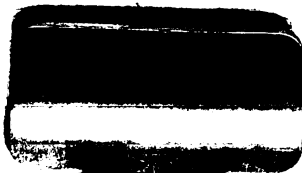
www.libtool.com.cn

YB 40712

www.libtool.com.cn

491270

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY

LIBRAIRIE MACHETTE ET Cie

CLASSIQUES GRECS

NOUVELLES ÉDITIONS

PUBLIÉES AVEC DES NOTES EN FRANÇAIS

(Les noms des Annotateurs sont indiqués entre parenthèses.)

- Aristophane** : *Morceaux choisis*. (Poyard),..... 1 fr. 50 c.
 — *Plutus* (Ducasau),..... 1 fr. 50 c.
Æschyle : *Fables*. (Th. Fix.),..... 60 c.
Basile (Sⁱ) : *Lecture des auteurs profanes*. (Sommer),..... 50 c.
 — *Homélie sur le précepte* : *Observe-toi toi-même*. (E. Sommer),..... 30 c.
Chrysaostome (Sⁱ-Jean) : *Homélie en faveur d'Europe*. (Sommer),..... 30 c.
 — *Homélie sur le retour de l'évêque Flavien*. (Sommer),..... 40 c.
Démosthène : *Discours contre la loi de Leptine*. (Stiévenart),..... 90 c.
 — *Discours pour Ctesiphon ou sur la Couronne*. (E. Sommer),..... 1 fr. 10 c.
 — *Harangue sur les préparations de l'ambassade*. (Stiévenart),..... 1 fr. 10 c.
 — *Les Olynthiennes*. (Materne),..... 45 c.
 — *Les Philippiques*. (Materne),..... 70 c.
Élien : *Morceaux*. (Lemaire),..... 1 fr.
Échyle : *Les Sept contre Thèbes*. (Materne),..... 90 c.
Ésope : *Fables choisies*,..... 90 c.
Euripide : *Electre*. (Th. Fix.),..... 90 c.
 — *Hécube*. (A. Bagnier),..... 90 c.
 — *Hippolyte*. (H. Weil),..... 90 c.
 — *Iphigénie à Aulis*. (H. Weil),..... 90 c.
 — *Morceaux choisis*. (H. Weil),..... 2 fr.
Grégoire de Nazianze (Sⁱ) : *Homélie sur les Machabées*. (Sommer),..... 40 c.
Hérodate : *Livre premier*. *Clio*. (Sommer),..... 1 fr. 60 c.
Hésiode : *Iliade*. (A. Pierron),..... 3 fr.
 — *Morceaux choisis de l'Iliade*. (Pierron),..... 1 fr. 50 c.
 — *Odyssée*. (Sommer),..... 3 fr.
Isocrate : *Archidamus*,..... 50 c.
 — *Eloge d'Evagoras*. (Sommer),..... 50 c.
 — *Panegyrique d'Athènes*. (Sommer),..... 70 c.
Prix,..... 70 c.
Lucien : *Choix des dialogues des morts*. (Pessoncaux),..... 90 c.
 — *Manière de la d'écrire l'histoire*. (Lebugeur),..... 75 c.
 — *Nigrinus*. (C. Leprévost),..... 40 c.
 — *Le Songe ou sa vie*. (C. Leprévost),..... 40 c.
- Pères Grecs** : *Choix de discours*. (E. Sommer),..... 1 fr. 50 c.
Pindare (Th. Fix et Sommer) :
 — *Isthmiques* (les),..... 60 c.
 — *Néméennes* (les),..... 60 c.
 — *Olympiques* (les),..... 1 fr. 50 c.
 — *Pythiques* (les),..... 1 fr. 50 c.
Platon : *Alcibiade* (le 1er),..... 65 c.
 — *Alcibiade* (le 2es) (Mablin),..... 50 c.
 — *Apologie de Socrate*. (Talbot),..... 65 c.
 — *Criton*. (Waddington),..... 50 c.
 — *Gorgias*. (Sommer),..... 1 fr. 50 c.
 — *Phédon*. (Sommer),..... 60 c.
 — *Morceaux choisis*. (Poyard),..... 1 fr. 50 c.
Plutarque : *De la lecture des poésies*. (Ch. Aubert),..... 80 c.
 — *De l'éducation des enfants*. (Ch. Bailly),..... 65 c.
 — *Vie d'Alexandre*. (Bétolaud),..... 90 c.
 — *Vie d'Arioste*. (Talbot),..... 80 c.
 — *Vie de César*. (Materne),..... 90 c.
 — *Vie de Cicéron*. (Talbot),..... 90 c.
 — *Vie de Démosthène*. (Sommer),..... 90 c.
 — *Vie de Pompée*. (Drouin),..... 90 c.
 — *Vie de Solon*. (Delour),..... 80 c.
 — *Vie de Thémistocle*. (Sommer),..... 90 c.
 — *Morceaux choisis des biographies* (Talbot), 1° Les Grecs illustres, 2 fr. 2° Les Romains illustres, 2 fr.
 — *Morceaux choisis des Œuvres mémorables*. (V. Bétolaud),..... 2 fr.
- Sophocle** : *Théâtre* (Tournier) : *Ajax*; *Antigone*; *Electre*; *Oedipe à Colone*; *Oedipe roi*; *Philoctète*; les *Trachiniennes*. Chaque tragédie,..... 90 c.
 — *Morceaux choisis*. (Tournier),..... 1 fr. 80 c.
- Théocrite** : *Idylles choisies*. (L. Remer),..... 1 fr. 25 c.
- Thucydide** : *Guerre du Péloponèse*, livre I. (Legoux),..... 1 fr. 60 c.
 — livre II. (Sommer),..... 1 fr. 60 c.
- Xénophon** : *Anabase*, les sept livres. (Parnajon),..... 3 fr.
 — *Cyropédie*, livre I. (C. Harot),..... 65 c.
 — *Cyropédie*, livre II. (C. Harot),..... 65 c.
 — *Entretiens mémorables de Socrate*. (Sommer),..... 1 fr. 75 c.
 — *Morceaux choisis*. (Parnajon),..... 2 fr.

A LA MÊME LIBRAIRIE :

Nouvelles éditions classiques des auteurs français et latins publiées avec des notes en français.